NİHAYET

SAYI 78 | HAZİRAN 2021 | FİYATI 17 TL | KKTC 22 TL | AVRUPA 10€

9 772149 036004

DOSYA

Şehirden Kaçma Rehberi

Günlükleri Işığında Sofya & Lev Tolstoy

İlker Aslan

Hadi Gel Köyümüze Geri Dönelim!

Yusuf Adıgüzel

Biz Toprağa Dönerken

Atilla Diş

"Metafiziğin Kemalini İslam Dönemi Temsil Eder"

Ömer Türker

Sayı 78 | Haziran 2021 | Fiyatı 17 TL | KKTC 22 TL | AVRUPA 10 € | www.nihayet.com

PASTA VENETA
Tagliatelle
PASTA VENETA
TAGLIATELLE
PASTA VENETA
TAGLIATELLE
SADECE BİM'DE
bimturkiye | www.bim.com.tr
BIM

ŞEHİRDEN KAÇMA REHBERİ

Şehirdeki karmaşa, yorucu iş hayatı, tabiattan yoksunluk... Dünyada bütün bunlardan yakınmanın neredeyse iki yüz yıllık bir tarihi var. Bu yakınma etrafında oluşan bir bilinçlenme, neredeyse aydınlanma, Batılı şehirlilerin bununla ilgili önlem almalarıyla sonuçlandı. Şehirleri küçük ölçekte tutmak, bahçeli evler inşa etmek, banliyöleri şehir merkezlerine bağlayan ulaşım imkânları yaratmak bunların sonucu biraz da. Yine hafta sonlarını doğayla iç içe geçirmenin çeşitli yollarını icat etmek de bunlara katılabilir.

Bizde de bu tür yakınmalar var, hep vardı. Ama büyükşehirlerdeki iş, eğitim ve sağlık imkânlarının köylerde, kasabalarda bulunmaması, köy ve şehir hayatı arasındaki kültürel uçurum, tarım ve ziraatın vadettiği mali imkânların kısıtlı olması köy ve kasaba romantizmini hep gölgeledi.

Ama son yıllarda özellikle beyaz yakalıların şehirden kaçma öykülerine daha sık rastlıyoruz. Bu kaçış öykülerinden bazıları, bildiğimiz anlamda köye doğruyken, bazıları tatil köyüne doğru. Köy hayatının mükellefiyetlerini dayatmayan tatil köyü konsepti, aslında bir tür erken emeklilik vaadiyle dolu. Gidilen yer bir köyün gerektirdiği mahrumiyetleri ve iş yükünü içermiyor. Ama romantik köyün yeşilini, asudeliğini, avareliğini içeriyor. Gerçekte köylünün işi hiç bitmez. Bu köyde ise işler keyfe keder yürüyor. Bunun yanında, bildiğimiz anlamda köye, dedemizin köyüne dönme öyküleri de var. Bu öyküler, içerdikleri meydan okuma, radikal hayat biçimi değişimleriyle birer azim öyküsü gibi saygı uyandırıyor. Bu öykülerde şehir hayatının terk edilen yanı sadece yıpratıcı temposu değil, aynı zamanda kültürel, sosyal, maddi fırsatları da çünkü.

Bu arada, gerçekçilik dozunu haydi biraz daha artıralım: Bazı köylerde, evlerini ve tarlalarını şehirden gelenlere satarak, kendileri şehre göç eden köylülerin öyküleri de paralel bir öykü repertuarını oluşturuyor. Dışı seni, içi beni yakar, dedikleri türden bir hikâye önümüzdeki.

Bu sayımızda bu konuyu ele aldık. İçeriden, bu öykülerin kahramanlarından dinledik öykülerini. Keyifli okumalar.

Ahmet Murat

KÖYE DÖNÜŞÜ TEŞVİK EDEN HİBELER, KREDİLER VAR. AMA BUNLARA DAİR SAĞLIKLI BİLGİLERİ İNTERNETTE, İLGİLİ SİTELERDE BULMAKTA EPEY ZORLANDIK. İLGİLİ BAKANLIKLARIN, MÜDÜRLÜKLERİN BU BİLGİLERİ KOLAY ERİŞİLİR, PRATİK, ANLAŞILIR ŞEKİLLERDE PAYLAŞMALARI YARARLI OLUR.

Dosya /

ŞEHİRDEN KAÇMA REHBERİ

Kapak Görseli: Nicholas Kahn & Richard Selesnick

İçindekiler

26

Şehir Bizi Kukla Hâline Getiriyor

MUHAMMET BOZKURT

32

Bir Hafta Sonu Etkinliği Olarak Doğayı Tüketmek

İSMAİL USLU

42

Toprağı Uzayı Tanıdığımız Kadar Tanımıyoruz

DİLEK YALÇIN DEMİRALP

56

Şehri Terk Etmek Üzerine Başıbozuk Düşünceler

İSLAM DALP

NİHAYET | YIL:6 | SAYI:78

İmtiyaz Sahibi
Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş adına
Mustafa Albayrak

Ahmet Murat Özel
Genel Yayın Yönetmeni

Kübra Kuruali Yaşar
Yazı İşleri Şefi

Merve Akbaş
Ümit Aksoy
Editör

Dilara Yabul İşleyen
Yazı İşleri

Saliha Şişman
Son Okuma

Burhan İstenci
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Harun Tan
Kreatif Direktör

Simurg Interdisciplinary Studio
Tasarım

Metin Taha Yılmaz
Tasarım Uygulama

S. Burak Manav
Sosyal Medya

Abdullah Hanönü
Reklam Genel Müdürü

Ziya Kadam
Reklam Genel Müdür Yardımcısı

Reklam
0212 467 67 17

Özcan Ural
Satın alma ve Baskı Müdürü

Baskı

10 **Elif Yemenici** Olması Gereken Yerdeyiz Diye Bir Yer Yok

12 **Serdar Gürçay** Açlıktan Ölmekten Biraz Daha İyi

20 **Mustafa Olgun** Rastlaşmalar / Suriye

36 **Kübra Kuruali Yaşar** Şehir ve Köy Arasında Kendini Aramak

64 **Beyza Karakaya** Fareli Köyün Kavalcısı: Bir Dolandırıcının Hikâyesi

70 **Ümit Aksoy** Bir Hatırlama Olarak Kaçış

84 **Mehmet Ali Akyurt** İnsanın Dostları

90 **Ömer Torlak** Ne Hakla!

94 **Maruf Öztoprak** Hastalıkta, Sağlıkta ve İnstagram'da

126 **Kolektif** Türkiye'den Dünyadan Kitaplar

04

Güneş Batıdan Doğsa Aşı Bedava Olsa

MUSTAFA ÖZEL

76

Mine Alpay Gün'ün Yeşil Köşesi

CİHAN AKTAŞ

102

Reşat Nuri Güntekin'in Yolcu Defteri-1

NECATİ TONGA

116

Yarım Asırlık Rüya: Revnakoğlu'nun İstanbul'u

HALİL SOLAK

120

Yerden Göğe Taştan Arşa Kudüs

ZEYNEP ÖZEL

124

Evini Arayanların Yurdu: Nomadland

AYBALA HİLÂL YÜKSEL

Birlikte Dağıtım A.Ş.
0212 467 67 17
www.birlikte.com.tr
abone@nihayet.com
Abone-Satış-Dağıtım

İhlas Gazetecilik A.Ş.
Merkez Mahallesi 29 Ekim Caddesi İhlas Plaza No.11 A/41
34197 Yenibosna / Bahçelievler / İstanbul
Basım

Turkuvaz Dağıtım Pazarlama A.Ş.
Samandıra - İstanbul
0216 585 90 00
www.turkuvazmatbaacilik.com
Kurumsal Dağıtım

Maltepe Mah. Fetih Cad. No: 6
Topkapı - Zeytinburnu, İstanbul
0212 467 65 07
www.nihayet.com
iletisim@nihayet.com
İletişim - Yönetim Yeri

Her hakkı mahfuzdur. Dergideki yazı, fotoğraf ve diğer görsellerin izin alınmadan veya kaynak gösterilmeden her türlü ortamda çoğaltılması yasaktır.

albayrak Medya

Güneş Batıdan Doğsa Aşı Bedava Olsa

Mustafa Özel

Hangi dağda kurt ölmüşse ABD başkanı Covid-19 aşı patentlerine dair kararda, insanlığın tarafını tutmuş! Bu tercihte aşıyı geliştiren şirketlerin çoğunun Amerikalı olmaması, dolayısıyla patent gelirlerinin başka ülkelere akacak olması ne kadar rol oynadı, bilemem.

Popüler muharrir Ferid Zekeriya, artık bir pandemi-sonrası dünyada yaşamakta olduğumuzu, salgın sona erse de, salgın mantığının sistemimizi ele geçirmiş olduğunu yazıyor.

Hayat eve sığıyor ama para cüzdana sığmıyor! Pandemiyle yaşamaya katlansak da, Mammoncu dünyanın pandemiyle başa çıkma tarzına tahammül edemiyoruz. (Mammon: Para ve servet tanrısı.) Bir asırdır dünyaya özgürlük, demokrasi ve adalet sembolü olarak sunulan ABD, başka ülkelere gitmekte olan maskelere bile el koyarken koronavirüs belasını dünyanın başına sardığı açık olan Çin, geliştirdiği aşı sayesinde milyar dolarları cebe indirmeye ve hegemonya yolunda "ucuz müttefikler" edinmeye çalışıyor. Almanya ve Rusya gibi aşı geliştiren ülkelerin hiçbiri, insaniyetliği paraya tercih etmeye niyetli değil. Sosyalist veya liberal, bütün devlet ve şirketleri "korsanlık ruhu" sarmış durumda. Modern tarih boyunca birer savaş makinesine dönüşen devletleri güya ticaret yoluyla medenileştirecek olan şirketler, postmodern korsanlık evresine onlarla kol kola giriyor. Ve Goethe bir defa daha haklı çıkıyor: "Hak onundur, kim ki güçlüdür! Savaş, korsanlık ve ticaret/ Ayrılmaz bir üçlüdür!"[1]

Bu yazıyı kaleme aldığım 6 Mayıs günü *CNN World* şaşırtıcı bir haberle çıkageldi. Tercümesine belki itimat etmezsiniz diye, önce başlığın orijinalini vereyim: "In a decision on Covid-19 vaccine patents, Joe Biden chose humanity." Hangi dağda kurt ölmüşse ABD başkanı Covid-19 aşı patentlerine dair kararda, insanlığın tarafını tutmuş! Bu tercihte aşıyı geliştiren şirketlerin çoğunun Amerikalı olmaması, dolayısıyla patent gelirlerinin başka ülkelere akacak olması ne kadar rol oynadı, bilemem. Aşı geliştirmede en başarılı şirket olarak gözüken Biontech'in Türk başkanı Uğur Şahin, meseleye vâkıf olmayan birçok insanın gelişigüzel konuştuğunu, "patent hakkından vazgeçmenin öyle basit bir konu olmadığını" söylüyor. "Aşı üretimi yirmi yıllık bir yatırım ve tecrübeye dayanıyor. Aşı üretmek için otuzu aşkın ortakla birlikte hareket ediyoruz; bu ağ olmasa üç milyar doz aşıyı üretemeyiz" (*Cumhuriyet*, 30 Nisan 2021). Özetle, şirketler "yapmaya mecbur oldukları" şeyi yapıyor ve Kapitalist sistemin iradesi, samimi olan olmayan her türlü merhamet gösterisini yerle bir ediyor.

Max Weber, kapitalizmi "bireylerin kişisel seçimlerini cüceleştiren, muazzam derecede güçlü, rasyonelleştirici (yani hesapçı!) ve zorlayıcı bir sistem" olarak tanımlarken, gerçekte tokgözlü ve mütevazı bir insan olan, işine bisikletle gidip gelen, fırsat eline geçmişken bir tek hissesini bile satmayan[2] Uğur Şahin'e tercüman oluyor gibidir: "Püriten, bir meslekte çalışmak istiyordu; biz öyle yapmaya mecburuz." Werner Sombart için de kapitalizm "insanlar tarafından geliştirilen... ama yaratıcısının faaliyetlerini,

"BEYAZ VEBA" (BİLA NEMOC, 1937). ROMANIMIZDA "PEKİN CÜZZAMI" DİYE ANILAN BİR HASTALIK HIZLA YAYILMAYA BAŞLAR VE UĞUR ŞAHİN'İ ANDIRAN GALEN ADLI BİR DOKTOR, PANDEMİYİ İYİLEŞTİREN BİR İLAÇ GELİŞTİRİR. FAKAT TÜRK MESLEKTAŞININ AKSİNE, FORMÜLÜ HASTANENİN MUHTERİS PATRONU SİGELİUS'A BİLE SÖYLEMEZ.

onun iradesine başvurmadan etkileyen bir sistemdir. ... Sistem, kapitalist girişime sessiz bir hayalet gibi nüfuz eder. Girişimcinin bizzat kendisine hâkim olur. ... Onu, kendisi için gerekli olanı yapmaya zorlar. ... Sistem, *kendisine ait* bir hayat sürer."[3]

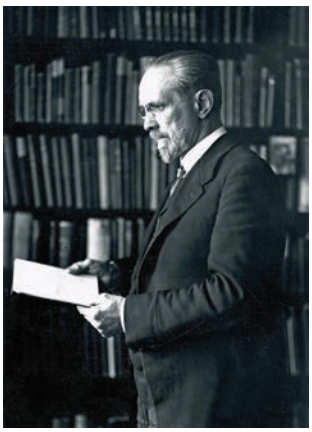
Karel Çapek: Romancı, Sistem'e Karşı!

Weber ile Sombart bunları yüz yirmi yıl kadar önce yazıyordular. Bugüne gelirsek, popüler muharrir Ferid Zekeriya, artık bir pandemi-sonrası dünyada yaşamakta olduğumuzu, salgın sona erse de, salgın mantığının sistemimizi ele geçirmiş olduğunu yazıyor. "Bize sık sık büyük düşünmemiz gerektiği öğütleniyor. Fakat belki de ihtiyacımız olan, küçük düşünmeye başlamaktır. Büyük düşünegeldik zaten: Devletler trilyonlarca dolar askerî harcama yapıyor, savaş oyunları deneniyor, ama minnacık bir mikroba karşı kendimizi savunma hazırlığımız yok. Bu viral zerrecik, insanlığa İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana en büyük iktisadi, siyasi ve sosyal zararı verebilir."[4] Antropolog Philippe Descola ise, ayrıca virüse gerek yok, "Biz insanlar, gezegenin virüsleri hâline geldik zaten" diyor. Descola, bu tür olguların toplumu sarsıp "onun derin mahiyetini açığa çıkardığını" söylüyor. Pandemi bu bakımdan sanayi-sonrası kapitalizmin ana hatlarını ifşa eden bir ayraçtır: "Kapitalizm bir salgın gibi yayılmaya devam etmektedir. Sistemi uygulayanları doğrudan öldürmese de, yeryüzünün tüm sakinlerinin yaşam koşullarını uzun vadede yok edecektir. Gezegenin virüsleri hâline gelmiş durumdayız."[5]

Toplumbilimciler için "kaçınılmaz bir gerçeklik" olan bu durum, romancıların da ruhunu yaralıyor ve peri masallarını andıran öyküler yazıyorlar. Totaliter rejimlerin çığırından çıktığı 1930'larda Karel Çapek, belki de İkinci Dünya Savaşı'nı önleyebilecek bir kurguya imza atıyor: *Beyaz Veba* (*Bila Nemoc*, 1937). Romanımızda "Pekin Cüzzamı" diye anılan bir hastalık hızla yayılmaya başlar ve Uğur Şahin'i andıran Galen adlı bir doktor, pandemiyi iyileştiren bir ilaç geliştirir. Fakat Türk meslektaşının aksine, formülü hastanenin muhteris patronu Sigelius'a bile söylemez. Basın mensuplarına hitabı şudur: Dünyayı yönetenler savaşmaya son versinler, ben de formülü açıklayayım, yoksa telef olup giderler. "Devlet başkanlarının hepsi kritik yaşı geçti. Kimse kurtaramaz onları." Aslında fazla umutlu değildir, devletlerin benimle pazarlık yapmayacaklarını biliyorum, der. Ama gene de savaşlar bitene dek tedavi formülünü vermemekte kararlıdır. Bu arada sadece fakir hastalara bakacaktır.

- Neden sadece fakirler?
- Çünkü sayıları çok fazla.

WERNER SOMBART

- Zenginleri tedavi etmeyecek misiniz?
- Zenginler daha güçlü, barış isterlerse, (satın) almasını bilirler.
- Zenginlere haksızlık etmiyor musunuz?
- Ama zaten zengin olmaları fakirlere haksızlık. Savaş gelip çattığında ölenler hep fakirler.[6]

Olaylar öyle gelişir ki, para ve iktidar tutkularından vazgeçmeyen silah sanayicisi Krug (Krupp?) ile Mareşal (Hitler?) bile Pekin cüzzamından paçayı kurtaramazlar. Mareşal'i tedavi etmeye giderken, onun cezbeye tutulmuş genç takipçileri tarafından linç edilen kahramanımız, ne yazık ki Sistem'in "kendisine ait hayatına" müdahale edemez.

Paul Tillich: Endişe Çağının Filozofu

Sistem'in sarsılmaz iradesi karşısındaki bu çaresizlik, filozof ve ilahiyatçıları da endişeye sürüklüyor ve çocukça bir heyecanla "Bu Endişe Çağı'ndan nasıl çıkabiliriz?" diye soruyordular. 18 ve 19. yüzyıl Avrupalıları aydınlanmadan, gelişmeden, dünyayı medenileştirmeden söz ediyorken 20. yüzyıl Avrupalıları daha çok varoluşlarına, kültürlerine ve kaderlerine dair endişeyi dile getiriyorlardı. Yüzyılın ortalarında, ilahiyatçı-filozof Paul Tillich, "Yaşadığımız devire bir Endişe Çağı demek bugün neredeyse malumu ilam hâline gelmiştir" diyordu. Tillich, endişenin çağdaş Avrupalıların edebiyat, sanat ve felsefedeki en büyük eserlerine bile bulaştığına inanıyordu. Kanaatine göre, Avrupa üçüncü büyük endişe çağına girmişti: şiddeti bakımından kadim dünyanın ve Reformasyonunkine benzeyen bir endişe. Tillich'e göre, bu endişenin altında "anlamsızlık" duygusu yatıyordu. Modern dünya, hayatın anlamı sorusuna cevap verebilecek bir manevi merkezden yoksundu.[7]

Sadece filozoflar değil, Eliot, Auden gibi şairler de modern dünyanın "yalnızlarının veya hasta ruhlarının" duyduğu endişeyle tedirgindiler. Auden, *Endişe Çağı* (*The Age of Anxiety*, 1947) başlıklı eserinde bunu "amaçsız veya inançsız yaşamaktan kaynaklanan sıkıntıyla" eş tutuyordu. Üstelik, insanların pusulayı şaşırmış olduklarına dair düşünce sadece dindar düşünürlere özgü değildi. Ateist varoluşçular da endişeyi insanın "saçma" bir dünyada yaşıyor olma bilincine bağlıyorlardı. Modern putların hiçbiri (Akıl, Bilim, İlerleme...) bu saçmalık duygusunu gideremiyordu. Avrupa insanının faşizm ve Nazizm gibi baskıcı ideolojilerin kucağına koşarcasına atılmasını da izah eden, bu endişe ve anlamsızlık duygusuydu. Bir "topyekûn şüphe" çağında, insanlar özgürlükten, anlam vadeden

MODERN TARİH BOYUNCA BİRER SAVAŞ MAKİNESİNE DÖNÜŞEN DEVLETLERİ GÜYA TİCARET YOLUYLA MEDENİLEŞTİRECEK OLAN ŞİRKETLER, POSTMODERN KORSANLIK EVRESİNE ONLARLA KOL KOLA GİRİYOR.

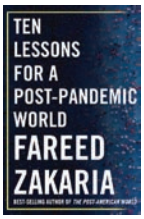
SOLDA YER ALAN FOTOĞRAF PAUL TILLICH'A AİT.

İNSANLARIN PUSULAYI ŞAŞIRMIŞ OLDUKLARINA DAİR DÜŞÜNCE SADECE DİNDAR DÜŞÜNÜRLERE ÖZGÜ DEĞİLDİ. ATEİST VAROLUŞÇULAR DA ENDİŞEYİ İNSANIN "SAÇMA" BİR DÜNYADA YAŞIYOR OLMA BİLİNCİNE BAĞLIYORLARDI.

ve cevaplar empoze eden bir otoriteye kaçıyorlardı. "Yirminci yüzyıl insanı," diye yazıyordu Arthur Koestler II. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra, "siyasi bir sinir hastasıdır; çünkü hayatın anlamı sorusuna verebileceği cevabı yoktur çünkü toplumsal ve metafizik bakımdan nereye ait olduğunu bilmemektedir." Andre Malraux ise Nietzsche'nin "Tanrı'nın ölümü" temasını insana uyguluyordu. Asıl ölen, insandı. Romanlarından birinde, bir Asyalı, Avrupalı arkadaşına şöyle yazıyordu: "Siz Avrupalılar için mutlak gerçeklik önce Tanrı, sonra İnsan idi; fakat şimdi, Tanrı'nın peşi sıra, İnsan da öldü ve ıstırap içinde onun acayip mirasını devredebileceğiniz bir şeyler arıyorsunuz."[8]

Peki, bir umut var mı? Evet ama ciddi bir "kültürel ameliyat" şartıyla. Çağımızın önde gelen ve tahlillerinde kültürden çok yapılara, maddi ilişkilere önem veren toplum bilimcilerinden Immanuel Wallerstein bile kapitalist sistemin bir ameliyat ihtiyacı içinde olduğunu sarahatle dile getirebiliyordu: "En aziz tuttuğumuz kültürel ilkelerimizden bazılarını 'dışa açmadıkça' kanserli gelişmelerin boyutunu hiçbir zaman açık seçik teşhis edemeyecek ve dolayısıyla uygun çareler ortaya koymaya muktedir olamayacağız." Böyle tıbbi bir benzetmenin ağır kaçabileceğini düşünenlere ise şu cevabı veriyordu: "Bir bilgi tarzı olarak tıb sanatı insanoğlunun ıstırap, ölüm ve geçişe ezelî cevabını temsil etmekte ve dolayısıyla, beşerî sınırlamalara dair bilinçle ne denli yumuşatılırsa yumuşatılsın, umuda can vermektedir."[9]

Umutluyuz ama bedava aşı için Sistem'in ameliyatını çok bekleyeceğiz galiba...

1. Goethe: *Faust*, Ankara: Doğu Batı, 2011, s. 535.
2. Nathan Vardi: "The Billionaire Scientist Behind the Pfizer-BioNTech Vaccine has not Sold a Single Share of His Booming Stock," *Forbes*, April 19, 2021.
3. Mustafa Özel: *Kapitalizm ve Din*, İstanbul: Ağaç, 1993, s. 18.
4. Fareed Zakaria: *Ten Lessons for a Post-Pandemic World*, New York: W. W. Norton, 2020, s. 2.
5. Nicolas Truong: "Philippe Descola: Nous sommes devenus des virus pour la planete," *Le Monde*, 20 Mayıs 2020'den çev. Haldun Bayrı, *Medyascope*, 24 Mayıs 2020.
6. Karel Çapek: *Beyaz Veba*, İstanbul: NotaBene, 2020, s. 48.
7. Paul Tillich: *The Courage to Be*, Yale University Press, 2014 (1952).
8. Bkz. Mustafa Özel: "Endişe Çağına Kültürel Ameliyat," *Devlet ve Ekonomi*, İstanbul: İz, 1995, s. 167.
9. Immanuel Wallerstein: *Jeopolitik ve Jeokültür*, İstanbul: Küre, 2016, s. 215.

Mustafa Özel
Akademisyen, Yazar
BİSAV'ın kurucularından. Son zamanlarda romanlar üzerinden iktisat okumaları yapıyor.

Gerçek beyazlık var.
PETROL BAZLI OPTİK PARLATICI YOK!

Petrol bazlı optik parlatıcı içermez,
kalıntısını da bırakmaz.✓

3 kata kadar etkili* leke çıkarma performansından taviz vermez.✓

Diğer Deterjan | Bingo OXYJEN

Bingo oxyjen

OPTİK PARLATICI İÇERMEZ

HİPOALERJENİK

DERMATOLOGICALLY Skin Friendly tested

*Diğer bir deterjanımıza göre

Elif Yemenici:

"Olması Gereken Yerdeyiz" Diye Bir Yer Yok

Söyleşi Merve Akbaş

Genç yazar-çizer Elif Yemenici'nin Redhouse Kidz (SEV Yayıncılık) tarafından yayımlanan yeni kitabı *Pina* okurlarla buluştu. Yemenici bu kez öyküsünü anlatmak için farklı bir teknik kullandı, kendi yaptığı maketlerle illüstrasyonları birleştirdi. Yazar ve illüstratör Yemenici ile çocuk edebiyatındaki yolculuğunu konuştuk...

Bir yetişkin olarak çocuk dünyasına yaklaşmak ve onların dilinden konuşmaya başlamak kolay değil. Peki sizin için bu nasıl bir yol, bir süreç?

Çocuk dünyasına geçiş yapmak için bir yönteme ihtiyaç duymadım aslında. Zaten içimde o dünyayı hâlâ muhafaza ettiğim için, gir-çık yaptığım bir kapıdan ziyade, her dönemimin kesişimler hâlinde, iç içe olduğu bir kap içinden taşarak akıp yol almak gibi benim için.

Çok sevilen bir kitabınız olduğu için bunu sormak gerekir: Kalben, kalbi kırılan bir kız çocuğuydu ve aslında duygularını anlamaya çalışıyordu. Ben *Kalben*'i okurken pek çok yetişkinin de duygularını aslında çok iyi tanımadığını, anlamadığını düşünmüştüm. Bu bağlamda sizce masallar ve hikâyeler hayatımızda nasıl bir etki yaratıyor?

Çocuk kitabı diye isimlendirdiğimiz resimli kitaplardan yetişkinlerin de öğreneceği çok şey var elbette. Her bir kitap yeni kapılar, pencereler açabiliyor; yeni bir bakış açısı demek olabiliyor. Ve evet, tanımlayamadığımız -belki de tanımlamaktan kaçtığımız- duygulardan kaynaklanan huzursuzlukları çözümleyemeyebiliyoruz. Sorunun kaynağına inmedikçe de üzerine basıp devam ediyoruz.

Bir illüstratör olarak, masal yazarken resimler de zihninizde canlanıyor mu? Üretim süreci nasıl gelişiyor? Önce yazmaya mı başlıyorsunuz, çizmeye mi? Bu bağlamda bu iki sanatın arasındaki ilişki nedir?

Önce yazıyorum. Bazı cümleler kâğıda düşmeden görselleri canlanıyor kafamda, hızlıca eskiz alabiliyorum. Bazen de eskiz almak, kafamdaki hikâye akışında anlık zaman kaybı ve duraksama yarattığı için görseli düşünmemeye çalışarak hikâyeye ve kelimelere odaklanmaya çalışıyorum.

Yeni kitabınız *Pina* için özel bir çaba harcadığınızı kitabı alanlar görecektir. Keyifli hikâyesinin yanında bir stop motion çalışmasını da içeriyordu. *Yıldız Tamircisi Lorin* ise yine başka güzel bir maceraydı. Hasankeyf'te geçen bu hikâyede yörenin kültürüyle ilgili pek çok detay yer alıyordu. İkisi birbirinden farklı olsa da detaylarda benzerlik barındırıyor. Hikâyelerinizi ve bu görsel çalışmalarınızı besleyen nedir?

Genelde en beslendiğim şey kitabın geçeceğini hayal ettiğim coğrafyanın barındırdığı detaylar oluyor. Çizmekten en keyif aldığım şey de bu detaylar, mimari vs. Onun dışında beslenme mevzusunda hiç sınırım yok, bazen yerde bir karo deseni bir fikri tetikleyebiliyor, bazen gökte bir bulut şekli...

Son olarak, geçmişe, bizlerin çocukluğuna baktığımız zaman, o zamanların çocuk edebiyatıyla şu zaman arasında hayli fark var. Peki bugün geldiğimiz, bulunduğumuz nokta neresi? Sizce yerli çocuk edebiyatı olması gerektiği yerde mi?

"İşte 'olması gereken yer'deyiz!" diye bir noktanın hiçbir zaman -ve hiçbir konuda- doğru olacağını düşünmüyorum. Gelişim sonsuzdur ama şu bir gerçek ki dediğiniz gibi bizim çocukluğumuza tekabül eden zamandaki kitaplarla şu an piyasadaki kitapların çeşitliliği ve kalitesi arasında uçurum var. Son yıllardaki bu şahlanma beni çok mutlu ediyor, çıta gittikçe yükseliyor ve nitelikli iş yapma konusunda güzel kitaplar hepimize biraz da kamçı oluyor. Kaliteli kitap inceleme imkânımız oldukça vizyon sahibi oluyoruz, daha iyisini yapmaya çalışıyoruz. Bir damak tadımız ve zevkimiz gelişmeye, oluşmaya ve oturmaya başlıyor. Hepsi zincirleme.

İSTİKLÂL MARŞININ 100. YILI

Mehmed Âkif Ersoy Şiirleri Türk Müziği Beste yarışması

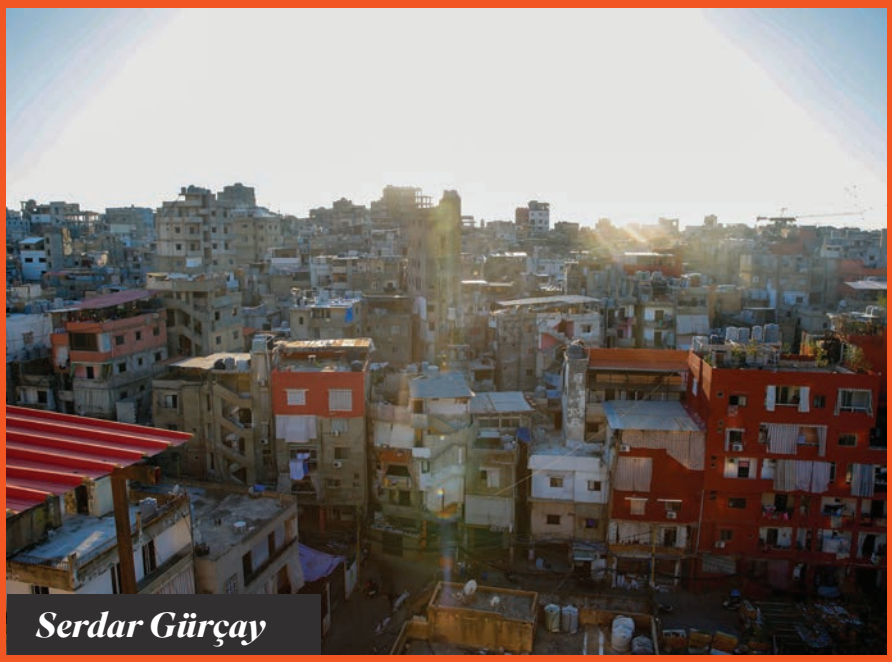
Birinciye **10.000 TL** İkinciye **7.500 TL**
Üçüncüye **5.000 TL** 12 Mansiyon **2.500 TL**

BENİM ŞEHRİM

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

Son Başvuru
12 Ağustos 2021

Detaylı Bilgi İçin
besteyarismasi.konya.bel.tr

Serdar Gürçay

"Açlıktan Ölmekten Biraz Daha İyi"

— Telefonun nerede?
— Efendim?
— Telefonun nerede?
— Burada.
— Çektiğin fotoğrafları sil.
— Tamam... Sildim.

Pasaport kontrolünde polisin soruları uzayınca söylediklerini anlamazdan gelerek benden umudu kesmesini sağladım. Yaklaşık 10 dakika süren sorular beni biraz terletmişti. Kontrol sırasında beklerken fotoğraf çektiğim için benimle biraz fazla ilgilendiler. Lübnan'a girişim böyle başladı.

****

Beyrut Limanı'ndaki patlamanın üzerinden 8 ay geçmişti ama olay sanki dün olmuş gibi sahilde büyük bir enkaz duruyordu. Anlaşılan çalışmalar yavaş ilerliyor.

Lübnan, dinî ve etnik açıdan Ortadoğu'nun en karışık ülkelerinden bir tanesi. 18 farklı dinî, etnik ve mezhepsel grup yaşıyor. Bu karışıklık devlet yapısına da yansıyor. Cumhurbaşkanı Katolik Marunî Hristiyanlardan, Başbakan Sünnî Müslümanlardan, Meclis Başkanı ise Şiî Müslümanlardan seçiliyor. Bunun sebebi ise Fransa'nın Lübnan'dan çekildiği zamandaki nüfus oranları. Son nüfus sayımı ise 1932'de yapılmış. Şuan Hristiyan nüfusun %30'lara kadar düştüğü tahmin ediliyor. Yani tekrar bir sayım yapılsa, ülkedeki siyasal sistem değişmek zorunda kalacak.[1]

Beyrut'ta gezerken sosyal yapıdaki bu karmaşıklığı görmek mümkün. Geçtiğiniz mahallelerde kimlerin yaşadığı neredeyse adım başı asılan posterlerden, bilbordlardan, hatta heykellerden belli oluyor. Şiîlerin yaşadığı bölgelerde Meclis Başkanı Nebih Berri, Hasan Nasrallah ve Kasım Süleymani fotoğrafları varken, Sünnîlerin yaşadığı bölgelerde Başbakan Saad Hariri ve babası Eski Başbakan Refik Hariri'nin fotoğrafları var.

Beyrut'un sahil kesimindeki lüks ve zengin yaşantının arka sokaklarında keskin bir değişim

başlıyor. Lübnan'daki Birleşmiş Milletler Filistinli Mültecilere Yardım Ajansı'na (UNRWA) kayıtlı 12 kampta 476 binden fazla Filistinli mülteci var (Aralık 2019). Ancak yaklaşık yarısının kötü yaşam koşulları ve baskılar sebebiyle başka ülkelere göç ettiği tahmin ediliyor. Kalanlar ise imkânsızlıklarla mücadele ediyor. Çalışma, eğitim, sağlık ve benzeri haklardan mahrumlar.[2] Bu hizmetlere yardım kuruluşları aracılığıyla ulaşabiliyorlar. Yani dışarıdan gelen yardımlara muhtaçlar.

Filistinli mültecilerin çalışma alanları kısıtlı. Bazı mesleklerde çalışmalarına izin verilmiyor. Bize eşlik eden arkadaşımız Wisam çok iyi bir şoför. TIR, kamyon ve hatta dozer kullanabilmesine rağmen, mülteci olduğu için büyük araçlara uygun ehliyet almasına izni yok. O ehliyetleri alabilse birçok işte çalışabilir.

Lübnan'a göç eden ilk Filistinliler, kamplarda büyük sefalet içinde yaşamış. Çadır veya barakalara yerleşen ailelerin durumu, UNRWA'nın o dönemde hazırladığı bir raporda "açlıktan ölmekten biraz daha iyi" şeklinde tanımlanmış.

Buradaki kampların varlığı 1948 yılına dayanıyor. İsrail, kuruluşunun ertesi günü (15 Mayıs 1948) Filistin'i işgal etmeye başladığında o gün Filistinlilerin takvimine "Nekbe" olarak işlendi. Yani Büyük Felaket. O gün topraklarından çıkarılan aileler, evlerinin kapısını kilitledikten sonra anahtarları yanına alarak göç yoluna düştü. O anahtarlar bir gün geri dönmenin umuduyla nesilden nesile miras olarak geçiyor.

Lübnan'a göç eden ilk Filistinliler, kamplarda büyük sefalet içinde yaşamış. Çadır veya barakalara yerleşen ailelerin durumu, UNRWA'nın o dönemde hazırladığı bir raporda "açlıktan ölmekten biraz daha iyi" şeklinde tanımlanmış.[3]

Mülteci kampı denince aklımıza devasa çadır kamplar gelse de Lübnan'daki Filistinli mülteci kampları biraz farklı. 1948'de topraklarını terk etmek zorunda kalan Filistinlilerin bir kısmı Lübnan'a gelmiş. Farklı şehirlere yerleşerek bir hayat kurmaya çalışmışlar. İlk yıllarda çadır ve barakalarda yaşamışlar. Sonraki yıllarda inşa edilen gecekondular, yıllar içinde nüfus arttıkça yükselmeye başlamış. Her aile için bir kat eklenmiş. Bugün, amatörce inşa edilen ve sağlam olmayan yapılarda yüz binlerce insan yaşıyor. Vakit akşamüstü olmasına rağmen bazı yerlerde bir adım sonrasını bile göremediğimiz dar ve karanlık sokaklarda telefonumuzun ışığıyla yürüdük. Üstelik bu kamplarda temiz su, sağlık ve eğitim imkânlarına ulaşım da sınırlı. Altyapı yetersiz olduğu için zaman zaman su baskınları oluyormuş. Kampların çoğunda yalnızca bir tane sağlık merkezi var. Tedavi ve ilaç tedariği yetersiz kalıyor.

Kampların dar alanlara inşa edilmiş olması, kalabalık pandemi döneminde sosyal mesafeyi korumayı imkânsız hâle getiriyor. Mülteciler, UNRWA'nın sağlık merkezlerinin genellikle kapalı olduğunu belirtiyor. Ülke ekonomisinin sü-

BEYRUT'TA GEZERKEN SOSYAL YAPIDAKİ BU KARMAŞIKLIĞI GÖRMEK MÜMKÜN. GEÇTİĞİNİZ MAHALLELERDE KİMLERİN YAŞADIĞI NEREDEYSE ADIM BAŞI ASILAN POSTERLERDEN, BİLBORDLARDAN, HATTA HEYKELLERDEN BELLİ OLUYOR.

rekli kötüleşmesi, pandemide iş yerlerinin kapanması ve kısıtlamalar, mültecilerin yaşadıkları sorunları artırmış. 1975-1990 arasındaki iç savaş döneminde bile böyle bir yoksunluk yaşamadıklarını söylüyorlar.[4]

Çıraklıktan ustalığa: Mahmud el-Duğeym

Dar ve karanlık bir sokakta 10 kişi tek sıra hâlinde ilerliyoruz. Burası Beyrut'ta, yaklaşık 20 bin Filistinli mültecinin yaşadığı Burc el-Beracne kampı. Labirente benzeyen karanlık sokaklarda yürüyoruz. Bazı yerlerde apartmanların arasındaki boşluklardan gün ışığı giriyor. Elektrik kabloları ve su tesisatları açıkta; bazen kafamıza değiyor, eğilerek altından geçiyoruz. Burada yaşayan Filistinli mültecilerle selamlaşıyor, yaşam şartlarını gözlemliyoruz. Bazı duvarlara Ramazan tebrik mesajları asılmış. Bazı duvarlarda ise "Kudüs, Filistin'in başkentidir" yazıyor. İyi kötü bir hayat kurulsa da vatan hasreti devam ediyor.

Kamp içindeki yolculuğumuz bitmek üzereyken bir berber dükkânına uğradık. Bu dükkânın ustası 22 yaşında bir yetim, Mahmud. 3 yıl önce babası vefat ettiğinde annesi ve 4 kardeşinin geçimini üstlenmek için çalışmaya başlamış. Bir berberin yanında işe girmiş ancak kazandığı para ailesini geçindirmeye yetmemiş. Kendisini geliştirmek istiyormuş. Meslek edindirme kursuna giderek berberlik eğitimini tamamlamış. Kendi iş yerini açabilmek için buradaki bir yardım kuruluşundan destek istemiş. O yardım kuruluşu da projeyi İHH'ya sunmuş. İHH, dükkânı tesisatı, dekorasyonu ve bütün eşyalarıyla birlikte tamamlayarak Mahmud'a teslim etmiş. Mahmud, girdiği bu yeni yolda kendisini geliştirmek, annesi ve kardeşlerine yardımcı olmak için çalışıyor.

Kamplarda Mahmud'un berber dükkânı gibi hayata geçirilen farklı projeler var. Bazı ailelere yemek pişirip satabilecekleri araç gereçler, bazılarına eşya taşıyabilecekleri motosikletler hediye ediliyor. Böylece aileler kendi ayakları üstünde durabiliyor ve kimseye muhtaç olmadan yaşayabilecekleri imkânlara kavuşuyor.

Kuleye benzeyen yapılarıyla dünyadaki diğer mülteci kamplarından ayrışan bu yer, bir animasyon filme de konu olmuş. *The Tower* (Kule), Lübnan'daki kampların fiziksel yapısını, evleri ve yaşam şartlarını çok güzel anlatıyor. 1948'de, Lübnan'a göç eden ilk mültecilerden olan Sidi, mülteci kampında doğan küçük torunu Wardi'ye (Gül) Nekbe'yi, ailesinin tarihini, Filistin'in nasıl bir yer olduğu anlatıyor ve ona çok önemli bir emanet bırakıyor.

Wardi'nin şu sözü ise ülkesini hiç görmeyen bir çocuğun neler hissettiğini çok güzel özetliyor: "Pasaportumda mülteci yazıyor ama ben nereden geldiğimi biliyorum: Filistin."

1. Taha Kılınç, *Seyrüsefer*, Aşina Kitap, İstanbul 2018
2. https://www.unrwa.org/activity/protection-lebanon
3. https://insamer.com/tr/lubnandaki-filistinli-multeciler-75-yildir-yok-sayilan-insanlar_3556.html
4. https://insamer.com/tr/lubnandaki-filistinli-multeciler-75-yildir-yok-sayilan-insanlar_3556.html

Serdar Gürçay
Editör
Dış ticaret mezunu. Dijital pazarlama, hikâye anlatımı ve metin yazarlığıyla uğraşıyor.

CANLI YAYIN

TÜRKİYE'DEN VE
DÜNYA'DAN SÜRPRİZ SANATÇILARLA

DÜNYA MÜLTECİLER GÜNÜ *Konseri*

ALPER
AYKUT KUŞKAYA
EŞREF ZİYA
GRUP GENÇ

GRUP YÜRÜYÜŞ
KEMAL FARUK
RESUL AYDEMİR
TANER YÜNCÜOĞLU
UMUT MURARE

ALA & BEYDA | SURIYE
DANIYEL AJDARI | İRAN
ENZO İKAH | KONGO

FIDEL RICOBALAT | KÜBA
MALIK NOOR | SURİYE
MESUT KURTIŞ | MAKEDONYA
SARAH ATKINSON | KANADA

Mülteci Hakları Derneği

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI

20 HAZİRAN PAZAR | **20.00**

ÜSKÜDAR BAĞLARBAŞI KONGRE VE KÜLTÜR MERKEZİ

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın desteği ile hazırlanan bu projenin içeriği hiçbir surette Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın görüşlerini yansıtmamakta olup, içerik ile ilgili tek sorumluluk Uluslararası Mülteci Hakları Derneği'ne aittir.

/multecihakder

Ömer Türker

Söyleşi Ümit Aksoy
Fotoğraf Sedat Özkömeç

"Metafiziğin Kemalini İslam Dönemi Temsil Eder"

İslam düşünce geleneği, oldukça geniş tarihsel, kültürel ve entelektüel birikimi ifade ediyor. Modern zamanlardaki felsefe yapma tutum ve tarzları belirli oranda farklılaşmış görünse de insanlığın temel meselelerinin hâlâ aynı noktalar üzerinde ilerlediğini söylemek mümkün. Ömer Türker'in oldukça titiz bir editoryal gayretle yayıma hazırladığı *İslam Düşüncesinde Teoriler: Ekoller, Yöntemler ve Büyük Anlatılar* çalışması da bu anlamda söz konusu birikimin bir hülasası olarak Ketebe Yayınları tarafından yayımlandı. Bu önemli çalışma vesilesiyle İslam düşünce geleneğini ve onun ifade ettiği entelektüel birikimin art alanlarını Prof. Dr. Ömer Türker'le konuştuk.

Görebildiğimiz kadarıyla oldukça hacimli bu eserin yapmaya çalıştığı unsurların başında, İslam bilgi edinme yollarını bir klasifikasyona tabi tutmak geliyor. Bu türden bir çabayı göz önüne aldığımızda elimizdeki metnin söz konusu klasifikasyonla önerdiği "yeni" bir okuma yahut yöntem stratejisi var mıdır? Yoksa çalışma, var olan bir alımla biçiminin -tashih edilerek de olsa- güncellenmesi olarak mı okunmalıdır?

İslam Düşüncesinde Teoriler Projesi genel olarak, İslam düşünce tarihine ilişkin okuma, anlama ve yorumlama çabalarımızı, disipline etmeyi, her bir görüşün gücü ve zaafını ortaya koymayı mümkün kılacak bir çerçeve oluşturmayı amaçlıyor. Bu sebeple çalışmanın ilk aşaması olan "Metafizik" kitabının bütün teori yazılarında görüşlerin temel kavramlarını, önermelerini, tarihi bağlamını ve tarih boyunca geçirdiği dönüşümleri belirginleştirmeye çalıştık. Bu tarzın ilginç yönlerinden biri, İslam düşüncesine dair mevcut birikimimizi ölçmesi ve bizzat bu birikimin güçlü ve zayıf yanlarını ortaya koymasıdır. Kitapta izlenen tarzın özgün yönlerinden biri, İslam düşüncesi hakkındaki ilmî birikimi, her kesimden okuyucu için ulaşılabilir hâle getirmesidir.

İslam felsefi geleneği içinden baktığımızda elimizde üç disiplinin olduğunu görüyoruz: kelam, felsefe ve tasavvuf. Bu üç ekolün klasik dönemdeki "metafizik" kavrayışları arasındaki farkları nasıl işaretliyorsunuz? Yine bunun bir devamı olarak, bu üç bilgi edinme yolunun "İslam felsefesi" tematizasyonu içinde birbirleriyle ilişkilerinin -daha doğru bir ifadeyle "mücadeleleri"nin- metafizikten anlaşılan ya da metafiziğin malzemesini oluşturan unsurların farklılaşmasına bir etkisi olmuş mudur?

İslam düşüncesinin üç büyük geleneğini birbirinden ayıran temel kabuller vardır. Kelam geleneği, mutlak kudret ve irade sahibi Tanrı kavrayışı, âlemin sonradan

Tarih boyunca metafiziğe pek çok eleştiri yöneltilmiştir. Modern dönemdeki eleştirilerin Yunan'daki sofist eleştirilere ve İslam döneminde Fahreddin er-Râzî'nin dile getirdiği eleştirilere ilkece herhangi bir ilave yapması gerçekten çok zordur.

yaratılmış olması ve nesneler arasındaki nedensel bir ilişkinin bulunduğu düşünceleriyle diğer iki ekolden ayrışır. Felsefe geleneği, Tanrı'nın zâtı nedeniyle âlemi gerektirdiği, nesneler arasında ihmal edilemez nedensel bir ilişki olduğu ve âlemin ezelden beri var olduğu görüşleriyle diğerlerinden ayrışır. Nihayet tasavvuf geleneği ise, Tanrı'nın varlığın kendisi olduğu görüşüyle diğerlerinden ayrışır. Her üç ekolün de bu düşünceleri temin eden müstakil yöntemleri vardır: istidlâl (kelâm), burhân (felsefe) ve mücâhede (tasavvuf). Bu yöntemler, ekoller arasındaki ayrışmayı sağlayan külli ilkeleri temellendirme işlevi görürler. Sufiler varlığın birliğini mücahede yönteminin verisi olarak vazeder. Filozoflar, Tanrı'nın zorunlu bir nedensel ilişkinin ilkesi oluşunu, nedensellik ilkesine göre işleyen burhan yönteminin sonucu olarak vazeder. Kelamcılar, Allah'ın fâil-i muhtâr oluşunu, istidlali mümkün kılan ilişkinin alışkanlık olduğu üzerine kurulan istidlal teorisiyle temellendirir. Kitabın özellikle yöntemleri ele alan başlıklarında her bir yöntemin temel ilkeleri, ayrıcı hususiyetleri ve tarih içindeki dönüşümleri ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Kelam ve felsefi yöntemle tasavvufi irfan "yöntem"i arasında görebildiğimiz kadarıyla "esastan" bir fark var, Varlık yahut (gelenek içi bir terminolojiyle konuşacak olursak) Hakk'ın zatına dair bilgi edinme stratejisi açısından. Bu yöntemsel fark, İbnü'l-Arabî sonrası tasavvufi kavisle birlikte sizce nasıl bir değişime uğramıştır?

İbnü'l-Arabî sonrasında tasavvuf, mücâhede yönteminin uygulamasındaki değişimlerden ziyade, yöntemin verilerinin nasıl yorumlanması gerektiği sorusuna verilen farklı cevaplar nedeniyle önceki dönemlerden farklılaşır. Bu farklılık, temelde iki meselede gerçekleş-

miştir. Birincisi, Tanrı veya varlık tasavvurundadır. İslam düşüncesinin önceki dönemlerinde görülen anlayışlardan farklı olarak İbnü'l-Arabî, Tanrı'nın Varlık olduğunu veya Varlık'ın Tanrı olduğunu ve var olan her şeyin Varlık'ın hâlleri, sıfatları ve isimleri olduğunu iddia etmiştir. Bu görüş, Varlık veya Tanrı'nın hakiki ve yegâne cevher olduğunu, tek tek mevcutlara yüklenen varlık kavramının ise bir nispet ifade ettiğini söyler. Kelam geleneğinden Îcî ve bilhassa Teftâzânî'nin, tasavvuf geleneğinden ise İmâm Rabbânî'nin itirazlarını da dikkate alarak diyebiliriz ki hem genel olarak İslam düşüncesi tarihinde hem de münhasıran tasavvuf tarihinde Varlık'ın Tanrı olduğu görüşü yoğun tartışmalara sebep olmuştur. "Metafizik" kitabı, vahdet-i vücûd ekol ve teori yazıları ile vahdet-i şuhûd teorisinde oldukça sistemli bir şekilde incelenmektedir. İkincisi olarak ise, İbnü'l-Arabî'nin Varlık ve Tanrı'nın ilk ve en külli zuhurunun insan hakikati olduğu iddiasıdır. Bu görüş, insanlık hakikatinin varoluşun bütün tezahürlerini içermeye kabiliyetli olduğu iddiasıyla önceki sûfîlerin "kalbin hâlleri"ne yönelik bulgu ve yorumlarını derin bir şekilde dönüştürerek, insanı metafiziğin hakiki konusu hâline getirmiştir. Tasavvufun genel olarak İslam düşüncesine en orijinal katkılarından biri olan bu görüş de bilhassa insan-i kâmil ve hakikat-i Muhammediye teorilerinde işlenmektedir.

Metnin takdiminde belirttiğiniz üzere, "Klasik dönemde 'metafizik' kelimesi, nazarî (teorik) felsefi bilimlerin zirvesinde bulunan, mevcud olmak bakımından mevcudu veya mutlak varlığı inceleyen, tümel (külli) bilimin adı olarak kullanılır." Genel olarak konuşacak olursak, Kant-sonrası felsefi açıklama ekonomisinde "felsefi spekülasyonlar"ın metafiziğin elendiği bir dünya varsayımı üzerinden kendini tezahür ettirdiğini biliyoruz. Bu çerçeveden bakıldığında ve böylesi bir dünya nizamı içerisinde İslam felsefesinde -üç disiplini de hesaba katarak- "metafiziğe gönderme yapan" bir felsefi dilin imkânı var mıdır sizce?

Aslında tarih boyunca metafiziğe pek çok eleştiri yöneltilmiştir. Modern dönemdeki eleştirilerin de Yunan'daki sofist eleştirilere ve İslam döneminde Fahreddin er-Râzî'nin dile getirdiği eleştirilere ilkece herhangi bir ilave yapması gerçekten çok zordur. Hatta Kant'ta görülen eleştiriler, muhteva itibariyle Fahreddin er-Râzî'nin kitaplarında görülerin eleştirilerin devamı sayılabilir. Fakat metafizik, sanıldığı gibi gücünü, kullandığı delillerden almaz; insanın genelde varoluşu özelde kendisini anlama ilgisi ve çabasından alır. Bu sebeple herhangi bir dönemde yapılan eleştiriler, ne denli güçlü görünürse görünsün metafiziğin hakiki anlamda elenmesiyle neticelenmez. Bu bakımdan metafizik modern dönemde, her ne kadar bilimler hiyerarşisindeki

konumunu kaybetmişse de, bizzat Kıta Avrupa'sında Kant sonrasında Hegel, Husserl ve Heidegger gibi modern felsefenin merkezinde bulunan metafizikçiler yetişti. Bu bağlamda İslam medeniyetinde geliştirilmiş olan metafizik öğretiler de varlık sorusunu ve Hz. Peygamber'de (s.a.v) tahakkuk eden hakikat bilgisini ciddiye aldığımız ölçüde bizim için anlamlı, güncellenebilir ve sürdürülebilir özelliktedir. Bunun ise iki vazgeçilmez şartı vardır: Birincisi, az önce de belirttiğim gibi, kendi sorularımızın peşinden gitmek ve İslam'ın insana sunduğu varlık, insan ve âlem tasavvurunu ciddiye almaktır. İkinci olarak da, çağdaş bilimlerin ortaya koyduğu bilgi hacminin bütünlüğünü kavramaktır.

Heidegger'in bütün felsefe konunu kateden bir "metafizik" eleştirisi var bildiğiniz üzere. Buna göre, "Metafizik var olanı var olan olarak sorguladığı için Var olanda takılıp kalır ve Varlık olarak

İslam Düşüncesinde Teoriler Projesi genel olarak, İslam düşünce tarihine ilişkin okuma, anlama ve yorumlama çabalarımızı, disipline etmeyi, her bir görüşün gücü ve zaafını ortaya koymayı mümkün kılacak bir çerçeve oluşturmayı amaçlıyor.

Varlık'a yönelmez" der. Kanonlar arası bir okuma yaptığımızda -bir aşırı yoruma düşme pahasına- söz konusu Heideggerci metafizik eleştirisini, neredeyse bütün temelini bir "meta-anlatı" olarak metafizik üzerine konumlandırdığını belirttiğiniz İslam felsefi geleneğine yönelttiğimizde karşımıza sizce nasıl bir manzara çıkmaktadır?

Heidegger'in eleştirisi, daha ziyade Aristotelesçi mevcut metafiziğe yöneliktir. İslam düşünce geleneğinde bilhassa İbn Sînâ'yla birlikte metafizik anlamda varlık kavramına ulaşıldı. Bu kavram, İbnü'l-Arabî'de varoluşun bütün tezahürlerinde kendisini gösteren Varlık kavrayışına dönüştü. Heidegger'in eleştirisi, aslında insanın yönünü mevcuda çevirerek insanı ihmal etmesi olarak anlaşılabilir. İnsanlık tarihinde varlık ve insan hakkında konuşmanın kuşkusuz her medeniyette bütün temsilcileri vardır fakat varlık ve insan üzerine tefekkürün zirveye ulaştığı düşünürler İslam geleneğinde yetişmiştir. Bu bakımdan klasik anlamıyla metafiziğin kemalini İslam dönemi temsil eder.

Elimizdeki çalışmanın "İslam düşünme ekolleri" içinde meydana gelen neredeyse bütün teorileri bünyesinde barındırmaya çalıştığını görüyoruz. Bu anlamda mezkûr esere, "teoriler kitabı" demek yanlış olmasa gerek. Söz konusu teoriler nazara alındığında, bu çalışma için "teori" kavramını nasıl anlıyor ve teorilerin bizatihi metafiziğin şekillenmesinde nasıl bir mahiyet arz ettiğini düşünüyorsunuz?

Bu çalışmada teori kelimesi, belirli bir kavram ve önerme örgüsünü barındıran her görüşü ifade etmek için kullanılmaktadır. Metafizik gelenekte ileri sürülen görüşler, aslında birbiriyle kavram ve önerme seviyesinde ilişkili teoriler olarak yeniden ifade ediliyor. Bu bakımdan metafizik alanda ileri sürülen teoriler, metafiziğin muhtevasını belirliyor ve farklı ekollerin ayrıldığı ve birleştiği noktaları işaret ediyor. Fakat bu çalışma, sadece metafizik alanındaki teoriler için geçerlidir. Dolayısıyla "teoriler" kelimesini üst başlıkta kullanıyoruz. Bundan sonra inşallah bilgi teorileri, doğa teorileri, ahlak ve siyaset teorileri kaleme alınacak. Genel olarak İslam düşüncesinin tamamını bu şekilde gelişmeye ve yeni bulgulara açık olarak kaleme alma niyetindeyiz.

Hayli kaypak ve yüzeysel bir kavrayışlar çağında yaşıyoruz. Hakikatsizlikler burcunun bir sonraki aşamasını, "post-truth"u idrak ediyoruz. Böylesi bir zaman diliminde, İslam düşünce geleneğinin bu üç ekolü bizlere ne türden imkânlar sunuyor sizce?

Açıkça söylemek gerekirse insanlık tarihinde böyle dönemler daha önce de olmuştur. Yunan'da sofizm, İslam tekafü-i edille çağları yaşanmıştır. Fakat böylesi dönemler -ekseriyetle- hakikati kavrama çabalarının daha güçlü bir şekilde dirildiği ve sonraki çağları derinden etkileyen büyük düşünürlerin yetiştiği zaman dilimleridir. Bu bakımdan yaşadığımız dönem, her ne kadar günümüz şartlarında hakikat-sonrası dönem olarak adlandırılıyorsa da, yakın gelecekte hakikat-öncesi dönem olarak adlandırılabilir. İslam metafizik gelenekleri, tam da bu bağlamda bir imkân olarak karşımıza çıkar. Bu gelenekler, varoluşun, makine çarklarında, bilgisayar programlarında, cinsiyet çılgınlığında ve değersiz siyaset içinde yitirilen anlamını keşfetme ve insanın kudretsiz tanrılığa soyunmaktan vazgeçip kul olarak konumunu kavramasında aklın ilahi yönünü gösterme imkânı barındırır. Kitabı okuyanlar, bu imkânı açıkça göreceklerdir.

Rastlaşmalar – Suriye

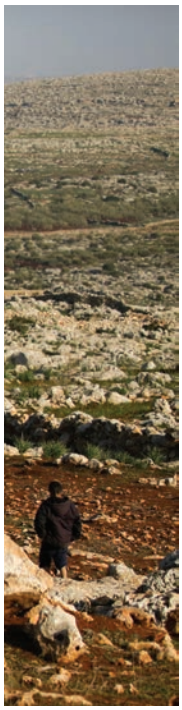

Firas'ın hikâyesi

Bu yolculuğun en önemli sebeplerinden birisi olan görme engelliler okuluna doğru gidiyoruz. Halep kırsalında mahalleler arasında gezerken tek katlı bir yapının önünde yolculuğumuz tamamlanıyor. Burada birbirinden farklı hikâyelere sahip görme engelli öğrencilerle tanışıyoruz. Firas onlardan birisi. İlahi seslerinin yükseldiği odaya girdiğimizde onunla karşılaşıyoruz. Hocası Ahmet ilahi söylüyor, o ise tempo tutuyordu. Yıllarca neredeyse evden dışarı çıkmamış. Kendi başına yürüyemiyor, dokunduğu birçok nesnenin ne olduğunu dahi anlayamıyordu. Muhabbet ettikçe Firas'ın okula başladıktan sonra yaşadığı değişime şahit oluyorduk. Artık kendi başına daha rahat yürüyebiliyor. Arkadaşları ile satranç oynamayı öğreniyordu. Onlarca öğrenci tüm zorluğuna rağmen bu okula düzenli olarak geliyorlar. Görme engellilere özel verilen eğitimle okumayı, telefon kullanmayı öğreniyorlar. Bu ziyaret sırasında Firas'ın hikâyesini anlatan bir film de çektik. İlgilenenler şu link üzerinden izleyebilir: ihh.org/firas

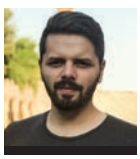
Savaşın gölgesinde

Sınırı geçtiğimizde verimli tarım arazileri ve zeytin ağaçları arasında ilerleyerek yolumuza devam ediyoruz. Yıllardır süren savaş sebebiyle bölgede irili ufaklı birçok mülteci kampı zeytin bahçelerine kurulmuş. Siccu kampına ulaşıyoruz. Çocuklar neşeyle etrafta koşuştururken çarşıda, pazarda alışveriş devam ediyor. Artık bir köye dönüşen kampın girişinde küçük bir pazar, bakkal, okul, cami ve spor alanları yapılmış. Bütün mülteci kamplarında olduğu gibi gezerken çocuklar bize eşlik ediyor. Bol bol fotoğraflarını çekiyoruz. Kampın hemen kenarında barışın simgesi zeytin ağaçlarının altında oynayan çocuklar dikkatimi çekiyor. Yaklaşıp onları izlemeye ve fotoğraflamaya başlıyorum. Kimisi kış güneşinin altında oturmuş oyunlar oynarken kimi sallanıyor.

Ne olmuştu?

Suriye'de reform talebiyle binlerce kişinin sokaklara çıkmasının ardından gösteriler kısa sürede ülkenin diğer şehirlerine de sıçradı. Olayların büyümesiyle Mart 2011'den bu yana süren iç savaşta, yüz binlerce insan hayatını kaybetti, 5,5 milyondan fazla sivil, hayatta kalabilmek için başka ülkelere sığındı. Yüz binlerce kişinin hayatını kaybettiği, milyonlarca kişinin mülteci konumuna düştüğü ve yerinden edildiği iç savaş on yılı geride bıraktı. Suriye'de hâlen 13 milyon kişi insani yardıma muhtaçken, yaklaşık 5 milyon kişi sınırlı yardımlarla yaşıyor. 2,8 milyon kişi ise savaş nedeniyle hayatına engelli olarak devam ediyor.

Mustafa Olgun

Editör

Marmara Üniversitesi Gazetecilik mezunu. Yola çıkıp insanların hayatına dokunacak projeler üretmeye çalışıyor. Çektiği fotoğrafların hikâyesini anlatmayı seviyor.

İstanbul'dan Göçler

Hadi Gel Köyümüze Geri Dönelim!

Yusuf Adıgüzel

İstanbul nüfusu geçmişe göre daha düşük oranlarda artmaya devam etmekle birlikte, artık bu artışın nedeni Anadolu kırsalından yönelen göçler değil. Hatta İstanbul'dan Anadolu kentlerine göçlerin arttığı gözlemleniyor. İstanbul 2000 yılından itibaren yıllık 300 ila 500 bin arasında göç alırken, bu göçlerin büyük bölümü tayin, atanma, eğitim, evlilik ve ekonomik nedenler gibi diğer kentler arası göçler kabilinde göçlerden müteşekkil olmuştur. İstanbul'a net göç sürekli azalırken, son 5 yılda ise negatife dönmüştür. Yani İstanbul'dan göçenler, İstanbul'a gelenlerden daha fazla olmaya başlamıştır.

1950'lerden itibaren hızlanan iç göçlerle yoksul Anadolu insanı yarım asır boyunca "taşı toprağı altın" İstanbul'a akın etti. Türkiye çok hızlı bir biçimde kentleşirken, İstanbul da bu süreçten en fazla nasibini alan şehir oldu. 1980'lerin ortalarında Türkiye'nin kentleşme oranı yüzde 50'yi aşarken, günümüzde nüfusumuzun yüzde 90'dan fazlası kentlerde yaşıyor.

Kentleşme oranının dünya, hatta Avrupa ortalamasının çok üzerinde olmasını etkileyen nedenlerden biri, 2014 yılında çıkan 6360 Sayılı Büyükşehir Yasası oldu. Bu yasa ile bugün sayıları 30'u bulan büyükşehirdeki köyler mahalleye dönüşerek, kentsel alanların sınırları il siyasi sınırlarına kadar genişlemiştir. Bu yasanın kentleşme oranını olduğundan daha fazla gösterdiği aşikârdır. Ancak büyükşehirlerdeki kırsal alanlar göz ardı edilse bile Türkiye'deki kentsel alanların Avrupa düzeyinin üzerinde olduğunu söyleyebiliriz.

2000 yılından önceki dönemlerde olduğu gibi artık Anadolu kırsalından İstanbul'a bir göç akını yaşanmıyor. O tarihlerde köye dönüş projesi kapsamında İstanbul'da tutunamayan ailelere memleketlerine dönmek isterlerse nakliye desteği veriliyordu. Bu destek hâlâ devam ediyor. Ancak geri dönmek isteyenler o tarihlerdeki gibi köye dönecek parası dahi olmayan yoksullukta kişiler değil. Memleketlerine dönenler çoğunlukla hâli vakti yerinde olup birikimleri ile memleketinde tarım ve hayvancılık yapmak isteyenler veya kendi memleketlerinde ömürlerinin son dönemlerini huzur içinde geçirmek isteyen kişiler.

İstanbul'un aldığı ve verdiği göçler (2016-2020)

Yıllar	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç
2016	369 582	440 889	- 71 307
2017	416 587	422 559	- 5 972
2018	385 482	595 803	- 210 321
2019	498 676	378 305	120 371
2020	328 632	381 654	- 53 022
Toplam	**1 998 959**	**2 219 210**	**- 220 251**

İstanbul'dan kaçmak

İstanbul nüfusu geçmişe göre daha düşük oranlarda artmaya devam etmekle birlikte, artık bu artışın nedeni Anadolu kırsalından yönelen göçler değil. Hatta İstanbul'dan Anadolu kentlerine göçlerin arttığı gözlemleniyor.

İstanbul 2000 yılından itibaren yıllık 300 ila 500 bin arasında göç alırken, bu göçlerin büyük bölümü tayin, atanma, eğitim, evlilik ve ekonomik nedenler gibi diğer kentler arası göçler kabilinde göçlerden müteşekkil olmuştur. İstanbul'a net göç sürekli azalırken, son 5 yılda ise negatife dönmüştür. Yani İstanbul'dan göçenler, İstanbul'a gelenlerden daha fazla olmaya başlamıştır. Elbette saha araştırmaları ile daha ayrıntılı bilgiler elde etmek mümkündür ancak 2015-2020 yılları arasındaki TÜİK göç verilerini yorumladığımızda İstanbul'dan göçlerde üç ana eğilim olduğunu söyleyebiliriz: Karadeniz'e göçler, Akdeniz'e göçler ve Marmara'ya göçler. İstanbul'un son 5 yılda verdiği göçlerin %54'ü Karadeniz (%27) ve Marmara (%27) bölgelerine yönelirken, %17'si ise Akdeniz (ve Ege) bölgesindeki illere doğru gelişmiştir. İstanbul'dan ayrılan her 4 kişiden 3'ü bu üç bölge illerinden birine göç etmiştir.

İstanbul gibi çok büyük bir metropolün kalabalığı, hengâmesi ve karmaşasından kaçmak isteyenler de "yaşam tarzı" göçü yaparak İzmir, Antalya, Muğla gibi Akdeniz kentlerine göç etmektedirler. Akdeniz ve Karadeniz bölgelerine göç edenlerin farklı toplumsal statülere ve amaçlara sahip olduklarını tahmin etmek zor değil. Akdeniz'e göç edenler "yeni bir hayat" kurmayı hayal ederek göç ederken, Karadeniz'e göçlerin bir nevi geri dönüş göçleri olduğu söylenebilir.

2016-2020 yılları arasında İstanbul'un göç verdiği bölgeler (TÜİK verilerinden derlenmiştir)						
İller / Yıllar	2016	2017	2018	2019	2020	Toplam
Karadeniz	121698	101352	203803	90045	79502	596400
Marmara	130329	125753	132899	105578	110725	605284
Akdeniz (ve Ege)	71008	75464	89540	69801	77350	383163
Tüm Bölgeler Toplam	440889	422559	595803	378305	381654	2219210

Karadeniz'e göçler

Karadeniz Bölgesi'ne göçlerin temel özelliği geçim derdi ve ekmek parası için birinci kuşak olarak Karadeniz bölgesinden gelenlerdeki geri dönüş eğilimidir. Son 5 yılda 596 bin 400 kişi Karadeniz bölgesi illerine göç etmiştir. Emekli olduktan sonra yaz aylarında köyde/memlekette, kış aylarında İstanbul'da olmak üzere ikili bir yaşam modeli geliştiren birinci kuşakta, son yıllarda tümüyle memlekette yaşama eğilimleri görülmeye başlamıştır. Bu eğilim batısından doğusuna Karadeniz bölgesindeki illerde yoğunlaşırken, Anadolu'nun diğer bölge ve şehirlerine de daha düşük oranda bu şekilde tersine göçler görülebiliyor. Daha düşük oranlarda Orta, Doğu ve Güneydoğu bölgelerine de bu karakterde göçler yaşandığı gözlemlenmektedir.

Marmara'ya göçler

Marmara Bölgesi'ne göçler, Karadeniz'e göçler kapsamında değerlendirilen birinci kuşak göçlerden farklı olarak, daha çok ekonomik ve istihdam temelli olup İstanbul'a yakınlığı ile tercih edilen Marmara Bölgesi'ndeki Kocaeli, Tekirdağ, Bursa, Yalova ve Sakarya gibi illere yapılan göçlerdir. İstanbul'dan fazla uzaklaşmadan, kariyerlerine uygun iş bulan ikinci ve üçüncü kuşak İstanbullular, öncelikle Marmara Bölgesi'ndeki illere göç etmeyi tercih etmektedir. Son 5 yılda İstanbul 2 milyon 219 bin (-220 bin net) göç verirken, Tekirdağ, Kocaeli, Bursa illeri 80 bin ila 100 bin arası net göç almıştır. 2015 yılından bu yana Marmara Bölgesi'ndeki illere İstanbul'dan 605 bin kişi göç etmiştir.

Akdeniz'e göçler

İzmir, Antalya, Muğla gibi illere yapılan göçleri, daha çok yaşam tarzı değişikliği kapsamında yapılan göçler olarak nitelemek mümkündür. "İstanbul'dan kaçmak" tabirine en uygun göç tipi olarak niteleyebileceğimiz bu tip göçlerde, kendilerine daha sakin bir hayat kurmak isteyen, işlerini bu bölgelere taşıyan veya İstanbul'daki işlerini uzaktan yürütebilen sosyoekonomik olarak daha üst düzeydeki kesimlerin yaptıkları göçler olduğu tahmin edilebilir. Son 5 yılda İzmir 100 bine yakın net göç alırken, Antalya 90 bin, Muğla 55 bin net göç almıştır. Ege ile birlikte Akdeniz bölgesine 2015 yılından sonra toplam 383 bin kişi göç etmiştir.

Göçmen kenti İstanbul

Özellikle 2015'ten sonra İstanbul'dan göçleri konuşmaya başladık. İstanbul göç almaya devam etmekle birlikte (2019 yılı hariç tutulursa)

son 5 yıldır aldığından daha fazla göç vermeye başladı.

Göç önünde bulundurmamız gereken bir diğer husus ise son yıllarda İstanbul'da yaşamayı tercih eden uluslararası göçmenlerdir. İstanbul 550 bine yakın geçici koruma altındaki Suriyeliye ev sahipliği yaparken, Türkiye'de ikamet izniyle kalan 1 milyon yabancının yarısından fazlası da İstanbul'da yaşıyor. Diğer taraftan 2015 yılından bu yana Türkiye'de yakalanan 1 milyon 300 bin düzensiz göçmenin yarısından fazlası yine İstanbul'da. Geçici koruma altındaki Suriyeliler, ikamet izinli göçmenler ve düzensiz göçmenlerin tamamı düşünüldüğünde 1,5 ila 2 milyon arasında yabancının İstanbul'da ikamet ettiği söylenebilir.

Pandemi etkisi

2020 başından beri dünyayı ve Türkiye'yi kasıp kavuran koronavirüs salgını doğaya kaçışı hızlandırmıştır. İnsanlardan uzak, doğa ile başbaşa, huzurlu ve sakin bir hayat isteyen, en önemlisi güvenli bir yaşam arayan kişiler büyükşehirlerden kaçarak köylere veya daha küçük kentlere göç etmeye başlamıştır. Pandemi sürecinde uzaktan çalışma imkânlarının da yaygınlaşmasıyla, İstanbul'daki işlerinden kopmadan farklı kentlerde veya memleketlerinde çalışmayı sürdürebilmektedirler.

İkili yaşam

Son 10 yıldır ramazan ve kurban bayramları yaz aylarına rastlıyor. Bu da bayramları köyde geçirmek isteyenlerin köyde kalış sürelerini uzatıyor. Memleketlerinde uzun süre geçiren ve köy yaşamına alışan özellikle birinci kuşak emekli olanların bir

kısmı artık tamamıyla İstanbul'dan kopmaya da başladı. İstanbul'dan ayrılanlar tam olarak köylerine dönmese de, kendi il veya ilçe merkezlerine yerleşerek alıştıkları konforu sürdürme imkânı bulmaktadırlar. Anadolu kentlerindeki modernleşme (elektrik, su, kanalizasyon ve en önemlisi doğalgazın yaygınlaşması) geri dönüşü hızlandıran etmenler olarak sayılabilir. Artık bir geçim sıkıntısı olmayan 65 yaş üzeri emekliler, artık İstanbul'dan çok kendi memleketlerinde kalmaya başlamıştır.

İletişim ve ulaşım imkânlarının artması

Türkiye'de son yıllarda yapılan ulaşım yatırımları da büyük kentlerdeki insanların kendi memleketlerine yönelmelerini kolaylaştırmıştır. Duble yollar, havayolu kullanımının artması ve sınırlı da olsa hızlı tren hatları memleketi yakınlaştırmıştır. Ayrıca telekomünikasyon altyapısının güçlenmesi, köy ile kentlerde yaşayan çocuk ve torunlarla iletişimi kolaylaştırmış, ucuz görüntülü görüşme imkânları gurbet ile sıla arasındaki uçurumu ortadan kaldırmıştır.

Köye dönüş, tarım ve hayvancılık destekleri

Uzun süredir İstanbul Büyükşehir Belediyesinin uyguladığı memleketine dönmek isteyenlere verdiği taşınma destekleri yanında, Tarım ve Orman Bakanlığı destekleri de Anadolu'nun cazibesini artırmıştır. Bakanlık, daha önce çeşitli sebeplerle köylerinden büyükşehirlere göç etmiş ancak iş bulamadığı için geçimini sağlayamayan ve köyüne geri dönmek isteyen kişilere önemli destekler sağlamaktadır. 2016 yılında başlatılan köye dönüş projelerine binlerce kişi başvurmaktadır. Projelerde gençler de unutulmamış, genç çiftçi projesi ile tarım ve hayvancılık yapmak isteyen gençlere uygun krediler ve hibeler sağlanmıştır.

Yusuf Adıgüzel

Akademisyen

Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Yusuf Adıgüzel göç, iletişim ve kültür sosyolojisi alanlarında çalışmalarına devam ediyor.

Muhammet Bozkurt

Söyleşi Merve Akbaş

Şehir Bizi Kukla Hâline Getiriyor

Doğduğumuz, büyüdüğümüz, kurulu düzenimizin olduğu, arkadaşlarımızın ve ailemizin bulunduğu bir kentten ayrılmaya karar vermek çok da kolay değil. Ancak metropollerden ayrılarak kasabaya, köye veya küçük kentlere yerleşenlerin sayısı hiç de az değil. Muhammet Bozkurt da onlardan biri. Yaklaşık bir yıl önce aslen memleketi olan Sivas'a yerleşerek hayvancılıkla uğraşmaya başlamış. Bozkurt'la hem hayatını neden değiştirmek istediğini hem de değişen hayatına nasıl adapte olduğunu, tüm bunların kendine ve ailesine getirdiği yenilikleri konuştuk.

İstanbul'dan taşınmaya nasıl karar verdiniz?

Bu kararı almak çok uzun bir sürecin ardından gerçekleşti. Ben Sivaslıyım. Babam gençliğinde iş nedeniyle İstanbul'a yerleşmiş. Annem ve babam aynı köyden. Biz de İstanbul'da doğduk büyüdük ama çocukluğumun okul tatilleri köyde dedeme yardım ederken geçti. Dedelerim de hayvancılıkla uğraşırdı. Ata binerdik, hayvanları otlatırdık, bağ bahçede çalışan büyüklerimize yardım ederdik... Hâl böyle olunca şehirde yaşadığım problemleri de sonlandırmak için Sivas'ta yaşamayı hayal etmeye başladım. İnsan çocukluğunun mutlu günlerini arıyor... Henüz pandemi başlamadan önce bu fikir zihimde dönüp duruyordu. 2019'un son aylarında iş yerimle konuştum ve işten ayrılmak istediğimi, memleketime yerleşeceğimi, hayvancılıkla uğraşma hayalim olduğunu anlattım. Ben kararımı vermiştim ama başta patronum olmak üzere iş arkadaşlarım beni vazgeçirmeye çalıştı. "Yapamazsın, büyük risk" gibi ifadelerle benim zihnimi bulandırmayı da başardılar. Ben de süreci biraz erteledim. Ama malum 2020'ye girdikten birkaç ay sonra pandeminin zorluklarıyla yüzleşmeye başladık. İşim gereği ofise gidip geliyordum ama eşim ve çocuklarım evde bir hapis hayatı yaşamaya başladı. Kimseyle görüşemez olduk ve bu herkes gibi bizim de deneyimlemediğimiz bir şeydi. Tüm bunlar beni verdiğim kararı uygulamaya geçirmeye yöneltti.

Yerleştiğiniz yer neresi?

Ben şu an köyümüz olan Kafide Köy'e 8 km yakınlıktaki Koyulhisar ilçesinde yaşıyorum. Gelirken de aklımda hayvancılık yapmak vardı, bununla uğraşıyorum. Ev ile iş

Bir süre sonra hayatımla ilgili pek çok kararı verememeye başladığımı fark ettim. Şehir bizi kukla hâline getiriyor. Galiba tüm bu detaylar bir araya geldi. Zaten babam da emekliliğinden sonra köye dönmüştü. Yani önümde bir örnek vardı.

arası yaklaşık 8-10 dakikalık bir yol sürüyor. Hayvanlarımız köyde, onların yanında bu işe birlikte başladığım kardeşim kalıyor.

Peki şehirde yaşadığınız sorunlar neydi? Mesela trafik mi, evlerin durumu mu?

Aslında hiçbiri. Şöyle anlatmaya çalışayım; on dört sene boyunca bir gazetenin idari işler bölümünde çalıştım. Bu sürenin on bir yılı boyunca Sultanbeyli'de müstakil, bahçeli, aslında bir çeşit köy hayatı simülasyonu sayılabilecek bir yaşamın içindeydim. Hatta önceki yıllarda bahçemde tavuklarım, tavşanlarım bile vardı. Sonra kuş gribi geldi ve kümes hayvanları yasaklandı. Zaten Sultanbeyli de yavaş yavaş şehrin içine eklemlendi. Son üç yıl ise ofise yakın bir evde oturdum. Aslında taşınmaya karar vermemin nedeni doğrudan bunlar değildi. İşin doğrusu birinin yanında çalışmak zor gelmeye başladı. Bunu yanlış anlamayın, burada bir şımarıklık yok. Malum bir külli irade vardır, bir de cüzi irade. Külli irade zaten Allah'ın elinde. Biz büyük iş yerlerinde, kurumlarda çalışırken cüzi irademizi de başkalarına teslim ediyoruz. Çünkü yapacağımız işi, çıkacağımız tatili, hatta mesaimizin bitişini bile başka büyük bir iş belirliyor. Mesela akşam 18.00'da işten çıkıp çocuklarla bir yere gitmeye karar veriyorum. Ama bir şekilde iş uzuyor ve planlar iptal oluyor.

Tüm bu düşünceler zihnimin içinde dönüp duruyordu. Bir süre sonra hayatımla ilgili pek çok kararı verememeye başladığımı fark ettim. Şehir bizi kukla hâline getiriyor. Galiba tüm bu detaylar bir araya geldi. Zaten babam da emekliliğinden sonra köye dönmüştü. Yani önümde bir örnek vardı.

Babanız neden döndü?

Kendisinin emekli olduğu dönem zaten dedem ve babaannem artık yaşlanmıştı ve yanlarında biri olması gerekiyordu. Babam da "Ben onların duasını almalıyım, artık burada bir işim yok" diye düşündü. O gidince ben ve hayatını şehirde kuran diğer kardeşlerim İstanbul'da kaldık.

MUTLU OLDUĞUM İŞİ YAPMAK İSTİYORDUM VE AİLEMLE DE MUTLU OLMAK İSTİYORDUM. GALİBA BUNU BAŞARDIK. HİÇ Mİ SIKINTI YOK? TABİİ VAR. MESELA BURADA İYİ SOĞUK YEDİK, KIŞ AYLARI BURADA DAHA ZOR. İLK ZAMANLAR, YANİ SİSTEMİ OTURTANA KADAR YİNE SIKINTI YAŞARIZ. AMA ARTIK STRESTEN, KALABALIKTAN, ANLAMSIZ YORGUNLUKLARDAN UZAĞIZ.

İstanbul'dan Sivas'a gidip, aslında orada -dededen bilseniz de- tam olarak inceliklerinden haberdar olmadığınız bir işe, hayvancılığa başlamışsınız. Bu riskli değil mi? Burada kalıp kendi işinizi de kurabilirdiniz. Bu aklınıza gelmedi mi?

İş arkadaşlarım ve çevrem en başından beri bana bunu söyledi. "Şehri terk etme, düzenini bozma" dediler, çocukların eğitimi gibi argümanları sıraladılar. Ben de onlara şöyle cevap verdim: "Peki burada ne iş yapayım? Burada hangi iş kolunda bir yatırım imkânı var? Nasıl bir sermaye gerekli?" İşin doğrusu bunları düşünüp analiz edince aslında İstanbul'da bir iş kurmanın her zaman çok daha riskli olduğunu görüyorsunuz. Üstelik İstanbul'da herhangi bir iş için sermayenizin de oldukça büyük olması gerekiyor.

İnsanlar genel olarak alıştıkları düzeni bozmama eğiliminde oluyor. Yani "Bilmediğin bir riske girmektense, burada iyi durumda olmasan da buna razı ol, daha az riske gir" diyorlar.

Peki arkadaşlarınız sizce sizi neden caydırmak istediler?

İnsanlar genel olarak alıştıkları düzeni bozmama eğiliminde oluyor. Yani "Bilmediğin bir riske girmektense, burada iyi durumda olmasan da buna razı ol, daha az riske gir" diyorlar. Bunun altında rızık korkusu da var. Biliyorsunuz Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın bizim rızkımıza kefil olduğu, yine de şeytanın bizi bununla korkutacağı geçer. Bu korkuları ben de yaşadım. Ama kendimi, "İnsanlar bilmedikleri ülkelere gidip yeniden hayat kuruyorlar, memleketleri olmayan yerlere yerleşiyorlar, bir şekilde tutunuyorlar" düşüncesiyle telkin ettim. Arkadaşlarıma da bunu söyledim. "Giderim, yapmaya çalışırım, yapamazsam dönerim. Ölümüne Sivas'ta kalmak gibi bir durumum yok, sakin olun" dedim. Ama işin doğrusu da buradaki düzenim yerine oturuyor. Henüz çok büyük bir başarım yok. Ama başarısızlık da yok. Birkaç kuzumu hastalıktan kurtaramadım. Ama hayvancılıkta en büyük sıkıntı hayvanlarınızı kıştan yaza vardırmaktır. İşte bu oldu.

Elhamdülillah kışı atlattık. Tabii şu an üç aylık olan kuzum belki daha kilolu olabilirdi, belki hastalıklar konusunda daha dikkatli olabilirdim. Ama acemiliğime rağmen iyi bir noktadayız.

Hayvancılıkta risk daha mı düşük?

Ben burada ilk olarak 60 tane anaç, gebe koyun aldım. Doğurdular ve şimdi kuzular da var. Tabii hayvancılıkta da hastalık gibi, salgın gibi riskler oluyor. Otlatmak, sağlıklı bir şekilde barınmalarını sağlamak, aşılarını takip etmek, özetle ilgilenmek gerekiyor. Bebek gibi onlarla ilgilenmelisiniz. Şöyle düşünün, bir çocukla ne kadar ilgilenirseniz o kadar hayırlı bir evlat olur. Eğitimi, sağlığı, beslenmesi... Hayvanlar için de aynı şeyler geçerli. Eğer bu hususları doğru yaparsanız yaklaşık 80-90 bin liraya aldığınız bu 60 anaç koyun, en az 60-65 tane yavruyu doğuruyor. Çünkü azımsanmayacak biçimde ikiz doğurma ihtimalleri de var.

Hayvancılığa dair bilgileri babanızdan mı öğreniyorsunuz? Dedenizle geçirdiğiniz günlerden bir bilgi birikimi var mı?

Babam şu an büyükbaş bakıyor, buraya ilk döndüklerinde ise keçi yetiştirmişti. Hatta işe ilk başladığımızda bana da koyun değil, keçi almamı tavsiye etti. Şehirdeki arkadaşlarım nasıl gitmemem için beni ikna etmeye, alışık olmadıkları bir şeyi yapmamın önüne geçmeye çalıştılarsa babam da alışık olmadığı bu durumun önüne geçmeye çalıştı. Ama ben kendi bildiğimi yaptım, koyun aldım. Özetle babam koyundan pek anlamıyor. Tabii yine de destek oluyor bana, yardımlaşıyoruz. Dedemden gördüklerim de taze bilgiler değil, çocukken zihnime kazınanlar. Göz aşinalığı var tabii ama daha ziyade onlar oyunla karışık şeylerdi. Bana gerçekten yardımcı olan YouTube'du. İnanılmaz bir bilgi deryası var orada, doğru

kullanmayı bilene. Ben buraya taşınmadan önce de YouTube'da bulunan koyun yetiştirmekle ilgili sayısız videoyu izlemişimdir. Hâlâ da izliyorum. Bir tecrübe aktarımı söz konusu oluyor. Bu benim işimi inanılmaz kolaylaştırdı. Tabii bu videolarda amatörlerin de, profesyonellerin de tavsiyeleri oluyor. Hangi hayvana nerede bakılır, hangi cinsten nasıl bir verim alınır... İstanbul'da bir insana iki koyun gösterseniz aradaki farkı anlayamaz. Ama onların da yabancısı var, yerlisi var ve onlarca türü var. Bu türlerin gereksinimleri de farklı olabiliyor.

BAZI SUİSTİMALLER OLUNCA SİSTEMLER DEĞİŞMİŞ. ARTIK TEMİNAT GÖSTEREBİLECEĞİNİZ BİR ŞEY YOKSA DEVLET TEŞVİĞİNDEN YARARLANAMIYORSUNUZ. İŞİN DOĞRUSU BU DA BANA MANTIKLI GELMİYOR. NİHAYETİNDE DEVLET HERKESİ CEZALANDIRACAĞINA, ÖDEMEYENİ CEZALANDIRMALI.

Peki siz ayak uydurabildiniz mi? Ruhen, bedenen...

Artık daha sağlıklı bir insanım. İstanbul'dayken aldığım fazla kiloları verdim. Bir diyetle, spor yaparak değil. Buradaki koşullar zaten sizi sağlıklı bir hâle getiriyor. Çünkü doğanın ve hayvanın takip edilmesi gereken bir rutini var. Bunlara uymak zorundasınız. Bu da biyolojik olarak sizi olumlu yönde etkiliyor.

Eşiniz, çocuklarınız... Onları ikna etmek zor olmadı mı?

Eşim de ben de doğma büyüme İstanbulluyuz. Ben Sivaslıyım ama eşim aslen Siirtli. Dolayısıyla onun için en başta zor bir karardı, kaygılıydı. Sivas'ı da çok tanımıyordu. Yöre insanını da ben ve ailem kadar tanıyordu. Orada nasıl bir sosyal hayatın içinde olacağına dair soruları vardı. İki oğlumdan küçük olan, yazdan yaza gelip gördüğü köydeki hayatı çok seviyordu. Ama büyük oğlum okul arkadaşlarını bırakmak noktasında duygusaldı, endişeliydi. Şu an hepsi adapte oldu hatta İstanbul'daki hayatlarından daha mutlu olduklarını söyleyebilirim. Burası nihayetinde bir ilçe, mahrumiyet bölgesi değil. İnternetimiz var, okulları hemen yakında, bisiklet sürmek istedik-

ARTIK DAHA SAĞLIKLI BİR İNSANIM. İSTANBUL'DAYKEN ALDIĞIM FAZLA KİLOLARI VERDİM. BİR DİYETLE, SPOR YAPARAK DEĞİL. BURADAKİ KOŞULLAR ZATEN SİZİ SAĞLIKLI BİR HÂLE GETİRİYOR. ÇÜNKÜ DOĞANIN VE HAYVANIN TAKİP EDİLMESİ GEREKEN BİR RUTİNİ VAR. BUNLARA UYMAK ZORUNDASINIZ. BU DA BİYOLOJİK OLARAK SİZİ OLUMLU YÖNDE ETKİLİYOR.

leri geniş yollar var. Oyun alanları oldukça geniş. İlk zamanlarda yaşadığımız kaygı ve tedirginlikler buradaki hayatın getirdiği güzelliklerle ortadan kayboldu.

Bugün neredeyse bir yıldır taşrada yaşayan biri olarak sizce neler kazandınız veya kaybettiniz?

Öncelikle şunu söyleyeyim, buraya gelirken maddi bir borcum yoktu. Birçok insan taşraya küçülmek ve ekonomik olarak rahatlamak için gitmek istiyor. Yani işleri iyi gitmiyor, birtakım borçları oluyor vs. Benim için durum böyle değildi. Çalıştığım iş ortamında sevilen biriydim. Ayrılmamam için ellerinden geleni yaptılar. Hatta patronum beni, git ama kapım sana her zaman açık, diyerek gönderdi. Sonuçta ben ailemin yanına geldim, bu benim için büyük bir avantajdı. Memleketime gelmek, tanıdığım, bildiğim insanların yanında olmak avantajlarımdan. Asla çok para kazanmak gibi bir hırsım yok. İstanbul'dan daha hızlı büyür ve iyi para kazanırım gibi bir düşüncem söz konusu değil. Özellikle son yıllarda, tükenmişlik sendromundan çokça bahsediliyor. Çok çalışıp, yorulup elimize geçenlerle yüzleşmek zor. Ben ailemi ve kendimi ruhen yormayacak, yıpratmayacak bir hayat kurmak istedim. Mutlu olduğum işi yapmak istiyordum ve ailemle de mutlu olmak istiyordum. Galiba bunu başardık. Hiç mi sıkıntı yok? Tabii var. Mesela burada iyi soğuk yedik, kış ayları burada daha zor. İlk zamanlar, yani sistemi oturtana kadar yine sıkıntı yaşarız. Ama artık stresten, kalabalıktan, anlamsız yorgunluklardan uzağız.

Hayvancılık için yapılan bazı devlet teşvikleri oluyor. Bunlardan yararlandınız mı?

Önce şunu söyleyeyim maalesef çok küçük sermayelerle bu işi döndürmek kolay olmaz. Örneğin on tane koyunla işe başlamak mantıklı değil. Sayının fazla olması daha sağlıklı ilerlemenizi sağlıyor. Sadece hayvan, yem, saman almak yetmez. Hazırlığınız tam olmalı. Devletin ise iki türlü yardımı oluyor: teşvik ve hibe. Ben hibe almadım. İstanbul'daki evimizi teminat göstererek sıfır faizli kredi aldım. Eskiden teminatsız da veriliyormuş bu krediler ama geri ödemeyenler olunca devlet buradaki sistemi değiştirmiş. Aynı şekilde maalesef bazı dolandırıcılıklar olmuş. Örneğin devletten hibe olarak hayvan almak isteyen biri hem kendi hem de bu işi yapmayan hatta İstanbul'daki oğlu ve damadı adına başvurmuş. Yani 5 değil de 10 hayvan almak için yapıyor bunu. Özetle bu tür suistimaller olunca sistemler değişmiş. Artık teminat gösterebileceğiniz bir şey yoksa devlet teşviğinden yararlanamıyorsunuz. İşin doğrusu bu da bana mantıklı gelmiyor. Nihayetinde devlet herkesi cezalandıracağına, ödemeyeni cezalandırmalı.

GERÇEK HAYAT

DERGİMİZ HER AY KAPINIZDA

ABONE OLANLARA

YAYINLANMIŞ 20 SAYI YA DA
BİR ÖMÜR RAMAZAN KİTABI HEDİYE

YILLIK ABONELİK ~~₺156~~ **₺139**

—

Kredi Kartına 9 Taksit

ÜCRETSİZ KARGO

D&R, Seçkin Kitapçılar, Zincir Marketler ve **Gazete Dergi Satış Noktalarında**

birlikte.com.tr ve **0212 467 6717** nolu telefondan sipariş verebilirsiniz.

BİP Sipariş Hattı:
0535 250 48 48

albayrak Medya

İsmail Uslu

Bir Hafta Sonu Etkinliği Olarak Doğayı Tüketmek

Elimde İsveç çeliği baltam, belimde el yapımı bir av bıçağı ve eski zamanlara ait bir orman insanının bilgece tavrı ile henüz geldiğim ve çabucak çadırımı kurduğum kamp yerinden odun toplamak için ayrılıyorum. Yemek yemek ve ısınmak amacıyla kurumuş bir ağaç veya rüzgârın düşürdüğü dal parçalarını bulmam gerek. Konforlu evlerimizde kısa sürede hazırladığımız bir sofrayı kurmak doğada saatlerimizi alabiliyor. Ateş için odun toplamak ve kesmek, hazır olan odunları tutuşturmak ve ateşin etki edecek kıvama gelmesini beklemek. Tüm bunlar oldukça emek ve tecrübe gerektiren işler. Peki ben burada ne yapıyorum? Asgari ihtiyaçları dahi karşılamanın oldukça zahmetli olduğu, başıma ne geleceğini bilmediğim bu serin ormanda tek başına birkaç gün geçirmek için bunca hazırlık ve istek neden? Şüphesiz bu sorunun cevabının güneşi, rüzgârı, mevsimleri, hatta gün dönümlerini dahi ıskaladığım şehirdeki hayatımda gizli olduğunu biliyorum. Şehirde sırtlandığım yorgunlukları yine orada atma çabasının oluşturduğu çaresizlikle kendimi her fırsatta tabiatın derinliklerine bırakıyorum.

Ağır ve küçük adımlarla kayın, köknar, gürgen ve kestane gibi ağaçların çepeçevre kapladığı yokuşu çıkıyorum zira hızlı davranırsam kısa sürede yorulacağım. Biz şehir insanları ormanda bir yerden bir yere giderken çabucak takatten düşeriz. Terlemeye başlarız. Ayaklarımız engebeli zeminde yürümeye alışık olmadığından bileğimizin burkulması an meselesidir. Eğer ormanda tek başınaysak biri tarafından izlendiğimiz duygusuna da kapılabiliriz, kulaklarımız bir av hayvanı kadar keskinleşir, en uzaktaki seslere bile bigâne kalamaz. Yakınımızdan gelen bir çıtırtı veya tepemizdeki ağaç dalından kalkan kuşun kanat çırpması ürkmemize yetebilir.

Hem kendimi güvende hissetmek hem ısınmak hem de karnımı doyurmak için hazırlıklara başlıyorum. Bıçakla kav hâline getirdiğim küçük odun parçalarının üstüne ilk kıvılcımı düşür-

memle ateş kendini gösteriyor ve etrafıma güvende olduğum hissi yayılmaya başlıyor. İnceden kalına doğru kestiğim odunlarla ateşi besliyorum. Aklıma Jack London'un *Ateş Yakmak* kitabı geliyor. Yukon Nehri kıyısında soğuktan donmamak için ateş yakmaya çalışan karakterin varoluş mücadelesi. Okuduğum bu hikâyenin bir etkisi var mı bilmiyorum ama ateş bende her zaman heyecan uyandırıyor. Biliyorum ki doğadaki ateş sadece bedeni değil aynı zamanda ruhumu da ısıtıyor.

Ateşin üzerine koyduğum çaydanlıktan bir bardak daha almak için elimi uzattığımda parmaklarımın birine kar tanesinin düştüğünü

İstiflediğim odunlarla ateşimi biraz daha besliyorum. Ormanın dinginliğinde kafa yorduğum bu düşünceler pipomdan çıkan dumana karışıp aniden bastıran sisle birleşiyor. Çok uzaktan türünü bilmediğim bir kuş bir şeyler anlatıyor. Tabiat ile bütünleşiyorum. İstediğim de bu değil mi?

görüyorum. Bu ilk kar tanesi yaz boyunca yorulan tabiatın artık kendi içine çekilme, dinlenme vaktinin geldiğinin göstergesi gibidir. Benim içinse doğaya kaçış sezonunun başladığının işaretini taşır. Kış boyunca seyrüsefer eyleyeceğim rotalar belirlenir, hazırlıklar başlar. Artık yazlıkçılar, piknikçiler, gürültücü kampçılar evlerine çekilmiş, meydan nihayet boşalmıştır. Çoğu kişi yaz aylarında doğanın coşkunluğuna kapılır fakat soğuk günlerde ormanın ölgün ağaçları arasından yayılan dinginliği ıskalar.

Doğaya her geldiğimde şehri bırakıp kırsala yerleşme arzusuna kapılıp kafamda uçuşan deli düşüncelerle boğuşuyorum. Metalik bir koku bırakan kent hayatını sorgulayan bizlerde *Odun Kesmek* isimli kitabında Thomas Bernhard'ın şu sözlerinin kayda değer bir karşılığı bulunuyor: "Büyük kent söylendiği gibi kimseye kucak açmaz. Tam tersine onun içine giren mutsuzları başarı peşinde olanları durmadan itmeye, yıkmaya, yok etmeye çalışır." Bırakıp gitmeye cesaret edenlerin azınlıkta olduğu günümüzde, köy romantizmi tehlikesine düşenlerin sayısının da oldukça fazla olduğunu unutmamak gerek.

Çayımı tazelerken zihnimde doğa ile değişen ilişkimize dair düşünceler, sorunlar belirmeye başlıyor. İşin doğrusu son yıllarda hafta sonu planları sinema, konser veya şehir turlarından, kamp alanlarındaki etkinliklere kaydı. İmkânı olanlar kırsalda bir ev sahibi olma telaşına girdi. Şehirde yaşayanların gıpta ile baktığı köy ahalisi ise olan bitene bir anlam verememekte. Çadırda uyku tulumunun içinde iki büklüm yatarken veya ateş başında ısınmaya çalışırken yanımdan geçen bölge halkının anlamsız biraz da dalgacı bakışlarına çok şahit oldum. Neden böyle bir işe kalkıştığımı soranlar hatta evine davet edenler bile oldu. Köydekilerin şehir hayatına, şehirdekilerin ise köy hayatına öykünmesinin sosyolojik nedenleri ayrı bir konu. Ama ortada büyük bir kafa karışıklığı olduğu kesin.

Ne oldu da bu kadar tabiat âşığı olduk? Şehirde yeknesaklığa düşmüş yaşantımız değil sadece.

TAKİP ETTİĞİ FENOMEN HESAPLARDAN ALDIĞI MOTİVASYONLA FİYAKALI KAMP EKİPMANLARI EDİNİP KAMP ALANLARINDA ODUN KESEN ATEŞ YAKMAYA ÇALIŞAN BİR GÜRUHLA KARŞI KARŞIYAYIZ ŞU AN. "DOĞAYI SEVİYORUM" TEMALI FOTOĞRAFLAR ÇEKİP PAYLAŞAN BU KESİM YENİ BİR KÜLTÜRÜN COŞKUN TEMSİLCİLERİ ÂDETA.

Doğada nasıl vakit geçirebileceği hatta hayatta kalınabileceği konulu çeşitli bilgiler paylaşan, tek başına izlenimi verip sanki arkasında prodüksiyon ekibi varmışçasına bol bol profesyonel fotoğraflar paylaşıp bol bol etkileşim alan çok takipçili sosyal medya hesaplarının etkisi de yadsınamaz. Sosyal medyada yer alan özendirici paylaşımların itici gücüyle kampçılık rehberlerinden işin nasıl yapılacağı öğrenilip hobiler arasına bir yenisi daha ekleniyor. Bunu yaparken "doğadan aldığını ona geri verme" düsturunun bilincinde olmadan tabiat bir tüketim aracına dönüşüyor. Böylelikle doğa ile temasımız tek taraflı çıkar ilişkisinden öteye geçemiyor maalesef. Giderken yanımızda götürdüğümüz şehirli alışkanlıklarımız onu bir meta hâline getiriyor. Tüketim doğada da tüm hızıyla devam ediyor.

Takip ettiği fenomen hesaplardan aldığı motivasyonla fiyakalı kamp ekipmanları edinip kamp alanlarında odun kesen ateş yakmaya çalışan bir güruhla karşı karşıyayız şu an. "Doğayı seviyorum" temalı fotoğraflar çekip paylaşan bu kesim yeni bir kültürün coşkun temsilcileri âdeta. Bir özentiyle başlayan bu doğa ilgisi sosyal medya paylaşımlarıyla başka kişilerin özentisine neden oluyor. Bir moda hâline gelen kampçılık tabiatta yorgunlukları atma eyleminden çok fotoğraf paylaşmak için yapılır hâle geliyor. Doğanın gerçek sakinlerine aldırmadan sabahlara kadar yüksek sesli müzik dinleyip gürültü kirliliği yaratan, çöplerini atan ya da yeşili kesenler bu kesimin içinden çıkıyor.

Kamp ekipmanları hakkında endişe duyanların yardımına ise devasa kamp ve spor mağazaları yetişiyor. Önceleri bu işin profesyonellerine hitap eden sadece ilgilisinin bildiği *outdoor* ürünler satan firmalar varken sonrasında amatörlere kendilerini yetkin hissettirecek çeşitli kamp ve spor malzemeleri satan mağazalar piyasaya girdi. Böylelikle kamp ve spor meraklılarında bir artış da gözlemlendi. Tıka basa doldurulan bu mağazaların yolu aşındırılırken göğüslerde gururla taşınan sadakat kartları göze çarpıyor. Benimse aklımda Ahmet Murat'ın *Decathlon* şiiri: "Decathlon'a hoş geldim/ Orta sınıf cennetinin kaslı katına/ İlk katları bakımlı jelatin ve baharatsız beylere ayırdık/ Silikon kazalarına ve nafile yogalara/Kanatlarını ütülerken yakanlar da orada/ Kaslarımla gelemedim bu kez böyle olsun/ Belediyenin spor salonuna yazıldım kabul olur mu/ Çok su içmek okey, kaliteli yaşam iman ediyorum/ Belki halı sahaya abone olurum orta sınıfta oynuyorum."

İstiflediğim odunlarla ateşimi biraz daha besliyorum. Ormanın dinginliğinde kafa yorduğum bu düşünceler pipomdan çıkan dumana karışıp aniden bastıran sisle birleşiyor. Çok uzaktan türünü bilmediğim bir kuş bir şeyler anlatıyor. Tabiat ile bütünleşiyorum. İstediğim de bu değil mi?

İsmail Uslu

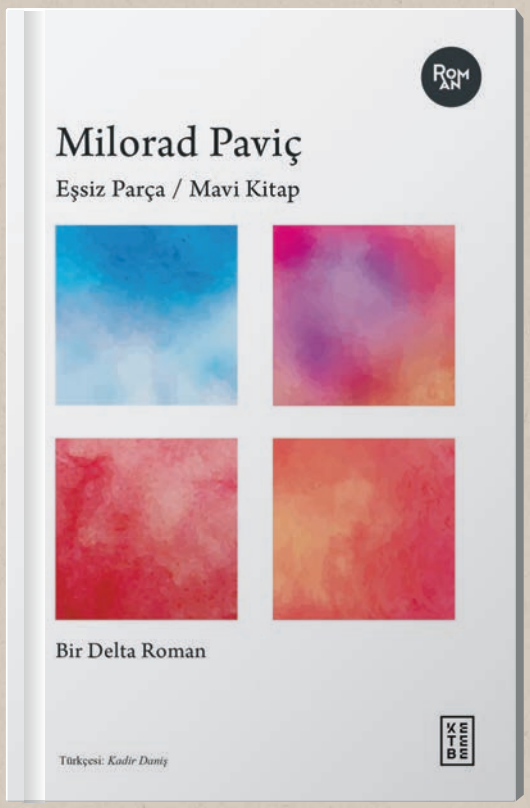
Gazeteci, Fotoğrafçı

Çeşitli gazete ve dergilerde çalıştı. Hâlen mesleğini sürdürmektedir. Doğa ve kültür konularında çalışmalar yapmaktadır.

Y A Z I K A L I R

Milorad Paviç, okurları için icat ettiği yeni edebi oyunuyla karşınızda!

Eşsiz Parça / Mavi Kitap, yüz dala ayrılan, "çok sonlu" bir aşk ve suç hikayesi! Önce *Eşsiz Parça*'yı okuyacak; içi rengarenk bir labirentin sonuna, tek çıkışına ulaşmaya çalışacaksınız. Eğer bunu başarırsanız karşınızda yüz farklı yol göreceksiniz! Çünkü sırada yüz maddelik *Mavi Kitap* var. *Eşsiz Parça*'yı bitirdikten sonra *Mavi Kitap*'taki yüz ihtimalden kendinize bir ya da birkaç "son" seçin, dilerseniz bütün sonları sırayla yahut tersten okuyun. Artık sizin okur keyfiniz nasıl arzu ederse! Ve böylece kendi "eşsiz parça"nızı oluşturun.

Yazarın Diğer Kitapları

ketebe.com ketebe ketebe ketebe

KETEBE

Şehir ve Köy Arasında Kendini Aramak

Kübra Kuruali Yaşar

Havanın yavaş yavaş kararmaya başladığı ılık bir yaz akşamı, etrafı küçük tepelerle çevrili mısır tarlalarından geçerek iki kardeş okuldan döner. Tarlaların bitişiğinde ağaçların hemen altında oturan aileleri, çocukların gelmesiyle üç nesil bir arada sohbete başlar. Nine, yanında geliniyle ateş başında mısır közler. Dede, savaşta yaban ellerde neler çektiğini anlatır. Başka ülkeleri gezmiş görmüş, yüksek mühendis olarak su kanalı yapmak için memleketine dönmüş oğlu da babasını dinlemektedir. Bu halkanın biraz dışında, yere sırtüstü uzanmış, yirmili yaşlarındaki Saffet vardır. Saffet, savaştan sağ çıkıp nasıl memleketine dönebildiğine hâlâ hayret ettiğini anlatan dedesine "Belki de dönmemeliydin. Döndün de ne oldu?" diye sorar. Ona ilk itiraz yengesinden gelir: "Ne biçim söz o, memleket hasreti hiçbir şeye benzemez! Soğan ekmek ye ama yine de kendi toprağında olsun."

Saffet de tıpkı rahmetli babası gibi çekip gitmek istemektedir buralardan. Tüm arkadaşları üniversiteyi kazanıp başka şehirlerde okuduğundan kendini kasabada yalnız, kapana kısılmış hisseder. Günleri amaçsızca yapacak hiçbir şeyi, gidecek hiçbir yeri, görülecek hiç kimsesi olmadan geçer. Onun için öldükten sonra hangi toprağa gömüleceği de fark etmez. Toprak topraktır işte. Kırsal yaşamın boğuculuğundan bahsederken, bu sıkışmışlıktan kurtulmanın tek yolunun büyükşehre,

İster kayıp köklerimizi ister kendimizi bulacağımız bir sığınak ya da otantiklik kaynağı olarak görelim, fıtratımız üzre tabiata derin bir özlem duyarız.

İstanbul'a gitmek olduğunu söyler. Yoksa maazallah, ömrünün sonuna kadar buralarda çürüyüp kalacaktır!

Saffet'in amcası, ölen ağabeyi için "Hiç yorulmadan, hiç vicdani yük çekmeden, hiçbir şey eklemeden yaşadı gitti bu dünyadan!" diye düşünmektedir. Kaderini babasıyla bir gören Saffet'in, amcasına cevabı sert olur: "Sen ekledin de ne oldu? Köylülere su kanalı yaptırdın, şimdi arkandan konuşuyorlar." Torununa destek olmak isteyen dede ise mühendis oğluna döner ve şu can alıcı soruyu sorar: "Bu tarlalardan, bayırlardan kurtulmak için okumadın mı sen? Bütün bu bilgiler ne işe yarıyor anlamadım gitti." Anlarız ki aslında amcanın da eleştirdiği abisinden pek farkı yoktur.

Nuri Bilge Ceylan'ın 82 dakikalık ilk uzun metrajı *Kasaba*'da, filmin neredeyse yarısını oluşturan, seyircinin sabrını zorlayan uzunluktaki bu sahne; bize hem sılada kapana kısılmış olmanın huzursuzluğunu hem de artık var olmayan bir sılanın insanın burnunda nasıl tüttüğünü anlatır. Ceylan, yarı otobiyografik ilk dönem filmlerini çocukluğunun bir bölümünü geçirdiği Çanakkale Yenice'de çeker. Madalyonun her iki yüzünü iyi bilen yönetmenin diğer filmlerinde de taşra sıkışmışlığını, büyükşehirde bunalan ve her nerede olursa olsun kendini arayan insanları sık görürüz. Hem *Kasaba*'da hem diğer filmlerdeki karakterler ve yaptıkları sorgulamalar *akışkan modern dünyada* yaşayan bizlere hiç de yabancı değil. Dünyanın neresinde olursak olalım amaçlarımız ve beklentilerimiz

GEÇMİŞTEN BUGÜNE BAZEN ROMANTİZE EDİLEREK BAZEN NOSTALJİKLEŞTİRİLEREK BAZEN DE GERİ KALMIŞLIĞIN, CEHALETİN SEMBOLÜ OLARAK GÖRÜLEN KÖY, ALGI OLARAK DEĞİŞİME UĞRASA DA HEP BOZULMAMIŞ GELENEKLERİN BULUNACAĞI BİR YER OLARAK SUNULMAYA DEVAM EDİYOR.

birbirinden farklı olsa da ortak tek hayalimiz mutlu olmak. Zygmunt Bauman'a göre akışkan modern dünyada yaşamış olduğumuz mutsuzluklar ve korkular, günümüz belirsizlik ve güvensizlik ortamıyla birleşince doğuyor. Kendimize yabancılaşmamak için dönüp dolaşıp kendimizi ararken, başka kimseye benzememe çabamız; bilgi ve yeteneklerimize göre değil, başkalarından farklı sıra dışı fikirlerimize, sıra dışı görüntülerimize göre kabul edilir olmamız ve tüm bunlar için çabalarken sürekli mutlu hikâyelere sahip bireyler gibi görünmemiz -evet kabul edelim ki- hiç de kolay değil! Bunun nedenlerini, ne kadarının başarılabileceğini ya da başarmak zorunda olup olunmadığını bırakalım da sosyal bilimciler bulsun. Biz, bu sürekli mükemmel görünme hâlinden kurtulmak için, çözümü büyükşehirlerden kırsala göç etmekte arayan insanların hayatlarına bakalım. Onların kaçı mutludur sizce? Hikâyelerini sosyal medya hesaplarından ve YouTube kanallarından paylaşanların hemen hepsi "Mutluyum, huzurluyum, iyi ki yapmışım" diyor. Hatta birçoğu hiç sıkıntı çekmeden alıştığını *hayat sırrının suyunu* bulmuş gibi anlatıyor.

Peki hiç, içlerinde kendini taşrada sıkışmış hisseden, gittikleri yeri sevmeyen, o yerde kabul görmeyen ve geri dönenler yok mu? Hatırlayalım: Saffet'in amcası okumuş, dünyayı gezmiş ve memleketi için bir şeyler yapmaya dönmüş hâliyle, kendi toprağının insanından kabul görmüyor. Saffet'i çürüten taşra, şehirden gelen birini ne kadar taze tutabilir? Ya da Saffet bu hâliyle büyükşehre gittiğinde kentsel çürümenin içinde erimeden kalabilir mi? Şüphesiz bu sıkıntıları yaşayan çok sayıda insan var. Fakat *hayatın kendisi, iyi çekilmemiş bir film tadında olduğu* ve kimse başarısızlık hikâyesini sunmadığı, sosyal mecralarda anlatmadığı için görünür değiller.

İşini, kurulu düzenini, alışkanlıklarını, arkadaşlarını hatta ailelerini bırakıp başka bir hayatın peşine düşenlerin son yıllarda özellikle gençlerden oluştuğunu söyleyen Doç. Dr. Behçet Yalın Özkara, "AkademikLink" YouTube kanalından yayınladığı "Her şeyi bırakıp köye yerleşmek ve huzuru bulmak mümkün mü?" başlıklı videosunda, gençlerin en büyük yorgunluğunun rekabet ortamı olduğuna dikkat çekiyor. Birçok kişinin "Gitmek istiyorum, uzaklara!" cümlesinin peşinden, vardıkları yerde nelerle karşılaşacaklarını hiç düşünmeden hareket ettiklerini, sistemin kurallarının dışında yaşamanın mümkün, ancak bir o kadar da zor olduğunu anlatıyor. Hep gitmek istenen "hayal edilen köyün" magazin haberlerindeki sanatçıların yerleştiği köy olduğunu, fakat "gerçek köyün" o köy olmadığını, kendi tecrübelerinden yola çıkarak vurguluyor. Bir köye yerleştikten sonra tutnamayıp geri dönenler listesi yaparsak, ilk sırada sukutuhayale uğrayan bu grup yer alabilir. Eğer hayatlarını devam ettirecek başka bir gelirleri yoksa yüzleştikleri şey tam da Özkara'nın anlattığı şeye karşılık gelir çünkü: "Özenilen sanatçılar bu sistemin en üst seviyesindeki huzuru satın alıyor. Onların hiçbirinin şöyle bir derdi yok: Bu domatesler yetişmediği, bu hayvanların sütü satılmadığı zaman, karnımı doyurabilecek miyim? Çocuğumu okutabilecek miyim? Bu sorular yoksa, yaşadıkları da 'gerçek

köy hayatı' olmuyor."

Geçek köy hayatının en büyük zorluğunun geçim sıkıntısı olduğunu, ilk ağızdan, köyde yaşayan Şaban Kan'dan dinlerken daha iyi anlayabiliriz. Onun "köy güzel bir yer" demek için sıraladığı şartlara dikkat edelim: "Borcun olmazsa, sağlığın yerinde olursa, az çok arazin olursa, maaşın da olursa köy güzel bir yer!" Peki ya bunların hepsi bir arada olmazsa?

Yeni Köylü Belgeseli Kandıra - Nar Çiftliği Bölümü'nde emekli olduktan sonra hayallerini gerçekleştirmek için köye yerleşen Nardane Kuşçu'nun hikâyesini izlerken tanıyoruz, Şaban Kan'ı. İkisi de köyün güzel bir yer olması için sayılan tüm koşullara sahipken, diğer şansları birbirleriyle kurdukları iletişim... Şehirden köye yerleşen ve sosyal hayata uyum sağlayamadığı için geri dönen çok sayıda insan var. İster memleketine ister farklı bir kırsala dönsün, şehirli alışkanlıklarından arınamayanlar gittikleri yerde tutunamıyor. Taşındıkları yere "tatil köyü" muamelesi yapanlar ne toprağın ritmine, ne de yeni komşularına ayak uydurabiliyor. Hâlbuki Nardane Hanım ve Şaban Bey birbirlerini besliyor, biri kitaplardan

öğrendiklerini, diğeri saha tecrübelerini paylaşıyor. Örneğin bu kaynaşma sonucu Şaban Kan, atalık tohumlarına geri döner ve ilaçlı tarım yapmayı bırakır. Sadece bu örnek üzerinden düşündüğümüzde bile eğitimli bir şehirli desteği, doğru iletişim kurulduğunda hem köylü hem toplum için avantajdır.

Fakat geçmişten bugüne bazen romantize edilerek bazen nostaljikleştirilerek bazen de geri kalmışlığın, cehaletin sembolü olarak görülen köy, algı olarak değişime uğrasa da hep bozulmamış geleneklerin bulunacağı bir yer olarak sunulmaya devam ediyor. Bunu bir televizyon programı üzerinden örneklendirelim. 2015 yılında TRT1 gündüz kuşağında yayımlanan *Ana Ocağı* yarışma programı köylü eğitmen annelerin, ahır, bahçe, ev ve mutfak işlerinde şehirli kızları eğitmesi formatıyla sunuldu. Dr. Selcan Gürçayır Teke'nin, *İdealize Edilen Köy Yaşamının Medyada Temsili: Ana Ocağı Yarışması Örneği* makalesinde örneklerle anlattığı bu medya temsili, Türkiye'deki köy ve şehre ilişkin tarihsel bakış açılarından derin izler taşır. Unutulan gelenek ve görenekleri köy yaşamı üzerinden yeniden hatırlatma amacı güden yarışma, şehir hayatına yapılan bir eleştiriydi. Gerçek köy hayatından ziyade şehirlinin hayal ettiği köy yaşamını yansıtan *Ana Ocağı*, aynı zamanda hep var olan köy-şehir ikiliğini değerler zıtlaştırmasıyla, köyü aşırı idealize ederek yeniden gündeme getirdi.

GEÇEK KÖY HAYATININ EN BÜYÜK ZORLUĞUNUN GEÇİM SIKINTISI OLDUĞUNU, İLK AĞIZDAN, KÖYDE YAŞAYAN ŞABAN KAN'DAN DİNLERKEN DAHA İYİ ANLAYABİLİRİZ. ONUN "KÖY GÜZEL BİR YER" DEMEK İÇİN SIRALADIĞI ŞARTLARA DİKKAT EDELİM: "BORCUN OLMAZSA, SAĞLIĞIN YERİNDE OLURSA, AZ ÇOK ARAZİN OLURSA, MAAŞIN DA OLURSA, KÖY GÜZEL BİR YER!" PEKİ YA BUNLARIN HEPSİ BİR ARADA OLMAZSA?

ÜSTTEKİ RESİM ŞEHRİ TERK EDİP KÖYE YERLEŞEN ÖZGE TAŞ YILMAZ VE AİLESİNE AİT. YOUTUBE SAYFASINDA KENDİ DENEYİMİNİ ANLATIRKEN BİRÇOK KİŞİNİN AKSİNE, KÖY HAYATINI ABARTARAK İDEALİZE ETMİYOR VE KÖY-ŞEHİR İKİLİĞİNİ BİRLEŞTİREBİLECEK BİR HAYATIN MÜMKÜN OLDUĞUNU VURGULUYOR.

O zaman şu soruyla devam edelim: Bu köy-şehir ikiliğinin hep bir tarafında mı olmak zorundayız? Şehri terk edip köye yerleşen Özge Taş Yılmaz, YouTube sayfasında kendi deneyimini anlatırken birçok kişinin aksine, köy hayatını abartarak idealize etmiyor ve bu iki ucu birleştirebilecek bir hayatın mümkün olduğunu vurguluyor. Örfünü, adetini, insanlarını bildiği dede köyünde çiftçilik yaparken, o köye en yakın ilçede, Ünye'de sakin bir şehir hayatı yaşıyor kendisi. Günümüzde hem doğal gıdaya hem de teknolojiye aynı anda ulaşabilmenin özellikle çocukları için önemli olduğundan bahsederken, "Ezber resimlerle hayatınızı değiştirmeyin, size en uygununu bulmak için kendinizi tanıyın!" demeyi de ihmal etmiyor.

Kent ya da köy fark etmez teknolojinin artık her yerde var olması bazı arayış ve bulma hikâyelerimizi de etkiledi. Sona yaklaşırken sözü Baudrillard'a bırakalım: "Eskiden yolculuk yapmak başka bir yerde olmanın ya da hiçbir yerde olmamanın yoluydu. Bugün, herhangi bir yerde olma duygusunu hissetmenin tek yoludur. Kendi evimde, her türlü enformasyonla ve bir yığın ekranla çevrelenmiş olarak, hiçbir yerde değilim artık; ama yine de dünyanın her yerindeyim, evrensel sıradanlığın içindeyim. Burası bütün ülkelerde aynı yerdir. Yeni bir kente, yabancı bir dile ayak basmak ansızın kendimi başka hiçbir yerde değil, burada bulmamdır. Beden bakışını yeniden bulur. İmgelerden kurtulmuş beden imgelerine yeniden kavuşur."

İmgelerin peşinde, ister kayıp köklerimizi ister kendimizi bulacağımız bir sığınak ya da otantiklik kaynağı olarak görelim, fıtratımız üzre tabiata derin bir özlem duyarız. Bunu idealize edip güzelleyen çok sayıda YouTube sayfasını inceledikten sonra asıl dikkat etmemiz gerekenin şu olduğunu fark ettim. Doğada yaşamı, *toplumsal bir ayrıcalık ve prestij göstergesi üzerinden*, bir *tüketim toplumu* malzemesi hâline dönüştürmemeliyiz. Ne dersiniz, yoksa bu dönüşüm çoktan gerçekleşti mi?

Kaynakça:

Bülent Diken, Graeme Gilloch, Craig Hammond, *Nuri Bilge Ceylan Sineması Türkiyeli Bir Sinemacının Hayal Gücü*, Metis Yayınları.
Asım Karaömerlioğlu, *Orada Bir Köy Var Uzakta Erken Cumhuriyet Döneminde Köycü Söylem*, İletişim Yayınları.
Zygmunt Bauman, *Akışkan Modern Dünyadan 44 Mektup*, Habitus Kitap.
Zygmunt Bauman, *Yaşam Sanatı*, Versus Kitap.
Jean Baudrillard, *Tüketim Toplumu Söylenceleri/Yapıları*, Ayrıntı Yayınları.
Jean Baudrillard, *Kötülüğün Şeffaflığı Aşırı Fenomenler Üzerine Bir Deneme*, Ayrıntı Yayınları.
Dr. Selcan Gürçayır Teke, *Millî Folklor*, "İdealize Edilen Köy Yaşamının Medyada Temsili: Ana Ocağı Yarışması Örneği", Sayı 109.

Kübra Kuruali Yaşar
Gazeteci, Editör
Medya ajansları, belgesel ve televizyon yapım ekiplerinde çalıştı. Haberin güzel olanını yazmayı, hayatın içinden hikâyeler anlatmayı ve röportaj yapmayı seviyor.

Y A Z I K A L I R

Ketebe Bilim Dizisi Büyümeye Devam Ediyor!

Veriler, web platformları ve yapay zekâ konusundaki en son çalışmaları içeren *Büyük Akıl*, kolektif aklın hayatta kalmamıza ve gelişmemize nasıl yardımcı olabileceğini gösteriyor. Guardian'ın bilim insanları tarafından seçilen en iyi kitaplar listesinde de yer alan bu kitap, konuyla ilgili zengin ilgi çekici örneklerle çevrili akademik bir bakış açısı edinmek isteyenler için iyi bir rehber niteliğinde.

Ketebe Bilim Dizisi

ketebe.com ketebe ketebe ketebe

KETEBE

TOPRAĞI UZAYI TANIDIĞIMIZ KADAR TANIMIYORUZ

DİLEK YALÇIN DEMİRALP

Şehir hayatının zorlukları hepimizin aklına benzer soruları getiriyor: Tüm bu koşuşturmadan kaçıp bir köye, kırsala yerleşebilir miyim? Betonlarla örülü şehirlerimizden baktığımızda köy bize bir cennet gibi görünüyor. Peki işin aslı da böyle mi? Şehirden köye göç edenler orada nelerle karşılaşıyor? Bu göçler, köyü ve köylüyü nasıl etkiliyor? İstanbul Permakültür Kolektifinin kurucusu Dilek Yalçın Demiralp'le toprağı, tarımı, köyü ve şehirden bunların hiçbirini tanımadan kırsala göç edenlerin neler yaşadıklarını konuştuk.

Söyleşi Merve Akbaş

Sizce insanları şehirden kaçmaya, köylere yerleşmeye sevk eden düşüncelerin temel motivasyonu nedir?

İnsan doğanın bir parçası ve kurt, kuş, solucan, çiçek kadar doğaya ait. Richard Louv, insanın var olduğu zamandan itibaren doğada yaşadığını ancak süreç içerisinde doğadan koptuğunu söyler. Bizlerin çocukluk hatıralarında bile doğa ile ilgili bölümler yer alıyor. Ağaçtan meyve toplar, otları tanır, papatyalardan taç yapmayı bilir, çam iğnelerini birbirine takıp zincir yapar, hanımeli çiçeğinin özsuyunun tadını bakardık. Doğanın parçaları bizim oyuncaklarımızdı. Peki ya şimdiki çocuklar? Onlar maalesef bir zamanlar evimiz olan doğayla ilgili çok az şey biliyorlar. Hayal etme güçlerini plastikle sınırladık. Oysa doğada hayallerimizin sınırı yoktu. Bu noktada Louv'a dönelim. Kendisi diyor ki, insan bilmediğinden korkar, bilmediği için de savunma mekanizmaları geliştirir. Biz artık doğadan korkuyoruz ve kendimizi bu nedenle betonlara hapsettik. Sözde kendimizi güvende hissetmek için... Pekiyi, o zaman bir sitede oturmakla cezaevinde olmak arasındaki fark nedir, diye sormak gerekiyor. Camı açtığımızda karşımızda gördüğümüz bir beton yığınıysa fark nerede?

Doğayı neden tam olarak algılayamıyoruz?

Bu sorunun cevabı olarak size bir hikâye anlatayım. Bir

Kızılderili'nin yolu bir gün şehre düşer. Yolda yürürken insan kalabalığı, siren sesleri, yoldaki iş makinelerinin çıkardığı gürültü ve korna sesleri arasında ilerlerken, Kızılderili, kulağına cırcır böceği sesinin geldiğini söyleyerek böceği aramaya başlar. Yanındakiler ise şaşkınlıkla onu izler. Kızılderili, cırcır böceğini gerçekten bulur ve bir tutam yeşilliğin arasına bırakır. Arkadaşları şaşırır ve böceği nasıl duyduğunu sorarlar. Kızılderili yanındakilerden bozuk para ister, eline alır ve onu yere atar. Para yere düşer, yuvarlanır ve tınn diye mazgaldan düşer. Orada bulunan herkes kafasını çevirir ve o tınnn sesinin geldiği yere bakar. Siz bu kadar sesin içinde bozuk parayı nasıl duyuyorsanız ben de cırcırböceğini öyle duyuyorum, der. Yani mesele algı. Bizler doğaya karşı algımızı kapatmışız.

Şehir hayatı bizi neden yoruyor?

Sepin İnceer, bu meseleyi bir seminerinde derli toplu, çok hoş bir biçimde açıklıyordu. Şöyle anlatıyordu: İnsan sosyal bir varlık ve toplu olarak yaşıyor. Bizler hep kabile olarak yaşadık. Aynı şekilde insanın gözleri yanda değil, önde. Yani öndekiler önü, arkadakiler arkayı kolaçan eder. Ama kapitalizmin bizi getirdiği noktada, durum tamamen değişti ve birey olarak yaşamaya programlı hâle geldik. Kendimize yetmeye çalışıyoruz ama yetemiyoruz. Çünkü arkamızı kollayan birileri yok. Bu da psikolojik problemler getiriyor. Bir ceylan ormanda gezerken duyduğu sese odaklanır ve bunun bir yaprak mı, yoksa kaplan mı olduğunu anlamaya çalışır. Kaplan varsa kaçar, yaprak

Köye dönmek isteyen elbette ata toprağına dönsün ama şehirli alışkanlıklarımızdan arınarak bunu yapalım. Orada bizi bir cennet beklediğini düşünerek şehirden kalkıp gittiğimizde hayal kırıklığına uğrarız.

varsa sakince dolaşmaya devam eder. Biz şehirde her sesi kaplan olarak algılıyoruz. Bu nedenle de sürekli savunma durumundayız. Bugün metroya veya metrobüse bindiğimiz zaman bile onlarca mesaja maruz kalıyoruz. "Şu hamburger bu fiyata", "Şu cekete de sahip olabilirsin", "Bilmem ne marka saati almalısın" gibi egomuzla oynayan onlarca uyarana maruz kalıyoruz. Ben bir dönem kapkaça uğrayacağım korkusuyla takı takamaz, şık çantalar kullanamaz hâle gelmiştim. Zenginliğimizden değil, giden bir akbil bile olsa onu çıkartmak yarım gün zamanınızı alıyor. Tüm o koşuşturma içinde yarım gün akbile ayırmak mı? Hiçbir şeye zamanımız yok bizim! Bunun yanında her şeye hâkim olmaya çalışırken kendi bedenimizden de habersiz kalıyoruz. Tüm bunlar travmaları tetikliyor. Bir de diğer tarafa bakalım. Köyde, evden çıkıp yürüyerek işe, tarlana gidiyorsun. Bir ağaç görüyorsun, bir taşa dokunuyorsun... Topraklanıyorsun... Doğaya değiyorsun bir şekilde. Aradaki fark bu.

ŞEHİRDEN KÖYE GİDEN KİŞİ HAYAT STANDARTLARINI DA ORAYA GÖTÜRÜYOR. ÖRNEĞİN İSTANBUL'DA HARCADIĞI ELEKTRİĞİ HARCIYOR, SUYU HARCIYOR, KAYNAKLARI TÜKETİYOR, AKŞAM GEÇ SAATLERE KADAR OTURUYOR. OYSA KÖYDE İNSANLARIN DOĞANIN SAATİNE UYGUN OLARAK UYUYUP UYANMASI GEREK.

Sizce pandemi buradaki yanlışlıkları daha iyi fark etmemizi mi sağladı?

Sistemde büyük bir yanlışlık var. Pandemi zamanında da insanlar bunu daha fazla anlamaya başladı. Mesela 18 katlı bir apartmanda oturan

birine kapalı mekân olduğu için "asansör kullanma, riskli" denildi. Yaşlı, hasta veya çocuğu küçük olan birisi orada oturuyor olabilir. Ne yapacak? Peki bu yaşama mecbur muyuz? Bu sorunun cevabını biliyoruz. Biz tüm bu yerleşimi yatay biçimde kurgulayabiliriz. Tüm Türkiye'nin nüfusunu bahçeli evlerde oturtmanın mümkün olduğunu söyleyen uzmanlar var. Daha çarpıcı bir detay ekleyeyim: 17 Ağustos 1999 depreminden sonra yardım faaliyetleri için bölgede olan arkadaşlarım vardı. Onlarla sohbet ettiğimde afetten en az etkilenen yerlerin köyler olduğunu söylediler. Peki neden? Öncelikle köyler eski yerleşim birimleri, yani zeminler daha güvenilir. Daha önceki deneyimlerle güvenli yerleri belirleyip öyle yerleşmişler. Adapazarı eskiden minik minik göllerin olduğu bir bölgeymiş, zamanla o gölcükler dolmuş. Günümüzde bunlarla ilgili araştırmalar, mühendislik ölçümleri tam yapılmadan inşa edilen apartmanlar vardı. Köylerde tek katlı yapıların yoğunluklu olması, imece usulünün biliniyor olması da hızlı toparlanmalarını sağladı. Çünkü herkes birbirine yardım etti, yaralarını sardı. Şehirdeki insanlar dışarıya ve dışarıdan gelenlere muhtaç kaldı. Yağmalar oldu. Şehrin toplarlanması yıllar sürdü.

Şehir ömrümüzü yiyip bitirirken, köyde bizi bir cennet mi bekliyor?

Sizce bekliyor olabilir mi? Eskiden kendi kendine yeten köylerimizde artık zincir marketler var. Bu tabii şehirlilerin köye gelmesiyle de arttı. Örneğin şehirli kadın köye geliyor ve oradaki ortamı beğenmiyor, küçümsüyor. "Ben burada oturamam" diyor, oradaki işlerin planlaması kafasına yatmıyor, hatta oradakilerin yöntemlerini de beğenmiyor. Yazlıklar nedeniyle gidiliyorsa, oradaki bağ bahçe için köylü çalıştırılıyor. Bu kez köylü kendi işi yerine şehirden gelenin işini yapıp, kazancını da ona bağlıyor. Ama yazlıkçılar bir sene gelmezse köylü perişan oluyor. Köylünün hayatı, şehirlinin getirdiği veya ürettiği alışkanlıklarla değişiyor. Misafirine kek yapacağına, marketten hazır kek almak artık onlar için de daha kolay. Zaten ne unlarını kendi değirmenlerinde üretiyorlar ne de yumurta alacakları tavukları var. Orada bir zincir markette uygun fiyatlı yoğurt varken, kek varken, börek varken onları almak daha ucuz geliyor. Zaten tarlada bahçede yoruluyor, önünde şehirli kadın örneği var, onlar marketten alıyor, köy kadını da evde kendisini yormak istemiyor. Çünkü artık onun da başka dertleri var.

O hâlde köye dönmeyelim mi?

Demek istediğim şu, köye dönmek isteyen elbette ata toprağına dönsün ama şehirli alışkanlıklarımızdan arınarak bunu yapalım. Orada bizi bir cennet beklediğini düşünerek şehirden kalkıp gittiğimizde hem hayal kırıklığına uğrarız hem de oradaki sistemi bozarız. Bunun haricinde sorunlar da var. Mesela Datça'da yaşayan ve arazisi olup çiftçilik yapan arkadaşlarım var. Kapanma esnasında ÇKS'leri

olmadığı için araziye çıkamadılar. Çünkü ÇKS için SSK primi ödemeleri gerekiyor. Ama her ay, o kadar gelirleri olmayabiliyor. Bu sistemler sağlıklı işlemiyor. Aynı şekilde köylülerin pek çoğunun SSK'si yok. Bu nedenle herhangi bir hastalıkta varını yoğunu satması gerekiyor.

Biz de buna karşılık köyde berrak sular, sonsuz çayılar beklentisi içindeyiz ama bu da emekle oluyor.

Toprağı tanımıyoruz. Hatta uzayı tanıdığımız kadar toprağı tanımıyoruz.

Ama bizim medeniyetimiz aslında tarımla yükseldi. Bizim toprağı tanımıyor olmamız şaşırtıcı değil mi?

Sadece biz değil, dünya da tanımıyor. Toprak nice yaşayan organizmayı barındıran bir canlılar bütünüdür. Amerikalı mikrobiyolog Elaine Ingham, toprağı iki kelimeyle açıklar. Kir (dirt) ve yeryüzü (earth). "Dirt" dediğimizde aklımıza gelen tarlaya girdiğinizde üstünüzü başınızı kirleten, paçanıza bulaşan topraktır. Ama o aslında yaşamın olmadığı bir toprak. "Earth" dediğimizde ise yeryüzü, toprak, yer gibi anlamlar üzerine düşünürüz ama bunların hiçbiri paçalarımıza bulaşacak bir kiri anımsatmaz. Çünkü içinde hayat vardır, bitkileri yaşatan da budur. Biz toprağın içindeki yaşam döngülerinin devamını sağlarsak bunu başarmış oluruz. Toprağın içindeki o canlılar bütünü hâlinden memnunsa bitkiyi de sağlıklı bir biçimde yetiştiririz. Ancak biz mekanik hareketlerle toprağı yer üstünde sürüyoruz. Zeytinliklerinin arasını sürüyorlar mesela. Zeytinlerin kökleri yüzeye yakındır ve bu yapılınca zarar görürler. Hem köklerine zarar veriliyor hem de ağaçların birbirleriyle iletişim kurmasına yarayan mantar ağlarını farkında olmadan koparıyorlar. Aralarında iletişim kuramayan ağaçlar da aynı şehirlerdeki bizler gibi bireyselleşiyor. Oysa bugün biz onların arasında zararlı böceklere, hastalıklara ve daha birçok şeye dair kurulan

bir iletişim olduğunu biliyoruz. Toprağı sürdüğünüzde, çapaladığınızda, toprak altüst oluyor ve mikroorganizmalar gün yüzüne çıkıyor, ultraviyole ışınlarını görünce ölüyor. Kökleri ile derinlerdeki mineralleri yukarıya taşıyan otlar yolunuyor ve toprak yüzeyi çıplak kalıyor. İnsanoğlu var olduğu ilk zamanlardan beri, sıcaktan, soğuktan, korumak için bir şeylerle örtünüyor, giyiniyor. Toprak da bu şekilde örtüsünü üzerine çekmeli. Yoksa tanecikli yapısının bozulması söz konusu oluyor. Bakteriyel yapı bozuluyor, içinde canlıları yaşatamaz hâle geliyor. Toprağa verdiğimiz bu zarardan ötürü dışarıdan bir şeyleri toprağa vermek bunları da satın almak zorunda kalıyoruz. Köylü, tarım yaparken en büyük harcama kalemi gübre, traktör için petrol ve tohumdur. Zaten sertifikalı tohum almak zorunda, eğer kendi atalık tohumunu kullanırsa devletten teşvik alamıyor. Toprağını yanlış işlediği için de verim alamıyor. Toprak kum taneciklerine dönüyor, içerisinde hayat yok ve bu verimsizlik de ona para kazandırmıyor.

Peki şehirden yorularak köye gidenler orada neden yapamıyorlar?

Az önce anlattığım bu toprak düzenine gelen bir şehirli düşünelim. Olan bitenden haberi yok, eğitimler almamış,

bu konuları araştırmamış, düşünmemiş. Diğerleri gibi davranınca topraktan normal olarak çok sağlıklı sonuçlar alamıyor. Dolayısıyla kendi hayal ettiği düzeni kuramıyor ve bu, köye dönüşte yediği ilk darbe oluyor. İkinci darbe konu komşudan geliyor çünkü uyum sağlayamıyor.

Uyum sağlayamamasının altında ne var?

Şehirden köye giden kişi hayat standartlarını da oraya götürüyor. Örneğin İstanbul'da harcadığı elektriği harcıyor, suyu harcıyor, kaynakları tüketiyor, akşam geç saatlere kadar oturuyor. Oysa köyde insanların doğanın saatine uygun olarak uyuyup uyanması gerekir. Çünkü sabah kalkıp toplamanız gereken domatesler, bamyalar var. Ama gece geç yatınca sabah da kimse uyanamaz ve bamyayı sabah erkenden kalkıp toplamazsanız öğlene kadar bir parmak büyür. Ekme zamanını kaçırırsanız toprak sizi beklemez. Doğanın ritmiyle hareket etmiyorsanız, ona uymuyorsanız oradaki hayatı kaçırırsınız. Yaşamınız birbirinden ayrı olduğu için komşularınızı da kaçırıyorsunuz.

Anladığım kadarıyla biz zihniyet olarak doğanın bir parçası olduğumuzu hatırlamadığımız sürece şehirde de köyde de aynı hayata mahkûmuz.

Biz İstanbul Permakültür Kolektifi'nde yaptığımız eğitimlerle bunu anlatmaya çalışıyoruz. "Hadi ben köyüme gidiyorum" diyenlere "Sen şu hayatı gerçekten yaşayabilecek misin?" diyoruz. Ve uygulamalı olarak da bunu anlatıyoruz. Arazinde su var mı, suyu nereden bulacaksın, bu yöntemlerle kuyu açtırırsan şu kadar para harcarsın, başına ne gelecek... Bunların hepsi başlı başına önemli sorular. Geçtiğimiz günlerde bir arkadaşımız tanıdığı birinin başından geçenleri anlattı. Cocopeat ile at gübresi içinde serada tohumdan ceviz yetiştirmişler. Bu kuvözde çocuk yetiştirmek gibi bir şey. Sonrasında da su olmayan kurak bir araziye bunları ekmişler. Bir tanesi bile tutmamış. O kuvöz bebeklerini kurak arazide büyütmek mümkün olabilir mi? Mesele sadece su da değil. Köye dönmek isteyenler önce nasıl yağmur suyu hasadı yapabilirler, toprağı canlandırmak mümkün mü, kompost nasıl yapılır, tavuklara en iyi nasıl bakılır ve tüm bunların arasındaki dengeyi nasıl kurarız gibi soruların cevaplarını aramalı ve karşılaşacakları potansiyel sorunların farkında olmalılar.

Abone olun Nihayet kapınıza gelsin.

Abonelik için bize ulaşın

TEL: 0212 898 15 15
WHATSAPP 0536 860 96 82
WEB: www.birlikte.com.tr/nihayet

nihayetdergi www.nihayet.com

albayrak Medya

Biz Toprağa Dönerken

Atilla Diş

Gördüklerim karşısında ne vakit karamsarlığa kapılsam, bahçede oynayan kızımı seyre dalıp dertlerimi unutuyorum. Bazen tavukları bazen de iki kediyi birden kucaklayıp dans ettiren kızım, yakaladığı yavru kertenkeleleri de kavanozda beslemeye çalışıyor. Böceklerden, hatta solucanlardan bile ürkmüyor artık. Toprakla tanışıp hayvanlarla barışan kızımla, ayakları çıplak hâlde adımladığı çamurda yürümeyi öğrenmeye çabalayan ve zaman zaman yere düşmeyi de göze alarak kopardığı otları tavuklara yediren oğluma bakınca, "İyi ki gelmişiz" diyorum; çünkü bu çocuklar olmasa Türkiye'nin köyleri bir nesil sonrasını göremeyecek.

Bohem talebelik yıllarımda Kemancı-Karavan hattında gidip geldiğim vakitler, kalabalık Beyoğlu'nun masal yüklü, ağaçlı bir İstiklal'i vardı. Nevizade'ye inen sokakların Ericsson marka cep telefonlarını çalma peşindeki kapkaççı çocuklarla dolu olduğu o günlerde, Karaköy'e Tünel'den yahut Tophane'ye Sıraselviler'den yürüyerek gitmeyi düşünmek, hele güneş de battıysa cesaret isterdi. Bu yüzden, nohut pilavcısında bir tavuksuz porsiyonla bir ayrana ancak yetecek paramızı sokak çetelerine kaptırmamak için Taksim'den tuttuğumuz istikamet genellikle Gümüşsuyu yokuşundan Beşiktaş olurdu. Yürüyerek geldiğimiz Deniz Müzesi çevresinde soluğu, Boğaz'a nazır Hasır çayhanelerinde alırdık. Öğrencilere yok pahasına çay içme ve sabaha dek oturma fırsatı veren bu antik tesisleri günün ilk ışıklarıyla birlikte terk eder ve sahil bandını takiple Galata-Sirkeci-Bâb'ı Âli-Çemberlitaş güzergâhından Beyazıt ile Aksaray'a, oradan da Şehremini'deki fakirhanemize vasıl olurduk. Kilometrelerce yürümenin yorgunluğu bizleri, milyonlarca insanın işe gitmek için daha yeni uyandığı İstanbul sabahında tatlı bir uykuya keyifle gark ederdi.

Fındıkzade'den Cerrahpaşa'ya giden Kızılelma yolunu ne zaman kullansam 70'lerde burdaki binalarda neler yaşandığına dair hayallere dalar ve kendimi çok geçmeden Hekimoğlu Camii önünden Odabaşı'na doğru gider hâlde bulurdum. Yarı bodrum

Kentlerdeki kalabalık sınıflarda ağaca hasret öğrenim görmeye çalışan yığınla çocuk varken yemyeşil doğanın ortasında yüzlerce, binlerce okulun virane durumda kalışı... İnsan olmayınca mekânın ölümü mukaddermiş, köyde en çok bunu anladım.

kattaki bekâr evinde üzerimize sinmiş rutubeti geçirmenin en güzel çaresi rüzgârda yürümekti lakin binalar arasından yalpalayıp gelen yelin çok önemli bir işlevi daha vardı: insanı bir güzel şiir havasına sokuyordu. Zihnimde kelimelerin, oturdukları yerden hızla havalanan güvercin kafilesi gibi uçuştuğu böyle anları sıkça yaşamak için bu yüzden, yemekhanesine zar zor yetiştiğim Beyazıt'taki fakülteye giderken de, Süleymaniye cumasının ardından Abdülhamid'in koynundaki Türk Ocağı'na yollanırken de, Sarayburnu'nda bir demlik çay ümidiyle Divanyolu'ndan Gülhâne'ye meylederken de ben hep ayaklarımı kullandım. Zira buraların her parke taşı bana bir şeyler anlatıyordu ve evet, sokaklarına dizeler döktüğüm İstanbul'a fena hâlde âşıktım.

Derken yıllar geçti, gençlik bitti; şiirsel eylemlerime son verip sokaklardan çekildim. Gazetecilik parantezi içerisinde yeni bir hayatım vardı artık. Oturduğum bilgisayarın başında dünyanın dört yanından haberler derliyor, yeryüzüne Müslümanların yenik çağında gelmiş bulunduğum idrakiyle, yazdığım her cümlemin bir dirilişe hizmet etmesini dileyerek çalışıyordum. Gelgelelim zalimlerin attığı bombayla yıkılan evin enkazı altında kalan çocuklar, kan ve toza boyanmış İslam beldelerinde hüküm süren kabristan sükûtu, barbar kavimler eliyle günbegün o bitmez sı-

nanışımız, bir yandan acıdan eleğe dönüşmüş kalbimi bir savunma yöntemi olarak hissizleştirirken aynı zamanda beni yaşadığım şehre yabancılaştırıyordu. Yoğun haber akışının rutin temposunda saatlerin, günlerin, haftaların farkına varamaz olmuştum. Uzun süredir caddelerde yürümüyordum çünkü arabam vardı. Boğaz'ı izlediğim Hasır çayhanelerinin kapısına güvenlik nedeniyle yıllar evvel kilit vurulmuştu. Beyoğlu'nda fink atacak çağları ise çoktan devirmiştim; hem şimdi Kemancı da yoktu Karavan da. Üstelik yürümekten zevk aldığım İstiklal'deki ağaçlar gitmiş, bir zamanların 5 Kuruş Kafe'si kepenk kapatmış, Yıldız'daki Çadır ve Malta Köşklerine çıkan yollar değişmişti. Apansız yükselen yangın, hatıra yüklü Türk Ocağı'ndan çok şey götürmüş, Haliç yahut Boğaz hattında mazinin kokusunu duymak için oturup çay yudumlayacağım bir tahta tabure kalmamıştı. Aynadaki şakaklarım her gün biraz daha beyaza bürünürken, mırıldandığım melodiler şimdi metal müzikten çok uzak bir noktadaydı. Zeki Müren dinliyordum: Zehretme hayatı bana cânânım...

Ve evlendim, çocuklarım oldu. Babalık safhasına geçmekle biraz daha olgunlaşırken, yavrularıma yönelik tehditlere daha bir dikkat kesilmeye başladım. Mahalleden arkadaşlarla saatlerce top oynadığımız 80'ler sokakları yoktu artık. Evden çıkıp kilometrelerce uzaktaki okulumuza yürüyerek gidebildiğimiz o eski yıllar kaybolup gitmişti. Sıra sıra dizili ağaçların gölgesinde tahtadan arabalar yapıp yarışmak, karınca yuvasına ölü böcekler bırakmak ya da sapanla kuş avına çıkmak gibi heyecanlardan eser kalmamıştı. Gece gökyüzünün kapkaranlık bir perdeden ibaret olduğunu, yıldızların ise yalnız coğrafya kitaplarındaki çizimlerde bulunduğunu sanan sabilerin beton binalar arasında sıkışıp kaldığı gerçeğiyle yüzleştim. İstanbul'a hâkim olan rengi daha yeni tanıyordum: Yeşilden ziyade her yer gri idi. Evet, bu gördüğüm, yaşlandıkça gözüme inmekte olan bir çeşit perde değil, hakikatin kendisiydi. Üstelik dev bir mideden ibaret metropolü doyurmak için çiftçilerin sıfır riskle ama bolca zehirle ürettiği yiyecekleri tüketiyorduk her gün. Markete gidip parafinle parlatılmış elma portakalı, hormonla iri hâle getirilmiş çileği, böceğe kurda karşı pestisit zerk edilmiş domatesi biberi ve envaiçeşit zehirle standart hâle sokulmuş sebzeleri alıyor, onları getirip çocuklarıma yediriyordum. Raf ömrü uzun olsun, küflenmesin diye kimyasal enjekte edilen konserveleri, ne şekilde yetiştiğini ve ne ortamda kesildiğini bilmediğim hayvanın camekânda sırıtan etini, genetiği değiştirilmiş soya yüklü fabrika yemiyle kursağı doldurulan tavuğun yumurtasını geçtim; biraz daha doğaldır umuduyla mahalle şarküterinden aldığım günlük sütü bile haddinden fazla sulu görünce film yavaş yavaş kopma yoluna girmişti bende.

Annesi çalıştığı televizyon kanalında mesaiye oldukça erken başladığından, kızımı her sabah kreşe ben bırakıyordum. Biz çalışırken çocuğumuza bakımevinde baksınlar diye birilerine para ödüyorduk. Annesine en çok ihtiyaç duyduğu dönemde evladımı kreşteki yabancılara teslim etmek zorunda kalmanın hüznünü yaşıyor, ebeveyni yavrusundan ayıran o bildik İstanbul mecburiyetlerini daha ne kadar çekebileceğimizi kara kara düşünüyorduk. Bu tip acı tecrübeleri hiçbir şekilde sorun etmeyen ve çocuklarıyla evde akşamları buluşup NetFlix izleyen pek çok çiftin aksine biz, ontolojik soruların cevabını aramaya başlamıştık: Bir aile niye vardı? Neden üniversite okuyup kendimizi böyle bir yaşama mahkûm

etmiştik? Çalışmak için yaşamak yerine, yaşamak için çalışmak denen şey ne idi? Başka bir dünya mümkün müydü? Metropol hayatımıza bu şartlarda katlanacak ve kendimize yabancılaşmış bireyler olarak bir gün ansızın geberip gidecek miydik? Para, kariyer, daha iyi bir araba, betondan bir ev, yılda iki haftalık tatil... Adına "hayat" dedikleri şey bu muydu?

İlkokul çağına gelmiş çocuğumuza yeteri kadar vakit ayıramamanın vicdan azabını yaşarken Allah bize ikinci yavrumuzu bahşetti. Artık birimizin harekete geçmesi gerekiyordu. Annelik duygularıyla ilk adımı atma cesaretini gösteren bizim hanım oldu: Doğum izninden sonra bir daha işe gitmeyecekti. Kadını yavrusundan ayıran ne varsa hepsinin, en başta da "kariyer" denen illüzyonun canı cehennemeydi. Biraz daha fazla para kazanmak için kızımıza reva gördüğümüz kreş esaretini oğlumuza yaşatmayacaktık. Geçim kaygısı mı? Dünyaya bir kere geliyorduk ve rızık elbette ki Allah'tandı. Anne denen meleğin eve dönüşüyle birlikte hanemize bereket yağmaya başladı. Eve çift maaş girerken hiçbir şekilde birikmeyen para, şimdi cebimizde hızla artıyordu. Kanaatin ve tasarrufun matematikle açıklanamayacak etkilerini birebir yaşıyorduk.

Çocuğunu terk edip mesaiye koşan anne sorunsalını tarihe gömdükten sonra sıra daha büyük bir problemi, İstanbul işini çözmeye gelmişti. Toplu taşımada metrobüsün, arabada trafiğin, yayada kalabalıkların insan ruhunu taciz eden işkencesini aileme çektirmemeye kararlıydım. Büyükşehrin yollarında

koskoca bir ömür, egzoz dumanıyla boğulup tükeniyordu. Bu beton, bu yüksek binalar, bitmek bilmeyen gürültü ve tabii, yerden göğe griye bulanmış şehir üzerime üzerime geliyordu. Ne çok anlam yüklemiştik İstanbul'a! Oysa dünya bir tarlaydı; ekip biçip gidecektik. Toprağa dönmeliydi insan. Kendine dönmeliydi. Çamura basmalıydı. Bahçesine diktiği ağaçların altında anılar biriktirmeliydi. Odunun yanışını, dikenin batışını, yıldızların ışığını, kuşların ötüşünü görmeli, duymalıydı. İnternet vidyolarıyla kendimi eğitme sürecim işte bu hislerle başladı. Çiftçilik yahut hayvancılığa dair izlediğim yığınla görüntüden kendi payıma kırıntılar topluyordum. Solucan gübresi üretiminden kaliteli kompost yapımına, doğal tavuk yumurtası için gerekli yem rasyonundan arpa-buğday çimlendirme tekniklerine, Maltız-Halep-Saanen üçgeninde hangi keçi ırkının daha verimli süt verdiği hususundan kurumuş kurtçukları elde etme yolunda kara asker sineği için hazırlanacak ortama, dekar başına en yüksek kârın

EŞE DOSTA, MAHALLEDEKİ KOMŞULARA DUYURURKEN "BİZ BU ŞEHRİ YAKINDA TERK EDİYORUZ" DİYEBİLMEK GERÇEKTEN HEYECAN VERİCİ OLDU. METROPOLDEN BIKMIŞ DOSTLARIMIN NEREDEYSE HEPSİ VEDALAŞIRKEN BENZER CÜMLELER SARF EDİYORDU: "BİZ DE SİZİN YERİNİZDE OLMAK İSTERDİK. YOLUNUZ AÇIK OLSUN."

KOZAK'TA SAHLEP, TAVUK, ARI KOVANI VE SEBZE STAJIMIZ SÜRÜYOR. SENEYE HANGİ BÖLGEYE GİDECEĞİZ KİM BİLİR... HENÜZ EV YA DA ARAZİ SATIN ALMADIK. GAZETECİLİĞİ DE BIRAKMADIM. UZAKTAN ÇALIŞIYORUM.

kekikten mi, safrandan mı, adaçayından mı yoksa sahlepten mi geleceğine kadar bir dizi konuya ilişkin bilgilerle örülü kaynakları çıldırmış hâlde tarıyordum. Öyle ya, toprağa döndüğümüz zaman mutfakta tenceremiz kaynamaya devam etmeliydi. Bunun bir yolunu bulmalıydım.

Fırsat düştükçe Ege'de yerleşebileceğimiz bölgeler hakkında araştırma yapıyorduk. Hatta iş yerinden birer ikişer günlük izinler koparıp ailemle birlikte köy turuna çıkıyordum. Bu turlardan birinde, onlarca köyünü gezdiğimiz Bergama'daki Kozak Yaylası ile karşılaştık. Fıstık çamlarıyla örülü bu coğrafyadaki dağ köylerinin oksijen-yoğun sessizliği İstanbul'dan göç yolunda bizi epey heveslendirdi. Arada bir ineklerce tıkanan asfalt yolları, devleşmiş brokoli sebzesini andıran ağaçları, toprağın her yanından fışkırmış iri granit kayaları ve insana rastlamanın oldukça güç olduğu sokaklarıyla Kozak, metropol sonrası gözümüze âdeta cennet gibi göründü. Zor da olsa bulabildiğimiz ilk kiralık eve bu yüzden balıklama atlayıp evin bir yıllık ücretini peşin vererek İstanbul'a döndük. Garip hisler içerisindeydik, zira artık Ege'de bahçeli bir evimiz vardı.

Birkaç hafta sonra patronuma gidip, "Ben köye yerleşmeye karar verdim, hayatımın geri kalanında çobanlık yapmaya niyetliyim" dedim. Pandemi günlerinde bir süreliğine mecburen gazete binasından uzaklaşmış, evden çalışıyorduk. Kapalı mekânda kala kala bunalıma girdiğimi sanmış olacak ki, ilk başta "delirdi galiba" tavrıyla bakan gözleri, yerini hızla babacan bir şefkat edasına bıraktı. Salgın günlerinin muhakkak biteceğini ve bu depresyonun sona ereceğini söyleyen patronum, kırsalda hayatın dışarıdan göründüğü gibi olmadığını, köye gittiğim takdirde çok değil, birkaç ay içinde daha büyük psikolojik sorunlar yaşayacağımı düşündüğünü belirtti. Lakin şehirde ruhumu zincirleyen bu kısırdöngüden kurtulma azmim o denli yüksekti ki, gitmeme dair izin için sonraki günlerde patronumu ikna etmeyi başardım. Şimdi bize yeni bir dünyanın kapıları açılıyordu.

Eşe dosta, mahalledeki komşulara duyururken "Biz bu şehri yakında terk ediyoruz" diyebilmek gerçekten heyecan verici oldu. Metropolden bıkmış dostlarımın neredeyse hepsi vedalaşırken benzer cümleler sarf ediyordu: "Biz de sizin yerinizde olmak isterdik. Yolunuz açık olsun." Kendimi, Şeytan Adası'ndan kaçma planı yaparken kıyıya vuran dalgaların ancak yedincisinin suyun üzerindeki bir nesneyi sahilden uzaklaştıracak kadar güçlü olduğunu hesap edip kayalıklardan tam zamanında atlamayı tasarlayan "kelebek" dövmeli kürek mahkûmu gibi hissediyordum. Eşyaları kamyona yükletmiş, bavulları arabaya yerleştirmiş, depoyu benzin ve LPG ile doldurmuş, denize tam vaktinde atlıyordum. Bir zamanlar, "İstanbul'un çöplüğünde bile yaşarım" diyorken, üç beş yılda nasıl bu hâle gelebildiğimi inşallah köydeki

sessizlikte uzun uzun tahlil edecektim. Aklımda ise fakülteden arkadaşımın gözyaşları kalmıştı. Kalabalık bir caddede korna sesleri arasında bana sarılırken, "Pek sık görüşmüyorduk, biliyorum. Senede ancak birkaç kez... Ama sen bu şehirdeydin; bu bana güven veriyordu. Şimdi ise dönmemek üzere gidiyorsun buradan" demişti. Gidiyorduk, evet. 15 Temmuz Şehitler Köprüsü'nden Anadolu yakasına geçerken, bir gün geri dönmek zorunda kalmamayı umuyordum.

Kozak'a vardığımız gecenin sabahı güneş doğarken uyandım. Işıltılarla aydınlanmış boş evimizden çıkıp bahçeye oturdum. Etrafta kuş cıvıltılarından başka hiçbir ses yoktu. Gökyüzüne baktım; dalıp gitmişim. Acaba yenilmiş miydik? İstanbul'da tutunmayı başaramamış da, toprağa dönüş kavramını fiyaskomuza kılıf olarak mı kullanmıştık? Metropol cangılına yalnız güçlüler mi uyum sağlardı? Pek çok gencin hayalini süsleyen mesleklerde çalışıyor, milyonlarcasının yaşamak istediği şehirde ikamet ediyorduk ama olmuyordu işte; cazip imkânlara sırtımızı dönüp kimsenin bilmediği bir köye gelerek sıfırdan başlamayı seçmiştik. Kafama bu tip sorular üşüşürken bahçedeki fıstık çamını uzun uzun seyre dalıp bize bu "yenilgiyi" yaşatan Allah'a şükrettim. Zaten birkaç saat sonra İstanbul'un yüküyle tıka basa dolmuş kamyonumuz gelip kapıya dayandı.

Köy evine yerleşme telaşının bitmesinin ardından ilk iş, bahçeyi düzenlemeye koyuldum. Dökülmüş yapraklar, çam iğneleri ve çeşitli atıkları topladım; oluşan çöp tepesini kaliteli toprağa dönüştürmek için kompost yapmaya karar verdim. Kendimi eğitme yolunda internette son birkaç yıldır geçirdiğim saatler işe yarıyordu. Tamirat tadilat işlerinde gerekli olacak alet takımını buraya gelmeden önce edinmiştim. Darbeli matkap, vidalama makinesi, zımba tabancası, testereler, ahşap oyma takımları, el planyası gibi aletler için aylar boyunca kampanyaları gözlemiştim. Bir an önce kendi tavuklarımızın yumurtasını yemeyi istiyorduk. Tek bir saat bile boşa harcanamazdı; bu yüzden hemen kümes yapmaya koyuldum. İstanbul'da İsveçli ünlü mobilya firmasından aldığımız yatak takımı ve dolapları parçalara ayırıp 15 tavuğun barınabileceği lüks bir alan oluşturdum. İnternette yabancı çiftliklerde görüp özendiğim dıştan folluklu sistemi kendi kümesime uyguladım. Sonuç çarpıcıydı. Kümesin içerisine girme mecburiyeti olmadan sadece dış kapağı açarak yumurta alabilmek... Böylesi eminim Kozak'ta bile yoktu. Tavukların serbestçe gezinebilmeleri için de kümes önüne telle çevirdiğim bir alan oluşturdum. Lüks barınağın hemen yanında derme çatma inşa ettiğim bir de odunluk vardı. 3,5 ton meşe kapasiteli bu odunluk kış boyunca çok işime yaradı. Hem kümesi hem de odunluğu yaparken önemini kavradığım en hassas nokta ise çatı ve su yalıtımı konuları oldu. Oluşturduğum yapıların Kozak'ın çetin kış şartlarına dayanıklı olması gerekiyordu.

Bahçenin bakımsızlıktan iyice sertleşmiş toprağını Bergama nalburundan aldığım iri kazmayla öğüttüm. Yaklaşık 25 metrekarelik küçük bir alanı sahlepler için hazırlıyordum. Fakat narin orkideler bu bakımsız yerde nasıl yetişecekti? Kozak'ın iklimine uyum sağlayıp sağlamadığını test etmek ve en çok da büyüme sürecini görmek amacıyla Samsun'dan ısmarladığım 4 bini aşkın sahlep yumrusu için yoğun bir faaliyete giriştim. Komşunun inek ağılına giderek hayvanların altından tezek çekip el arabasıyla eve taşıdım. Sonra da kiremit tozuyla turunculaşmış bahçe toprağını büyükbaş hayvan gübresiyle bir güzel karıştırdım. Eve tezek nakletme, çapalama, toprağın taşını ayıklama işleri yaklaşık on

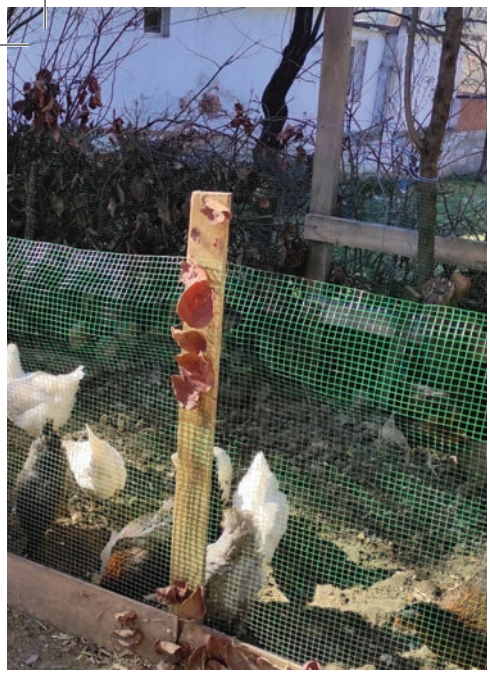

beş gün sürdü. Pazuları şişmiş, yattığında birkaç dakikada uykuya dalabilen ve sabah erkenden kendiliğinden uyanabilen birine dönüşmüş olarak sanırım şimdi daha sağlıklıydım. Sahlep yeri hazır olduğunda toprağın altından çıkardığım taşlar ufak bir tepe oluşturmuştu. Bu taşlarla uzaktan hiç de fena görünmeyen bir ocak yaptım. Süt reçeli ya da kozalak şurubu kaynatırken bahçemizdeki bu şirin ocağı kullanacaktık.

Kurumuş yaprak ve mutfak atıklarını yer yer odun külüyle besleyip sürekli ıslak tutarak kompost tepesinin kısa zamanda çürümesini sağladım. Buna, başka bir komşumun ahırından getirdiğim koyun gübresini de ekleyince ortaya mis gibi verimli bir toprak çıktı. Bu toprağı bahçenin diğer köşesinde hazırladığım sebze yataklarında kullandım. Tere, kuzu kulağı, roka, maydanoz, ıspanak, sarımsak ve marullar için şimdi her şey hazırdı. Şartlar ne olursa olsun bir verip beş alabilmemize olanak sağlayan toprağın bereketini gördükçe, İstanbul'da "ruh gibi" dinlediğimiz şarkılar bile kulağa daha güzel gelmeye başlamıştı. Bu arada Bergama pazarından aldığım tavuklar kümesi çok sevdi. Hiçbir şekilde fabrika yemi kullanmama kararlılığımdan ötürü mutfak atıkları, arpa, buğday, yulaf ve bunların çimlendirilmiş hâli olan hasıl'ı bol bol yedirdim. Sahlepler mi? Fideler elime ulaştığında Kozak bölgesi karla kaplı olduğu için hayatımın en zorlu dikim sürecini yaşadım. Don atmış ve âdeta betonlaşmış toprağın yumuşamasını beklemek, yoğun yağmur ve yer yer dolu altında saplandığım balçığa sahlepleri tek tek dikmek, bunu yaparken ise ayazda donmamayı başarmak gerçekten dayanıklılık gerektiriyordu. Gariptir, İstanbul'un ofis ortamında kış boyunca en az üç kere grip olan ben, kar altında saatlerce çalışmama rağmen burada şükür ki nezle bile olmadım.

Gariptir, İstanbul'un ofis ortamında kış boyunca en az üç kere grip olan ben, kar altında saatlerce çalışmama rağmen burada şükür ki nezle bile olmadım.

Her sabah sobadaki külü boşaltıp odun yakmak, yalıtımı oldukça zayıf olan ev aniden soğumasın diye ateşi sürekli canlı tutmaya uğraşmak, bahçe işleri, tavukların bakımı, 20 kilometre uzaklıktaki Bergama'ya alışveriş turları derken kendimi yoğun bir temponun içinde bulmuştum. Bunun yanında bize uygun satılık ev ya da arazi bulma umuduyla her fırsatta çevre köyleri kolaçan ediyorduk. Önce Kozak, ardından Bergama kırsalında süren arayışlarımız giderek tüm Ege bölgesine yayıldı. Serüvenimizin her anını kayda alıp bunları internet üzerinden şehirdekilerle paylaşma planımız ise daha İstanbul'dan ayrılırken kafamızdaydı. Bu amaçla YouTube vidyo paylaşım sitesinde bir kanal kurduk. Yayına verdiğimiz görüntülerin montajı için haftanın birkaç gecesi bilgisayar başında geçirdiğim saatler, hikâyemizi insanlara duyurma adına oldukça

verimli oldu. Zira metropolden bıkan ve kırsala göçmek isteyen milyonlarca insan, taşındığında nelerle karşılaşabileceğini merak ediyordu. Nitekim bir arazi alıp içine ev yapmak kolay değildi. Elektriği olmayan, su kuyusu da bulunmayan bir tarlanın huzur dolu çiftliğe dönüştürülmesi zaman, sabır, en çok da para istiyordu. Şehre göç furyası sonucu onlarca yıldır ıssız durumdaki köylerin durumu ise başka bir hikâyeydi. İçerisinde bol miktarda boş ev vardı ama hepsi de bakımsızlıktan harabe hâldeydi. Kapısında elektrik ve su sayaçları bulunan tahta kapılardan içeri girdiğinizde karşınıza çıkan yegâne manzara yıkık duvarlar ve tavanda kuşların yaptığı doğal yuvalar oluyordu.

Gençlerin ve çocukların olmadığı ıssız köylerdeki okulları da gördüm: Eski bir tabela, sıvası dökük duvarlar, kimi zaman boş tabut deposu kimi zaman da hayvan barınağı olarak kullanılan sınıflar, yerde bira şişeleri, yoğun tozdan ötürü artık okunamaz durumdaki İstiklal Marşı... İşte ben en karmaşık duyguları bu manzara karşısında yaşadım. Nerede hata yapmıştık? Kentlerdeki kalabalık sınıflarda ağaca hasret öğrenim görmeye çalışan yığınla çocuk varken, yemyeşil doğanın ortasında yüzlerce, binlerce okulun virane durumda kalışı... İnsan olmayınca mekânın ölümü mukaddermiş; köyde en çok bunu anladım. Oysa burada çocuklar olsa her şey ne kadar farklı olurdu.

Gördüklerim karşısında ne vakit karamsarlığa kapılsam, bahçede oynayan kızımı seyre dalıp dertlerimi unutuyorum. Bazen tavukları bazen de iki kediyi birden kucaklayıp dans ettiren kızım, yakaladığı yavru kertenkeleleri de kavanozda beslemeye çalışıyor. Böceklerden, hatta solucanlardan bile ürkmüyor artık. Toprakla tanışıp hayvanlarla barışan kızımla, ayakları çıplak hâlde adımladığı çamurda yürümeyi öğrenmeye çabalayan ve zaman zaman yere düşmeyi de göze alarak kopardığı otları tavuklara yediren oğluma bakınca, "İyi ki gelmişiz" diyorum; çünkü bu çocuklar olmasa Türkiye'nin köyleri bir nesil sonrasını göremeyecek.

Kozak'ta sahlep, tavuk, arı kovanı ve sebze stajımız sürüyor. Seneye hangi bölgeye gideceğiz kim bilir... Henüz ev ya da arazi satın almadık. Gazeteciliği de bırakmadım. Uzaktan çalışıyorum. Kaderdir ya; ola ki bir gün İstanbul'a dönmek zorunda kalırsam, ayaklarım beni taşımayı reddedene dek yürüyüp sonra bir kuytuya yığıldığım zaman, bana şiiri bıraktıran Kuklacı'nın son dizeleri dudaklarımdan dökülür belki:

kuklacı son kez vursun boynumu acemi cellat
söz yeniden doğmayacağım yoruldum artık
yükü kaygı olan pervaneye ne denir
topla hatıraları askıda kalsın melal
kahır yok. sitem yok. pişmanlık hiç.
suya yenik düşen bir gül olacağım söz.

Atilla Diş

Gazeteci, eski şair

Çeşitli mecralarda yazıları yayınlandı. Bir türlü bitiremediği romanları var.

Şehri Terk Etmek Üzerine Başıbozuk Düşünceler

İslam Dalp

Sapanca'da ikamet etmek bizi daha sakin, yavaş kıldı ilk elde. Bir de şunu fark ettik, insan toprağın üstünde, ağaçların arasında, gölün kenarında, açık havada daha fazla vakit geçirince, bütün bunları koruma fikri soyut bir şey olmaktan çıkıyor, küçük çevreci adımları daha kolay atabiliyor. Büyüklerimize yakın olmak, onlara göz kulak olmak ise servet değerinde.
Daha neler mi? Bunları da zaman gösterecek.

Kişinin henüz tamamlanmamış bir deneyimi açık etmesi, bundan bir tecrübe olarak bahsetmesi hayli zor. Bir yerden başlayalım. "Deli tasarı, dolu açıklamayla ayakta kalır" diyor bir şair, bizim için de böyle oldu, diyebilir miyim?

I.

Eylül 2019

Kayınbiraderim Muhammed Abi, Diyanet'teki görevi sebebiyle anne babasının yanından ayrılıp Fransa'ya gidiyor. Hüsna'nın babası o yaz, işlerini halletmek için gittiği çarşıda kalp krizi geçiriyor. Yalnızlıkları kafamı kurcalıyor. Hafta sonları yanlarına gidip gelmeye çalışıyoruz. Hüsna, Bulgurlu'da evimizin balkonunda, damarları iyice belirginleşmeye başlamış ahşap masayı yağlıyor. Ben de balkona bakan odadayım. Laflıyoruz. Sohbet nereden oraya geldi, hatırlamıyorum ama şehirde yaşamanın anlamından, şehrin bizim için anlamından konuşmaya başlıyoruz. Ortaya attığımız soruların nasıl bir süreci tetikleyeceğinin farkında mıydık?

II.

Mart 2018

Doğaçlama bir fikirle, Kadıköy'de alışveriş faslından sonra Kartal'daki evimize dönmeye üşenip Ümraniye'de oturan yakın arkadaşlarımızı arıyoruz. Uzunca bir süredir ertelediğimiz buluşmayı yapalım diyoruz. Akşam yemek yeniyor, muhabbet şekerlenince kalma davetini kabul ediyoruz. Ertesi sabah kahvaltı sonrası sohbet taşınma fikrimize geliyor. Hüsna'nın yüksek lisansı için yakın olalım diye taşındığımız Kartal, onun başladığı programı bırakıp başka bir üniversiteye geçmesiyle bütün arkadaşlarımızdan uzak, izole bir adaya dönmüş durumda. En azından arkadaşlarımıza yakın olalım diyoruz. O gün sadece bakmak niyetiyle girdiğimiz Bulgurlu'daki bir emlakçıdan sürpriz bir şekilde bir ev tutmuş olarak çıkıyoruz.

III.

Yaz 2018

Ailecek görüştüğümüz arkadaşlarımızla aynı semti paylaşmak fikri, kentin keşmekeşinde hayatta kalmak, sakin kalmak için mantıklı geliyor. Evinden, ev sahibinden şikâyetçi olanları Bulgurlu'ya taşınmaya ikna etmeye çalışıyoruz. Abdullah ve Elif'i, Mustafa ve Merve'yi ikna ediyoruz, Doğukan ve Fatma, Azra ve Ahmet de şurada zaten. Şehirde bir "ada" fikriyle birbirimize destek oluyoruz. Misafirler geldiğinde kahve fincanları paylaşılıyor, çarşaflar, yorganlar ödünç veriliyor, acil durumlarda çocuk bakıcılığı yapılıyor.

IV.

Eylül 2019

Aklımızda beliren ilk tasarı şöyle: Hüsna yüksek lisansını bitirip bir araştırma görevlisi kadrosu için Sakarya'ya veya Kocaeli'ne başvuracak. Biz de Sapanca'ya taşınabileceğiz. Ben de bu aralıkta, kendi iş düzenimi buna göre organize edebilir miyim, buna bakacağım. Ama illa İstanbul'u terk ediyoruz! Mahalledeki arkadaşlara akşam oturmalarında konuyu açıyoruz. Bizim heyecanımız onlarda yok gibi. Belki biraz da farazi bir plan gibi gözüküyor, içinde fazlaca "eğer" unsuru var zira. "Ne işiniz var Sapanca'da?" diyor

Doğukan. Doğru bir soru ama bir de şöyle soralım diyoruz: "Ne işimiz var İstanbul'da?"

V.

Sanırım her şey yoğunluklu alışverişimizi market reyonlarından semt pazarına kaydırmamızla başlıyor. Dünya birden ışıldıyor sanki. Mevsimleri tezgâhlardan takip etmek mümkün hâle geliyor. Başka bir dikkat gelişiyor. Daha pazar alışverişimizi nasıl organize edeceğimizi öğrenmemişiz tabii, bu biraz vakit alacak. İlk hafta dengesiz bir ölçü ile satın aldıklarımızın büyük bir kısmını zayi ediyoruz. Bu üzüntü ile birkaç haftalık ara. Tekrar gidişimizde tekerlekli pazar arabamız var, kıdemli sayılırız. Mevsim meyvelerine yönelip hafta boyunca yiyeceğimiz öğünleri üç aşağı beş yukarı planlayarak o ölçülerde dolduruyoruz çantamızı. Zamanla hiçbir şeyi bozmadan tüketmeyi öğreniyoruz.

VI.

İkimiz de üniversite okumak için geldik İstanbul'a. Ben 2010 yılında, Hüsna ise hemen bir yıl sonra. Taşradan kente gelen, dünyasını genişletmenin tek çaresinin metropol deneyimi olduğunu düşünen iki kişi. Seminerler, konferanslar, sinema, tiyatro, konser vs. bütün imkânları tüketmeye çalışıyoruz bir tür açlık içinde. Bol bol yürüyoruz; şehrin tarihini, geçmiş tortusunu üzerini örten beton tabakasının altından keşfetmeye çalışıyoruz. Öğrencilik çabuk bitiyor, iş güç derken boş vakit gittikçe nadir hâle geliyor. Sinema seansına yetişmek için mesai bitiminde

alelacele çıkıp akşam yemeğini ayaküstü halletmek, konser sonrası eve dönüş için son otobüs saatini kollamak gerekiyor. Sonuç: devasa imkânlar içinde tüm yıl boyunca gidilen bir iki konser, üç beş film, izlenilen birkaç konuşma ve sempozyum. Geride kalan telaşlar, her etkinlik için yeniden hesaplanan ev bütçesi.

VII.

Şehirden ayrılmak dendiğinde neden illa bir dağın başı veya söz gelimi Walden'da tek göz ahşap bir kulübe akla geliyor? Bu romantik kuşatıcılıkta "sıhhat" ve sürdürülebilirlik var mı? Bana kalırsa şehir hayhuyundan bunalmışlıkla bir kaçış arayışı etkili oluyor yalnızca bu isteklerde. Şehrin anlamı, imkânı ve potansiyelinin değerlendirilmesi söz konusu olmuyor. Aynı şekilde gitmek istediğimiz yerin anlamı ve hayat biçimi açısından gerekliliklerini de yeterince düşünmüyoruz.

VIII.

Bahar, Yaz 2018-2019

Fırsat buldukça katlanır masa ve sandalyelerimizi alıp çantamıza doldurduğumuz erzaklarla, çoğu zaman yürüyerek, zaman zaman taksiyle Küçük

Çamlıca'ya çıkıyoruz. Arada mahalledeki arkadaşlar da eşlik ediyor bize. Kamp ocağında çay demliyor, kaplardaki yemeklerimizi yiyip vakit geçiriyoruz. Çoğu zamansa yalnızız; Hüsna ders çalışıyor, ben çalışıyor ya da kitap okuyorum. Akşam serinliği çöktüğünde tüm alan bize kalıyor – sanki bahçeli bir evin ayazlığına yayılmışız!

İlkin araç kiralayarak, sonrasında kendi aracımızla hafta sonları İstanbul'un yakın bölgelerinde yaptığımız kampları da unutmamalı elbette.

IX.

Ekim 2019

Öyle bir fikir ki bu, aklımıza düştüğünden, gerçekleşme ihtimalinin bir hayalden öte olduğunu fark ettiğimizden beri, beni kemirip duruyor sanki. "Acaba," diyorum Hüsna'ya, "ben iş yerinde oturan düzeni fırsat bilip mesaimi buna göre düzenlesem, hemen taşınabilir miyiz?" Evet. Uygun bir fırsat bulana kadar birkaç hafta geçiyor, nihayet Ahmet Murat'a açıyorum konuyu. Haftada üç gün işe gidip gelmek, geri kalan zamanda evden çalışmak konusunda karar kılıyoruz. "Hemen mi?" diyor. Mayıs, haziran gibi taşınmayı kararlaştırıyoruz Hüsna ile. Ben şimdiden emlak piyasasını takibe alıyorum: Bütçemize göre nasıl evler var? Kira aralıkları nedir? Ne tür evler ne kadar sürede tutuluyor. Laf arasında haftanın üç günü iş için İstanbul'a nasıl gidip geleceğime dair net bir fikrimiz olmadığını fark ediyoruz. Neyse ki Ada Ekspresi aklımıza geliyor çabucak; bilet fiyatları hayli uygun, sefer saatleri de mesai saatlerine göre düzenlenmiş. Hem birkaç defa kayınbabamların evinden doğrudan ekspresi kullanarak işe gitmiştim. Benim gibi tez canlı biri için hayli uzun bir süre bekleyiş başlıyor şimdi.

X.

Temmuz 2018

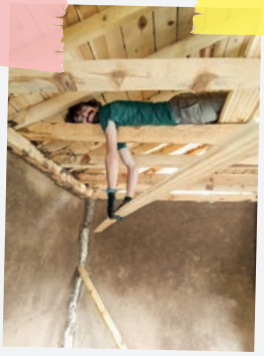
Dergideki bir dosya vesilesiyle yakınlık kurduğumuz İsmail Aydın'ın Pamukova'da satın aldığı bir dönümlük arazideyiz. Kadıköyü'nün hemen aşağısında, üç tarafı çam ağaçları ile çevrili, orman kenarı bir yer. Hayli eğimli alandaki tek düz yerde çadırlarımızı kurup hafta sonu keyfi yapıyoruz. İsmail Abi, iş makinesi yardımıyla temel bölgesini işaretlediği yamaçta kerpiç evi yapmayı niyetlendiği yeri gösteriyor. "Ben de sana yardım edebilir miyim?" diyorum.

XI.

Kasım 2018

Çukurlar kazıldı, çatıyı taşıyacak iki buçuk metrelik 8 direk dikildi. Şimdi aralarına nihayet yamaçtan akan suyu uzak tutacak taş temeli yükseltmeye başladık. Elli santim yükseltsek kâfi. Sonrasında içine toprak doldurduğumuz çuvallar, onunda üzerine saman balyaları gelecek. Kış gelmeden duvarların çatıyı üzerine koyabileceğimiz yüksekliğe çıkmasını ümit ediyoruz.

İki haftada bir ikişer gün, güneş doğumuyla başlayan, gün inene kadar devam eden harç karma, taş toplama, kerpiçten sıva yapma telaşı.

Diğer taraftan bahçe işleri var. Yirmişer metrelik 3 sırada domates, biber, kabak, patates, fasulye, mısır, hıyar, patlıcan, bakla var. Yabaniler temizlenecek, dipler çapalanacak, malç hazırlanıp su tutması için aralara serpiştirilecek.

XII.

Eylül 2019

Çatı ile üstü örtülmüş 4x4 kulübenin içine ince sıva işini yapıyoruz. Hemen dışarıdaki ekim alanı 8 sıraya çıkmış, çeşit artmış. Son domates hasadını odun ateşinde kaynatıp salçalık yapmışız, biraz ötemizde kurumaya bırakılmışlar. Gece karanlığında yaktığımız ateşin başında İstanbul'u terk etme planımızdan bahsediyorum İsmail Abi'ye. "Durduğun hata" diyor bir çırpıda, "bu bahçeyi kim sulayacak başka? Sapanca 20 dakika uzaklıkta."

XIII.

Nisan 2020

Bulgurlu'daki evin kira kontrat süresi dolmak üzere. Taşınma tarihi hayli yaklaştı ama pandemi sebebiyle bir aydır kaldığımız annemlerin evinden çıkamıyoruz. İnternetten evlere bakmaya devam ediyorum. İki seçenek var: Ya hâlihazırda oturduğumuz gibi bir apartman dairesine taşınacağız ve kira masrafımız yarı yarıya azalacak ya da şu anda ödediğimiz kira meblağı bazında bir arama yapıp ne olacağına bakacağız. Görüyoruz ki kiraya ayırdığımız tutarı sabit tutarak site içinde bahçeli iki katlı konutlara taşınabiliyoruz pekâlâ.

Gün geçtikçe seçenekleri azaltmaya, arayışımızı netleştirmeye başlıyoruz. Ayın son günlerine doğru hiç görmeden bir evi tutuyoruz. Kira kontratını ev sahibi hazırlayıp gönderiyor, biz de kimlik fotoğrafımızı göndererek akdi kesinleştiriyoruz.

Pandeminin de kendine göre bazı nimetleri olabiliyor. Uzaktan çalışma düzeninin benim açımdan uygun olup olmadığını, altından kalkıp kalmadığımı görebiliyorum – bir sorun yok gibi! Hüsna ile konuştukça heyecanlanıyoruz ama tam kapanma sebebiyle şehirlerarası seyahat yasağı var, mecbur kısıtlamalar bitene değin buradayız.

XIV.

Bir deney değil bu yapmaya çalıştığımız ya da şehirden kaçıp yabana yerleşmek fikri değil bizi motive eden. Yaşam ritmimizi düşürmek, yerelleşmek istiyoruz yalnızca. Ev seçimimizi istasyona uzaklık belirliyor söz gelimi, ihtiyaçlarımızı görmek için ziyaret edeceğimiz çarşıya da.

XV.

Haziran 2020

Taşınma sonrası ufak tefek eşyaları almak için çarşıyı turluyoruz. On beş dakikada tüm dükkânların önünden geçebilmek mümkün. Ampul almak için girdiğimiz elektrikçide iş yeri sahibi abi seccadesini sermiş, cüppe-sarık kuşluk namazını eda ediyor. Rahatsız etmemek için raflara göz

gezdiriyoruz, onun da bizim varlığımızla bir derdi yok gibi. Selamını veriyor, tanışıyoruz. İhtiyaçlarımızı alıp çıkıyoruz. Girdiğimiz her dükkânda yeni olduğumuz anlaşılmış gibi sorguya çekiliyoruz küçük çaplı: atanma ile mi gelmişiz, nerede ev bulmuşuz, kirada mıyız vs. Tebessümlerle cevaplar veriyoruz, artık biz de meskûn sayılıyoruz böylece.

XVI.

Aylar geçtikçe sakinlik, yavaşlık için doğru tercih olduğunu anlıyoruz Sapanca'nın bizim için. Kendi aramızda kanıt olarak ilçemizin tek sahafının camına yapıştırılmış bir yazıyı anıyoruz. Bir kez hariç hiç açık görmediğimiz bir yer burası, yazıda şöyle diyor: "Acil bir ihtiyaç olursa hemen yukarıdayım, zile basabilirsiniz." Daha sonra benzeri pek çok yazıyı başka dükkânların camlarında da görüyoruz.

XVII.

Mayıs 2021

Haziran ayının 7'sinde bir yılımız dolacak Sapanca'da. Evin önündeki ve arkasındaki hepi topu on metrekarelik küçük alana tohumdan yetiştirdiğimiz domates, biber, hıyar ve kabak fidelerini ektik bile. Asma yapraklandı, küçük üzümler kendini belli etmeye başladı. Şerbetler için mor reyhan, salatalar için semiz, dereotu ve maydanoz boy atıyor yavaş yavaş. Patates ve marul hasadının da sonuna geldik artık. Stajımızı İsmail Abi'nin Pamukova'daki arazisinde tamamlamış sayılırız. Bu yıl daha tecrübeliyiz. Geçen yıl bahçede küçük deneyler yapabilmiştik yalnızca, iklimi tanımaya çalışmıştık. Karlı ve sıklıkla zirai don yaşanan bir kıştan sonra -zayiatlar dışında- bahçede yer alan süs bitkilerimizin listesi: kadife çiçeği, İzmir güzeli, ateş çiçeği, çardak gülü, renk renk papatyalar ve mine çiçekleri, süs biberi, çörek otu, sarı yasemin, mor kahkaha, telgraf çiçeği, bodur güller, ağaç küpesi, mimoza, lavanta, bodur begonvil, zeytin, kanarya gülü, çarkıfelek sarmaşığı, sardunya, tırnak çiçeği, Keşmir kına çiçeği, ortanca, asma, gül, hercai menekşe, renk renk çuha çiçeği. Tümü, Hüsna'nın marifeti elbette!

XVIII.

İstanbul'dayken yalnızca hafta sonları yapabildiğimiz şeyleri mesai başlamadan veya mesai saati bittikten hemen sonra yapabilmek büyük bir nimet. Göl kenarına inip balıkları, su yılanlarını ve balıkçıl kuşları izlemek ya da göl kenarı boyunca sakin bir yürüyüş yapmak, yorulduğumuzda çimlere uzanıp avarelik etmek gibi. Bu aktiviteleri boş zaman işleri statüsünden gündelik eylemlerin bir parçası kılabilmekte adını koyamadığımız bir hoşluk var.

Bulgurlu'dayken binaların arasında bir rota çizerek yapmaya çalıştığımız yürüyüşler, burada çeşitleniyor. Açık hava sporları giriyor hayatımıza. Beş dakikada inebildiğimiz göl kıyısı boyunca soluk soluğa kalana dek koşmak, bacaklarımıza ağrı saplanana değin bisiklet sürmek; sabah kalkıp suda yüzerek güne başlamak ya da şişme kanomuzla göl içinde kürek çekmek – bir günde hepsini yapmamak kaydıyla.

XIX.

Zincir marketlerden temizlik malzemeleri dışında bir şey almıyoruz artık. Her cuma iple çektiğimiz pazarda alışveriş yaptığımız esnafla laflıyoruz; kar yüzünden geciken ve pahalanan hasattan şikâyet ediyor, satın aldığımız enginarla yapılacak yeni bir yemek tarifi alıyoruz. Ürünlerini kendi yetiştirip satan çiftçileri seçmeye, eğer onlar yoksa muhakkak nerenin ürünü olduğunu sorarak, en yakın bölgeden geleni gözeterek satın almaya çalışıyoruz. Pazarda sadece yaz ve kış yok, mevsim geçiş sayısını artırmak mümkün. Hafta hafta bazı meyve sebzelerin tezgâhlarda yayılarak çeşitlenmesi, bazılarının da azalması hasat döngüsü ile yakınlık kurmayı sağlıyor – bir deftere pazarcılara sorarak teyit ettiğimiz tarihleri not etmeye çalışıyoruz: Mısırlar çıktıktan kaç hafta sonra bollaşır ucuzlar, salçalık domatesler ne zaman alınır vs.

XX.

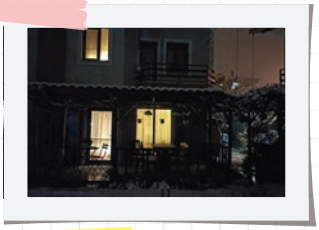
Eylül 2021

Tüketim biçimimizdeki dönüşüm ev içi atıklarla da ilişkimizi değiştiriyor. Belediyenin kâğıt ve plastik atıklar için her mahalleye birkaç tane yerleştirdiği dev konteynerleri gördüğümüzden beri ambalaj kâğıtlarından plastik kutularına dek her şeyi ayırmaya çalışıyoruz. İçine konulan yağlı veya kimyasallar sebebiyle dönüşüm için uygun olmayanları da bulaşık makinesine kendi kirlilerimizle atıp uygun hâle getiriyoruz. Hüsna bir süre sonra bahçedeki uygun bir alanda kuru kompost hazırlamaya başlıyor. Bunun için iki tane delikli çamaşır sepeti kullanıyoruz. Nihayetinde her gün çöp çıkarma zahmetinden de kurtuluyoruz. Sebze ve meyvelerimizi yıkadığımız suyu leğenlerde biriktirip lavaboya dökmek yerine bahçede büyüyen ağaçlara, çiçeklere dökebileceğimizi fark ediyoruz. Organik atıkları serip, üzerlerini yine bahçeden topladığımız kuru ot ve yapraklarla örtüyoruz sadece.

XXI.

Oturduğumuz sitede daimi ikamet eden bir avuç insandan biriyiz. Diğerleri ara ara geliyor; kimi yalnızca hafta sonları, kimi yazları. Gelenlerin büyük bir kısmının pek pazara gitmemeleri ilginç geliyor bize – neredeyse on yıldır buradalar nihayetinde. Bir ihtiyaçları olduğunda asıl evlerinin olduğu İstanbul'dan, Kocaeli'nden getiriyorlarmış. Esnafla hemen hiç temasları yok demek gibi bir şey bu. Garip, bir yıl evvel biz de benzer bir durumdaydık ve şimdi onları yadırgayacak kadar alıştık yeni düzenimize.

Toplamda 16 ev, 32 daire var sitede. İkamet eden çiftler arasında en küçükleri biziz. En gençleriyle 15 yaş fark var aramızda. Bahçede işlenirken, etrafta dolanırken selamlaşıyoruz, tanışıyoruz çoğuyla. Karşılaşmalara ayaküstü sohbetler, hâl hatır sormalar, şakalaşmalar eşlik ediyor. Pandemi şartlarında kimsenin evine gitmeden, kimseyi eve davet etmeden de komşuluğun mümkün olduğunu görüyoruz. Bazen elimizde çay fincanlarıyla ortak alanlarda laflıyoruz, ayazlıklarda baş ile selamlaşıyoruz.

XXII.

Evin ayazlığına oturup izlediğimiz kısıtlı bir yeşillik var. Limon, erik, elma, dut, ağaç hatmi, mavi çam, bodur çalılar var çok yıllıklardan; mevsimine göre değişen tek yıllık çiçekler de elbette. Sürekli aynı manzaraya bakıp her daim bir değişim ve hareket görmek Herakletios'un sözünü hatırlatıyor bana: "Aynı nehirde iki defa yıkanılmaz." Kadrajımıza giren misafirler de var çok sayıda: yemek veya sevgi isteyen kediler, sahiplerinin gezdirdiği köpekler, her sulamadan sonra etrafta böcek kovalamaya çıkan alakargalar, kargalar, saksağanlar, kış mevsiminde daha sık gördüğümüz kızılgerdanlar, havaların ısınmasıyla ortaya çıkan alacakaranlıkta belli belirsiz seçebildiğimiz kirpiler. Sesleri ile çerçeveyi dolduran diğer kuşlar da var elbette ama dersimizi iyi çalışmadığımızdan adlarını söyleyemeyeceğim.

Sesler demişken, çocukları, sitenin en cıvıl cıvıl kuşlarını anmazsam olmaz. Hava durumunun müsait olduğu her Allah'ın günü, eliptik bir eksende yerleşen tüm evlerin baktığı ortak yeşil alanda cıvıldaşıp duruyor; daha ufakları biz ne yapıyorsak hemen yanımızda bitip, soruları ile bizleri keyiflendiriyor. Burası en çok onlar için nimet.

XXIII.

Her yaşam tercihinin bir fedakârlık boyutu var. İş yerine gitmek için harcadığım yol saati ve masrafı artmış durumda söz gelimi. Ya da çabalayarak oluşturduğumuz muhitimizden, arkadaşlarımızdan uzaktayız. "İstanbul'a kimsemiz yokken geldik, dostlar edindik. Burada da neden olmasın?" diyoruz ama gözümüzün arkada kalmasına engel olmuyor. Buna karşın bu yeni deneyimin bize kattıkları ne? Sapanca'da ikamet etmek bizi daha sakin, yavaş kıldı ilk elde. Bir de şunu fark ettik, insan toprağın üstünde, ağaçların arasında, gölün kenarında, açık havada daha fazla vakit geçirince, bütün bunları koruma fikri soyut bir şey olmaktan çıkıyor, küçük çevreci adımları daha kolay atabiliyor. Büyüklerimize yakın olmak, onlara göz kulak olmak ise servet değerinde. Daha neler mi? Bunları da zaman gösterecek.

İslâm Dalp

Editör

Genelde kendi hâlinde yazıyor, ara ara da kitap eklerinde ve dergilerde eleştiri yazıları çıkıyor.

Fareli Köyün Kavalcısı
Bir Dolandırıcının Hikâyesi

Beyza Karakaya

Takipçilerine tam bir Ali Baba'nın Çiftliği portresi sunuyor ve bütün bunları oldukça ucuza mal ettiğini, şehirden kaçıp böyle doğada yahut bir köyde yaşamak isteyen takipçilerinin internette yazılanlara ve buradan rant sağlamak isteyen kötü niyetli insanlara kanmamaları gerektiğini her videosunda dile getiriyor. Hatta köy hayatını anlattığı videolarının hemen hepsinde aynı şeyleri anlattığı hâlde takipçileri bunu fark etmiyor. Şayet ediyorlarsa bile videolarının altına yapılan eleştirel yorumları anında sildiğini kendisi de belirtiyor. Tayfun Demir köy hayatını anlattığı sonsuz sayıdaki (o kadar çok ki) bu videolarında üstüne basa basa kendisinin asla bu işten bir çıkarı olmadığını, takipçilerinin sordukları sorulara cevap vermek için bu videoları hazırladığını yoksa bu işi profesyonel olarak yapmadığını dile getiriyor.

Demir, İstanbul'da hayvanlarıyla birlikte yaşarken 2020 yılından itibaren birden Ege'de ismini vermediği bir köyde yaşamaya başlıyor.

Tayfun Demir ismini ilk kez bir Tweet zincirinde okumuş ve hikâyesinin, hayatı *Sıkıysa Yakala* filmine konu olmuş ünlü dolandırıcı Frank Abagnale'e benzediğini düşünmüştüm. Fakat Tayfun Demir'i Abagnale'den ayıran şey, yıllarca YouTube'da videolar yayınladığı, TV programlarına katıldığı ve bu kadar görünür olduğu hâlde bir türlü yakalanamamasıydı. Bu tweet zincirinde ve pek çok haber sitesinde anlatılan hikâyesi ise şöyle: Bir bilgisayar/yazılım uzmanı olan Tayfun Demir yıllarca sahte belgeler ve kimliklerle başkaları adına kredi çekmiş fakat bir türlü yakalanamamış. 2007 yılında bir gün bir banka memurunun dikkati sayesinde suçüstü yakalanarak ceza evine gönderilmiş ve 7 yıl hapis cezası almış. Ancak 2011 yılında üniversite okumak için geçiş yaptığı açık cezaevinden sınava gitme bahanesiyle çıkmış ve bir daha dönmemiş. Hemen akabinde, hakkındaki arama kayıtlarını düşürmek için kendisine cinayete kurban gitmiş gibi bir ölüm belgesi hazırlamış. Ve şimdi sıkı durun, bu belgeyi babasının kimliğini kullanarak nüfus müdürlüğüne bizzat kendisi götürmüş. Hakkındaki suçlamalar ve arama kayıtları da böylelikle düşünce, hayatına kaldığı yerden devam etmiş. Bu süre zarfında hazırladığı sahte kimliklerle yeniden dolandırıcılık yapmış ve kredi çekmiş. Fakat 2012 yılında bu dolandırıcılık suçlarından konfeksiyon işçisi olan başka bir Tayfun Demir yakalanmış. Bir konfeksiyon atölyesinde ütücülük yapan bu Tayfun Demir, dolandırıcılık yapan kişinin kendisi olmadığını ispat ederek beraat etmiş. Bu yazıya konu olan Tayfun Demir ise yine başkası adına kredi çekerken kameralara yakalanmış ve emniyet birimleri Tayfun Demir'in aslında ölmediğini anlayarak onu aramaya başlamış. Evine yapılan baskında çok sayıda sahte kimlik ve yüklü miktarda para ele geçirilmiş. 2012-2014 yılları arasında cezaevinde yatmış ve iki yılın ardından şartlı tahliye ile serbest bırakılmış. 2014 yılında dışarı çıktıktan sonra Ekşisözlük'te kendisi hakkında yazılanları mahkeme kararıyla sildirmiş. Fakat Tayfun Demir'in asıl hikâyesi 2016 yılında kendi adına açtığı YouTube kanalından videolar paylaşmasıyla başlıyor. İzmit'te bir restoranda otururken bir kedinin ağzında gördüğü sincabı kurtarıp iyileştirmesi ve bu sincabı evcilleştirmesiyle haberlere konu olmuş. Hatta Alf adını verdiği bu sincap, inşaat işi ile uğraşan ünlü bir iş adamının reklam filminde de rol almış. YouTube'da sincap Alf ile paylaştığı videolarla kısa zamanda popülarite kazanan Demir, çok geçmeden sincaplar için bir Facebook grubu kurmuş. Çok geçmeden pek çok kişi yaralı bulduklarını sincaplarla ilgili kendisine müracaat eder hâle gelmiş. Tayfun Demir yaralı, bakımsız sokak hayvanlarına yardım ederken, onların tedavilerini karşılarken çektiği videolarla kazandığı popülariteyi sağlamlaştırmış. Fakat asıl ününü, Batman'da

yaşayan bir gencin ormanda bir kapana kısılıp ön kollarını kaybeden Karamel adını verdikleri sincapla kazanmış. Önce ameliyat olan sonra da yapay kol takılan bu sincap sebebiyle National Geographic'den TRT Haber'e kadar hem yurt içi hem de yurt dışında pek çok haber programına konuk olmuş. 2018 yılında Kim Milyoner Olmak İster adlı bilgi yarışmasına bile katılmış. Tayfun Demir yayınladığı videolar sayesinde insanların sokak hayvanlarıyla ilgili kendisine ulaştığını fakat her birine yardım etmesinin imkânsız olduğunu söyleyerek bu hayvanların beslenmesine ve tedavilerine katkıda bulunmak için "mutlulukpazarı" adında bir alışveriş sitesi kurmuş akabinde de sokaktakimutluluk adında bir mobil uygulama geliştirmiş. Ancak bu uygulamaya kayıt yapan kişilerin T.C. kimlik numaralarını girmeleri gerekiyormuş. Sahte kimliklerle dolandırıcılık yapan birinin kolaylıkla elde ettiği bu kimlik numaralarının ne kadar sakıncalı olduğunu izah etmeye gerek yok diye düşünüyorum. 2020 yılında ise Ekşisözlük yazarları kendisinin 2007 ve 2012 yıllarında yakalanan Tayfun Demir'le olan benzerliğini keşfetmiş ve hakkında çıkan eski haberler tekrar gündeme gelmiş. Fakat Tayfun Demir hakkında çıkan iddiaları, masumiyetini ispat eden konfeksiyon işçisi Tayfun Demir'in mahkeme belgelerini kullanarak YouTube'da yayınladığı bir video ile yalanlamış. Ancak bu süre zarfında dolandırıcılık, sahte belge düzenleme ve organ ticareti gibi suçlardan 6 farklı ilde hakkında dava açıldığı ve suçunun delillerle sabit görüldüğü ve hakkında kesinleşmiş 52 yıl hapis cezası bulunduğu tespit edilmiş ve 6 aylık bir polis takibinin ardından Muğla'nın bir köyünde kendisinin yaptırdığı evde yakalanarak ceza evine gönderilmiş.

TAYFUN DEMİR'İN HAYVANLARI GERÇEKTEN ÇOK SEVDİĞİNE İNANIYORUM. FAKAT BUNUNLA BİRLİKTE İNSANLARI SEVMEDİĞİNE HEM ÜZERİNE İSNAT EDİLEN SUÇLAR, HEM VİDEOLARINDA DEFALARCA VURGULADIĞI BU İNSANSIZ HAYAT HEM DE ÇEKTİĞİ OTOSTOP VİDEOLARI SEBEBİYLE NEREDEYSE EMİNİM.

Çünkü inanırım

Bugün bu satırları yazarken Tayfun Demir'in YouTube'da 406 bin takipçisi bulunuyor. Pek çok takipçisi Tayfun Demir'e iftira atıldığını, onun gibi hayvan sever, ses tonu böylesine güzel birinin asla böyle suçlar işlemeyeceğini -ki diyelim işledi- herkesin ikinci bir şansı hak ettiğini düşünüyor. Tutuklanmasının ardından İngiltere'de yaşayan abisi YouTube kanalını yönetmeye, hiçbir şey olmamış gibi videolar yayınlanmaya başladı. Tayfun Demir'den bahsettiği iki videoda da bütün bu suçlamaların iftira olduğunu, Demir'in bir karışıklığa kurban gittiğini, çok yakında suçsuzluğu ispat edilince yeniden aramıza döneceğini beyan ediyor. Tayfun Demir'in takipçileri için cezaevinden gönderdiği mektup da oldukça ikna edici. Hatta bu mektubu, Tayfun Demir'in abisinin okuduğu videoda, Ezel dizisinde Ömer'le Eyşan arasında cezaevinde geçen diyaloğu hatırladığımı ve tıpkı Eyşan'a inanmak isteyen Ömer gibi hissettiğimi söylemeliyim. "Sakın tek kelime daha edeyim deme. Sakın tek yalan daha söyleme. Niye biliyor musun? Çünkü inanırım."

Onun ne kadar iyi bir insan

olduğu hususundaki ikna kabiliyetini, Ekşisözlük'te Tayfun Demir başlığında girilen entryler ve dolandırıcı olduğu anlaşılıp tutuklandıktan sonra bu entrylere ilave edilen cümlelerde görmek mümkün. Bu "entryleri" okumanın oldukça keyifli olduğunu da belirtmeliyim. Bu başlık altında yazanların pek çoğu onu bir peygamber, iyiler üstü iyi biri mesabesine yükseltiyor. İçlerinden en çok güldüğüm iki tanesini burada paylaşmak, onun takipçileri üzerinde bıraktığı etkinin boyutunu gösterir diye düşünüyorum. İsallahburnumkanar isimli yazarın girdiği entry ve Demir yakalandıktan sonraki düzeltmesi şöyle:

"Henüz bugün keşfettiğim ve bir anda birçok videosunu izlemekten kendimi alamadığım dünya iyisi ve kalbi sevgi dolu YouTuber. Hani güzel insan derler ya işte bunun tam karşılığı olur kendisi. alf in kendisine lahmacun ısmarlaması ve kırmızı montuy karda oynaması bana kahkahalar attırmıştır. (aynı mont şimdi karamelin protezi için ölçü alınmak amacıyla kullanilacakmis) bu arada neden bilmiyorum ama kendisinin Ekşisözlük yazarı olduğunu düşünüyorum.
edit: adama sevgi dolu iyi kalpli dedik adam organ kaçakçılığından tut, sahte kimlikle yemediği halt kalmayan, 44 ayrı suçtan aranan cezaevi firarisi çıktı."

Tayfun Demir'in dünyayı güzelleştireceğine, dünyadaki umut olduğuna inanan bogaolupikizlergibidavranmak isimli yazar ise şunları yazmış: "Bir şeyi çok sevmek. Çabalamak. İçtenlik. Özveri. Karşılıksız sevgi vb. güzel kelimelerin vücut bulmuş karşılığı. Instagram profilini buraya bırakıyorum. Bu kadar bencilliğin, entrikanın, kötülüğün arasında böylelerinin varlığı umut..
edit: pes yaa.. gerçekten. tek bir gün, teeeeek bir gün olan biten birşeye şaşırayım.. bu dünyadaki kötülük şaşırtsın beni. şaşırtmıyor ama işte.. çünkü insanların sınırı yok. çirkinliklerine bulmayacakları kılıf yok. ahanda işte biri de bu.. yine başkaları adına utandım. ne acı."

Şehirden kaçıp bu muhteşem doğanın (asla nerede olduğunu tam olarak belirtmiyor) içinde yaşamak isteyenler için uygun fiyata araziler alıp, kendi evini ve evinin çevre düzenlemesini de yapan ustayla birlikte ev inşa etmeye başlıyor.

Fareli Köyün Kavalcısı

Tayfun Demir İstanbul'da hayvanlarıyla birlikte yaşarken ve bu hayvanlarla olan videolarını paylaşırken 2020 yılından itibaren birden Ege'de ismini vermediği bir köyde yaşamaya başlıyor. Kanalında yayınladığı videolarda imarsız bir arsa satın alıp buraya prefabrik bir ev yaptırdığını anlattığı birbirinin neredeyse aynı onlarca, belki yüzlerce videosu var. Altından dere akan, ağaçların içinde, tarım arazilerinin de yer aldığı, dağ manzarası olan, izleyen herkesin hayallerini süsleyen oldukça geniş bir araziden bahsediyorum. Demir bu araziye prefabrik ev yaptırıyor fakat daha sonra o bölgede yaşayan maharetli bir ustanın yardımıyla bu evi taş eve dönüştürüyor.

Bahçesine havuz da yaptıran Demir, arazinin içerisinde keçileri, köpekleri, eşekleri, kedileri, tavukları için ayrı ayrı bölmeler yapıyor. Bakımını üstlendiği sincapları da burada doğal ortamlarına bırakıyor. Takipçilerine tam bir Ali Baba'nın Çiftliği portresi sunuyor ve bütün bunları oldukça ucuza mal ettiğini, şehirden kaçıp böyle doğada yahut bir köyde yaşamak isteyen takipçilerinin internette yazılanlara ve buradan rant sağlamak isteyen kötü niyetli insanlara kanmamaları gerektiğini her videosunda dile getiriyor. Hatta köy hayatını anlattığı videolarının hemen hepsinde aynı şeyleri anlattığı hâlde takipçileri bunu fark etmiyor. Şayet ediyorlarsa bile videolarının altına yapılan eleştirel yorumları anında sildiğini kendisi de belirtiyor. Tayfun Demir köy hayatını anlattığı sonsuz sayıdaki (o kadar çok ki) bu videolarında üstüne basa basa kendisinin asla bu işten bir çıkarı olmadığını, takipçilerinin sordukları sorulara cevap vermek için bu videoları hazırladığını yoksa bu işi profesyonel olarak yapmadığını dile getiriyor. Hatta sahip olduğu oldukça lüks arabasının, İstanbul'daki evinin, bu köyde yaptırdığı havuzlu evin ve sürdürdüğü inanılmaz hayatın (sadece onlarca hayvanın masrafını hayal edin) YouTube videolarından elde ettiği gelir sayesinde olduğunu iddia edenlere YouTube'dan kazandığı aylık gelirin 3.500 lira olduğunu açıkça gösteriyor ve ilave ediyor. "Her şeye, bu lüks arabaya, bu eve, İstanbul'daki eve, baktığım hayvanların masrafına okuduğum okul ve yaptığım iş sayesinde sahibim." Bakın burası çok önemli. Okuduğu okul sayesinde edindiği teknik bilgileri kimlik hırsızlığında kullandığını düşündüğümüzde Tayfun Demir'in bu konuda asla yalan söylemediğini bile söyleyebiliriz. Fakat Demir onlarca videosunda tekrar be tekrar herkesin bu videolar sayesinde hayal ettiği hayata kavuşmasını istemekten başka bir amacı olmadığını, şayet böyle bir hayat istiyorlarsa dikkatlice araştırmaları gerektiğini yoksa dolandırıcıların tezgâhına düşeceklerini anlattıktan sonra şehirden kaçıp bu muhteşem doğanın (asla nerede olduğunu tam olarak belirtmiyor) içinde yaşamak isteyenler için uygun fiyata araziler alıp, kendi evini ve evinin çevre düzenlemesini de yapan ustayla birlikte ev inşa etmeye başlıyor. Tamamen "profesyonel" olarak. Fakat bu onun ilk çelişkisi değil. Onlarca videosunda YouTube'daki tık tuzağına (clickbait) dikkat çekip bu tuzağa düşmemeleri için "takipçilerini" uyarsa da hemen hemen her videosunun başlığını tam olarak clickbait üzere kurguluyor. Ekşisözlük yazarlarından "disconnect to connect", Demir'in dolandırıcı olduğu henüz anlaşılmadan önce onun hakkında girdiği "entryde" tam da buna işaret ediyor. Entry şöyle:

"Garip bir adam. Bugün bir video yayınlamış ama bu adam saf mı aptal mı çakal mı çözemedim. clickbait için bu kadar ucuz hareket edilmez. Başlık aynen şu şekilde: 'İnanılmaz! Corona virüsün ilacı köpekler sayesinde bulundu. Kesin tedavi.' içeriğine giriyorsun elinde hayvanlar için kullanılan bir ilaç kutusu ve uzun uzun anlatıyor. Bu kadar vurdumduymazlık olmaz. Her ne kadar anlatımında bu ilaç incelenecek onaylanacak coronayı çözecekse bu çözecek gibi bilinçsizce ahkam kessen de bunu gören insanlar senin dakikalarca konuştuğun videonun hepsini izlemeyebilir, bunu gören bilinçsizler uyuz parazit tedavisinde kullanılan bu ilacı ikişer üçer yutar. Bir günde sumak iyi geliyormuş diye sumak stoklarını bitiren, yoğurda arapsabunu katıp yiyen insanlar var bu ülkede. Her ... ahkam kesip ben hayvanların hayatını kurtarıyorum diye konuşan ama sürekli saçma işlere imza atan bilinçsiz bir zattır kendisi."

Tayfun Demir, köyde yaşadığı hayatın insanlardan uzak olduğunu ve bundan oldukça mutlu olduğunu defalarca dile getiriyor videolarında. Tayfun Demir'in hayvanları gerçekten çok sevdiğine inanıyorum. Fakat bununla birlikte insanları sevmediğine hem üzerine isnat edilen suçlar, hem videolarında defalarca vurguladığı bu insansız hayat hem de çektiği otostop videoları sebebiyle neredeyse eminim. Pitbull cinsi köpekleri arabadayken otostop çekenlerin arabasına binip binmeyeceğini, şayet binerlerse yolculuk boyunca nasıl davranacaklarını kaydettiği bu videoları, hayvanlara dikkat çekmek için yayınladığını söylese de

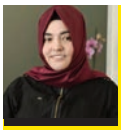

İSTEYENLER İÇİN ARAZİ DANIŞMANLIĞI YAPIP EV İNŞA ETTİĞİ SON İŞİNDEN NE KADAR GELİR ELDE ETTİĞİNİ, BU YOLLA İNSANLARI KANDIRIP SAHTECİLİK YAPIP YAPMADIĞINI BİLMESEM DE ONUN TAKİPÇİLERİ İÇİN "FARELİ KÖYÜN KAVALCISI" OLDUĞUNU SÖYLEYEBİLİRİM.

oldukça anlamsız bulduğumu ve bu videolar boyunca otostopçularla kurduğu diyalogların izleyenlerde suni bir tat bıraktığını söylemeliyim.

Tayfun Demir'in doğa ile iç içe yaşamayı, hayvanların özgürce doğal ortamında yaşadığı bu hayatı, sabahları kümesten topladığı yumurtalarla yaptığı kahvaltıları övdükten sonra sırf takipçilerini kırmamak için (?) girdiği, isteyenler için arazi danışmanlığı yapıp ev inşa ettiği son işinden ne kadar gelir elde ettiğini, bu yolla insanları kandırıp sahtecilik yapıp yapmadığını bilmesem de onun takipçileri için "fareli köyün kavalcısı" olduğunu söyleyebilirim. Zira takipçilerinin, sevenlerinin onun hakkında söylediği ilk şey "ses tonunun ne kadar güzel" olduğu. Zira takipçilerinin yakalanıp ceza evine götürüldükten sonra bile onun suçsuz olduğuna inanmalarını olsa olsa onları bu ses tonu, sanal ortamda inşa ettiği bu mükemmel hatta neredeyse peygambervari imaj ve sattığı doğal, köy hayatı hayalleriyle onları efsunladığı şeklinde izah edebilirim. Ve fakat masumiyet karinesi parantezini açarak şayet bütün bu suçları işleyen Tayfun Demir'in, ele geçirilen onca sahte kimliğe, 2012 yılında tutuklandığında çekilen fotoğraflarına rağmen yazı boyunca bahsettiğim Tayfun Demir olmadığı ispatlanırsa o hakiki, öz, dolandırıcı Tayfun Demir'in çekilecek filminin *Sıkıysa Yakala*'yı bile tahtından edeceğini rahatlıkla söyleyebilirim.

Beyza Karakaya

Yazar

Gündelik hayat sosyolojisi ile ilgileniyor. Tarih bölümünde doktora yapıyor. İlk kitap heyecanı yaşıyor. "Babaannem diyor ki: Dünya yerinde mi?"

Ümit Aksoy

Bir Hatırlama Olarak Kaçış

I.

Felsefenin aksını değiştirmesi bir yana insani varoluşun felsefi jargon/diskur içinde en verimli analizini Heidegger'in yaptığını söylemekte bir beis yok. İki cilt hâlinde planlanan ama bir türlü bitirilemeyen ilk başyapıtı *Varlık ve Zaman*'da önce metni sonra da Batı Felsefe Kanonu'nu baştan sona kateden Dasein analizinin ilk elden temel ödevi, insani varoluşun temel malzemesini ortaya koymaktı. Söz konusu analizinin uzun uzadıya anlatısını bir tarafa bırakıp konumuz için önemli olan hususa baktığımızda karşımıza "düşkünlük", yani insanın dünyaya fırlatılmışlığı ve onun buradaki tekinsiz varoluşu çıkar. "Buna göre," der Heidegger, "(dünyaya) düşkünlük, Dasein'ın temel varoluş minvalidir". Dünyaya gelme, insani tercihin dışında olduğu için bu olsa olsa bir fırlatılma, yani bir bakıma (dünyaya) terk edilmedir. Söz konusu terk edilmenin ünlediği şey ise "tekinsizlik"tir. Çünkü dünyaya böylesi bir fırlatılma olarak terk edilişin, yani doğumun, diğer ucunda, yine ansızın "çekip gitmek" vardır: bir hitama erme olarak ölüm. Dolayısıyla dünyada olmanın, dünyasallığın temel birimi -kelimenin en gerçek anlamıyla- *varoluş*tur, zamansal katediştir: başlangıcı ve nihayeti elimizde olmayan ama her bir "an"ını da yaşamak zorunda olduğumuz ömrümüz. Heidegger'in felsefi bir başlangıç zemini olarak -Tanrı'dan kurtarılma eylemini tamamlayan bir şekilde- kendisine Dasein'ı ve dünyayı alması tam da bu bağlamda tamamen tutarlıdır. Bu tutarlılığın bir sonucu olarak felsefi bakışın dünyasallığa, dünyada olmaya ve bu varoluşun adı olan Dasein'a çevrilmesiyle birliktedir ki karşımıza başı ve sonu müphemliklerle dolu düşkünlülük, fırlatılmışlık ve tekinsizlikle işaretlenen bir (Dasein) tasarım(ı) çıkmaktadır. Felsefi bakışın bütün enerjisi bu varoluşa döndürüldüğü oranda, içsel yoğunluğu da aynı oranda artan bir dünya ve varoluş temsili çıkar karşımıza. Başka bir ifadeyle,

en azından teoride, dünyanın dışındaki bir ihtimale (ahiret) yatırılan pay oradan çekildiği için, Dasein'ın dünyasallığı olarak varoluş normal şartlarda taşıdığı yükten daha fazlasıyla yüklenmiş durumdadır.

II.

Soruyu bir adım geriye çekilerek şöyle formülize etmek mümkündür ve bu, Rüdiger Safranski'nin de belirttiği gibi, standart fenemolojik yaklaşımın meseleyi koyutlama şeklidir: "İnsan yaşamının özelliklerini bana göstermesi için [bu yaşama karşı] nasıl bir yaklaşım seçmem gerekir?" Sorunun böylece formüle edilmesi, bütün çabasını hem form (mantık) hem de içerik (felsefi jargon) anlamında nesnelleştirme üzerine kuran felsefi düşünümün

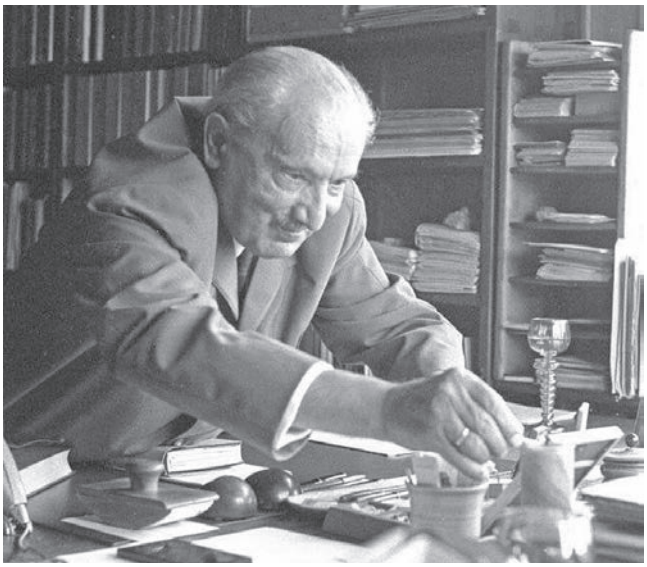

Doğru bir şekilde düşünmek, yani Varlık'ın sesine karşı doğru bir yerde durmak, ancak bitmeyen bir terk edişle mümkündür. Kara Ormanlar'daki kulübe bu anlamıyla, sürekli terk edişin, feragat etmenin, insani varoluşun gerçek anlamını yakalamaya karşı doğru duruşun bir sembolüdür.

hayli kuvvetli bir eleştirisidir hiç şüphesiz. Bakışını ister Tanrı'ya ister Doğa'ya çevirsin her türlü düşünümün ihmal ettiği temel kapasite insani varoluştur Heidegger için. Burada her defasında tekrarlanan aynı jest, dolayısıyla aynı hatadır. İnsanı en içsel hâliyle ve bütün yoğunluğuyla gör(e)meyip (varoluş tam olarak budur), bakışını onun dışındaki olan(lar)a çeviren, böyle olduğu oranda da insan dışında birtakım genelgeçer kavramsal şebekeler inşa eden ve nihayet insani varoluşu ıskalayan temsil edici düşüncenin hikâyesidir Batı düşünme tarihi.

III.

Dasein analizinin, yani insani varoluşun böylesi merkeze alınmasının bizi götürdüğü nosyon zamandır tahmin edileceği üzere. Başka bir ifadeyle varoluş, başı ve sonu müphemliklerle işaretlen, doğumla başlayıp ölümle biten bir aradalık olarak dünyada oluş tecrübesidir ve burada sürekli katedilen hep zaman olarak kendini gösterir. İnsani varoluş kapasitesinin dile gelişi olarak ömür, müphemliklerle çevrili bir zamansal baskıdan başka bir anlam ifade etmez. Tam da bu yüzden özellikle ilk dönem metinleri söz konusu olduğunda Heidegger'in merkezine aldığı temel birimin "an" olduğunu söylemek doğru olacaktır. Zira varoluşu dikkate almayan (mantıkla başlayıp onun incelmiş versiyonu olarak bilimsellikle devam eden) her türlü temsil edici düşüncenin miyopluğu bu varoluşu görememektir. Bu miyopluğun giderilmesi için ise bu "anın karanlığı"na dönmenin dışında yapılacak bir hareket yoktur Heidegger için. Çünkü insanın kendine şeffaf olması, kendisine uyanık olma sanatıdır ve bu, tam olarak gündelik olana dönüşle elde edilecek bir anlama işaret eder. Bilinç analizinin gönderme yaptığı "alt neden"ler yahut ruhani olan şeylerin gönderimde bulunduğu "üsttekiler"in ötesinde, doğrudan doğruya gündelik olana, varoluşa, Dasein'ın

HEIDEGGERCİ KAVRAMSAL ŞEBEKE İÇİNDEN BAKTIĞIMIZDA "KAÇIŞ FİKRİ", ONTOLOJİK OLARAK BİR TERSİNE ÇEVİRMEYLE ANLAŞILABİLİR. BAŞKA BİR SÖYLEYİŞLE, ONUN İÇİN VAROLUŞUN ZAMANSAL UFKU İÇİNDE ÖLÜME-DOĞRU-OLMAYLA BULUŞMAYAN, DAHA DOĞRUSU, ONU UNUTAN HER TÜRLÜ FAALİYET, GAYRISAHİHTİR. BU, DASEİN'IN ORTALAMA GÜNDELİK HAYAT İÇİNDE KENDİNİ UNUTUP GİTMESİ ANLAMINA GELİR.

zamanı her bir an katedişine odaklanan bu felsefi tutum, *anı* merkeze alır ve istediği tek şey insanın kendisine şeffaf olmasıdır.

IV.

Varlığın *anlamı* zamandır Heideger için ve bu anlam karşısında temelde iki edim söz konusudur: ya insan kendine karşı açık olacak ve sahih bir varoluşu tercih edecek ya da gayrisahih bir oluşu seçerek kendine yabancılaşacaktır. Dasein'ın, diğer var olanlar gibi olmayıp var olduğunun farkında olan bir kapasiteye sahip olması onu ontik olandan ziyade ontolojik bir minvale taşır. Bitmemiş, sürekli olmakta olan, kendi kendine bırakılmışlık olarak Dasein, yani insani varoluşumuz, dünyada olmanın müphem ve tedirgin edici bütün hâllerini içinde barındırır ve sahih bir varoluş, tam da bu hâle odaklanan, böylesi bir hâlin ağırlığını (*anın*, zamanın ağırlığıdır bu; ölüme doğru yol alışın endişesidir) taşımak demektir. Zira insan, her defasında çeşitli ayartıcılarla kendi varoluşunun dışına çıkarak dünyaca büyülenir. Daha doğru bir ifadeyle, gayrisahih ortalama gündelik varoluş(u) Dasein'ın standart hâlidir. Her günkü dünyadaki varoluş tarzı olarak gayrisahih varoluşu Dasein'ın (dünyaya) düşkünlüğünü anlatır ve bu hâl onun şeylere karşı ilgilenici (yüzeydeki) bakışıyla birlikte şekillenir. Burada şeylerle bir "araç-gereç" düzeneği içinden temas kurulur ve Dasein şeylere böyle açıldığı her durumda aslında kendini dünyanın karanlığında kaybetmeye mahkûmdur. Başka bir ifadeyle, şeyler Dasein'ın ufku içine ortalama hâlleriyle "el-altında" olarak gelirler, Dasein'ı büyüler ve onu kendi varoluşundan uzaklaştırırlar.

V.

Gayrisahih hâlin karşısında, sahih varoluş bulunur ve bu temel olarak, Dasein'ın şeylerin ona bir şey söylemediği bir "an"da ortaya çıkar. Başka bir ifadeyle, paradoksal olarak, Dasein sahih varoluşa, Heidegger'e göre, yolunda gitmeyen bir şey olduğunda açılır. Burada, şeyler dilsizleşir, Dasein için dünya akışkan olmaktan çıkar, bulanıklaşır. Varoluşun bütün yükü "an"ın içinde, özgül ağırlığı yükselerek dile gelir. Dasein için bu durum, diğer haletiruhiyeler arasında en otantik olan mod olan korku/kaygı hâlidir. Söz konusu korku ya da kaygı hâliyle Dasein, kendi kaypak ve tedirgin edici varoluşuyla yüzleşir. Hızlı bir şekilde söylersek bu, Dasein'ın varoluşunu böylece esastan görüşü, yani zamansallığını fark edişiyle önünde açılan imkândır. Açılan imkân ölüme-doğru oluşun idrakidir. Ölüm sadece gelecekte gerçekleşecek bir "olay" olmaktan çıkarak Dasein'ı anın içinde sıkıştırmaktadır. Ölüm değil de ölüme-doğru-olmaktır burada asıl önemli olan. Dasein'ın zamansallığı, ölüme-doğru-olmanın anlamının sahih bir şekilde kendisine açılmasıyla ortaya çıkar. Sahih varoluş, her günkü varoluş kapasitesinin dışındaki bir motifle (şeylerle olağan bir şekilde kurulan bağ kopar burada) ve onları alt eden bir tonla vuku bulur. Sahil varoluş, ölüme-doğru-oluşuyla Dasein'ın, zamanın bütün ağırlığını içinde barındıran "an" ile, yani her türlü zeminin ortadan kalktığı bir hâlle burunu buruna gelmesiyle kendini gösterir. Korku ya da kaygı, Dasein'ın dünyayla olan (sahte)

temasını ortadan kaldırır, onu boşluğa bırakıverir.

VI.

Bu bağlamda, Heideggerci kavramsal şebeke içinden baktığımızda "kaçış fikri", ontolojik olarak bir tersine çevirmeyle anlaşılabilir. Başka bir söyleyişle, onun için varoluşun zamansal ufku içinde ölüme-doğru-olmayla buluşmayan, daha doğrusu, onu unutan her türlü faaliyet, gayrisahihtir ve bu anlamda bu, Dasein'ın ortalama gündelik hayat içinde kendini unutup gitmesi anlamına gelir. Dolayısıyla Dasein, her türlü kaçışı önceleyen bir meta-kaçış olarak aslında kendisinden kaçmış olarak dünyada var olagelir. Bu onun, temel varoluş minvalidir ve mücadele edil(mesi gerek)en tam da böylesi bir olma durumudur. Bizler gündelik hayatın ilgilenici, otantik olmayan, yani şeylerin Varlık'la olan bağını kurmadığımız her durumda dünyayı şeyleştirerek yakalarız ve bu Dasein için kendi hakiki varoluşana temas edememesi anlamına gelir. Zira böylesi bir durumda şeyler bize, onlara sadece ve sadece onların işlevleri üzerinden yaklaştığımız için, ancak bir araç olarak seslenirler. Şeylerin bir araç olarak bize seslenmesi, gerçekte şeylerin Varlık'la olan temasını kurmamak anlamına gelir. Şeyleşme, Varlık'ın hilafına şeylerin görüldüğü her durumda vuku bulur ve şeyleri, paradoksal olarak görmemeye işaret eder. Bu ise, başlangıçta Dasein'ın kendi ontolojik durumundan, yani onun var olanlar içinde kendi varlığı üzerine düşünen ve Varlık ile temas etme imkânı olan müstesna boyutundan çekip koparır. Dasein için fırlatılmış olmak, böylesi bir gayrisahih zeminde var olmayı öğrenmek, onun kendi hakikatinden kaçmış olarak varoluşunu sürdürmesi anlamına gelir.

VII.

Oysa sahih bakış, "kararlı" bir şekilde zamansal bir ufuk içinde kendi aslı olan, ölüme-doğru-giden bir varoluşa sahip olduğunu görür. Burada Dasein kendine "ihtamam"/hamiyet gösterir. Bu hamiyete sahip bir var olmayla birlikte, el-altında-olan şeylerin dünyası içinde aceleye getirilerek gerçekte görül(e)meyen Varlığa dair hakikat ancak ihtimam ile kendini gösterir. Zira ihtimam, zamansal bir ufuk içinde kendisini görmeye başlayan bir varoluşta kendini gösterecektir. Böylesi bir bakış, bizi ruh hâlleri içinde ancak ve ancak kendi varoluşumuzla karşılaştıracak olan *kaygı*yla birlikte ortaya çıkar. İhtimam göstermek, kaygılanmaktır ve Dasein'ın böylesi bir durumda bir nehir içinde sürüklenerek, her günkü varoluşu içinde sürekli bir şeylere tutunmaya çalışarak kendini unuttuğunu fark etmeyi imler. İhtimam göstermeyle birliktedir ki her günkü tek düzelik içinde tutunduğu şeylerin içinde can sıkıntısı ortaya çıkar ve nihayet böylesi bir hâl, Dasein için şeylerin ona bir şey söylememesiyle, daha doğrusu, bu hâl içinde gerçekten hiçbir zaman bir şey söylemediklerinin anlaşılmasıyla sonuçlanır.

VIII.
İhtimam göstermek, herkesle birlikte paylaşılan dünyanın içinde, kendi otantik varoluşuna geçişi sesler. Herkesle birlikte paylaşılan ortalama her günkü varoluşu Dasein'ın çoktan kendinden kaçmış olması anlamına gelir. Dolayısıyla *sahih bir kaçış fikri*, Heidegger için, ancak ve ancak, bu ilk kaçışa, yani kaçınılmaz kaçışa, düşkünlüğe karşı yürütülecek ihtimamla birlikte vuku bulur. Başka bir ifadeyle, ilk kaçışın herkesin dünyasındaki oyalayıcı, zamansal ufku (ölüme-doğru-olmayı) tahrip edici ve nihayet Desein'ın sahih bir ruh hâli olarak kaygıyla birlikte kendisiyle buluşmasını ifade eden boyutunu ortadan kaldıran anlamı ancak bu ikinci kaçışla giderilebilir. İlk kaçış, Dasein'ın düşkünlüğünü sürdürmesiyle, herkes gibi olmasıyla ortaya çıkar. Burada Daesin tam olarak kendinden diğerlerinin örtücü dünyasına kaçar, "kayıp" olur. İkinci kaçış bu anlamda, bu içine girilip kendine yabancılaşmadan kurtulmadır. Heidegger için ölüme-doğru-olmayı kendisine unutturan her türlü varoluş minvali gayrisahih ise, Dasein'ın kendisiyle buluşması imkânını anlatan, kaygı dolu, kendisine ihtimam gösterici ruh hâli, ölümle arasına giren her türden yapıp edişe karşı mesafe almayı kendine bir borç bilir. Kararlı olma tam olarak bunu anlatır. Kendisine ölüme-doğru-olmasını unutturanlarla arasına mesafe koyar, ikinci kaçış tam olarak budur. Dolayısıyla bu ikinci kaçış, kendine doğru, sahih bir varoluşa doğru yol almak imkânını işaretler. Ölüme hazır olmaya çalışmak: Sahih varoluşun temel ödevi budur.

IX.
Burada Heideggerci çift yönlü işleyen "kaçış fikri"nin diğer kaçış fikirlerine karşı aldığı temel farkı da zikretmekte fayda var. İster edebi olsun ister psikolojik isterse politik, Dasein'ı ya da onun dünyasını değiştirmek ya da yorumlamak çabasındaki bütün kaçış fikirleri, yani onun herkesin dünyasından kendine doğru götürme iddiasındaki her türlü tavır, ilksel bir hatayla var olagelirler: Dasein, her günkü dünya içindeki kaçışının bu üç formu felsefi yani ontolojik olarak hızlıca geçilmiş her günkü dünyanın analizini tam olarak yapamadıkları

ya da kavrayamadıkları için, diğer bir deyişle ontik olanda takılı kalarak, ontolojik yani varoluşun zamansal ufkuyla Varlık arasındaki bağıntıyı sezemedikleri için esastan bir hata hâlindedirler. Başka bir ifadeyle, burada örnek olarak zikredilen üç kaçış formu da, ontolojik değil ontik bir düzlemde Dasein analizlerini sürdürürler. Bu pratikte şu demeye gelir: Herkesle birlikte paylaşılan dünyanın eleştirisi Dasein'ı hiçbir şekilde ölüme-doğru-olmayla buluşturmaz. Heidegger için ontolojik kapasite yahut analiz, Dasein'ın hakikatini, yani onun zamansal ufkunu, ölüme-doğru bir varoluşa sahip olduğunu söyleyen durumda gerçekleşir ancak. Oysa bu üç kaçış formu (ki Batı varoluşunun -büyük harfle- metafizik yapma şekilleri olan teolojik bakışın bir devamı ve post-hümanist versiyonları olarak) Dasein'ın sahih varoluşunu yakalamaktan uzaktırlar. Felsefenin metafiziğe gömüldüğü yerde bu üç insani varoluş modu da, ölüme-doğru-olan Dasein'ın asıl yarasını bir türlü göremezler. Platoncu idealar, ortaçağların dinsel soslu felsefi nosyonu, son düzlükten dönülen Kantçı üçlü analiz ya da Hegelci düşünme ve Varlık

tasarımlarının bir devamı olarak Batı Metafizik Kanonu, Dasein'ı (bir kez daha) es geçerek, onun asıl yarasını gör(e)meyerek işe başladıkları ya da görseler bile, bu görüşü sahih bir düşünmeyle (felsefe sonrası düşünme) yakalayamadıkları için her defasında yolda kalmaya mahkûmdurlar.

X.
"Kaçış fikri"nin Heidegger felsefesindeki ilk dönemde oturduğu yer yaklaşık olarak budur. Kaçışın bu ikili boyutu, *Varlık ve Zaman* başta olmak üzere ilk dönem "akademik" tınısı oldukça yüksek metinlerdeki bu dile gelişi, savaş sonrası dönemde, -teknik olarak konuşacak olursak "Kehre sonrası"nda- aldığı boyut, daha doğrusu kavis Heidegger'in ilk dönem fikirlerinin radikalize olmasına paralel bir şekilde, daha da berraklaşır. Standart felsefe yapma stilizasyonları, akademi, şehir: Heiddegger felsefesindeki belki de en bariz izleklerden biri, sahih düşünmenin önündeki engellerin her geçen gün giderek artması ve yavaş yavaş her bir unsurun "herkes"in dünyasındaki yerinin anlaşılmasıyla terk edilmesidir. Başka bir ifadeyle, Heidegger'in pratik yaşamıyla felsefi tutum alışı arasındaki beraberlik dikkate şayandır. Düşünür için felsefenin yetersizliği, akademinin kaba ve vulgar hâli, psikolojik analizin her yere sirayet eden boğuculuğu, politikanın teknik/teknokratik boyutu hep aynı şeyi hatırlatır ona: Doğru bir şekilde düşünmek, yani Varlık'ın sesine karşı doğru bir yerde durmak, ancak bitmeyen bir terk edişle mümkündür. Kara Ormanlar'daki kulübe bu anlamıyla, sürekli terk edişin, feragat etmenin, insani varoluşun gerçek

anlamına yakalamaya karşı doğru duruşun bir sembolü olarak beliriverir. "Düşünmek", der Heidegger, "kendini bir gün gökyüzünde bir yıldız gibi duran tek bir düşünceye hasretmektir." Burada, kendini "hasredilen düşünce"ye dair formla içeriğin birleştiği bir zemindeyizdir artık. Söz konusu düşünceye ancak Dasein'ın varlığına yapışan kişisel ya da tarihsel her türlü kirden uzaklaşılarak ulaşılır. Dolayısıyla bu anlamda denilebilir ki Heidegger için düşünmenin içeriğini, bu düşünmenin formu, yani o düşünme için alınacak her türlü tavır daha en başından belirler. Kara Ormanlar, Varlık'ın sesini duyacak en sessiz yer olarak göründüğü için anlamlıdır Heidegger için.

XI.
"İskân etmenin [barınmanın], temel ayırt edici özelliği esirgemedir [güvence altına almadır]" der Heidegger ve düşünür için ikinci kaçış, bitimsiz bir insani etkinlik olarak kendini gösterir. Öyle ki barınmak, aslında her türlü kaçışın da anlamını içinde barındırır. Daha doğru bir ifadeyle mukim olmak, daimi bir harekete, yani kaçışa atıfta bulunur. Bir kez daha Simone Weil'i hatırlamakta bir beis yok o hâlde: "Bizden her daim katlanamayacağımız kadar yukarıda olan Tanrı'yı nasıl ararız? Dikey bir yürüyüş gerçekleştiremeyiz. Gerçekleştirsek bile, aradığımız kendi refahımızdır, Tanrı değil. Kendi refahını arayanın önüne çıkan hakikat değil yanılsamadır. Sokakta annesini kaybeden bir çocuk, koşarak annesini arar ve bu heyecan onun annesini bulmasını zorlaştırır. Ağlamak ve koşmak yerine, sadece dursa, annesini bulması daha kolay olacaktır. Yani sadece beklemek ve hatırlamak lazımdır."

XII.
"Düşünerek, en ziyade düşünce uyandıran üzerinde toplanıp yoğunlaşırsak, o zaman her türlü hatırlayıcı düşüncenin toplandığı yerde konaklarız" diyen Heidegger için kaçış, sürekli kaçış, bunun bir formu olarak, terk ediş, "kulübe tecrübesi", hatırlamanın diğer adıdır. Kaçış, en iyi hatırlamadır.

Ümit Aksoy
Editör
Felsefe üzerine akademik çalışmalar yapıyor.

Mine Alpay Gün'ün Yeşil Köşesi

Mahallenin Bütün Kitapları

Cihan Aktaş

Otuz beş yıldır her gün köşe yazısı kaleme alan bir yazar olarak Mine Alpay Gün, İslami kesime ait yayınların değerlendirmelerinde bile "her gün köşe yazan, her gün siyaset yazan kadın yazarlar" arasında görülmemenin ne anlama geldiğini sorgulatan pek çok tuhaf yaklaşıma tanık oldu. 28 Şubat kişisel hikâyelerde çok atıfta bulunulan bir tarih. Mine Alpay Gün'e o tarihlerde sayısız dava açıldı ama bunu pek az kişi duydu.

Kırk yıl önce *Yeni Devir*'de yazmaya başladığımda, kadın yazar olarak sadece Mine Alpay vardı hatırladığım kadarıyla, aynı tarihlerde yazmaya başlamıştık bu gazetede. Sonra Mine, *Milli Gazete*'de köşe yazarı olarak çalışmaya başladı. Eğitimci ve yazar Fahrettin Gün'le evlendi, Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde yaşadı yıllarca. O İstanbul'dan ayrıldıktan bir süre sonra ben de evlenip İstanbul'dan ayrıldım. Giderek daha az haberleştik ama birbirimizin yazılarını okumayı sürdürdük. Yıllar sonra, ikimiz de zaten İstanbul merkezli sürdürdüğümüz hayatı tamamen İstanbul'a taşıdığımız dönemlerde yeniden görüşmeye başladık.

Mine, ülkedeki değişen gündemlerden etkilenmeden ancak bu gündemleri kapsayacak şekilde koruduğu yazı macerasını hiç aksatmadı. Hayatının herhangi bir aşamasında elinden kitap düşmemesi, çocukluk çağına uzanan bir öğrenme tutkusuna dayanıyor. Eşi Fahrettin Gün'le hayat arkadaşlıkları, aynı zamanda bir kalem arkadaşlığı olarak sürüyor.

Duygusal, kırılgan, içe kapanık bir çocuktu Mine, annesinin elini hiç bırakmak istemezdi. İlkokula gidinceye kadar da -annesinin teşviklerine rağmen- mahalledeki çocukların arasına hiç karışmadı, bağırmalı çağırmalı bu oyunlara yakınlık duymuyordu. Kavacık'taki evleri bahçeliydi, orada vakit geçiriyordu. Annesi bazen çocukları bahçeye çağırırdı ki oyun oynasın onlarla ama bu oyunlarda arkadan itişlerle yere kapaklanıp eli yüzü toz toprak içinde, dizleri kanayarak ve ağlayarak dönüyordu eve her seferinde. Okula başlayınca da bu böyle sürdü. Zayıf bir çocuktu, hızla koşan bir öğrenci çarpıp da yere devirmesin diye teneffüslere çıkmazdı. Arkadaşa ihtiyaç duymuyordu pek. Bahçedeki ağaçlar, çiçekler ve "doğa âşığı bir huri" diye nitelendirdiği annesinin ilgilendiği kalabalık bir yavru hayvanlar grubuydu arkadaşları.

Mine Alpay Gün'ün şefkatli, duru, barışçıl ama aynı zamanda dirençli ve kararlı, okunmuş sayısız kitabın bilgeliğini de barındıran bir sesi var. Yüksek öğrenimini Sanat Tarihi alanında yapmasının sağladığı birikimin diline katkısı da kuşkusuz belirgin.

Dünya Bülteni sitesi için 2015'te kendisiyle yaptığım söyleşide, ailenin ilk çocuğu olan ablasının bebekliğinde geçirdiği menenjitin hayatının akışını nasıl belirlediğini anlatmıştı. Ablası bu nedenle okula gidemeyince, Mine de, aman hastalanmasın diye, aşırı kollanıp gözetilen bir çocuk olarak büyüyor. Ancak okula gitmesi, tahsilini sürdürmesi, kitaplarla dostluğu konusunda hep teşvik ediliyor. Zeki bir kadın olan annesi Mine okumayı söker sökmez, küçük bir memur olan eşine kitap siparişleri vermeye başlıyor. Babası ek işlerde çalışarak ailesini en iyi şartlarda yaşatmaya

Dünden bugüne İstanbul'a neler olduğu sorusuna ne nostaljik ne kötümser cevaplar veriyor Mine Alpay Gün. İnsanın sahici çabalarla değiştirme gücüne inanıyor.

çalışıyor. Ya manav açıyor ya yazlık sinemada bilet kontrolörlüğü yapıyor. Her maaşını aldığında da düzinelerle kitapla geliyor eve.

Fakat Mine'ye de kitap dayanmıyor ki... Yaz tatilinde babasının arkadaşı olan öğretmeni yardıma koşuyor ve sınıf kitaplığı -mührü kırılarak- Minelerin bahçeye taşınıyor. Okulun bütün sınıflarındaki, bir tel dolabın iki katı büyüklüğüne sahip kitaplıkların mühürleri sırasıyla kırılıyor o yaz Mine için ama yine de yetmiyor. Sıra komşu evlerine geliyor. Yoksulluk yılları; kimsenin evinde kütüphane yok. Fatoş ablanın yatağının altındaki boşluğa yerleştirdiği kitapları, babası kaptan olduğu için durumları hallice görünen Hülya ablanın salonun köşesinde bir sandalyede duran kitapları deste deste sunuluyor Mine'ye. İkinci sınıftayken hoş bir sürpriz oluyor mahallelerine taşınan ailenin erkeğinin matbaada çalıştığı haberi. Bu beyefendinin iki küçük çocuğuna getirdiği pahalı, renkli, parlak kaliteli kâğıtlara basılmış kitapları Mine de okuyor tabii: *İki Sene Mektep Tatili*, *Ayşecik* serileri, *Hansel Graten*, *Ali Baba ve Kırk Haramiler*, *Alman Öyküleri*, *Dede Korkut Masalları*, Eflatun Cem Güney kitapları, *Dertli Kaval*, *Nar Tanesi*, *Bir Varmış Bir Yokmuş*. Dergi olarak ise Mine çoğu çocuk gibi *Doğan Kardeş* dergisini takip ediyor.

Çok sesli bir bahçe

Mine Alpay Gün için İstanbul, öncelikle dedesinin göç ettiği bir cennet. Aksaray'da dünyaya geldi, dedesi ve babası hızla kalabalıklaşan şehirden kaçmak için Anadolu tarafında bir arsa aramaya çıkmıştı ve "yüksekçe bir taraça üzerindeki hoş havalı Kavacık" olmuş seçilen. Baba oğul hafta sonlarında, zemin katı, önünde geniş bir bahçe bırakacak şekilde tasarlanmış tek katlı evlerinin inşası için çalıştılar. Dedesi ve kaymakam, komiser, asker, doktorlardan oluşan arkadaşları, o geniş bahçede 1960 İhtilali sonrasında yaşadıkları baskıları anlatırmış birbirlerine; üç yaşındaki Mine'nin

aklında kalacaktır bu konuşmalar. Mine, haksızlıklara karşı direnişinin ilk kaynağı olarak gösterir, bahçenin bir köşesinde dinlediği sohbetleri.

O dönemde Kavacık'ta hepi topu birkaç ev vardır. Sonra Karadeniz'den yoğun bir göç olur, gelenler devlet arazilerini çevirirler. Çağlar Keyder'in "himayeci aldırmazlık" diye tanımladığı olgu gerçekleşmektedir. Daha sonra arazi zengini olacak insanlar Mine'nin dedesini, daha önce gelip de toprak çevirmediği için akılsızlıkla suçlarlar. Bu muhterem insan da onlara harama girdiklerini, beytülmala ait o arazilerde tüyü bitmemiş yetimin hakkı olduğunu anlatır. Kendi ailelerine ait bahçe ise, Kavacık'ta apartman olmayan yer kalmamasına karşın bugün hâlâ direniyor betonlaşmaya karşı.

Babasının bahçenin yol cephesine duvar yerine diktiği kenar süsü gibi duran kavak ağaçları, "saklı cenneti" olarak tanımladığı, çekiç balyoz seslerinden, kum çimento kamyonlarından kaçıp sığındığı çok sevdiği bahçeyi güzelleştiren bir çerçeve gibi görünüyordu Mine'ye. Evlerine her gün günlük gazete girerdi ve bahçedeki kuyunun

başında hazırladıkları okuma köşesi, gazeteleri okumak isteyen mahalle çocuklarına açık olurdu. Burası aynı zamanda mahalle çocuklarının *Teksas* ve *Tommiks* alışverişi yaptıkları köşeydi. Yıllar akıp giderken liseli çocuklar aynı köşede fikir kitaplarını paylaştılar.

Dedesi Demokrat, babası Halk Partiliydi. Herkes kendi fikriyatına uygun gazeteleri okuyordu evde. Babası Halk Partililiğini MSP dönemine kadar sürdürmüş, hiç Demokrat olmadan MSP'ye geçmişti. Annesi ise Menderes'in başına gelenlerden duyduğu rahatsızlık yüzünden sonradan Demokrat olmuştu. Ortaokul yıllarına ise Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının eylemleri damga vurdu Mine'nin. Birçok yaşıtı ilgilenmese de onun duyarlı kalbinde bir üzüntü bıraktı bu idamlar. Annesiyle radyoyu dinleyip haberleri takip ediyorlardı. Lisede, öğretmenleri *Cumhuriyet* ve *Milliyet* okurdu, başyazar Burhan Felek en çok takip edilen köşe yazarıydı. Mine "ortanın solu" hafif geldiği için, *Yeni Ortam* gazetesi alıyordu. Babası eve *Milli Gazete* alır, ilgi ile okur, incelerken; Mine yüzüne bakmazdı bu gazetenin. Tersine babası, *Yeni Ortam*'ı eline alıp, kızının kırmızı kalemle altını çizdiği pasajları okur, fikir belirtirdi. Demokrat annesini kaygılandırırdı bu durum ve kocasının, kızlarına yüz vermek suretiyle komünist olmaya yönlendirdiğini öne sürerdi. Babası ise, "Ben çocuğuma güveniyorum, dediğin gibi olmaz, farklı fikirleri tanısın, okusun, okumayandan kork" derdi. Ailedeki siyasi yelpazenin çok renkliliğinin yazarlığını besleyen bir kaynak olduğunu dile getirir Mine.

Anadolu bakışı

Annesi ve babası amca torunuydular; halaları, teyzeleri Elazığ'da yaşıyordu. Her yaz üç gün sürecek bir tren yolculuğuna hazırlanarak yollara düşüyorlardı. "Heybetli dağlar, gelincik tarlaları, Fırat Nehri, Kömürhan Köprüsü, yemyeşil ovalar, üzüm bağları, yıkık hanlar, viraneler..." Köy ise farklı köylerdeki akrabaları ziyaret, düğünlerin telaşesi, Harput gezileri, havuzlu bahçedeki piknikler, kavaklı çayın yanında yakılan ateş üzerine kurulan saclarda pişirilen yufkalar, ateşte közlenen patlıcanlar, çayın suyunda tokaçla yıkanan çamaşırların fotoğraflarıyla yer etti bilincinde Mine'nin.

Siyasi hadiseler köyde de peşini bırakmaz, aşırı duygusal anneciğiyle beraber, bir kulübede yaşayan Dersim sürgünü Ağca Bacı'ya yemek taşırlardı. Kürtçe ağıtlarla göğsünü döven Bukke Bacı'nın yası ise annesini gözyaşlarına boğardı. Tehcirlerden emanet Markirik Bacı, böğürtlen karası gözlü kadın, acılı maziye hiç dokunmadan tatlı gülüşleriyle halis tereyağı sürerdi ekmeklerine.

Ve ille de yazarlığının hammaddesi olan masallar... Akraba çocukları çığlık çığlığa oynardı da Mine eyvanlardan avlulara atlayıp

ŞİMDİNİN GENÇLERİNİN BİR DURAK YÜRÜMEYE BİLE ÜŞENMESİ HAFİFE ALINACAK BİR KONU DEĞİL, YAŞANAN DEĞİŞİMİN İNSANİ BOYUTUNU ORTAYA KOYAN BİR GÖSTERGE MİNE ALPAY GÜN'E GÖRE.

Annesi ve babası amca torunuydular; halaları, teyzeleri Elazığ'da yaşıyordu. Her yaz üç gün sürecek bir tren yolculuğuna hazırlanarak yollara düşüyorlardı.

MİNE ALPAY GÜN İÇİN İSTANBUL, ÖNCELİKLE DEDESİNİN GÖÇ ETTİĞİ BİR CENNET. AKSARAY'DA DÜNYAYA GELDİ, DEDESİ VE BABASI HIZLA KALABALIKLAŞAN ŞEHİRDEN KAÇMAK İÇİN ANADOLU TARAFINDA BİR ARSA ARAMAYA ÇIKMIŞTI VE "YÜKSEKÇE BİR TARAÇA ÜZERİNDEKİ HOŞ HAVALI KAVACIK" OLMUŞ SEÇİLEN.

oyunlarına karışmazdı ki... Yaşlılarla oturup kalkmayı seviyor, onları bezdirecek ölçüde de masal talebinde bulunuyordu. Sürekli bir işi olan, ya şıra sıkan ya hamur mayalayan, işçilere yemek göndermenin telaşı içindeki teyzeleri, yengeleri ve neneleri bir başka çocuğun masal talebini duymazdan gelebilirlerdi belki bu hengâmede ama hep yanlarında duran ve anlattıklarını can kulağıyla dinleyen Mine'yi geri çeviremiyorlardı. İşlerinin arasında upuzun Doğu masalları anlatıyorlardı, ateşin altına odun getirmeye gidip de döndüklerinde hâlâ çocuk oyunlarına karışmadan onları bekleyen meraklı çocuğa. Böylelikle Mine, hiçbir çocuğun kitaplarla ulaşamayacağı zengin bir masal birikimi edindi.

Çocukluğunun masallarla süslü o büyülü atmosferinde, günün birinde yazar olacağı aklına gelmemişti ama o yönde sürüklendiğini de fark ediyordu. İlk ve orta öğrenimi boyunca kompozisyon derslerinde birinciydi, üniversite yıllarında ise dergi ve gazetelerde yazıları yayımlanmaya başlamıştı. Lisede dersleri pek de parlak değildi, harıl harıl klasikleri okuyordu. Özellikle Rus edebiyatından çok etkileniyordu. Kandilli Kız Lisesi'nin tarihî kitaplığında bulunan eski ciltli kitaplar o kadar çekici gelirdi ki... Lise binası, tarihî bir koru içerisinde yer alıyordu. Mine'nin ilgisinin derslerden kitaplara kaymasında, Adile Sultan'ın

ayak izlerini taşıyan korunun yüksek ağaçlarının arkadaşlığıyla beraber, sonbahar şairlerinin şiirlerini mesken tutmuş zengin bir topoğrafya da etkili olur.

Bir hayli hassas bir dönemde önce *Yeni Devir*, ardından *Milli Gazete*'de yazmaya başladı Mine. Sesi, Anadolu'nun okuma susuzluğu içindeki kadınlarında bir karşılık buluyordu. Anadolu şehirlerinde yaşarken Anadolu insanını yakından tanımış, siyasi alandaki faaliyetleriyle de bu tanımayı daha farklı bir boyuta taşımıştı. Hikâyeler dinledi, bunları ya köşe yazısında ya kitaplarında konu etti.

Yazı yolculuğunu istikrarlı bir şekilde sürdürmesinde eşinden gördüğü desteğin payı büyük. Çocukları ilgi istiyordu ve Mine evde çalışırken çocukların sıcak bir aile ortamının, ev yaşantısının, gerektirdiği özeni korumak için de elinden geleni yapıyordu. Ertesi günü yazı günüyse geceden pişiriyordu yemekleri. Bir konferansa gitmek için uçağa yetişmeye çalışırken de son ana kadar ev işlerini hâle yola koymaya çalışıyordu. Çocuklarına karşı ödenmesi mümkün olmayan bir borçluluk hissine, ev dışında çalışan bütün anneler aşinadır. Evde masa başında yazıya yoğunlaşan anne için ise bu borçluluk hissi -çocuklarına ne kadar vakit ayırırsa ayırsın- "görünür görünmez bir mesai"nin düşünceleriyle katmerlenir. Mine Alpay bu nedenle de ev işlerini yaparken çocuklarından yardım istemekten kaçınıyordu. Dersleri yeterince yoğun, diye düşünürdü, bir de ben onların zamanını çalmayayım.

Çocuklarının, yazarlık mesleğini, annelerini elinden aldığı

fikriyle kem görmemelerini hedefliyordu, bir de bu var.

Amasya, Suluova, köy suretinde bir ilçeydi, Mine gazete yazılarını posta ile gönderiyordu. 34 yıl önce internet yoktu, yazısını bitirdiğinde bebeğini kucağına alır, büyük oğlunun da elinden tutardı, birlikte yazıyı postaneden atmaya giderlerdi. Nadiren parka götürülen ve sokağa çıkan oğlu için mutlu bir macera olurdu bu yürüyüş. Küçük kızı ise üç yaşındayken, masasında yeni kitabı üzerine çalışan annesini uzun uzun süzdükten sonra, "Anneciğim, senin dersin ne zaman bitecek?" diye sormuştu da, Mine sarsılarak onu kucağına almıştı hemen ve dakikalarca öyle kalmışlardı.

"Kadın Yazar" klişelerini zorlamak

Sahi, yazarlık, hem de evde yazarken nasıl bir meslek hâline gelebilirdi bir kadın için? "Nasılsa ev geçindirmiyorsun" denilirdi açıkça, "şu ücrete razı ol." Hak aramanın etik olmayan bir davranış gibi görüldüğünü fark ediyordu Mine. "Kadın yazar" kalıbı ise bir göz ardı, çerçeveye alma ve dikenli tellerle kuşatma sebebi olabilirdi kolaylıkla. Hâkim medya söylem ve usulleri, kadın yazarın fikrini dikkate almayı önemsemez, emeğini yok sayar, düşüncesini hor görürdü. "Mutfaktan izin alabildiği kadar yazardır kadın, genelgeçer görüşe göre." Otuz beş yıldır her gün köşe yazısı kaleme alan bir yazar olarak Mine Alpay Gün, İslami kesime ait yayınların değerlendirmelerinde bile "her gün köşe yazan, her gün siyaset yazan kadın yazarlar" arasında görülmemenin ne anlama geldiğini sorgulatan pek çok tuhaf yaklaşıma tanık oldu. 28 Şubat kişisel hikâyelerde çok atıfta bulunulan bir tarih. Mine Alpay Gün'e o tarihlerde sayısız dava açıldı ama bunu pek az kişi duydu. Hapishaneye girmeyi içselleştirdiği, valizini, sevdiği çiçekleri ve yeni doğmuş bebeğini bu ihtimale hazırladığı bir dönemdi, ancak bunu köşesinden veya bir ekrandan sürekli hatırlatmadı.

Mutena bir köşede, aslında âdeta bir kıyıda, hani, Deleuze'ün büyük anlam atfederek "devrimcilikle" ilişkilendirdiği yerde, kaleminin özgürlüğünü korumanın iyi duygularıyla yazıyordu. Hâlâ bir bahçeden akıyordu cümleleri belki de ama giderek genişleyen, türlü insani bağları "çölleri ve okyanusları" içine almaya devam eden bir bahçe.

Bir şehir yazarı olarak Mine Alpay Gün

Çeşitli ilgi alanlarının yanı sıra bir şehir yazarı olarak Mine Alpay Gün, bütün şehirler içinde İstanbul'a duyduğu apayrı hayranlığı dile getirmek ve aşina olduğu bu şehrin kaybolan sahnelerini anlatmak için *İstanbul Mir'atı* (2001)'nı yazdı. Osmanlı prensesi Fatma Sultan'a ait Kavacık Çiftliği'nin ikliminde geçmişti çocukluğu. Evlerinin karşısında bulunan lüks sitelerin yerinde papatyalarla, menekşelerle kaplı yemyeşil bir kır vardı, karşı tepe arada yürüyüşe gittiği bir ormandı. Binlerce motorlu taşıtın saldırısı altında kaldığını hissetmeden yürürdü Kavacık'taki tepeden aşağı

KÖY İSE FARKLI KÖYLERDEKİ AKRABALARI ZİYARET, DÜĞÜNLERİN TELAŞESİ, HARPUT GEZİLERİ, HAVUZLU BAHÇEDEKİ PİKNİKLER,ATEŞTE KÖZLENEN PATLICANLAR, ÇAYIN SUYUNDA TOKAÇLA YIKANAN ÇAMAŞIRLARIN FOTOĞRAFLARIYLA YER ETTİ BİLİNCİNDE MİNE'NİN.

sahile; sarının, kahvenin, kızılın bahçelerdeki hurmalarda, muşmulalarda taçlandığı en nefis sonbahar tabloları eşliğinde. Eski ahşap cumbalı, kafesli, şahnişli evler, köşe konakları henüz ayaktaydı. Sonra ne oldu? Ev sahipleri kendi çıkardıkları yangınlarla bir gecede kül ettiler o güzelim evleri, her katı para basan apartmanlar için. İnsanların birbirine özel bir yemek gibi ikram ettiği, merkeplerle taşınan "yazıcı" ya da "fındık suyu" kaynakları da haramilerin lüks villalarının arazileri için ortadan kaldırıldı.

Kışın bir metre yağan karda arabalar çalışmaz, işe gidip gelen babası, iş dönüşü elinde ağır fileleri mutlulukla taşıyarak tırmanırdı yokuşu. Şimdinin gençlerinin bir durak yürümeye bile üşenmesi hafife alınacak bir konu değil, yaşanan değişimin insani boyutunu ortaya koyan bir gösterge Mine Alpay Gün'e göre. Bu olgu betonlaşma, trafik, zehirli egzoz gazlarının tetiklediği hastalıklar ve kötüye yorulan teknolojiden bağımsız da değil. O ise en çok deniz yolunu kullandığını, deniz taksi gibi kullanılan sandalları tercih ettiğini, sandaldan denize sarkıttığı ayakları minik dalgalarla oynarken hissettiği huzuru hatırlıyor. Kafdağı'ndaki uzun bir masalın çeşitli bölümlerini sıra sıra yitirdiği hissi yüzünden de belki, kendi yazı bahçesini genişletme çabasını bırakmıyor hiç.

İnsanların AVM'lerde dolaşmayı kitaba, tiyatroya ve müze gezintilerine, doğal güzellikleri ve eski eserleri temaşaya, dostları, hısım akrabayı ziyarete tercihini ise kültürel bir gerileme olarak değerlendiriyor.

DEDESİ VE KAYMAKAM, KOMİSER, ASKER, DOKTORLARDAN OLUŞAN ARKADAŞLARI, O GENİŞ BAHÇEDE 1960 İHTİLALİ SONRASINDA YAŞADIKLARI BASKILARI ANLATIRMIŞ BİRBİRLERİNE; ÜÇ YAŞINDAKİ MİNE'NİN AKLINDA KALACAKTIR BU KONUŞMALAR. MİNE, HAKSIZLIKLARA KARŞI DİRENİŞİNİN İLK KAYNAĞI OLARAK GÖSTERİR, BAHÇENİN BİR KÖŞESİNDE DİNLEDİĞİ SOHBETLERİ.

Mine Alpay Gün'ün şefkatli, duru, barışçıl ama aynı zamanda dirençli ve kararlı, okunmuş sayısız kitabın bilgeliğini de barındıran bir sesi var.

Çok sevdiği bu şehirle ilgili çoğu hayalini yitirdi, çünkü, dünyanın en güzel şehrinin lüks siteler, plazalar, meydanlar, köprüler, viyadüklerle yabancı bir simaya büründüğünü izliyor yıllardır. *Bir Düş müydü Çocukluğum* (2006) isimli kitabında, İstanbul'un sembolleşmiş, hayatı güzelleştiren mekânlarını yitirmenin endişelerini somut örnek ve önerilerle birlikte anlattı. Elbette Boğaziçi, yeşil kalabilen tepeleri ve eski sanat eserleri hâlâ cazibesini koruyor. Gelgelelim o, bu şehirde doğmuş, bu şehir üzerine metinler kaleme alan bir yazar olarak şehrin kendisinin tanıdığı güzelliklerinin tamamının gelecek kuşaklara miras kalmasını isterdi. Bu bir hayalden ibaret tabii, iktidarlar yollar, meydanlar kadar kültüre yatırım yapmayı akıllarından geçirmiyor bu ülkede. Oysa İstanbul'da bir aşınma yaşandığında bunun Anadolu şehirlerini de etkilediğini görmemek mümkün değil.

2020'de yayımlanan son romanı *Smyrna'nın Sırrı*'nda da yazarın mekânlara yönelik incelikli gözlemleri üzerine fikir veren pek çok pasaj var. Besse'nin aradığı aslında bir yurttu, kendini güven içinde hissedip de geliştirebileceği bir ocak, değil mi? Evler eski evler değilken, kadınlar da eski kadınlar olabilir miydi?

İNSANLARIN AVM'LERDE DOLAŞMAYI KİTABA, TİYATROYA VE MÜZE GEZİNTİLERİNE, DOĞAL GÜZELLİKLERİ VE ESKİ ESERLERİ TEMAŞAYA, DOSTLARI, HISIM AKRABAYI ZİYARETE TERCİHİNİ İSE KÜLTÜREL BİR GERİLEME OLARAK DEĞERLENDİRİYOR.

İlişkiler, dönüştürür

İstanbul neredeyse dört yüz elli kuşağın gelip geçtiği dayanıklı ve dinamik bir şehir. Yeniden toparlanamaz mı? Şehrin özlemle hatırlanan insani ilişkileri geri gelemez mi?

Şehre ilişkin pek çok hayalini yitirmesi, umutları olmadığı anlamına gelmiyor. Doksanlı yılların sonunu hatırlatıyor Mine. Salacak'ta bir mahallede, tek tük kalmış cumbalı, kafesli evler ve çok yüksek olmayan kâgir binalar arasında sokak sakinlerince hazırlanan bir köşe gözüne çarpmıştı. Tertemiz süpürülmüş, çiçeklendirilmiş, genç fidanlar dikilmiş, birkaç masa sandalye atılmıştı; orada insanlar gazete, kitap okuyor, çaylarını içiyorlardı. Merak edip sorduğunda, "Mahallelinin kaynaşması için yapılmış bir köşe" demişlerdi. Kadınlar orada elişlerini yaparken sohbet ediyorlardı. Şehrin kenar semtlerinde bir toparlanmayı taşıyan bir damar olduğunu gözlemliyordu. Kadınlar, hatıraları koruma, kayıt altına alma konusunda daha faallerdi, bunu görüyordu. "Cuma toplantıları" ile insanlar haftada bir gün sohbet ve Kur'an okumak için toplanıyordu işte! Bu toplantılarda, mahallenin yoksulları için oluşturulan fonlarla, yaşlı ve hasta ziyaretleri ile ölenlerin yakınlarını yalnız bırakmama gibi ince bir düşünceyle, bir kadın dayanışması oluşuyordu. Ya da eski mahallelerde "gün" adı altında komşu kadınlar toplanıyordu. Apartmanlar arasında kalmış son bahçeli evin sundurmasında ya da bir sosyal tesiste insanlar bir araya geliyordu. Yahut Ramazan'da camileri toplu hâlde ziyaret, annelerden kalan bir gelenek olarak kimi kesimlerde devam ettiriliyordu.

Rahmetli Süreyya Yüksel'in güzel bir sözünü aktarıyor Mine: "Siz okumuş kesim komşulardan uzak durmaktasınız, komşularınızla ilgilenin." Yüksel'i bu eleştirisinde haklı buluyor Mine. Genç kızlığından beri annesinin komşularla kurduğu sıcak diyaloğa şaşkınlıkla baktığını hatırlıyor. Şimdi onu anlıyor ve onun kadar sıcak komşuluk ilişkileri kuramasa da cuma toplantılarına katılmaya gayret ediyor.

Dünden bugüne İstanbul'a neler olduğu sorusuna ne nostaljik ne kötümser cevaplar veriyor Mine Alpay Gün. İnsanın sahici çabalarla değiştirme gücüne inanıyor. Metinlerinde dile getirdiği pek çok eleştiri, şehirli olmayı karşılıksız bir kullanım hakkı olarak görmenin bedellerine uyandırıyor zihinleri. Komşuluk, mahalle dayanışması, bir bahçe buluşması, yeni bir bilinçle canlandırılabilir. Sevgi ve ihtimamla ayakta kalan köşelerin ise buldozerler karşısında daha güçlü olabilir direnci.

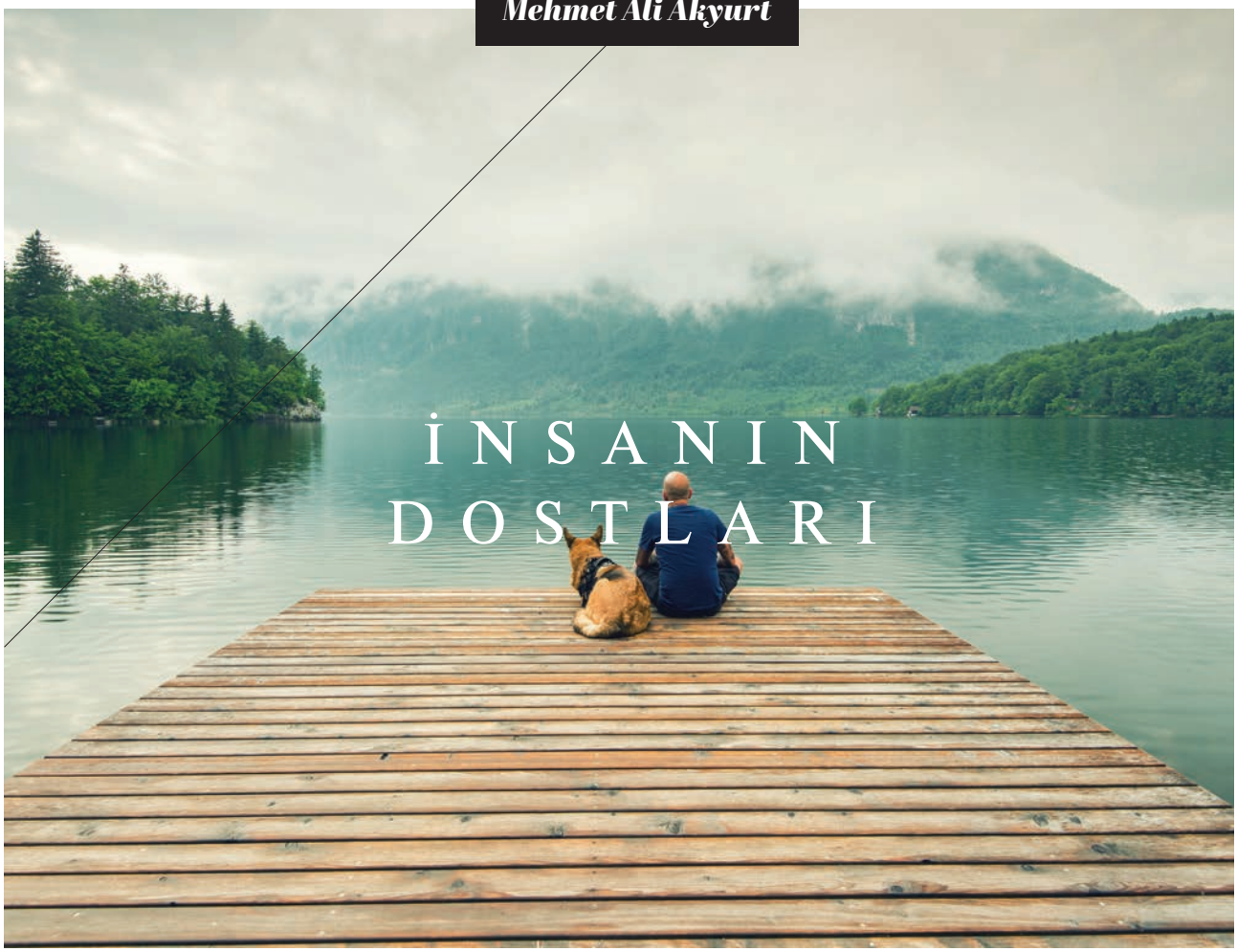

Cihan Aktaş

Yazar

Çok sayıda dergi ve gazetede yazdı, yazmaya devam ediyor. Okuyucusuyla buluşan son kitabı *Seattle Günlüğü*.

Mehmet Ali Akyurt

İNSANIN DOSTLARI

PEKİ İNSAN OLARAK BİZ NE ARIYORUZ? HER EMRİMİZE KAYITSIZ ŞARTSIZ İTAAT EDECEK, SÖZÜMÜZDEN ÇIKMAYACAK BİR KÖLE Mİ? YOKSA BİZE KİMİ ZAMAN KENDİNİ DAYATABİLECEK, BİZİ KENDİMİZE GETİRECEK, GEREKTİĞİNDE HİZAYA SOKABİLECEK, RACON BİLE KESEBİLECEK BİR DOST MU? ROBOTLARLA ÇEVRİLİ BİR DÜNYA MI İSTİYORUZ, YOKSA İNSANLA BİRLİKTE KEDİ, KÖPEK, KOYUN, KEÇİ, AT VE TAVUKLA, AĞAÇLARLA BİTKİLERLE, TOPRAKLA, SUYLA, HAVAYLA ÇEVRİLİ BİR DÜNYA MI?

"İnsan olarak, canlılar dünyasıyla ilişkimizde, dosta dönüşebilecek bütün canlıları dosta, dönüşemeyecekleri de müttefike dönüştürmeyi kendimize hedef alabiliriz." "Bakteri Havuzu" başlıklı yazıyı (*Nihayet* 72, Aralık 2020) aşağı yukarı böyle bir öneriyle bitirmiştim. Bu tarz genel bir ifade pek çok soru akla getiriyor. Bir uçta, bir düşmanın ilelebet düşman olarak kalacağından, hiçbir zaman dosta dönüşmeyeceğinden emin olabilir miyiz? Öteki uçta, canlılar dünyasında, bırakalım dostluğu, ittifak bile kuramadığımız düşmanlarımız yok mu? Ya da "ebedi düşman"larımız arasında savaş sırasında hiçbir hukuka riayet etmeyen, kendi aralarında değilse bile bize karşı taahhütlerini çiğneyen, hiçbir şekilde zararlarından emin olamayıp yok etmeyi meşru saydıklarımız? Düşmanlığın da bir bağ olduğu düşünülürse, hiç bağ kuramadığımız, bize büsbütün yabancı kalan canlılar?

Dostumuz olan bir köpek en güçsüz hâlimizde bile bize saldırmayı aklından geçirmez. Çocukken vücudumuza girip suçiçeği yapan Varicella virüsü ise zayıf anımızı kollayıp bir kereye mahsus zonaya tutulmamıza yol açar. Dostluk güven esaslı ve kalıcı, ittifak ise sözleşmeye dayalı ve geçicidir. Zayıf düştüğümüz anda müttefikimiz ittifak sözleşmesini yenilemek istemeyebilir. Müttefik, dost kılamadığımız ama belli şartlar altında aleyhimize faaliyette bulunmamayı taahhüt etmiş düşmandır. Düşman ise kârlı çıkacağını umduğu bir anda saldırıp belli kurallara uyarak bizimle savaşabilir. Buna karşılık "savaş sırası hukuku" (*jus in bello*) tanımayan düşman bile belki yok edilmeyi değil, ancak zararsız hâle getirilmeyi ve kendi sınırlarına hapsedilmeyi hak eder.

Yiyecek ve dost olarak canlılar

Hay bin Yakzan, ulaştığı noktada canlılığını sürdürmek için iki zorunluluk tespit eder: (1) beslenmek ve (2) soğuk, sıcak, güneş, yağmur ve yırtıcı hayvanlar gibi dış etki ve tehlikelerin zararlarından korunmak. Neleri ne kadar ve hangi aralıklarla yemesi gerektiğini sorgular önce. Bütün besinler Yaratıcı'nın eserleridir ve onları yemek, yetkinleşip yaratılış amaçlarına ulaşmalarını engellemek anlamına gelecektir. Yemeyi büsbütün bırakırsa bu kez daha üstün olan insanı feda etmiş olacaktır. Böylece Yaratıcı'nın eylemine en az karşı çıkmayı ifade edeceklerden başlamaya karar verir. İlk olarak elma, armut, erik gibi çekirdeği olan meyveleri yemelidir: "Çekirdekleri yememeli, bozmamalı, taşlık ve

Dostluk güven esaslı ve kalıcı, ittifak ise sözleşmeye dayalı ve geçicidir. Zayıf düştüğümüz anda müttefikimiz ittifak sözleşmesini yenilemek istemeyebilir.

çorak alanlara atarak telef etmemeliydi." İkinci sıraya çekirdeğinin içi yenen ceviz ve badem gibi yemişleri koyar. Bitkileri kökünden koparmaz, tohumlarını elden geldiğince korumaya, toprakla buluşturmaya çalışır. Son olarak, sayısı en çok olandan başlayarak, türün tükenmesine neden olmadan, güçsüz düşmemesine yetecek kadar, yumurta ve hayvanları da yer.

Hay'ın Yaratıcı'ya benzeme yolunda vardığı bir sonraki menzil, (bu sırada etrafında insan olmadığı da hatırlanmalı tabii) "kendisini kendinden aşağı yaratıkların hizmetine adama", "bitki ve hayvanların gereksinimlerini karşılama", karşılaştıkları sorunları çözme ve her durumda onlara yardımcı olmayı kendine görev saymadır. "Bir engel nedeniyle güneş ışınlarından yoksun kalmış bir bitki mi gördü, hemen koşuyor, engeli kaldırıyor, bitkiyi güneş ışığına kavuşturuyordu." Bitkileri havaya, suya ulaştırmak için elinden geleni yapıyordu. "Herhangi bir yerine bir şey

İNSAN İÇİN EN NİTELİKLİ DOSTUN, EN YAKIN OLUNASI VARLIĞIN, FARKLI DOST SEÇENEKLERİ ARASINDA EN ÜSTÜNÜNÜN İNSAN OLDUĞU İDDİA EDİLEBİLİR. ÖTE YANDAN CANSIZLAR DA BÜSBÜTÜN UZAĞIMIZDA DEĞİLDİR. İNSAN OLARAK VARLIĞIMIZ BİR YANDAN İNSANLARLA, BİR YANDAN CANSIZIN CANSIZI NESNELERLE YAKIN VE SÜREKLİ TEMAS HÂLİNDEDİR.

batmış, bir çalıya takılmış, gözüne ya da kulağına bir şey kaçmış, acıyla inleyen, kıvranan hayvanlar, Hay'ı yanı başlarında buluyorlardı. Hay'ın sevecen elleri yaralarını sarıyor, acılarını dindiriyordu." "İçine yuvarlanan bir kayanın akışını engellediği dere, toprağın kayarak önünü kapattığı, yönünü çevirdiği bir ırmak Hay'ın çalışmaları sonucu kendilerine alışmış, bekleyip duran bitki ve hayvanlara doğru olağan akışını sürdürüyordu" (İbn Tufeyl, Ahmet Özalp neşri, YKY, s. 138-142). Tıpkı ömrünü suları bulmak, çeşmeler yapmak, çeşme akarlarını temizlemek, köy yollarının taşını toplayıp paklamak, sulara geçitler yapmak ve köprüler kurmakla geçiren Erzurumlu Vehbi Efe gibi (Selman Demir, Dergâh Yayınları)... Ya da AA'nın haberindeki (15 Nisan 2021) "Ankara'nın Çubuk ilçesinde yaşayan, 5 yıldır gezdiği Çubuk Çayı Vadisi'ndeki yabani meyve ağaçlarını aşılayan 69 yaşındaki emekli öğretmen Mustafa Orhan"...

İnsan sevdiğini yer mi?

Brezilyalı kız çocuğu Helena Valero 1939'da, yoksul ailesiyle, değerli ağaçlarından geçimlerini sağlamak için bulundukları Amazon ormanlarının Venezuela sınırına yakın bir bölgesinde, Parima dağlarında yaşayan Yanoama kabilesi üyeleri tarafından kaçırıldığında on bir yaşındaydı. Anadili Portekizcede okuyup yazabiliyordu, dinî törenleri Katolik mezhebine göre yapılmıştı. Kaçırıldıktan sonra bir yerli aile tarafından evlat edinildi, yerlilerin dilini öğrendi, iki defa evlendi, dört çocuğu oldu. Bir beyaz olarak, 1961'de eski hayatına dönmeden önce yirmi iki yıl kabileyle yaşadı. Yerlilerin cenaze törenlerinde kadınlar ağıt yakarken, kabilenin erkekleri, ölmüş akrabalarının kemiklerinin külünü muz püresine karıştırarak yiyordu. Bu "iç yamyamlık" (*endocannibalism*) ona garip geliyor, kocasıyla bu konuda tartıştığında şu cevabı alıyordu: "Siz akrabalarınızı toprağın altına koyuyorsunuz ve onları kurtlar yiyor. Siz akrabalarınızı sevmiyorsunuz [kendinizden uzaklaştırıyorsunuz]." Helena şiddetle karşı çıkıyordu: "Onları asıl siz sevmiyorsunuz. Cesetlerini yakıyor, kemiklerini topluyor, havanda dövüyor, öldükten sonra bile onlara acı çektiriyorsunuz. Onları yiyor, sonra da tuvaletinizi yapmaya ormana gidiyorsunuz. Bu kemikler yine toprağa karışıyor." (Pierre Clastres, *Vahşi Savaşçının Mutsuzluğu*, s. 35)

Yanoamaların muradı ihtimal, çok sevdikleri ölülerini henüz canlı olan kendileriyle bütünleştirmektir. "Yaşayanlar böylece ölülerini kendi bünyelerine katarlar." Aynı Valero gibi, Clastres de bu içine almayı bir sevgi işaretinden çok, örtük bir uzaklaştırma, sonsuzca yok etme, geride bırakma taktiği olarak yorumlar: "Yamyamlık aslında yaşayanlarla ölüler arasındaki mesafeyi doruk noktasına çıkarır. Yaşayanlar ölüleri yiyerek, onların bir mezar yoluyla dünyaya tutun-

malarını engeller. İki taraf arasında artık hiçbir ilişki kalmaz" (s. 70). Claude Lévi-Strauss ise yamyamlığı insanın çeşitli parçalarının diğer insanlar tarafından kullanılması olarak soyutlar. Kurutulmuş veya canlı organları ve kanı da dâhil ederek, kıtlık dönemlerinde gıda, siyasi çatışmada intikam, büyü, bereket ya da şifa amaçlı yaygın kullanımlara dikkat çeker. Yamyamlığı nesnel bir gerçeklik yerine, kültürel bir kategori olarak görmeyi savunur. Bazı halklar nezdinde insan etinin, insanın üstünlüğünden dolayı, üstelik adı olması nedeniyle, yiyeceklerin en saygı değeri kabul edildiğini aktarır. Öte yandan örneğin Budizm'de herhangi bir eti yemek yamyamlık kategorisine sokulmaktadır. Yine Lévi-Strauss'a göre kan ya da organ nakli de modern Batı'da son derece yaygın bir yamyamlık biçimidir (*Hepimiz Yamyamız*, s. 110-1).

Valero'nun kocasına göre, ölülerimizi yememiz, onlara karşı sevgimizin bir göstergesidir. Bebek ve çocukların "yerim seni" mecazıyla veya dişlenerek sevilmesi büsbütün yabancı olduğumuz bir şey değil (mesela bkz. Fatih Pınar'ın "Sarıkeçili Yörükleri" fotoröportajı). "Aşk şarabı"nın sarhoş etmesinin yanı sıra, (bu kez içilerek) içine alma ile sevgi arasındaki ilişkiyi destekler. Yine Hz. Muhammed'in kendisine dünyadan üç şeyin sevdirildiğine (güzel koku, kadın ve namaz) dair hadisinin akla getirdiği (bu kez burnundan) içine çekme, sıkıca sarılma, (secde merkeze alınırsa) alnını dayama eylemleri de bedenin sınırlarına dayanma ve ötesine geçme ile sevgi arasındaki ilişkinin bir göstergesi sayılabilir.

Bir ütopya: insanla çevrili olmak

Dostluk, sevgi, yakınlık, çekim deyince sadece kimlerle arkadaşlık ve yarenlik ettiğimizi değil; yiyecek, içecek, kıyafet, oturak, barınak ilh. her şeyimizi akla getirmek mümkün. Bu dostluk fikri gün boyunca yan yana olmak için ne kadar geçerliyse, yeyip içmek, sarınıp giyinmek, çatısı altına girip barınıp oturmak için de o kadar geçerli. Hayatımızın bu farklı alanlarında kimlerle dostuz, en yakınımıza kimleri sokuyoruz, en çok nelerle vakit geçiriyoruz?

Bu soruya verilebilecek cevapların bir ucunda tek başına insan duruyor; diğer uçta ise cansız maddeler. İnsan için en nitelikli dostun, en yakın olunası varlığın, farklı dost seçenekleri arasında en üstününün insan olduğu iddia edilebilir. Öte yandan cansızlar da büsbütün uzağımızda değildir. Her nefes alışımızda havanın cansız molekülleriyle sarmaş dolaş oluruz, her içimiz

İNSAN ROBOTUN İTAATKÂRLIĞI VE RUTİNİNE ALIŞTIKÇA, İNSANIN VE HAYVANIN ÖNGÖRÜLEMEZLİĞİ DAHA DA RAHATSIZ EDİCİ OLUYOR. EFENDİ-KÖLE DIŞINDAKİ BÜTÜN İLİŞKİLERİ GİDEREK DAHA AZ YÖNETEBİLİR HÂLE GELİYOR VE İNSANLARDAN UZAKLAŞIYOR.

yandığında sularla minerallerle iç içe geçeriz. İnsan olarak varlığımız bir yandan insanlarla, bir yandan cansızın cansızı nesnelerle yakın ve sürekli temas hâlindedir. Öte yandan, insanların yaygın olarak insan eti yememesi örneğinde olduğu gibi; biyolojik, yapısal, ahlaki, kültürel, dinî kurallar insanları neye ne kadar yakın olacakları konusunda sınırlar.

DOSTLUK, SEVGİ, YAKINLIK, ÇEKİM DEYİNCE SADECE KİMLERLE ARKADAŞLIK VE YARENLİK ETTİĞİMİZİ DEĞİL; YİYECEK, İÇECEK, KIYAFET, OTURAK, BARINAK İLH. HER ŞEYİMİZİ AKLA GETİRMEK MÜMKÜN. BU DOSTLUK FİKRİ GÜN BOYUNCA YAN YANA OLMAK İÇİN NE KADAR GEÇERLİYSE, YEYİP İÇMEK, SARINIP GİYİNMEK, ÇATISI ALTINA GİRİP BARINIP OTURMAK İÇİN DE O KADAR GEÇERLİ. HAYATIMIZIN BU FARKLI ALANLARINDA KİMLERLE DOSTUZ, EN YAKINIMIZA KİMLERİ SOKUYORUZ, EN ÇOK NELERLE VAKİT GEÇİRİYORUZ?

Fakat bu sınırlayıcıların olmadığı durumlar için Hay bin Yakzan'ınkine benzer bir akıl yürütmeyle insandan başlayıp, hayvanlardan bitkilere ulaşan, en son da cansızlara varan bir hiyerarşiden, öncelik sıralamasından söz etmek mümkün olabilir. Olabildiğince çok ihtiyacımızı insanlarla gidermek, etrafımızı elden geldiğince insanlarla çevrelemek bir hedef olarak konabilir. Nitekim temel bir insan eylemi olarak çoğalmak, biyolojik olarak ancak insanlar arası münasebette mümkündür. Buna uygun olarak, yeme içmeden kıyafet ve barınmaya kadar, bütün ihtiyaçlarımızı olabildiğince bu hiyerarşinin daha üst sıralarında yer alanlarla karşılamak bir hedef olarak tahayyül edilebilir.

Bu dünyada insan artık metal ve plastik karışımı teknolojik kölelerle çevrilidir. İnsan, çevresini dolduran ve hazır bekleyen kölelerine, küçük el hareketleriyle ya da sesiyle emirler yağdırıyor gün boyu.

Bu dünyada kullandığımız nesneler bile daha ziyade birer isim kazanarak, insanlar gibi hayatımıza dâhil olur. Hayvanlar dostumuz kabul edilir ve yenmesine izin verilenler ihtiyaç duyulduğu kadar yenir. Her hayvan kendisine isim koyan bir insan tarafından yetiştirilir, gözleri bağlanarak, merhametle kesilerek ahirete uğurlanır... İnsan hayvan dostluğu insanlık tarihi ile yaşıttır ama insanın en iyi dostu nihai olarak yine insandır. Canlının en üstün seviyeli dostu canlıdır. İnsan sevdiğiyle yakın olmak ister. Canlı, en yakınında canlılar olsun ister. İnsan olarak köleleştirmediğimiz insanlarla, köleleştirmediğimiz canlılarla çevrili olmamız belki gerçekten de en iyi dünya senaryosudur. Çevremizin sadece canlılarla dolu olması mümkün olamadığından, illa ki yakınlarımızda cansızlara da yer açmamız gerekir. Bu durumda da, bir canlının vücudunda ancak uzak geçmişte yer almış (fosil yakıtlar, petrol ürünleri) ya da hiçbir zaman yer almamış cansızlar (taş) yerine, olabildiğince yakın bir zamanda bir canlının parçası olmuş cansızları (yün, deri, ahşap) yakınımıza sokma yoluna gidebiliriz. Bir geniş halkada, ezelî ebedî cansızlar arasında ise kendisi cansız olsa da canlıya yataklık etmeye hazır, canlı

dostu olanları (hava, su, toprak, ateş) dost edinebiliriz.

Cansızı dost edinmek

İnsan birini dost edindiğinde başka bir olası dostunu yanından uzaklaştırmış olur. İnsandan uzaklaştığımızda, ondan boşalan yeri kaçınılmaz olarak, başka bir canlı ya da nesne doldurur. Diğer uca gittiğimizde başlıca dostumuz petrol olacaktır. Hayatımız petrol ürünü nesnelerle çevrilir. Polarlara sarınır, naylonlar giyinir, plastiklere otururuz. İmkân olsa petrol yiyip petrol içeriz. (Zıddı: İmkân olsa insan yiyip içmek, yani yamyamlık.) Öyle ki hayatımızdaki insanlar bile, "İstihdam" (*Employment*, yön. Grasso ve Plaza, 2008) başlıklı kısa filmde olduğu gibi, birer cansız nesne hâline getirilir. Filmde resmedilen dünyada, günlük hayattaki bütün nesnelerin yerine insanlar kullanılır, insanlar bile insan olarak değil, birer nesne ya da köle gibi istihdam edilir.

Cansızın bu bağlamda belki en önemli özelliği itaatkârlığıdır. Metalden bir makine, boyun eğmeye canlı bir hayvandan katbekat daha hazırdır. Her an emrimize amadedir. Uysallık açısından canlılarla cansızlar arasında olduğu gibi, bizzat cansızlar arasında da bir hiyerarşi bulunuyor. Beton taşa göre daha homojen mesela ya da MDF budaklı bir keresteye göre daha uyumlu. Elimizin altındaki bütün teknolojik cihazlar, evimizdeki bütün beyaz eşyalar ortalama bir temizlik işçisinden daha çok söz dinler. Canlılıktan uzaklaşıldıkça itaatkârlık seviyesi artıyor.

Modern köleci toplumlarda insan köleler yasaklandı belki (1850) ama üzerinden çok

zaman geçmeden bu defa makine köleler sökün etti. Bu dünyada insan artık metal ve plastik karışımı teknolojik kölelerle çevrilidir. İnsan, çevresini dolduran ve hazır bekleyen kölelerine, küçük el hareketleriyle ya da sesiyle emirler yağdırıyor gün boyu. Emir vere vere, rutini emir vermek oluyor. Akran, denk ilişkileri azaldıkça, eşit ilişki kurmayı unutuyor belki de. Gün içinde en çok eşyalarla muhatap oluyor. Metalden kölelere emir verdikçe "efendi"leşen insanın gözüne, çevredeki hayvanlar giderek daha fazla batmaya başlıyor. Sokakta başıboş gezinen bir köpek, ne yapacağı belli olmayan bir kedi, istediği yere pisleyen bir güvercin âdeta bir güvenlik sorununa dönüşerek "efendi insan"ın dünyanın tek hâkimi olma isteğini kamçılıyor. Canlılar makinalardan daha akıllı belki ama kesinlikle daha itaatkâr değil. Köleci insan, insanın yerine hayvanı, bu ilişki soruna dönüştükçe de onun yerine robotu koymak istiyor. Etrafında kölesi olmayan bir şeye tahammülü kalmıyor. Robotun itaatkârlığı ve rutinine alıştıkça, insanın ve hayvanın öngörülemezliği daha da rahatsız edici oluyor. Efendi-köle dışındaki bütün ilişkileri giderek daha az yönetebilir hâle geliyor ve insanlardan uzaklaşıyor.

Peki insan olarak biz ne arıyoruz? Her emrimize kayıtsız şartsız itaat edecek, sözümüzden çıkmayacak bir köle mi? Yoksa bize kimi zaman kendini dayatabilecek, bizi kendimize getirecek, gerektiğinde hizaya sokabilecek, racon bile kesebilecek bir dost mu? Robotlarla çevrili bir dünya mı istiyoruz, yoksa insanla birlikte kedi, köpek, koyun, keçi, at ve tavukla, ağaçlarla bitkilerle, toprakla, suyla, havayla çevrili bir dünya mı?

Mehmet Ali Akyurt

Akademisyen

82 doğumlu. İstanbul Lisesi ve Boğaziçi Siyaset mezunu. *Fayrap* dergisi ve İz Yayıncılık'ta editörlük yaptı. Halen İstanbul Sosyoloji öğretim üyesi. Evli, iki oğlan babası.

Ömer Torlak

Ne Hakla!

Zaman zaman karşımızdakine sorarız. Bazen serzeniş, bazen kızgınlık ve acizlik hâlidir, sesimize ve yüzümüze yansıyan. Hak etmediğimizi düşündüğümüz bir söz işittiğimizde, aldatıldığımızda, sözler tutulmadığında, hak ettiğimiz bir karşılığı alamayınca "hak" daha çok anlam ifade eder insan için. Roller değiştiğinde, yani bunları yapan ya da yapmayan kendimiz olduğunda da başlıktaki soruyu sorabilmek erdemli bir insan işi şüphesiz. Bunu her daim yapabilmek için körelmemiş vicdan lazım. Hak ararken "ne hakla" sorusunun anlamlı olması, karşısındakinin de bu soruyu sorma hakkına saygı ile mümkün.

İki kardeş, sadece iki kardeş varken hak ihlali ortaya çıkabilen bir dünyada yaşadığımız gerçekliğini, insanı yaratan Rabbimiz olabilecek en yalın örneği önümüze sermiş. Öncesinde ise onların anne ve babasının Cennet'ten yeryüzüne iniş serüveninin de bir hak ihlali sebebiyle olduğunu açıklamış biz kullarına. Kendi hakkının ihlal edilmesi üzerine gerçekleşmiş bu yolculuk. Aslında bu yolculuğun mevcut olandan daha düşük bir seviyeye gönderilme olduğu da söylenebilir. "Hakkına razı olmaz isen şayet, hak ettiğini bulursun" ya da "Başkasının hakkına göz dikersen sahip olduklarından vazgeçmek durumunda kalırsın" iması var gibidir bu serüvende. Kabil de kardeşi Habil'i öldürmek suretiyle insanın yaşama hakkını elinden almıştır. Kabil'in anne ve babası Allah'ın hakkını görmezden gelirken, Kabil, insanın en temel hakkını yok saymıştır. Ve Habil, kardeşine "ne hakla" sorusunu yaşadığımız dünyada soramadı. Haklara ilişkin hesaplaşmanın belki de çoğunluk kısmının ahirete kaldığı çokça örnekte olduğu gibi. Zerre kadar da olsa her hakkın sorulacağı ve kul haklarının hesabının verileceği büyük mahkeme vaktine kadar bizler de başlıktaki soruyu sormaya devam edeceğiz.

Sahip oldukları ile tatmin olmayan insanın, hak etmediği eşya, para ya da makama erişme adına her sebebi kendi adına uygun görebildiği, bir başkasının ya da kendisine rakip gördüklerinin bunları hak etmediği konusunda kendisini ikna edebildiği bir dünyada yaşadığımız muhakkak.

Bir yerde yöneticilik varsa, potansiyelini eşdeğerleri ile mukayese etme ihtiyacı hissetmeksizin, kendisini oraya en layık görenlerin kendilerini ön plana çıkarma ve tercih edilme adına, bir yandan kendini yüceltme diğer yandan ise rakip gördüklerini alçaltmak için her türlü söz, tutum ve davranışlarda bulunmaları artık garipsenmiyor. Her arzu sahibi insan, kendisi adına hak gördüğü

İster halkın oyları ile seçilme, isterse yöneticinin tercihi ile atanma yoluyla olsun, her karar alıcının çok sayıda insanın hakkını etkileyen pozisyonda olduğunu unutmaksızın hareket etmesi olması gerekendir.

bu makamı rakipleri adına hak edilmemiş bir değerlendirme olarak ifade etmekten kaçınmıyor. İlgili makam için tercih edilmeyenler yazının başlığındaki soruyu kendisi adına sormaya devam ederken, atanan kişinin tasarrufları sonucunda ortaya çıkan hak ihlalleri ve özellikle de kul hakkı kapsamındaki hususlarda "ne hakla" sorusunun cevabının sorumluluğunu kimse üstlenmiyor. Atanan bu kişinin almış olduğu bir karar kapsamında borcu durduk yere artan, aldığı hizmetin kalitesi düşeceği için tedavisi uzayan, işsiz kalan ve bunlara ilave edilebilecek çok sayıda hak kaybı sorumluluklarının hesabı sorulamıyor. Atamayı, yani tercihi yapan kişinin üstlenmiş olduğu kul hakkının katlandığının farkında olup olmadığı hususu da cevap bekleyen bir başka soru olarak ortada kalıyor.

Ürettiği ya da tedarik ettiği ürünlerde önemli değil gerekçesi ve daha fazla kazanç elde edebilme adına ürün pazara sunan girişimci, yönetici ya da bu bilgiye sahip olduğu hâlde müşteriye satmaya çalışan satıcı, bu durumun bilinmediği ve ortaya çıkmadığı sürece, yine hak ihlali örneklerinin temsilcileri olarak faaliyetlerini sürdürebiliyor. Bir şekilde hesap sorulabilen ve dolayısıyla hak aranabilen az sayıdaki örneği dışında kalan benzer olaylardaki hak kayıpları ise, büyük mahkeme gündemine aktarılmaya devam ediyor. Diğer bir ifade ile, farkında olsun ya da olmasın, her hak sahibinin soramadığı "ne hakla" sorusunun cevabı ve hak iadesi o büyük güne ertelenmiş oluyor.

Öğrencilere konu ve kavramları aktarırken yanlı ve hatta ideolojik denebilecek körlükte hareket eden öğretmen, kendisine saygı gösteren insanları din ve yaratıcı adına kendisine hürmet etmeye çağıran kişi, kendi iş sorumluluğunu değişik gerekçelerle çalışma arkadaşına yükleyen çalışan, umutsuz bir konuda karşısındaki kişilere kazanacağı para adına umut satıcısı

gibi davranan, hukukçu, danışman ya da hekim, belki günü kurtaracaktır. Muhatabı, muhtemelen zor durumda olduğu ve sağlıklı bir değerlendirme yapamadığı için hakkını sorgulayamayacaktır. Onların da biriken haklarının hesabının sorulacağı ve alınacağı yer bellidir.

Örneklere bakıldığında, bazı hakların etkisinin daha sınırlı olduğu ve muhataplarının da tespit edilebilir olduğu anlaşılırken, pek çok durumda kimlerin hakkının gasp edildiği ve karar ile uygulamalardan kimlerin nasıl etkilendiğini kestirmek oldukça zor, hatta imkânsızdır. Tam da bu noktada aslında başlıktaki soru çok daha anlamlı hâle gelmektedir. İktidarda olan ve kamuyu etkileyecek karar ve uygulamalarda rol alanların kimlerin hakkını kısıtladığı, engellediği ya da ortadan kaldırdığının görülmesi çok güç olacağı için bir karar ve uygulama öncesinde kendilerine "Ne hakla!" sorusunu sorabilmesi önemlidir.

İster halkın oyları ile seçilme, isterse yöneticinin tercihi ile atanma yoluyla olsun, her karar alıcının çok sayıda insanın hakkını etkileyen pozisyonunda olduğunu unutmaksızın hareket etmesi olması gerekendir. Seçmenler tabii ki sandık önüne konduğunda tercihini belirtme imkânına kavuşur. Seçmen tercihi ile alınan emanetin hak sahiplerinin hakkı gözetilerek kullanılması ve vakti saati geldiğinde emanetin teslim edilmesi beklenir. Bunun sağlanabilmesi için yönetme yetkisini alanların bir sonraki sandık zamanına kadar kendilerine sık sık "ne hakla" sorusunu sorabilme pratiğine sahip olması gerekir. Benzer durum, yöneticiler tarafından tercih edilerek atanan kişiler tarafından da geçerlidir. Bu noktada, "İşte hukuk normları, kanunlar, yönetmelikler vesaire tam da bunun sağlanması için değil mi zaten?" dediğinizi duyar gibiyim. Söylediğinizde yüzde yüz haklısınız. Ancak haklı olmak, bazı durumlarda birilerinin hak gaspına uğramasına engel olmadığı gibi, kuralsızlığın kural hâline geldiği toplumlarda, hak kayıplarının çoğalmasının önünü açıyor. Tabii ki, tespit edilebilen ve kanıtlanan hak ihlallerine karşılık telafi edici çabalar var. Bu tespitler çerçevesinde hak iadeleri bazen gecikmeli de olsa sağlanıyor. Bizim bu kısa yazıda sözünü ettiğimiz ise bunların çok ötesinde ve belki de üzerinde değerlendirilmesi gereken, karar ve uygulamalarda yetki aşımına rağmen ya da nasıl olsa itiraz edilmiyor gerekçesi ile aranamayan ve çoğu kez de sorulamayan "ne hakla" sorusuna haklılık kazandıran uygulamalar.

İLKELERİN KURALA DÖNÜŞTÜĞÜ VE KURUMSALLAŞTIĞI TOPLUMLARDA DA ELBETTE HAK İHLALLERİNİN SIFIRA İNMEYECEĞİNİN FARKINDAYIZ. ANCAK KENDİSİNE YAPILMASINI İSTEMEDİĞİNİ BİR BAŞKASINA DA YAPMAMA VE KENDİSİ İÇİN İSTEDİĞİNİ KARDEŞİ İÇİN DE İSTEME ERDEMİNE SAHİP OLMASI GEREKEN İNSANI YİTİRMEK ASIL KAYIPTIR.

Söylemlerimiz ne kadar güçlü olsa da ait olduğumuzu iddia ettiğimiz medeniyet değerlerinin aksine, ilkesizliği kural hâline getirmemiz ve göğsümüzü gere gere "ne hakla" sorusunu soramaz hâle gelmemiz değil midir asıl üzücü olan!

Halife Ömer'in adalet duygusu ve uygulamasını ifade etmek bakımından Mehmet Akif'in "Kenar-ı Dicle'de bir kurt aşırsa koyunu, gelir de adl-i İlâhi sorar Ömer'den onu" dizesi ve yine ona atfedilen devletin işi için kamuya ait mumu kullanırken özel işlerde şahsına ait mumu kullanması hassasiyeti vurgusu, yöneticinin karar ve eylemlerinde hak ve haksızlık bakımından referans alınabilecek en somut örneklerden biri olsa gerektir. Ve sanırım bu sebeple de kendisini aynı

medeniyetin mensubu olarak isimlendiren bizler, yeri geldiğinde bu söylemi her fırsatta söylemekten imtina etmiyoruz. Unuttuğumuz husus ise, Halife Ömer, bunun gereğini yapma duyarlılığını sonuna kadar gösterdiği şeyin, giderek azalan hassasiyetler ve toplumun denetleme gücünün zayıflaması ile birlikte günümüzde büyük ölçüde söylem düzeyinde kalmış olmasıdır.

Modern ulus devlet uygulamalarında şeffaflık ve hesap verebilirlik olgularının gelişmişliği, demokratik yönetimlerde vatandaşların tercihlerinin önemi, vurgulanan önemli hususlardır hiç şüphesiz. Kural ve söylem olarak geçerli olan bu olgulara karşılık, yöneticilerin karar ve uygulamalarının ortaya çıkardığı ya da çıkarabileceği hak ihlal ve/veya kısıtlamaları bağlamında yöneticilerin kendilerine yönelerek "ne hakla" sorusunu sormaktan çoğunlukla kaçındıklarını gözlemlemek de bir başka gerçeklik olarak karşımızdadır. Bu noktada, "Modern zamanlarda kul hakkı olgusunun soyutlaştırılması suretiyle, yöneticilerin rahatlatıldığından söz edilebilir mi?" sorusu üzerinde durulması gereken bir başka önemli başlık olarak cevap beklemektedir.

Yalnızca kamu yöneticileri ya da iktidar gücünü kullananlar için bu hususların konuşulması, bir başka haksızlık anlamına gelir şüphesiz. Nihayetinde ister seçilmiş ister atanmış olsun yöneticiler de kendi toplumlarının içinden gelirler. Aileden başlayıp, akrabalık ilişkilerinde, okullardan iş dünyasına ve sosyal ortamlardan komşuluk ilişkilerine varıncaya, her türlü hak ihlali karşısında duyarsızlaşma, yaygın, kabullenilmiş ve hatta kişisel menfaatler adına ihmal edilmiş hâle gelmişse, toplumun içinden seçilen ya da atanan yöneticilerin karar ve uygulamalarında kendilerine söz konusu soruyu sormaktan kaçınmaları doğal karşılanmalıdır. Toplum içinde rahatsız edici hâle gelen bu soru yönetici konumunda iken de rahatsız edici hâle geleceği için, unutmak, yok saymak ve ihmal etmek kanıksanmış olur.

BİR ŞEKİLDE HESAP SORULABİLEN VE DOLAYISIYLA HAK ARANABİLEN AZ SAYIDAKİ ÖRNEĞİ DIŞINDA KALAN BENZER OLAYLARDAKİ HAK KAYIPLARI İSE, BÜYÜK MAHKEME GÜNDEMİNE AKTARILMAYA DEVAM EDİYOR. DİĞER BİR İFADE İLE, FARKINDA OLSUN YA DA OLMASIN, HER HAK SAHİBİNİN SORAMADIĞI "NE HAKLA" SORUSUNUN CEVABI VE HAK İADESİ O BÜYÜK GÜNE ERTELENMİŞ OLUYOR.

Tam bu noktada aslında hak ve adalet konusunda hassasiyetini yitiren ve en azından farkında olduğu hak ihlalleri konusunda bile sessiz kalan çoğunluğu oluşturan her bir insanın da kendisinin bu duyarsızlığı karşısında yazının başlığındaki soruyu sorabilmesine ihtiyaç olduğunu belirtmemiz gerekir. Kendisi zarar görmese de hakkı gasbedilenler adına, bu hak ihlallerine sebep olanlara "ne hakla" sorusunu sorabilmek, insan olmanın da asgari gereği olsa gerektir.

İlkelerin kurala dönüştüğü ve kurumsallaştığı toplumlarda da elbette hak ihlallerinin sıfıra inmeyeceğinin farkındayız. Ancak kendisine yapılmasını istemediğini bir başkasına da yapmama ve kendisi için istediğini kardeşi için de isteme erdemine sahip olması gereken insanı yitirmek asıl kayıptır. Söylemlerimiz ne kadar güçlü olsa da ait olduğumuzu iddia ettiğimiz medeniyet değerlerinin aksine, ilkesizliği kural hâline getirmemiz ve göğsümüzü gere gere "ne hakla" sorusunu soramaz hâle gelmemiz değil midir asıl üzücü olan!

Ömer Torlak

Akademisyen

İstanbul Ticaret Üniversitesi Öğretim Üyesi. Pazarlama ahlakı ve tarihi, tüketici davranışı, yönetim stratejileri alanlarında çalışmalar yapıyor.

Maruf Öztoprak

Hastalıkta, Sağlıkta ve Instagram'da Evli Erkeklerin Instagram'la İmtihanı*

"Beş yıl sonra hatırlamayacağın anıları yaşamakla meşgulsün. Biliyorum çünkü bu hayatı sürekli internette yayımlıyorsun. Hem sonra, internetteki yaşamının gerçek olmadığını fark ettim. Hepsi bir derlemeden ibaret. Öne çıkardığın Beck bambaşka: Tutarlı, sevimli, şirin, güçlü bir yaratık."

Caroline Kepnes'in aynı isimli kitabından Netflix'e uyarlanan *You* dizisinin ilk bölümünde Joe, ilk görüşte âşık olduğuna inandığı Beck'i internet üzerinde araştırırken bu saptamaları yapar. Saplantılı bir âşığa dönüşürken Beck ile ilgili her şeyi öğrenmek konusunda başvurduğu en büyük kaynak, onun sosyal medya hesaplarıdır. Plan çok kolaylıkla amacına ulaşır: Beck'in doğup büyüdüğü yer, kardeşlerinin sayısı, isimleri, ebeveynlerinin ne zaman boşandıkları, öğrenim gördüğü ana dal, ilerlemek istediği yan dal, takıldığı restoranlar, sevdiği yemekler, yakın arkadaşları... Hatta açık adresi ve kapı numarası... Beck'in, Joe tarafından "sapıkça takip edilip gözlenmesi" de bu şekilde başlar. Joe, bütün bunları yaparken kendine sunduğu gerekçeyi ise şöyle açıklar: "Görülmek, duyulmak, bilinmek istiyordun Beck. Ben de sana bunu lütfettim."

Modern çağın eleştirisini uzun zamandır her mecrada okumak mümkün. Bilimde, sanatta, teolojik düzlemde, salt ahlaki sorgulamalarda problem hep aynı: Bir şeyler yolunda gitmiyor. Bir şeyler disiplinlerin ve insan fıtratının mizacına, hayatın akışına uygun ilerlemiyor. Bundan bin yıl sonra, yaşadığımız kentler arkeolojik değer kazandığında bir arkeolog şöyle diyebilir: "Anladığımız kadarıyla bu dönemin herhangi bir mimari anlayışı olmamış. Yemek kültürüne dair elimizde net bir bulgu

oluşmadı fakat tabiri caizse bir paçozluk hâkimmiş. Sanatsal ve etik kaygılar gütmemişler. Estetik kavramının yalnızca bedensel tıbbi bir müdahale olarak anlaşıldığını görüyoruz. Bir de yaşamlarını daima paylaşmak üzere bina etmişler fakat bu paylaşma onlardan önceki dönemlerde anlaşılan nitelikte olmamış. Bende varsa başkasında da olsun anlayışı terk edilerek, kısa sürede benim elimde olanla başkası çatlasın anlayışına evrilmişler. Normal ile anormal yer değiştirdiği, kendilerinden hemen önceki nesle kadar süregelen utanma melekesini kaybettikleri için kafalarının epey karışık olduğunu söyleyebiliriz. Satın aldıkları ama asla sahip olamadıkları metaların, asla ulaşamadıkları erdemlerin pazarlanmasında herkes belirli

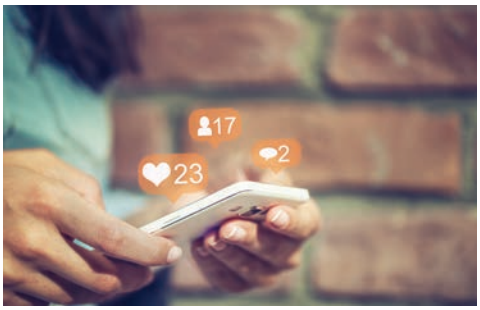
**Bergman, "Dünyayı utanç kurtaracak" diyor,
Hz. Peygamber de "Utanmadığın sürece her şeyi yap!"
Belki gerçek mutluluğun anahtarı bir şeylerden utanmaktır.
Kim bilir!..**

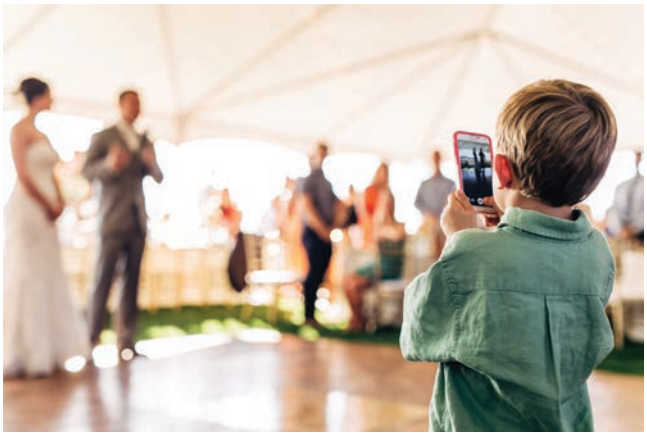
bir yeteneğe sahip olduğu için bu dönemi *Erken Dönem Mış Gibi Yapma Çağı* olarak nitelendiriyoruz."

Erken Dönem Mış Gibi Yapma Çağı. Trajikomik. Fakat hangi birimiz bunun gerçekleşmeyeceğinin garantisini verebiliriz?

Günümüzün ve de bu vesileyle hayatımızın büyük kısmı, sosyal medya dediğimiz tümüyle soyut, dijital bir ortamda geçiyor. Bütün hayranlıklarımızı olduğu gibi nefretlerimizi de belirleyen en önemli kıstas, karşımıza düşen birtakım sanal içerikler. Bunlarla ilgili binlerce makale yayınlandı. Özgürlüğü iliklerimize kadar hissettiğimiz bu mecrada, her gün bambaşka bir akımın peşine takılarak bireysel ve zihinsel

BİLİRSİNİZ Kİ MUTSUZ OLMAK YENİ DÜNYA DÜZENİNDE BİR SUÇTUR. İNSAN SÜREKLİ MUTLU OLMALIDIR. DEĞİLSE BİLE DAİMA MUTLU GÖRÜNMELİDİR Kİ BU SAYEDE SİSTEM EN UFAK BİR ŞEYİN BİLE REKLAMINI KOLAYLIKLA VE ÜCRETSİZ YAPTIRABİLSİN. BİR SÜRPRİZ ÇİKOLATA, BİR KAHVE, BİR KOLTUK TAKIMI, ARABA, EV... HİÇ FARK ETMEZ.

özgürlüğümüzü ne kadar koruyabildiğimiz tartışmaya açık. Her ne kadar girizgâh buna yönelmiş gibi görünse de bu yazının konusu, dijital tahakkümün ve sanal özgürlüğün sınırlarının irdelenmesine ne yazık ki müsait değil. Biz bu yazıda, gönüllü olarak record edip tüm dünya ile rahatlıkla paylaştığımız bir alana, gerçek evliliklerin sanallaşmasına odaklanacağız. Hem de erkeklerin gözünden.

Pek çoğumuz mutlaka şu "canım kocam, biricik kocişim, en büyük şansım, hayatımın aşkı" storyler ile karşılaşmışızdır. Bunların bir kısmı samimi paylaşımlar olmakla birlikte, her gün birilerinin kocasıyla hemhâl olmaktan dolayı mutlaka gına gelmiştir. Bana da gelmişti ama ne vakit bir şeylerin yanlış gittiğini dile getirsem Cengiz Aytmatov'un "*Gereksiz* eleştiri sınırsız hayranlıktır" sözünü bir silah gibi kullanan bu tayfanın *gereksiz* özgüveniyle başa çıkamayacağımı anladım. Ama meselenin ta kökenine inecek olursak, beni bu konunun kendi çapımda psikolojik ve sosyolojik tahlillerini yapmaya zorlayan şey üzücü ama tokat gibi gerçek bir hadise idi.

Yıllar önce, herhangi bir manzarada yüzlerce fotoğraf çektirip bunları *saatlerce* eledikten ve gerekli filtreleri uyguladıktan sonra sadece dört beş tanesini sosyal medya hesabına yükleyen X hanım, bir paylaşım için bunca zahmete girmesinin sebebini sorduğumda bana şu cevabı vermişti: "Ben aynada gördüğüm X'i değil, sayfamda gördüğüm X'i beğeniyorum. Olduğumu değil, olmak istediğimi paylaşıyorum."

Bu samimi itiraf zihnimde bir ışık yakmıştı. Fakat kendisine belli etmedim. Üstelik bu hanım, fotoğraflarının altına özgüven dolu ve aynadaki güzelliğini kutsayan öyle sözler yazıyordu ki, yazının başında alıntıladığım *You* dizisindeki replik gibi, internetteki hayatının gerçeklikten çok uzak, sadece yapay bir derleme olduğunu fark etmiştim. Esasında her şey sadece bir gönderme idi. Birilerine, bir şeylere, eskilere ya da henüz gelmemişlere, bir türlü dolmayan o kalpteki, ruhtaki boşluğa... Bahsettiği mutluluk, içinde gerçekten hissettiği mutluluk değildi. Belki sadece kendi tabiriyle evrene gönderdiği bir mesajdı. Meselenin sadece fotoğraf paylaşmak olmadığını ve bunun üzerine ciddi olarak düşünülmesi gerektiğini ilk o an fark etmiştim.

Peki tarihi insanlık tarihi kadar eski olan, yani sosyal hayatımızda çok normal ve sıradan karşılanması gerekirken, sanki buna ilk kez kendisi mazhar olmuş gibi yapılan şaşaalı evlilik paylaşımlarına, ucundan kıyısından eşlik etmekle yükümlü erkekler, tam olarak nerede duruyorlar? Ne hissediyorlar? Ne kadar memnunlar? Cevabını baştan vereyim. Birçoğu bu durumu mide bulandırıcı bulmakla birlikte esasında ne yapacaklarını bilmiyorlar.

Adam gibi adam

Bir keresinde, hayat memat meselesi diyerek benden romantik bir şiir yazmamı talep eden bir Y erkek kişisi durumu şöyle özetlemişti: "Karım benimle bir haftadır konuşmuyor. Hiç romantik olmadığımı ve ona jestler yapmadığımı, ona şiir yazmadığımı söylüyor. Ne yaptıysam yaranamadım. İlla şiir istiyor. Fena kavgalıyız. Bana yardım edersen bu işin altından kalkarım. Yoksa işin sonu kötü."

Sipariş üzerine şiir yazmadığımı, hele akrostiş konusuna hiç girmeyeceğimi nazikçe dile getirdikten birkaç gün sonra, Y erkek kişisinin, eşinden alıntılayarak paylaştığı gönderide şu ifadeler vardı: "Hiç beklemediğim bir anda yastığıma şiir bırakıp giden adam gibi adam: Kocam!" Konu hakkında daha sonra şunları söylüyor Y erkek kişisi: "Alt komşunun kocası öyle yapıyormuş da ondan."

Sürpriz Adam

Z erkek kişisi, evliliklerinin üçüncü yılını doldurmasına rağmen *taze evliliği* bir türlü sona erdiremeyenlerden. Ayaküstü bir sohbette telefonu eline alıp "Bakalım bugün hanıma ne sürpriz yapmışım, instagrama gireyim de öğreneyim bari!" dediğinde şaka yapıyor sanmıştım. Meselenin derinine indiğimizde öyle olmadığını anlıyorum. Sırf fotoğrafını çekmek için iki fincan kahve yaptığını, kocamın ellerinden nefis kahve sürprizi diye paylaştığını anlatıyor. "Hâlbuki o esnada ben evde değilim. Esasında bıkmadım mı? Bıktım! Fakat elimden bir şey gelmiyor" diyor ve ekliyor: "Ona sürekli sürpriz yapan biriyle evli ama kim olduğunu ben de bilmiyorum!"

Mutluluk kredisi

Bodrum tatilinde bir yaz, bir çeşmeden su içerken bile fotoğrafını paylaşan hanımefendinin eşiyle sohbet ediyoruz. Ne var ki Bodrum'da tatil yapıp gelmiş birinin havasından eser yok. Yorgun ve belli ki tatil yaramamış. "Ben milletin on saniye bakıp geçeceği o fotoğraflar için kaç aylık kredi borcuna girdim biliyor musun?" diyor. Bodrum'da tatil yapmak için kredi çekmiş. Hiç unutamadığım bir cümleyi o zaman söylüyor: "Mutlu olsun diye sanıyordum, meğer millete mutlu görünsün diye o kadar borca girmişim."

Boşuna bakmayın tapusu bende

Son zamanlarda *trend* olan video türlerinden biri. Kamera damadın ayaklarından başlar ve yüzüne doğru yükselir. O esnada damadımızın *sahibesi* görüntüye girer ve evlilik cüzdanını göstererek: "Boşuna bakmayın hanımlar, tapusu bende!" der. Akıl izan sahibi bir insanın hangi amaçla kendini bu duruma sokacağını merak ederken bir tweet paylaşımı bana rehber oldu. Özetle; evin içinde garip hareketler yaparak video çeken çocuğun ailesine acıdığını, fakat iki saniye sonra evin babasının takla atarak odaya girdiğini anlatan bir paylaşımdı. Güldürücü ama maalesef acı. Bu sözü gelinin değil damadın söylediğini düşündüğümüzde, kadının meta olarak görünmesinden ataerkil toplum eleştirisine, cinsiyetçi söylemden toplumsal cinsiyet meselelerine kadar ulaşabilecek linçleri tahmin etmek hiç de zor değil.

Meselenin büyük kısmı işte bu "tapu meselesinde" gizli. Bu paylaşımlar vahşi doğadaki sahiplenme, alan çizme içgüdüsüyle birebir aynı özellikler gösterebiliyor. "Kocamın eski sevgililerine sesleniyorum, sizinle eğlendi, benimle ev-

MUTLAKA ŞU "CANIM KOCAM, BİRİCİK KOCİŞİM, EN BÜYÜK ŞANSIM, HAYATIMIN AŞKI" STORYLER İLE KARŞILAŞMIŞIZDIR. BUNLARIN BİR KISMI SAMİMİ PAYLAŞIMLAR OLMAKLA BİRLİKTE, HER GÜN BİRİLERİNİN KOCASIYLA HEMHÂL OLMAKTAN DOLAYI MUTLAKA GINA GELMİŞTİR. BANA DA GELMİŞTİ AMA NE VAKİT BİR ŞEYLERİN YANLIŞ GİTTİĞİNİ DİLE GETİRSEM CENGİZ AYTMATOV'UN "GEREKSİZ ELEŞTİRİ SINIRSIZ HAYRANLIKTIR" SÖZÜNÜ BİR SİLAH GİBİ KULLANAN BU TAYFANIN GEREKSİZ ÖZGÜVENİYLE BAŞA ÇIKAMAYACAĞIMI ANLADIM.

lendi!" diye paylaşım yapabilen bir zihin yapısı, bu elde edişin, zaferin tarifsiz mutluluğunu ele güne karşı sürekli aynı hararette tutmak, zaferini, alanını daima savunmak zorundadır. Asla mutsuz olmamalıdır. Çünkü bilirsiniz ki mutsuz olmak yeni dünya düzeninde bir suçtur. İnsan sürekli mutlu olmalıdır. Değilse bile daima mutlu görünmelidir ki bu sayede sistem en ufak bir şeyin bile reklamını kolaylıkla ve ücretsiz yaptırabilsin. Bir sürpriz çikolata, bir kahve, bir koltuk takımı, araba, ev hiç fark etmez. Hepsi mutluluk kaftanının içine bürünmelidir ve onun ayaklarına serilmelidir. Sistemin kusursuz işlemesi için mutluluk şarttır. Sinan Çetin'in bir filminde söylettiği gibi: "Mutlu ol. Bu bir emirdir."

Muhafazakârlık neyi muhafaza ediyor?

Bir boşanma avukatı, müvekkillerinden birini anlatıyor. Kendisi de hanımı da gayet muhafazakâr. Fakat adam sosyal medyada paylaşılmaktan epey muzdarip. "Eskiden birinin evine ilk kez gittiğimizde, yahut biri yeni evine yerleştiğinde nezaketen evini gezdirirdi. Sıra yatak odasına geldiğinde herkes bir geri çekilir, içeri göz atmayı edebe aykırı sayardı. Mahrem çünkü. Benim eşim yatak odasının avizelerinden nevresim takımlarına, ışığın renginden aynaların konumuna kadar hiç tanımadığımız insanlara paylaşım yapıyor."

Eskiler mefhumu muhalif derlermiş. Bir kavramın zıt karşılığı. Yani bir şeyin ne olduğunu bilmeniz yetmez, ne olmadığını da bilmeniz gerekir. Günümüzün kafa karışıklığının en önemli sebeplerinden biri bu olsa gerek. Kına gecesine hiçbir erkeği almamak güzel bir hassasiyet olarak kabul edilebilir; fakat canlı yayınla sosyal medyada yüzlerce kişinin izlemesi ya da her anın paylaşılması mahremiyetin ne olduğunu bilip ne olmadığını bilmemekten ileri geliyor. Camide yakalanan hırsızın namazı gibi: Dışarıdan bakınca evet, şeklen her şey doğru. Fakat kıldığı namaz değil.

Bergman, "Dünyayı utanç kurtaracak" diyor, Hz. Peygamber de "Utanmadığın sürece her şeyi yap!" Belki gerçek mutluluğun anahtarı bir şeylerden utanmaktır. Kim bilir!..

* Bu fikri bana sunan Beyza Karakaya'ya teşekkürler.

Maruf Öztoprak
Yazar

1987 doğumlu. Siyaset bilimci ve öykücü. *Hayalçelen* isimli bir romanı var. İstanbul'da yaşıyor.

YAZI KALIR

Cudi Dağı'nın kalbi olan Sefine'de binlerce yıldır yaşananları konu edinen bu romanda, 1960 yılından bakarak Şırnak bölgesindeki tarihi olayları, bölgedeki hakim tasavvuf anlayışını, Hz. Nuh'un gemisinin durduğu yerde düzenlenen kadim festivali ve Leyla ile Mecnun'un hikâyesini aratmayan bir aşk hikâyesi okuyacaksınız.

Abdelilah Benarafa, bu romanında bizleri 9. yüzyıl Bağdat'ına doğru Cüneyd-i Bağdadî ve onun marifet ehli cemaati ile birlikte manevi bir yolculuğa çıkarıyor. Çıktığımız bu yolculuk esnasında, yıkılmış olan Pers ve Bizans medeniyetinin enkazı üzerine inşa olan görkemli İslam medeniyetinin kuruluşuna eşlik ediyoruz. Bu sayede dil bilimlerinin, fıkıh, kelam ve felsefe ekollerinin kuruluşuna da yakından şahit oluyor, o dönemde yaşanan ve İslam tarihinde çok önemli bir yer edinmiş Halku'l-Kur'an krizi esnasında İbn Hanbel'in, ilahi aşk davasında ise Semnûn ve arkadaşlarının yargılanma sürecini merakla takip ediyoruz.

ketebe.com ketebe ketebe ketebe

KETEBE

BU YIL YARIŞMADA "YILIN FOTOĞRAFI" ÖDÜLÜNE, BANGLADEŞLİ MOHAMMED SHAJAHAN'IN "ANNE SEVGİSİ" ESERİ LAYIK GÖRÜLDÜ.

"KIRGIZİSTAN'IN MİLLİ SPORU KOK BORU'YU ELE ALAN BU FOTOĞRAF İSE ALAIN SCHROEDER'E AİT. SCHROEDER "SERİ SPOR" KATEGORİSİNDE BİRİNCİ OLDU.

Kültür Atlası

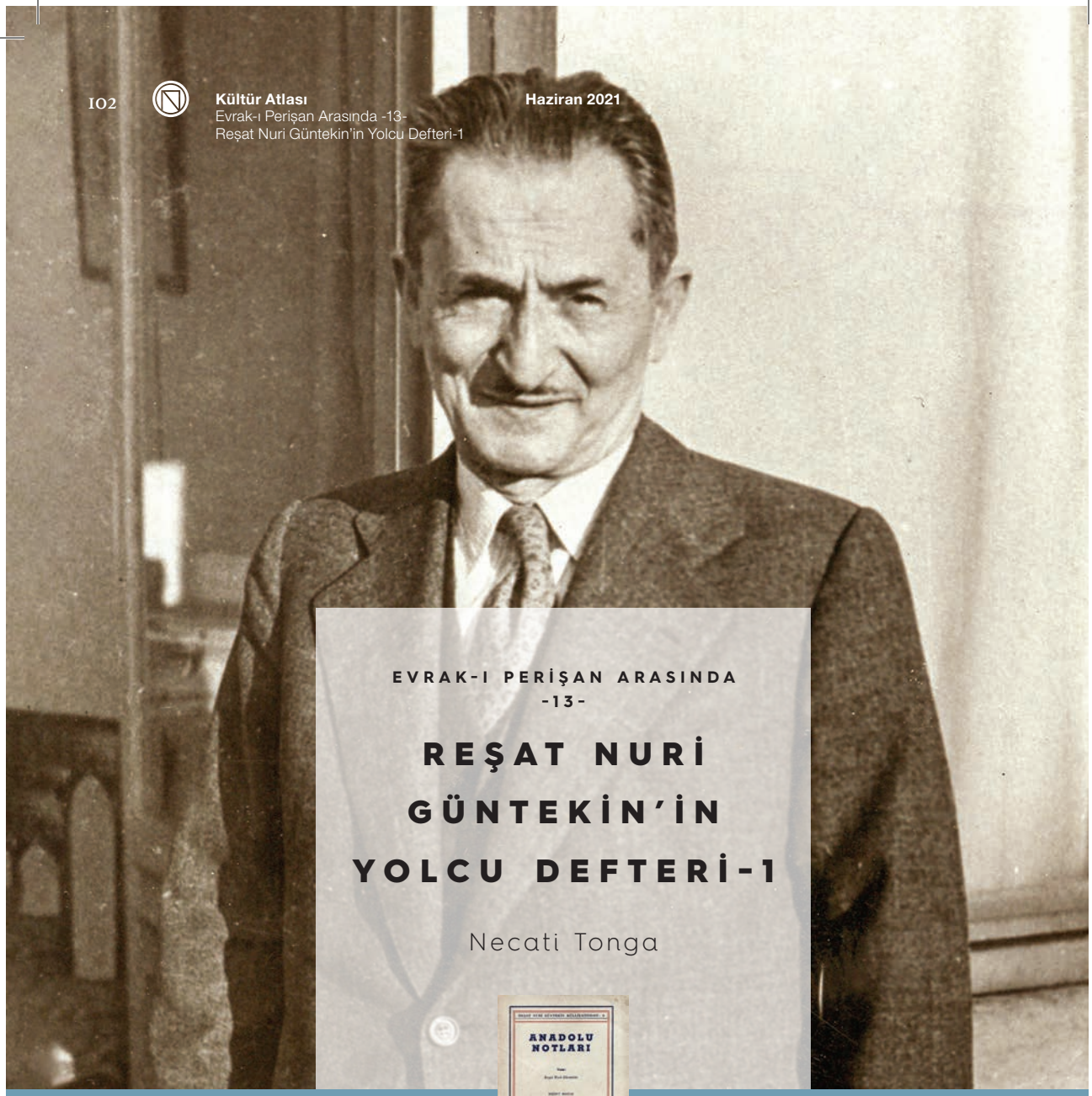
Anadolu Ajansı tarafından foto muhabirlerini desteklemek amacıyla bu yıl yedincisi düzenlenen uluslararası fotoğraf yarışması "Istanbul Photo Awards" sonuçlandı. Dünyanın dört bir yanındaki foto muhabirlerinin katıldığı yarışmanın ödül alan fotoğraflarını şu linkten inceleyebilirsiniz: https://bit.ly/3wxTyno

"SERİ HABER" KATEGORİSİNDE İKİNCİLİĞİ DAĞLIK KARABAĞ SAVAŞI'NDA ÇEKTİĞİ FOTOĞRAFLARLA SABAH GAZETESİ'NDEN UĞUR YILDIRIM ALDI.

YUKARIDAKİ FOTOĞRAF DA "SERİ HABER" KATEGORİSİNDE ÖDÜL ALAN GETTY IMAGES FOTO MUHABİRİ CHRIS MCGRATH'A AİT. ÜÇÜNCÜ OLAN FOTOĞRAFÇI SERİSİNDE GEÇEN YIL MEYDANA GELEN BEYRUT PATLAMASINI ELE ALIYOR.

EVRAK-I PERİŞAN ARASINDA
-13-

REŞAT NURİ GÜNTEKİN'İN YOLCU DEFTERİ-1

Necati Tonga

Reşat Nuri'nin başta hikâyeleri, söyleşileri ve edebî tenkitleri olmak üzere süreli yayınlarda keşfedilmeyi bekleyen pek çok eseri vardır. Evrak-ı perişan arasında dolaşırken dikkatimi çeken "Yolcu Defteri" de bu nevidendir ve 1947 yılında *Memleket* gazetesinde yayımlanmıştır.

Fotoğraf: Şaban Özdemir Arşivi

Çalıkuşu, *Acımak*, *Yaprak Dökümü*, *Akşam Güneşi*, *Dudaktan Kalbe*, *Miskinler Tekkesi* gibi romanlarıyla edebiyat tarihimizde kendine has bir yer edinen Reşat Nuri Güntekin (1889-1956), şüphesiz ki eserlerinde Türkçeyi en güzel kullanan kalemlerimizden biri olmuştur.

Edebiyat hayatına pek çok edip gibi imzasız yayımladığı şiirlerle giren Reşat Nuri, *Le Pensée Turque* adlı dergide ise ilk yazılarını neşreder. "Eski Ahbap" adlı ilk hikâyesi 1917'de *Diken* mecmuasında çıkan Reşat Nuri, bazı yazı ve eserlerini süreli yayınlarda "Hayreddin Tevfik, M. N., Aziz Hüdai, Cemil Nimet, Celil Nimet, Hayreddin Rüşdü, Mehmed Ferid, Sermed Ferid, Servet Ferid, Ağustos Böceği, Ateş Böceği, Yıldız Böceği, Saksağan, Mizah Yazarı, Çiğdem, R. Nuri"[1] müstear isimleriyle yayımlamıştır. Takma adlarının yoğunluğu yazarın edebî verimliliğinin de bir yansımasıdır.

Harabelerin Çiçeği adlı ilk romanı 1918 yılında Cemil Nimet takma adıyla neşredilen Reşat Nuri; ilerleyen yıllarda özellikle roman, hikâye ve tiyatro türlerinde yayımladığı eserlerle edebiyatımızdaki yerini perçinlemiştir. Bilhassa önce *İstanbul Kızı* adıyla bir piyes olarak yazılan ama eleştiriler neticesinde romana çevrilen *Çalıkuşu*, yazarın ününe ün katan, Türk edebiyatının en çok basılan ve okunan eserlerinden biri olmuştur.

Reşat Nuri'nin dikkat çeken bir diğer yönü gezi yazarlığıdır ve *Anadolu Notları* adlı eseriyle seyahatname türünde önemli bir esere imza atmıştır. Hatıra ile gezi yazısı türünün bir karışımı hâlinde karşımıza çıkan *Anadolu Notları*, yazarın Millî Eğitim Bakanlığı müfettişi iken gezip gördüğü Anadolu manzaralarını sıcak ve gerçekçi bir üslupla dile getiren bir eserdir. "Daha çocukluğunda babasının mesleği dolayısıyla Anadolu ve taşra hayatını gören, fakat asıl öğretmenlik ve müfettişlik yıllarında sık sık yaptığı görev gezileriyle –ki II ciltlik *Anadolu Notları* bu gezilerin mahsulüdür- yerli hayatı ve onun her tabakadan insanlarını çok iyi tanıyan Reşat Nuri bu müşahede ve tecrübelerinden eserlerinde en geniş ölçüde yararlanmıştır."[2]

Reşat Nuri'nin başta hikâyeleri, söyleşileri ve edebî tenkitleri olmak üzere süreli yayınlarda keşfedilmeyi bekleyen pek çok eseri vardır. Evrak-ı perişan arasında dolaşırken dikkatimi çeken "Yolcu Defteri" de bu nevidendir ve bir yazı serisi hâlinde bazı bölümleri özetlenerek dikkatlere sunulacaktır. Küçük bir kitap olacak uzunluktaki "Yolcu Defteri", 1947 yılında *Memleket* gazetesinde yayımlanmıştır. Reşat Nuri Güntekin, aynı zamanda bu kısa ömürlü gazetenin sahibidir. Bu dönemde Millî Eğitim Bakanlığı başmüfettişi de olan yazar, 1947 yılının nisan ayı başlarında UNESCO'nun yaptığı toplantılarda Türkiye'yi temsil etmek üzere Paris'e gitmiştir ve yaklaşık bir ay süren bu gezisi ile ilgili gözlemlerini bu yazı serisinde dile getirmiştir. 9 Mayıs 1947 tarihli *Memleket* gazetesinde Reşat Nuri'nin gezisiyle ilgili şu açıklamaların yapıldığı görülür:

"Ege Vapuru, dün sabah 9'da Batı Akdeniz seferinden limanımıza avdet etmiş ve 202 yolcu getirmiştir. (...) UNESCO'nun Paris'te yaptığı toplantılarda bulunmak üzere Türkiye mümessili olarak geçen ay başında Fransa'ya giden gazetemizin sahibi Reşad Nuri Güntekin dün Ege ile şehrimize dönmüştür. Reşad Nuri Güntekin dünya çapında büyük bir ehemmiyeti haiz bulunan bu toplantılar hakkındaki intibalarını peyderpey okuyucularımıza vermiş olacaktır."[3]

Bu açıklamanın yapılmasından önce "Yolcu Defteri"nin yayımlanmaya başladığı düşünülürse Reşat Nuri ilk yazıları posta yolu ile önceden yollamıştır. Yazılar başta "Yolcu Notları" adıyla neşredilmeye başlanmış, daha sonra "Yolcu Defteri" başlığında karar kılınmıştır. Yazıların içeriğinden uçakla başlayan seyahatin vapurla sona erdiği anlaşılmaktadır. Bahsi geçen yazıların nirengi noktasını bilhassa Paris'le ilgili intibalar oluşturmaktadır. Yazar, "Yolcu Defteri"nde İkinci Dünya Savaşı'ndan çıkan Paris'in panoramasını ayrıntılara eğilerek ortaya koymuştur. Aşağıda dikkatlere sunulan ilk dört yazı, bir nevi "Yolcu Defteri"nin mukaddimesi hükmündedir.

REŞAT NURİ'NİN BAŞTA HİKÂYELERİ, SÖYLEŞİLERİ VE EDEBİ TENKİTLERİ OLMAK ÜZERE SÜRELİ YAYINLARDA KEŞFEDİLMEYİ BEKLEYEN PEK ÇOK ESERİ VARDIR. EVRAK-I PERİŞAN ARASINDA DOLAŞIRKEN DİKKATİMİ ÇEKEN "YOLCU DEFTERİ" DE BU NEVİDENDİR VE BİR YAZI SERİSİ HÂLİNDE BAZI BÖLÜMLERİ ÖZETLENEREK DİKKATLERE SUNULACAKTIR.

Not: Yazılar yayına hazırlanırken bazı bölümler kısaltılmış, mümkün mertebe yazarın üslubuna müdahale edilmemeye çalışılmış ve gerekli açıklamalar dipnotlarda tarafımdan yapılmıştır.

YOLCU DEFTERİ

-1-

Uçuşa hazırlık - Baş pilot kıvranıyor! - En rahat ölüm - Havada uyunan uykunun lezzeti - Toprak ve denizin üstünde sallanıyoruz.

Mısır'dan Londra'ya uçmaya hazırlanıyoruz. Baş pilot kapının ağzında durarak bir nutka başladı. Fakat bu nutukta daha ziyade bir dua edası var. Belki de uzun seferlere çıkan eski İngiliz gemicilerinden kalma bir gelenektir. Ortalığın henüz zifiri karanlık olduğu bu sabah saatinde, bu ruhani eda ile pilot bana meşhur Nelson'un[4] torunlarından biri gibi göründü.

Söyledikleri bizim için pek yeni bir havadis sayılamazdı: Havada uzunca bir sefere çıkıyorduk. İnşallah selametle yolumuzun sonuna varırdık. Fakat yol hali bu, bir talihsizliğe uğrarsak, uzak yakın bir tehlike baş gösterirse bize haber vereceklerdi. Soğukkanlılıkla paraşütlerimizi giyecek, asla telaş göstermeden bize verilecek işareti bekleyecektik. Nereye hareket etmek için olduğunu izaha tabii hacet yok!

Bunu böyle kabul ettikten sonra karanlık gökyüzünün gittikçe artan soğuğuna karşı battaniyeme büründüm ve rahat bir uykuya daldım.

İrtifaların[5] tesiri midir bilmem havada uyunan uykunun lezzetini başka hiçbir uykuda bulmak mümkün değildir. Yalnız ara sıra sarsıntılarla karanlığın içinde uyanışlar bir tuhaf oluyor. İlk uyanış anında insan daima bir çocuk, hatta bir hayvan yavrusu halindedir.

Düşünce mekanizması henüz harekete gelmedi-

ği için ilk duygular tabiat olayları karşısındaki hayvan tepkileridir.

Bir saniye nerede, toprak veya denizin ne kadar üstünde sallandığımı düşünmek korku değil de bir nevi heybet veriyordu. O zaman elektrik lambaları altındaki pırıl pırıl yanan cilalı eşyasıyla uçak bana bir süslü yılan gibi görünüyordu. Uyuduğunuz uykunun hangi anında sizi nerenizden nasıl sokacağını bilmediğiniz bir yılanın koynunda uyunan uyku.

Memleket gazetesi, 14.03.1947, s. 3

-2-
İki Devletin Halledemediği Mantıksızlık

Her yolculukta olduğu gibi hava yolculuğunda da gidişler konargöçerdir. Yalnız burada, konakların ölçüsü değişiyor. Mesela sabah kahvaltınızı Mısır'da ettinizse öğlen yemeğinizi Trablus'taki Benito İstasyonu'nda, akşamkini Tunus'ta yiyorsunuz.

Yol arkadaşlarım vilayetteki otelde viski içmeye, oyun oynamaya başlarken ben, "şehri gündüz gözüyle bir göreyim," dedim. Öyle ya, bir daha nerede göreceğim. Karşıma bir istasyon binası çıktı. Girdim. Bir kalabalık, bir saat sonra Paris'e gidecek treni bekliyordu. Ömrümde bir defa bir yıldırım hareketine heves ettim; derhal şehrin emniyet amirini bularak durumumu anlattım: Gideceğim yer zaten Paris'ti, sırf Marsilya'ya bilet kesmedikleri için Londra'ya gidiyordum. Oradan birçok sıkıntılarla tekrar Paris'e gelecektim. İştirak edeceğim konferansa da zaten kâfi derecede gecikmiştim. Evrakım ve her şeyim de yolundaydı. Şu halde bu uzun yolu boş yere dolaşacağıma biraz sonra gelecek olan trene binmeme izin verilirse benim için kolaylık, Fransız polisi için de zarif ve bilhassa mantıki bir misafirseverlik hareketi olacaktı.

Emniyet amiri sevimli bir genç adamdı; gözlerinde tatlı bir gülümseme ile cevap verdi: "Şüphesiz çok mantıki, fakat Marsilya Londra'ya geçen İngiliz uçaklarının bir istasyonu halinde, oraya yolcu bırakmalarına izin yoktur. İngiliz ve Fransız hükümetleri bu meseleyi ciddi bir şekilde müzakere ettikleri halde bir anlaşmaya varamamışlardır. Şu halde Fransa ve İngiltere gibi iki en büyük devletin en ileri adamlarının hallinden âciz kaldıkları bu mantıksızlığı benim gibi küçük

KÜÇÜK BİR KİTAP OLACAK UZUNLUKTAKİ YOLCU DEFTERİ, 1947 YILINDA MEMLEKET GAZETESİNDE YAYIMLANMIŞTIR. REŞAT NURİ GÜNTEKİN, AYNI ZAMANDA BU KISA ÖMÜRLÜ GAZETENİN SAHİBİDİR. BU DÖNEMDE MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI BAŞMÜFETTİŞİ DE OLAN YAZAR, 1947 YILININ NİSAN AYI BAŞLARINDA UNESCO'NUN YAPTIĞI TOPLANTILARDA TÜRKİYE'Yİ TEMSİL ETMEK ÜZERE PARİS'E GİTMİŞTİR VE YAKLAŞIK BİR AY SÜREN BU GEZİSİ İLE İLGİLİ GÖZLEMLERİNİ BU YAZI SERİSİNDE DİLE GETİRMİŞTİR.

bir emniyet memuru kendi teşebbüsü ile nasıl halleder?"

Genç adam aczini göstermek için ellerini açıyor ve gözlerinin içi daha ziyade gülüyordu.

Memleket gazetesi, 17.03.1947, s. 3, 5.

-3-
Bir Fransız Vilayetinde Gece

Bu bir pazar gecesiydi. Halk sokaklara dökülmüştü. Meydanlarda, sokak başlarında heyecanlı tartışmalar olmaktaydı. İnsan karanlıkta genci ihtiyarı pek ayırt edemiyor. Birçok adamların haykırışa bağırışa birbirlerini yakalarından çektiklerini görünce stadyumda pazar maçları konuşuluyor sandım. Meğer o gün şehirde maçların en büyüğü oynanmış yani saylav seçimi...

Sokaklarda dolaşırken Şark Kahvesi adında bir gazino gözüme ilişti. Hem şark, hem alaturka kahve. Memleketten çıkışın üçüncü gecesi de olsa bu iki kelimeyi özlememek mümkün mü?

Biraz sonra bu gazinonun pencere önündeki masalarından birine yerleşmiş bulunuyordum.

Şark kahvesinde kahvenin ne alaturkasını, ne hatta alafrangasını bulamamıştım. Fakat ondan daha iyi bir şey, şark vilayeti yakınlık ve sıcaklığını buldum.

Dünyanın neresinde olursa olsun küçük vilayet merkezleri, yaşayışları ve zevkleri ile birbirlerine ne kadar benziyorlar. Yani kahveden çıkarken yeni ahbaplarla bir sarılışıp öpüşmememiz kaldı.

Memleket gazetesi, 23.03.1947, s. 3

-4-
Gecenin Sonu

Evet ister Fransa'da bulunun, ister Anadolu'da. İki vilayet kasabası kadar birbirine benzeyen şey yoktur. Ağlayan sakallı doktoru şark kahvesinde bırakarak çıktığım zaman sokaklarda biraz evvelki kaynaşmadan eser kalmamıştı.

Şehrin gerçekten lüks olan oteli bu gece taş merdiveninin ve bahçesinin bütün lambalarını yakmıştı. Bunun bizim şerefimize olduğu karşı kaldırımda birkaç grubun merakla bahçeyi ve kapıyı seyretmesinden anlaşılıyordu.

Yolculukta en ağır başlı insanlar bile bir parça hovardadır. Benim arkadaşlar etraflarında bu kalabalıkla bardan lokantaya, lokantadan oyun salonuna gidip geliyorlar; yolda kazaya uğradığımıza adeta seviniyorlar. Bir kenar köşeden ne güzel seyredilecek manzara. Fakat doğrusu korktum.

Uçak yolcusu olduğum için beni de onlardan biri gibi yani zengin sanabilirlerdi. Bir küçük yüz yumuşaklığı, barda bana bir bardak viski ikram edecek birine yapacağım mukabele benim için gerçekten bir tayyare kazası gibi olabilirdi. Onun için erkenden odama çekildim.

Memleket gazetesi, 25.03.1947, s. 3

1. Tahsin Yıldırım, *Edebiyatımızda Müstear İsimler*, Selis Yay., İst., 2006, s. 175.
2. Birol Emil, *Reşat Nuri Güntekin*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ank., 1989, s. 5.
3. *Memleket*, 9 Mayıs 1947, s. 1.
4. Horatio Nelson (1758-1805): Ünlü İngiliz denizcisi, asker.
5. Yükseklik.

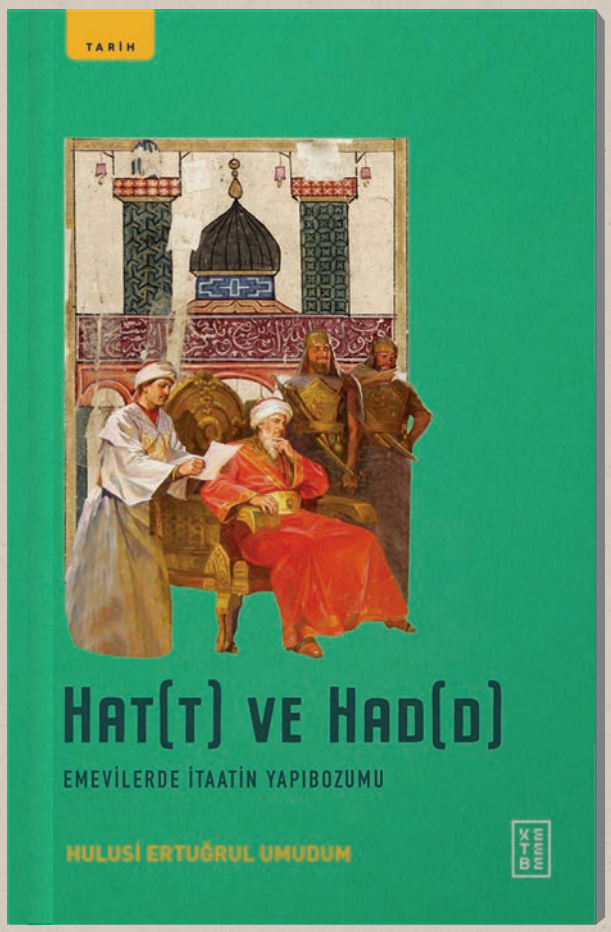
Necati Tonga
Yazar

Lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini Ankara'da tamamladı. Yeni Türk Edebiyatı alanında edebiyat araştırmaları yapıyor. Son kitabı, *Bir Edebî Muhit Olarak Ankara*.

Y A Z I K A L I R

Emevilerde İtaatin Yapıbozumu: Hat(t) ve Had(d)

Bugün İslam dünyasında tartışılagelen siyasî, fikrî, tarihî, itikadî pek çok meselenin dönüm noktası Emevîlerdir. Bu kitapta yapılmak istenen, "noktanın" metafiziğini takip ederek "siyasetin bir Emevî buluşu" olduğunun ilk bulgularını itaat söylemi üzerinden ortaya koyabilmektir: Yazıyı (hatt), muhaliflerle tartışma ve çatışma hatlarını geçerek kılıcın keskin ucundan (hadd), devletin ve cezanın (hadd) sınırları (had) boyunca ilerleyen ve ilerledikçe kendini inşa eden, inşa ettiği "nokta"da kendini ortadan kaldıran bir dekonstrüksiyon olarak.

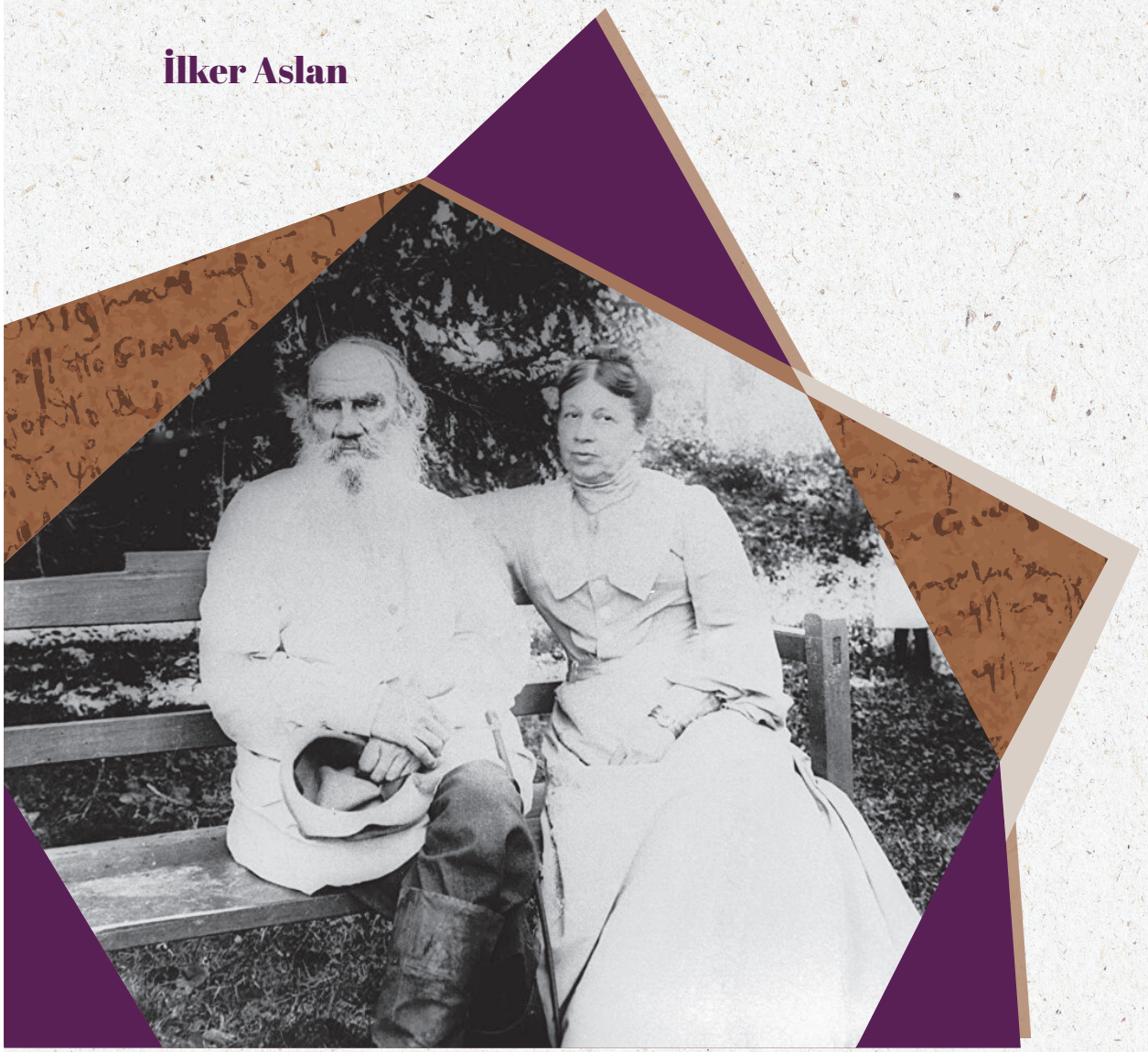
ketebe.com ketebe ketebe ketebe

KETEBE

Hiç Dinmeyen Fırtına

Günlükleri Işığında Sofya Tolstoy & Lev Tolstoy

İlker Aslan

"L.N., bugün daha iyi bir gün geçirdi, çünkü ağrısı azdı ve bir buçuk saat kadar uyudu; konuşabildi de. Buna rağmen güçten düşüyor ve özellikle kalbi zayıflıyor. Başka bir şey düşünemiyorum; güçlü olmam ve ona bakmam gerek. Patlamak isteyen umutsuzluğumu, yüreğimin derinliklerine gömmeye uğraşıyorum."

Sofya Tolstoy, 28 Ocak 1902

Günlük, bir edebî malzeme olmasının yanında yazarının gündelik hayatını, sırlarını, en insani yönlerini açığa vurması bakımından da önemli bir yazın türüdür. Hele de bu günlüğü tutan kişi dünya edebiyatının önemli bir ismiyse, yazdıkları daha bir anlamlı hâle gelir, okurlar tarafından fazladan bir dikkatle takip edilir. Bununla birlikte okur, günlüklerde anlatıldığı kadarıyla vâkıf olabilir günlük sahibinin hayatına. Hiçbir yazar yoktur ki sırları, ruhunun karanlık yönleri olmasın. Bu karanlığı her yönüyle bilebilmek neredeyse imkânsız olsa da günlükler (tıpkı hatıratlar veya mektuplar gibi) bir yazarın esasında görünmeyen yüzünü gösterir bize.

Söz konusu yazar Tolstoy olunca, kuşkusuz günlükleri de daha bir önem arz ediyor. *Savaş ve Barış*, *Anna Karenina*, *Diriliş* gibi büyük romanları dünya edebiyatına kazandıran Tolstoy'u günlüklerinde en yalın hâliyle görmek mümkün. Ancak Tolstoy'un malikânesinde günlük tutan tek kişi kendisi değil. Neredeyse

Tolstoy, karısına âşık olduğunu hiçbir zaman gizlemiyor. Sofya ile aralarındaki fırtınalı ilişki hayatlarının son demlerine kadar durulmuyor.

hayatının elli yılını birlikte geçirdiği karısı Sofya Tolstoy[1] da henüz 16 yaşında günlük tutmaya başlıyor ve 1919'daki ölümüne dek günlük tutmayı sürdürüyor. Günlük tutmak, neredeyse bir aile geleneği bu anlamda. Ancak Tolstoy'larda bu eylem önemli bir farkla cereyan ediyor. Günlük, normalde kayıt tutan kişinin "kişisel ve özel" anlarının bir toplamı olarak görülen ve çoklukla kapalı sandıklarda muhafaza edilen bir şeyken Tolstoy'larda, ev içinde kamusal bir anlama bürünüyor. Eşler sık sık birbirlerinin günlüklerini okuyup yazılanlar üzerine kendilerince fikir yürütebiliyorlar. Bu da Tolstoy'lardaki günlük tutma ritüelinin son derece karmaşık ve karakteristik yönünü bize gösteriyor.

Sofya Tolstoy, 1862 yılının sonbaharında, yani henüz Lev Tolstoy'la evlendiği yılda, günlük tutmaya başlıyor. Sofya Tolstoy'un günlüğü, Lev Tolstoy'un günlüğüyle kimi zaman paralel konular, benzer bakışlar içerse de temelde ayrı iki noktaya savruluyor. Sofya, muhtemeldir ki Tolstoy'la olan yaş farkının da etkisiyle, özellikle gençliğinin ilk yıllarında son derece kırılgan ve hassas bir haletiruhiye sergiliyor. Bu kırılganlığının en önemli sebebi tabii ki kocası. Tolstoy'un günlüğünde dikkat çekense, Sofya'ya göre hayata bakışının bir hayli farklı olması. Sofya, neredeyse hayatının merkezine

TOLSTOY'UN "ZİHİNSEL" HIRÇINLIĞINI VE YORGUNLUĞUNU TAŞIDIĞI, PAYLAŞTIĞI VE ENTELEKTÜEL OLARAK YAPIP ETTİKLERİ KONUSUNDA FİKİR BEYAN ETTİĞİ İÇİN DE "TOLSTOY İNŞASI"NDA ÖZEL BİR KONUMDA BULUNUYOR. BUNA RAĞMEN TOLSTOY KARISINA GEREKEN DEĞERİ VERMİŞ, BÜYÜK SAYGINLIK GÖSTERMİŞ MİDİR?

Lev Nikolayeviç'i yerleştirmişken, Tolstoy'daki Sofya imgesi yaşamın merkezinde değil, çeperinde yer alıyor. Tolstoy, karısına âşık olduğunu hiçbir zaman gizlemiyor, hakeza Sofya da aşkını ifade ediyor. Aralarındaki fırtınalı ilişki hayatlarının son demlerine kadar durulmuyor. Bu durumda hiç kuşku yok ki büyük pay sahibi olan Lev Nikolayeviç. Sofya Tolstoy, henüz evliliğinin başlarında, 11 Ekim 1862 tarihinde şöyle yazıyor günlüğüne: "Korkunç, korkunç hüzün. Gittikçe kendi kabuğuma çekiliyorum. Kocam hasta, huysuz ve beni sevmiyor. Ben bunu bekliyordum ama bu denli korkunç olacağını sanmıyordum. Benim çok mutlu bir yaşamım olduğunu sanan var mı acaba?"[2] Oysa aynı yılın ağustos, eylül ve ekim aylarında günlüğüne yazdıkları, Tolstoy'un Sofya'ya nasıl bir tutkuyla bağlandığını çarpıcı bir şekilde gösteriyor: "... vaktimi Sonya'ya[3] isminin harfleriyle mektup yazmaya harcadım. (28 Ağustos)"

"Geceyi onların evinde geçirdim; uyuyamadım; başka hiçbir şeyi değil yalnızca onu düşündüm. (30 Ağustos)"

"... her zamankinden daha âşık bir hâlde oradan ayrıldım. (10 Eylül)"

"Âşık olmanın mümkün olacağına hiç inanmadığım halde âşık oldum. Çılgına döndüm; eğer böyle giderse kendimi vuracağım. (12 Eylül)"

"Onu gittikçe daha fazla seviyorum; ama bu farklı bir aşk. Güç anlar yaşadık. (2, 3, 4-14 Ekim)"[4]

Bütün bu yazdıklarına rağmen Tolstoy, Sofya'yla olan ilişkisini sürekli kaygan bir zeminde tutuyor. Büyük yazarın hep "daha önemli" işleri var; dünyayı anlama çabası, hayatı yorumlama ve gerçeğin bilgisine ulaşma arayışları Tolstoy'un zihnini öylesine meşgul ediyor ki evinde bir

Sofya, Tolstoy'un sadece karısı değil aynı zamanda romanlarını defalarca temize geçen, onu anlamaya çalışan, tabiri caizse onun "büyük Rus yazarı Tolstoy" olmasına yardımcı olan, hayatının en önemli parçası.

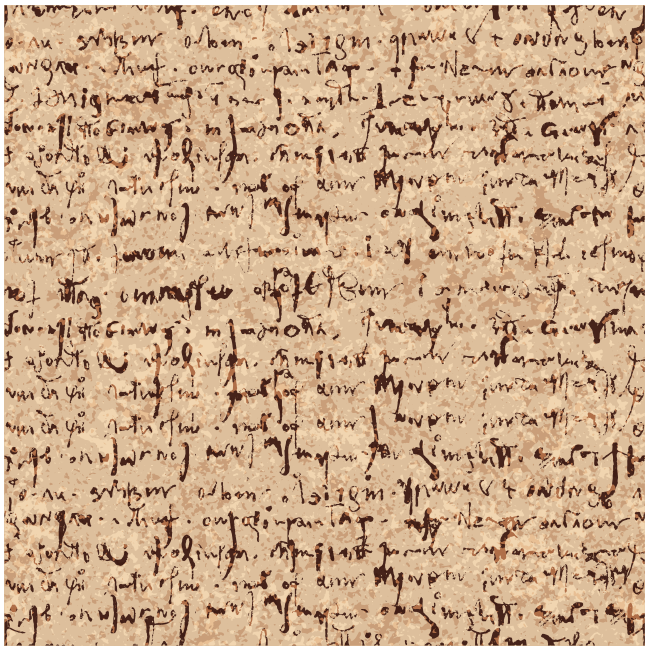
karısı ve çocukları olduğunu yer yer unutuyor sanki. Oysaki ne karısına karşı ilgisiz bir koca ne de çocuklarına karşı ilgisiz bir baba... En büyük problemi muhteşem kafa karışıklığı... Ancak onun bu kafa karışıklığını yaşamaya imkân bulması acaba tesadüf mü? Tolstoy'un felsefi temelli problemlerini "tadına vara vara" yaşamasının birkaç sebebi var aslında. Zenginliği, bunun en önemli vesilesi. Bununla birlikte Sofya gibi bir karısının olması da Tolstoy'a bu lüksü yaşamak için imkân tanıyor. 1863 yılının 6 Ekim gününde şunları yazıyor günlüğüne Tolstoy: "Her şey bitti; demek her şey yalandı. Onunla mutluyum ancak kendimden hiç memnun değilim, ölüm tepesinden aşağıya doğru kayıyorum ve durdurmak için hiç gücüm kalmadığını hissediyorum. Ölmek istemiyorum, ölümsüzlüğü istiyor ve seviyorum. Seçmek zorunda değilim. Seçim uzun süre önce yapıldı. Edebiyat-sanat, pedagoji ve aile. Çelişki, ürkeklik, tembellik, zayıflık; işte bunlar benim düşmanlarım" (s. 295).

Tolstoy'un hayata dair serzenişlerine, ölümü anlamaya çalışma ve ölümsüzlüğü isteme çabasına nazaran Sofya'nın aynı yılın 7 Ekim gününde yazdıkları son derece "gündelik" kalıyor. Sanki aynı çatı altında, ortak bir hayatı paylaşan bu iki insan, iki farklı kurguda yaşıyor gibi: "Ne usanç... Ama çocuğumun olması da ne mutluluk. Bir sürü kundak ve bezlerle uğraşmak, bana zevk veriyor ve karamsar düşüncelerden kurtarıyor. Kuşkusuz sıkıntımın farkında, zaten gizleyemiyorum. [...] Ben ne yapacağımı bile bilemez durumdayım, onu anlamak da istemiyorum. Hastalık ve çocuk, beni ondan uzaklaştırdı, bu yüzden onu artık anlamıyorum" (s. 64).

Sofya'nın, Tolstoy'u "değişken huylu, tuhaf bir adam" (s. 63) olarak tanımlaması boşuna değil. Tolstoy gerçekten de ölene dek bu çalkantılardan bir türlü kurtulamıyor. Öyle ki neden çıktığını bile bilmediği bir yolculuğun ara duraklarından birinde hayata gözlerini kaparken Sofya'yı son bir kere görme imkânı bulamıyor. Ölüm döşeğinde son nefesini verecekken, karısını bir daha görememek üzere yola çıktığını biliyor mudur acaba Tolstoy? Cevabı ne olursa olsun, bunca yıl birlikte olduğu, tutkuyla bağlandığı karısını geride bırakıp meçhul bir yola koyulmak, Tolstoy'un Sofya'ya yaptığı bir haksızlık olarak da görülebilir mi? Düşünmeye değer...

Yer yer psikolojik şiddete varan eylemlerine rağmen Tolstoy'un Sofya'ya olan bağlılığı yine de son bulmuyor. Sofya, Tolstoy'un sadece karısı değil aynı zamanda romanlarını defalarca temize geçen, onu anlamaya çalışan, tabiri caizse onun "büyük Rus yazarı Tolstoy" olmasına yardımcı olan, hayatının en önemli parçası. Henüz evliliğinin birinci yılı dolmadan, 2 Ağustos 1863'te şunları yazıyor günlüğüne Sofya: "... ben burada ne yapıyorum? Buralardan gitsen iyi edersin Sofya Andreyevna... Beni huzursuz ve mutsuz etmek için acımasızca hırpalıyor" (s. 60). Kuşkusuz bu serzenişte

BÜYÜK YAZARIN HEP "DAHA ÖNEMLİ" İŞLERİ VAR; DÜNYAYI ANLAMA ÇABASI, HAYATI YORUMLAMA VE GERÇEĞİN BİLGİSİNE ULAŞMA ARAYIŞLARI TOLSTOY'UN ZİHNİNİ ÖYLESİNE MEŞGUL EDİYOR Kİ EVİNDE BİR KARISI VE ÇOCUKLARI OLDUĞUNU YER YER UNUTUYOR SANKİ.

yeni evli olmanın ve yeni bir düzen kurmaya çabalamanın sancıları da var. Üstelik yaşça bir hayli genç olduğu da göz önünde bulundurulursa Sofya'nın bu cümleleri sarf etmesini olağan karşılamak gerekli belki de. Kendisi de bu çalkantılı ilişkiyi daha net gösterir biçimde, 31 Temmuz 1868'de günlüğüne o yılın tek parçası olan şu satırları yazıyor: "İnsanın kendi güncesini okuması çok tuhaf. Ne çelişkiler... Mutsuz bir kadın görünümü almışım. Oysa, benden daha mutlu bir kadın var mıdır? Birbirine bizden daha bağlı, daha iyi anlaşmış bir çift bulunabilir mi? Arada bir odamda yalnızken, mutluluktan kahkahalar atıyor, sonra da bu durumun uzun, çok uzun sürmesi için Tanrı'ya yalvarıp istavroz çıkarıyorum" (s. 90).

İkili âdeta "ne kavgam bitti ne sevdam" dercesine bir ömür sürüyor. Bu evliliği daha yaşanabilir kılması gereken kişi olan Lev Tolstoy buna ne kadar yanaşıyor, tartışma konusu. Bununla birlikte, yukarıda da belirttiğim gibi Tolstoy, hayatının önemli bir bölümünde ne karısını ne de çocuklarını ihmal ediyor. *İtiraflarım*'da, "Mutlu bir aile hayatının oluşturduğu yeni şartlar, beni, hayatın anlamını araştırmaktan tamamen alıkoyuyordu. Bu sıralarda bütün hayatımın merkezinde, ailem, eşim, çocuklarım ve onlar için evin imkânlarını genişletmek yer alıyordu. Mükemmelleşme çabası yerini elden geldiği kadar kendimin ve ailemin rahat etmesi çabasına bırakmıştı,"[5] şeklinde bahsettiği evlilik hayatı, aslında onun yazarlık kariyerine bir bariyer koymuyor da değil ancak Tolstoy'un bundan şiddetli bir şekilde şikâyetçi olduğu da söylenemez. Yine de Tolstoy'ların evliliği Lev Nikolayeviç'in "entelektüel" derinliği yüzünden sık sık sarsılıyor.

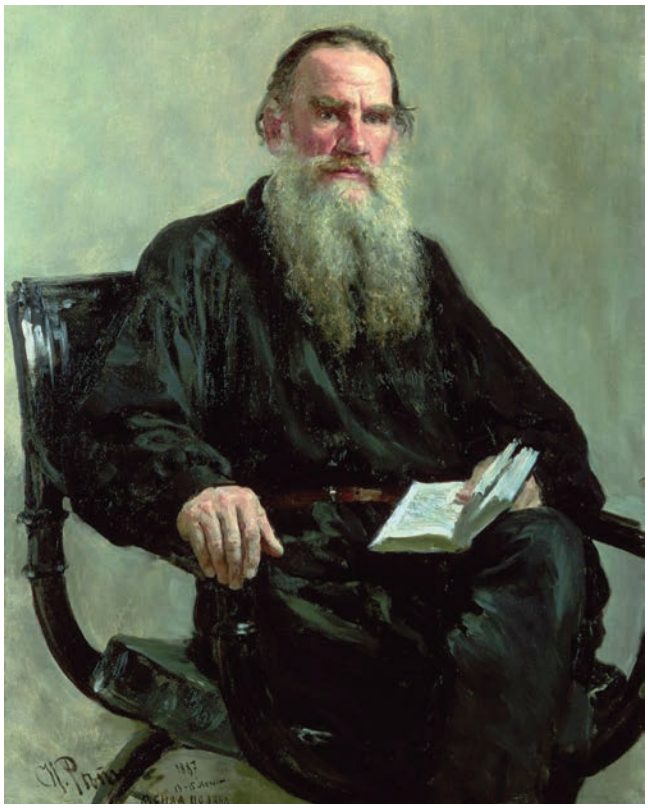
1860'lardaki bu hararetli ortam, ikilinin evliliklerinin henüz taze olmasına bağlanabilirdi belki ancak zaman bunun doğru olmadığını gösteriyor. Neredeyse yarım asır süren birlikteliklerinde fırtına yer yer sakinleşse de hiçbir zaman tam anlamıyla durulmuyor. Tolstoy'un kaygılarının Sofya'ya nazaran hep daha felsefi, daha entelektüel kaygılar olduğunu söylemiştim. 1890 yılının 16 Aralık gününde Lev Tolstoy günlüğüne şunları yazıyor: "(...) Dün yattım ama uyuyamadım. Kalbim ağrıdı ve hepsinden öte kendime lanet dolu bir acıma hissettim. Ona karşı ise öfke. Şaşırtıcı bir durum. Bütün bunlarla birlikte asabi bir heyecan ve düşüncelerimde berraklık yaşıyorum. Bu baskılar ve gerginliklerle birlikte mükemmel şeyler yazabiliyorum. Hâlâ sade, nazik, muhabbet dolu bir tavır sergileyemiyorum. Ama yalnızca ona (Sonya'ya) karşı değil; hiçbirine karşı. Bu da suçun bende olduğunun kanıtı" (s. 449-450).

Her ne kadar huysuz, aksi, çoğu zaman bencil bir adamla birlikte olsa da Sofya Tolstoy hiçbir zaman Lev Nikolayeviç'ten vazgeçmiyor.

Aynı gün Sofya Tolstoy'un yazdıkları ise insanın içini acıtacak cinsten. Sofya'nın içinde yaşadığı keşmekeş ve bunu dile getiriş biçimi, Sofya özelinde belki kadının ev içi emeğinden tutalım da bireysel varoluş mücadelesine kadar pek konuda fikir veriyor: "Evet, herhangi bir şey, bir düşünce, bir duygu, bir iş üzerine kendimi verme yeteneğimi kaybettim. Bu sayısız kaygı çatışması, ara sıra beni sersemleştiriyor ve dengemi kaybediyorum. Söylemesi kolay ama, her an ya iyi çalışmayan veya hastalanan çocuklarla, ya kocamın sağlık, özellikle ruhsal durumuyla, ya büyük çocuklarımın işleri, borçları, aileleri ve durumlarıyla ve sonra, Samara'daki çiftliğin satış ve ağaç fidanı bulma işleriyle, yasaklanan Kreutzer Sonatı'nı da içeren XIII. cilt dahil yapıtların yeni baskısıyla, Ovsiannikovo papazıyla yapılacak arazi taksimi için dilekçe vermekle, XIII. cildin provalarının düzeltilmesiyle, Mişa'nın gece gömlekleriyle, Andriuşa'nın çizme ve giysileriyle uğraşıyorum, dile kolay bu. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, bir de: evin sigortalarının, mülklerin yükümlülüklerinin, hizmetçilerin pasaportlarının süresinin geçmemesini kollamak, hesapları çıkarmak ve metinleri kopya etmek... Tüm bu işler, zorunlu olarak ve doğrudan doğruya benim omuzlarıma yükleniyor" (s. 150-151).

Bu tutarsızlık karşısında Sofya Tolstoy yine de herhangi bir durum neticesinde, "istemeden kocasına bir kötülük yapmış olma" kaygısını taşıyor. Yukarıdaki satırların devamında *"Kendine hayranlığı, tüm güncelerinde açıkça görülüyor,"* dediği Lev Tolstoy ve ailesi için kendini bu kadar hırpalaması ve buna rağmen

dik durmaya, her şeyin üstesinden gelmeye çalışması Sofya Tolstoy'un karakterine dair önemli bir ipucu da veriyor sanırım.

Kendine hayran bu adamın karısı olmak Sofya için fazlasıyla zor olsa gerek. Sofya'nın Tolstoy'daki anlamı neydi? Bunu günlüklerine rağmen tam olarak bilebilmek pek de mümkün değil. Sofya, Lev Nikolayeviç için şahsına münhasır bir yer kaplıyor muydu? Mutlaka böyle bir yeri var ancak Sofya yerine bir başkası olsaydı da Tolstoy'un karısına karşı (özellikle olumsuz denebilecek) davranışları değişir miydi, evliliği farklı bir seyirde mi devam ederdi hiçbir zaman bilemeyeceğiz. Ancak şunu söyleyebiliriz ki Sofya, Tolstoy'un "büyük Rus yazarı" olmasında ciddi pay sahibi. Sadece yazılanları temize geçme ve kopya etme gibi pratik eylemleri sayesinde değil; aynı zamanda Tolstoy'un "zihinsel" hırçınlığını ve yorgunluğunu taşıdığı, paylaştığı ve entelektüel olarak yapıp ettikleri konusunda fikir beyan ettiği için de "Tolstoy inşası"nda özel bir konumda bulunuyor. Buna rağmen Tolstoy karısına gereken değeri vermiş, büyük saygınlık göstermiş midir? Şahsen buna olumlu bir cevap vermekten

BU GELGİTLİ FİKİRLER NİHAYETİNDE TOLSTOY'UN HER ŞEYİ GERİDE BIRAKIP EVİNDEN KAÇIP GİTMESİNE SEBEP OLUYOR. BİR TREN İSTASYONUNDA KARISINI SON BİR KEZ GÖR(E)MEDEN ÖLMESİ, "KADERİN CİLVESİ"NDEN ÖTE BİR ANLAM TAŞIYOR OLSA GEREK.

CEVABI NE OLURSA OLSUN, BUNCA YIL BİRLİKTE OLDUĞU, TUTKUYLA BAĞLANDIĞI KARISINI GERİDE BIRAKIP MEÇHUL BİR YOLA KOYULMAK, TOLSTOY'UN SOFYA'YA YAPTIĞI BİR HAKSIZLIK OLARAK DA GÖRÜLEBİLİR Mİ?

imtina ediyorum. Tolstoy her bakımdan sadece karısı değil bütün çevresince takdir görmek isteyen ve saygı bekleyen bir adam oldu. Ancak aynı değeri ve saygınlığı en yakınındaki insana ne kadar gösterdi? Büyük bir soru işareti olarak bir kenarda kalmalı ve sürekli kafamızı meşgul etmeli bu soru.

Bunlar, her şeye rağmen bir bütünün parçaları. Her ne kadar huysuz, aksi, çoğu zaman bencil bir adamla birlikte olsa da Sofya Tolstoy hiçbir zaman Lev Nikolayeviç'ten vazgeçmiyor. Ölümüne birkaç ay kala, 7 Temmuz 1910'da günlüğüne yazdıkları, ona karşı beslediği aşkı bütün çıplaklığıyla gösteriyor: "Yüreklerimizi birleştiren bağı hiçbir şey koparamaz. Biz birbirimize uzun bir yaşam ve güçlü bir sevgiyle sımsıkı bağlanmışız" (s. 606).

Bu bağlılık her şeye rağmen Tolstoy'un yaşadığı dünyadan kopmasına engel olmuyor. 25 Ekim 1910'da şöyle yazıyor Tolstoy günlüğüne: "Hala aynı depresif duyguyu hissediyorum. Kuşkular, gizlice izleme ve içimde hissettiğim onun benim kaçıp gitmem için bir bahane vermesine yönelik günahkâr arzu. Ne kadar kötüyüm, önce uzaklara gitmeyi düşünüyorum, sonra da onun durumunu düşünüyor, onun için üzülüyor ve bunu yapamıyorum" (s. 845). Tolstoy'un karısı hakkında söyledikleri, artık 80'ini devirmiş yaşlı bir ihtiyar için fazlasıyla sarsıcı düşünceler. Bu gelgitli fikirler nihayetinde Tolstoy'un her şeyi geride bırakıp evinden kaçıp gitmesine sebep oluyor. Bir tren istasyonunda karısını son bir kez gör(e)meden ölmesi, "kaderin cilvesi"nden öte bir anlam taşıyor olsa gerek.

Bu kısa yazı ve Tolstoy'ların günlüklerinden yapılan bazı alıntılar, bütünlük içerisinde okunmadığı sürece net bir fotoğraf göstermeyebilir ancak bütün bunlar ikilinin çalkantılı hayatına dair küçük de olsa bir fikir veriyordur diye düşünüyorum. Tolstoy'lar, hiç durulmayan bir fırtınada yarım asır boyunca yönlerini bulmaya çalıştılar. Vardıkları nokta, varmak istedikleri yer miydi bilinmez. Yine de bütün bu karmaşık hayat hikâyesine rağmen, ikilinin büyük bir aşkla yaşadıklarını söyleyebiliriz sanırım. Her şeye ve en çok da Lev Nikolayeviç Tolstoy'a rağmen...

1. Rusçadaki yapısal ayrım, aynı soyada sahip kadın ve erkeklerde soyadların farklı yazılmasına sebebiyet veriyor. Lev Tolstoy'un eşi Sofya'nın da soyadı Rusçada "Tolstaya" şeklinde yazılıyor esas olarak. Ancak ikili arasındaki ortaklığı ve birlikteliği bozmamak/görebilmek adına yazı boyunca bu ayrımı dikkate almayacağım.
2. Sofya Tolstoy, *Sofiya Tolstoy'un Güncesi*, Çev. Muzaffer Kuşuloğlu, Düşün Yayınevi, İstanbul: 1985, s. 35. (Bundan sonraki alıntılarda metin içinde sayfa numarası belirtmekle yetineceğim.)
3. "Sofya" ismi, muhtelif kaynaklarda yer yer farklılaşarak "Sonya" olarak da geçiyor. Ben alıntıların aslına sadık kalmakla birlikte kendi yazdığım kısımlarda "Sofya" olarak kullanmaya devam edeceğim.
4. Lev Tolstoy, *Günlükler*: 1847-1910, Çev. İbrahim Kapaklıkaya, Dergâh Yayınları, İstanbul: 2021, s. 267-274. (Bundan sonraki alıntılarda metin içinde sayfa numarası belirtmekle yetineceğim.)
5. Lev Nikolayeviç Tolstoy, *İtiraflarım*, çev. Orhan Yetkin, Kaknüs Yayınları, İstanbul: 2005, s. 24.

İlker Aslan

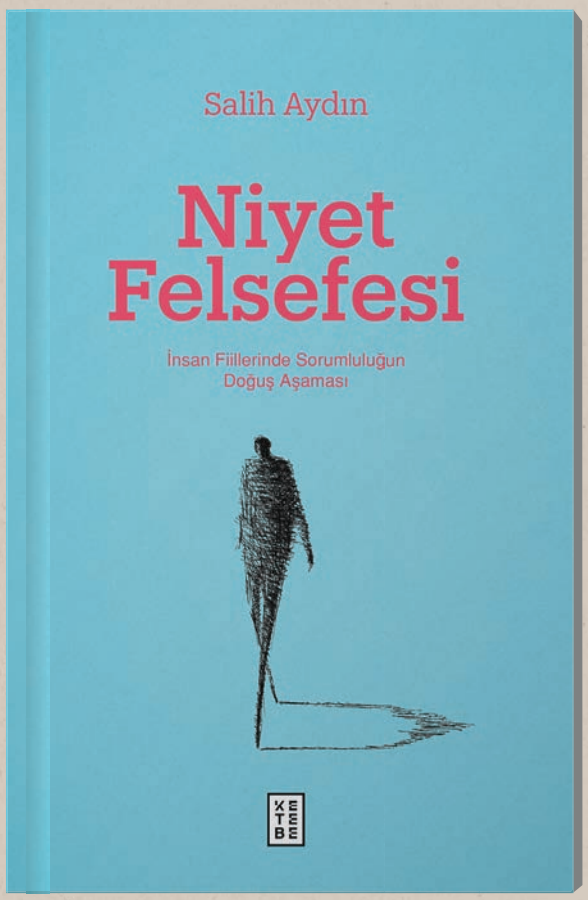
Araştırma Görevlisi

İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde doktora eğitimine devam ediyor. Edebiyat, kültür, iletişim, yeni medya ilgi alanları. *Bir İntihar Üstüne Söylenti* adlı öykü kitabı Edebi Şeyler tarafından yayımlandı.

Y A Z I K A L I R

İnsan Fiillerinde Sorumluluğun Doğuş Aşaması: Niyet Felsefesi

Salih Aydın'ın kaleminden *Niyet Felsefesi*, bir yandan oldukça netameli bir konu olan kader, irade, özgürlük meselelerine bir yandan da bütün bunlara cevaplar veren çeşitli ekoller boyunca okuru geniş oylumlu bir düşünsel tartışmaya davet ediyor. Küllî irade-cüzî irade meselesinin "niyet" üzerinden ele alındığı bu çalışma bir yandan felsefi derinliği oldukça yüksek bir tartışma yürütürken bir yandan da dini ve dolayısıyla ahlaki umdelere sadakat göstermeyi de ihmal etmiyor. Bu anlamıyla, ahlakın ontolojik boyutuna dair okuyucuya önemli bir perspektif sunuyor

ketebe.com ketebe ketebe ketebe

KETEBE

YARIM ASIRLIK RÜYA

REVNAKOĞLU'NUN İSTANBUL'U

Halil Solak

Doğduğu, yaşadığı şehri iyi kötü bilmek gibi tabiî bir iş, İstanbul'da bir nevi zevk inceliği, bir nevi sanatkârca yaşayış tarzı, hattâ kendi nev'inde sağlam bir kültür olur. Her İstanbullu az çok şairdir, çünkü irade ve zekâsıyla yeni şekiller yaratmasa bile, büyüye çok benzeyen bir muhayyile oyunu içinde yaşar. Ve bu, tarihten gündelik hayata, aşktan sofraya kadar genişler.

A. H. Tanpınar, *Beş Şehir*'den

I.

Her zaman olduğu gibi aybaşında bir kitapçıda dergilerin yeni sayılarına göz atıyordum: *Dergâh*'ın kapağında Mehmed Akif'in "Allâh" isimli bir şiirini gördüm (Mayıs 2018). Derginin takdimini okudum: "Bu sayımızın kapağında Mehmet Akif'in hiç bilinmeyen bir şiirini yayınlıyoruz. Şiir, Akif'in gençlik döneminde yazdığı ilk şiirlerden biri ve hâlâ tazeliğini koruyor. Şiiri Mustafa Koç ortaya çıkardı. İçeride Koç'un metne nasıl ulaştığına dair bir sunuş yazısı ve belgenin orijinal hali de bulunuyor."

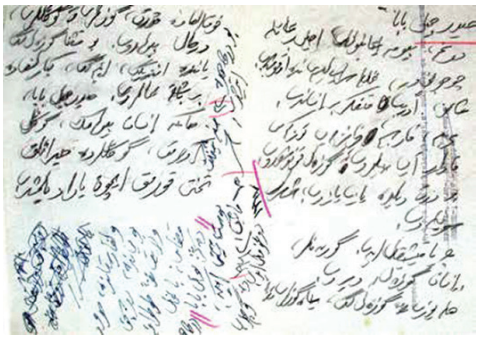
Hemen dergiyi satın aldım ve iç sayfalarda Prof. Dr. Mustafa Koç'un kaleme aldığı yazıyı okudum. Koç, Akif'in ilk kez yayınlanan bu şiirini Cemalettin Server Revnakoğlu'nun bugün Süleymaniye Kütüphanesi'nde bulunan arşivinde bularak gün ışığına çıkarmıştı.

Sonraki sayılarda arkası geldi tabii: Akif'in babası İpekli Tahir Efendi'nin Arnavutça kaleme aldığı mevlidi, Yahya Kemal'in Üsküp günlerine dair hatıralarıyla dokunan ilk mısraları, yakın tarihin ilgi çekici şahsiyetlerinin biyografileri... Hepsi Revnakoğlu arşivindendi ve ilk kez yayımlanıyordu.

II.

Mustafa Koç ismiyle İstanbul Üniversitesi'ne başladığım yıl karşılaştım. 19. yüzyıl Osmanlı dünyasını hemen bütün cepheleriyle veren *Aşçı Dede'nin Hatıraları*'nı yayına hazırlayanlardan biriydi.

Revnakoğlu İstanbul'u toplamak istiyordu ve İstanbul'u bir şeye tahsis etmemişti. İstanbul onun için birçok şeydi. Maksadı İstanbul'un "deruni" tarihini yazmaktı. 1930'lardan itibaren herkes bunu biliyordu.

REVNAKOĞLU'NUN NOTLARINDAN BİR SAYFA

Sonra *Bâleybelen*'le tanıştım: 16. yüzyılda yaşayan Halveti-Gülşenî şeyhi Muhyi, "Bâleybelen" adını verdiği bir yapma dil icat etmişti. Bu, Esperanto'dan da önce, dünyadaki ilk yapma dildi. Muhyi, bu dilin grameri ve sözlüğü için onu aşkın eser kaleme almıştı. 19. yüzyılın başında ünlü Fransız şarkiyatçısı Silvestre de Sacy bu kitaplardan birini Bibliothèque Nationale'de bularak ilim dünyasına duyurdu. Ama Muhyi, kendini Sacy'e açmamıştı. Bâleybelen'in yeniden hayat bulması için 21. yüzyılın başını beklemek gerekecekti: Mustafa Koç Türkiye, Amerika, Fransa ve Mısır'daki elyazması kütüphanelerde Muhyî'nin bu dile dair yazdığı her satırın peşinden koştu ve Bâleybelen'i, Muhyi'den sonra, en iyi anlayan kişi oldu (*Bâleybelen: Muhyî-i Gülşenî, İlk Yapma Dil*, Klasik, 2005). Ardından Osmanlıcanın en girift metinlerinden biri, Kınalızâde Ali Efendi'nin *Ahlâk-ı Alâî*'si geldi (Klasik, 2007). Tam o sıralarda fakülteden bir arkadaşımla bütün bu eserleri konuşmak üzere Hoca'nın kapısını çaldık ve mülakatımızı bir internet sitesinde yayınladık (Bu benim ilk röportajımdı ve ileride bu işin mesleğim olacağını hiç düşünmemiştim doğrusu).

Mustafa Hoca ilerleyen yıllarda da Türkiyat âleminin hacimli, problemli, esrarlı ve ağır metinlerini neşretmeye devam etti. Mütercim Âsım'ın *Kamus*'unu, *Vankulu Lügati*'ni, *Nuru'l-Furkan*'ı, İhya Tercüme ve Şerhi'ni, Müstakimzade'nin *Tuhfe-i Hattatîn*'ini ve nihayet Tokadi'nin *el-Kânûn Fi't-Tıb Tercümesi*'ni hazırladı.

III.

İstanbul'un tekkelerine ve tarikatlar tarihine dair araştırmalarıyla tanınan Cemalettin Server Revnakoğlu'nun kültür tarihimiz açısından emsalsiz arşivinden daima bahsedilir, zaman zaman bu arşiv üzerinde çalışanlardan, çalışmaya niyetli olanlardan söz edilirdi. Ancak şimdiye kadar kimse muvaffak olamamıştı. Bir

gün, *Dergâh*'ta Revnakoğlu'nun arşivinden hareketle yaptığı yayınları heyecanla takip ettiğim Mustafa Koç'u aradım ve kendisiyle on sene sonra yeniden bir röportaj yapmak istediğimi söyledim.

O da sağolsun, lütfetti ve Fatih'te, bir kahvehanede beş saat boyunca tadı damağımda kalan bir sohbet yaptık. Dikkatli okurlar, bu söyleşiyi *Nihayet*'in 51. sayısında (Mart 2019) yayınladığımı hatırlayacaktır.

Merak ettiğim tam olarak şuydu: Revnakoğlu kimdi ve ne yapmak istiyordu? Mustafa Hoca gece gündüz satırlarıyla hemhâl olduğu zatı şöyle anlatıyordu: Revnakoğlu toplayan, en nadideleri, en kıymetlileri, en unique'leri toplayan adamdı. Bununla da kifayet etmeyerek tasavvufa müteallik enstrümanlar, emsalsiz tarikat kisveleri ve taçları, hat şaheserleri toplamıştı. Evi müze gibiydi. Yarım yüzyıl boyunca nerede bir cevher, bir güzide insan varsa onun peşinden koşmuştu. Maksadı İstanbul'un "deruni" tarihini yazmaktı. 1930'lardan itibaren herkes bunu biliyordu. Revnakoğlu İstanbul'u toplamak istiyordu ve İstanbul'u bir şeye tahsis etmemişti. İstanbul onun için birçok şeydi. İstanbul'un yüzlerce şeyhini, zâkirini, hafızını, kurrasını, musikişinasını, edebiyatçısını, tuluatçısını, karagözcüsünü, müezzinini, müderrislerini, mescitlerini, camilerini yazdı. Revnakoğlu'nun bu çalışması hep müsvedde hâlinde, dağınık notlar şeklindeydi. Dostları, kitaplarında onun müsveddelerine "Revnakoğlu'nun yayımlanmamış tarikatlar kitabından" şeklinde referanslar veriyordu. Vefat ettiğinde Halil Can ile Abdülbaki Gölpınarlı'nın delaletiyle müsveddelerinin yer aldığı 350 dosyası Galata Mevlevihanesi'ne intikal etti. Dosyaları bu şekilde kurtarılsa da geri kalanı yağmalandı. Zeytinyağı kutularında harcayamadığı bir miktar parası çıktı, onlar da Millî Emlak'a intikal etti. Mezarlıklar Müdürlüğü'nde çalıştığı hâlde kendisine ait bir mezar taşı yok.

IV.

Revnakoğlu'nun tuttuğu dört yüze yakın dosyanın 2007'de Galata Mevlevihanesi'nden Süleymaniye Kütüphanesi'ne intikal ettiği -henüz dijital ortama aktarılmadığı zamanlardaki- perişan hâllerini görmüştü: Dolu bir kâğıdın boş kenarlarına, bir mecmuanın aralarına yazılan notlar, kayıtlar, kupürler, sayfalar, pusulalar, fotoğraflar, kartvizitler... Ve bir husus daha: Revnakoğlu yazısını okumak çok zordu. Dağınıklığı yanında yazısının kötülüğü de bu arşivin ortaya çıkmasını geciktirmiş olmalı. Ancak Mustafa Koç, "Dağ ne kadar yüksek olsa, üstünden yol aşar derler" fehvasınca 2018'de arşiv üzerinde çalışmaya karar verdi. Amacı arka planı, kaynakçası ve referansları Revnakoğlu'ndan mülhem İstanbul'a dair büyük bir şehir rehberi hazırlamaktı.

REVNAKOĞLU, HATİCE SULTAN ÇEŞMESİ YIKILIRKEN TESBİT HÂLİNDE

FATİH BELEDİYESİ KÜLTÜR YAYINLARI TARAFINDAN NEŞREDİLEN REVNAKOĞLU'NUN İSTANBUL'U TOPLAMDA 5 CİLT OLACAK.

V.

Nihayet, Mustafa Hoca'nın söyleşimizde bahsettiği rehber kisve-i tab'a büründü: *Revnakoğlu'nun İstanbul'u: İstanbul'un İç Tarihi-Fatih*. Mustafa Koç, kırkambar misali dört yüze yakın dosyadan Revnakoğlu'nun Fatih ilçesine, tabii olarak mekânlara, şahıslara ve vakalara dair notlarını büyük bir vukufiyetle süzdü ve ortaya şimdilik 2 cildi yayınlanan referans bir metin çıkardı. Peki bu çalışmanın diğerlerinden farkı ne? Revnakoğlu'nun gördüğü rüyayı yarım asır sonra gerçekleştiren Mustafa Koç'a kulak verelim:

"Mabedi hariçten görüp yazmadı, içeri girdi, sesi duydu, insanı gördü, manayı aradı, hemen her şeyi her şey ayaktayken; şahsiyetler diriyken, her şeyi görürken yazdı. Revnakoğlu, müslüman İstanbul'u yazdı. Şehrin suretini yazıp bırakanlardan değildi, en ziyade siretini yazdı, suretle sireti ayırmadan yazdı. O yaşarken belleğiyle, insanlarıyla Osmanlı'nın son sesi, şimdi hafızasız bir şehre dönüşen İstanbul'da hâlâ duyuluyordu. Revnakoğlu bu sesi duydu ve duyduğu gibi kaleme döktü. Lâkin uğultuların arasında Revnakoğlu'nun sesi lâyıkıyla duyulmadı."

VI.

İlk cildin başında yer alan "Revnakoğlu'nun Biyografiler İçinde Biyografisi" adlı yazı sayesinde bu devasa arşivin "insani kaynakları"na da vâkıf oluyoruz: İsmail Sâib Sencer, İsmail Fenni Ertuğrul, Küçük Hamdi Yazır, Ömer Nasuhi Bilmen, Ferhengci İzmirli Ziya Şükûn, Mehmed Şerefüddin Yaltkaya, Kilisli Rifat Bilge, Ömer Ferid Kâm, Hüseyin Kâzım Kadri, Şeyh Muhsin-i Fânî Ahmed Remzi Akyürek, Tâhir Olgun, Hamamîzâde İhsan, İsmail Fethi İsfendiyaroğlu, Hakkı Tarık Us, Rıfkı Melûl Meriç... Elbette bu kaynaklar saydığım isimlerle sınırlı değil. Mesela Revnakoğlu'nun İstanbul'a dair bilgi aldığı en ciddi kaynaklarının başında Üsküdarlı meşhur hafız Eşref Ede Efendi geliyordu (Bu isim merhum Ahmed Yüksel Özemre'nin *Üsküdar'ın Üç Sırlısı*'nı okuyanlara yabancı olmasa gerek). Hem Revnakoğlu'nun üslubuna ve anlatımına ısınmak hem bulunduğu çevreyi göstermek amacıyla, Eşref Ede'nin vefatından sonra kaleme aldığı yazısından *teberrüken* bir alıntı yapacağım:

NECMEDDİN OKYAY (ELİNDE GÜL OLAN), MUSTAFA DÜZGÜNMAN (ORTADA), EŞREF EDE

"Konuşan kamus diyorum, çünkü kimsede bulamadığımızı, birçok yerde rastlayamadığımızı onda bulurduk. Aslâ cebinden konuşmazdı; biliyorsa söyler, bilmiyorsa susardı. Üsküdar'a çıkanların, Üsküdar'ı yazmak ve tanımak isteyenlerin, tek kelime ile hepimizin başvurduğu hacet kapısıydı. Müşküllerimizi onunla hallederdik. Ne yazık ki artık kapalıdır. Ne talihsiz insanlarız ki bir başka nüshası bir yerde bulunmayan bu canlı tarih artık konuşamayacak!

Ona Üsküdar'ın camilerine, tekke ve türbelerine, hazirelerine, çeşme ve sebillerine, mesirelerine, namazgâhlarına, mola taşlarına, kitabelerine dair bir şey sorulup da cevap alınmasın, bu olamazdı. Üsküdar meşâhîr ve meşayihine dair, tarikat mensupları, en başta meselâ ilmî ve manevî kemaliyle tanınmış şeyh efendiler, onlardan feyiz alarak yetişen tasarruf sahibi diğer büyük insanlar, tekke zakirleri, hizmette yetişen dervişler, eski devrin nam bırakmış, isim yapmış hafızları, hanendeleri, huzur hocaları, enderun müezzinleri, sazendeler bestekârlar, meczuplar, dört kaşlı mahbublar, onların meclûpları, taze köçekler, meddahlar, hayalîler, orta oyunu sanatkârları, tulumbacılar, külhan beyleri, sebilciler, köşklüler, hatta dile gelmiş dilberler, çapkınlar, belâlılar, bütün esnaf teşekkülleri, hülâsa Üsküdar'ın iç tarihini dolduran, yaşatan; her folklorcunun arayıp da bulamayacağı bir yığın hatıra ve her türlü vaka Eşref Efendi'nin dilinde, dudağında, defterler dolduran hususî sohbetlerinde bütün hususiyetleriyle canlanır, vecde gelir, kendi dilleri ve hâlleri hatta menkabeleriyle karşınıza geçip otururlar ve sizinle kırk yıllık dost gibi senli benli olurlardı.

Diyebilirim ki Balıkhane nazırı Ali Rıza Bey merhumun *Eski İstanbul Hayatı*'na yahut rahmetli üstadımız Ahmed Rasim'in *Eşkâl-i Zamân*'ına, Şehir Mektupları'na hatta Evliya Çelebi'nin İstanbul ciltlerine birkaç zeyl yazabilmek için Eşref Efendi'yi birkaç defa dinlemek kâfi idi."

VII.

Revnakoğlu'nun sesini duyabiliyor musunuz?

Halil Solak

Doktora Öğrencisi

Kitapların ve kütüphanelerin tarihi üzerine okuyup yazmayı seviyor

Zeynep Özel

YERDEN GÖĞE TAŞTAN ARŞA KUDÜS

ŞİMDİLERDE BOMBA, ZULÜM, ACI, İŞGALCİ, SİYONİST, ÖKSÜZ, YETİM GİBİ DÜNYANIN EN CAN YAKICI KELİME KADROSUYLA ANMAK DURUMUNDA OLDUĞUMUZ KUDÜS'Ü, ŞAİRLER YÜZYILLAR BOYUNCA FARKLI DİLLERDE, EN GÜZEL TEŞBİH, MECAZ VE SANATLARLA ESERLERİNDE İŞLEMİŞ, YERİNİ GÖĞÜNÜ TEŞBİH ETMİŞTİ. MELEKLER, FELEKLER VE GÖK EHLİ, EFENDİMİZ'İN MİRACA ÇIKARKEN AKSA'YI ŞEREFLENDİRİŞİ, PEYGAMBERLERE VE MELEKLERE NAMAZ KILDIRIŞI, KADİM ZEYTİN AĞAÇLARININ VE TAŞLARIN SEVİNCİ VE NİCESİ...

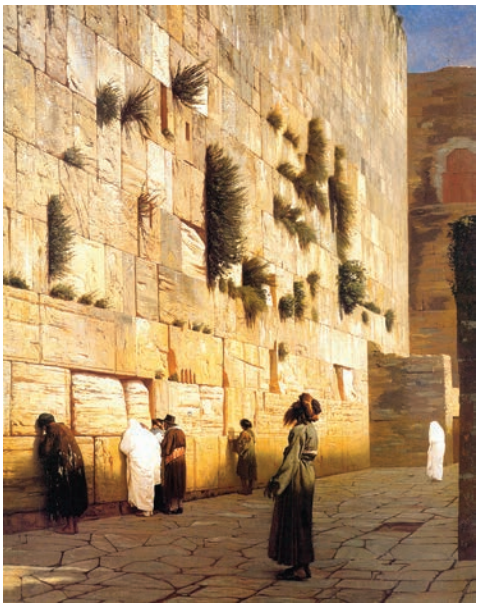

Bayram boyunca Mescid-i Aksa ve Gazze'den gelen haberler hepimizi derinden etkiledi. Elimin kolumun bağlı olduğunu hissettiğim bir anda, Kudüs'te tanıdığım, çatışmaların ortasında bile tevekkül ve tebessümü unutmayan murabıtları hatırlayınca biraz umutlandım; her şeye rağmen ramazanda süsledikleri balkon ve sokakları, hurma tatlısı ve güzel kıyafetleriyle Kubbetü's-sahra'nın avlusunda bayramı karşılayan, "yaşadıkları" yeri göğü içselleştirdikçe güzelleşen ve güçlenen Kudüs'ün kadınlarını... Onların azmini hatırladıkça bambaşka coğrafyalar ve dönemlerde yaşamış şairlerin mirâciyyelerinde yer verdikleri Kudüs, Aksa ve mirâc tasvirlerini içeren tezime geri dönmeye güç bulabildim.

Şimdilerde bomba, zulüm, acı, işgalci, Siyonist, öksüz, yetim gibi dünyanın en can yakıcı kelime kadrosuyla anmak durumunda olduğumuz Kudüs'ü, şairler yüzyıllar boyunca farklı dillerde, en güzel teşbih, mecaz ve sanatlarla eserlerinde işlemiş, yerini göğünü teşbih etmişti. Melekler, felekler ve gök ehli, Efendimiz'in mirâca çıkarken Aksa'yı şereflendirişi, peygamberlere ve meleklere namaz kıldırışı, kadim zeytin ağaçlarının ve taşların sevinci ve nicesi...

Efendimiz semaya yükselişi sırasında bir kayanın Resûl-i Ekrem'in ardından havalanması ve "dur" denilince havada asılı kalması (hacer-i muallak) mûcizesi telmihler, teşbihler, hüsn-i ta'lîllerle süslenerek nakledilir.

Mirâc hadisesi genel görüşe göre hicretten bir buçuk yıl önce, hüzün yılı olarak da bilinen, Efendimiz'in (a.s) amcası Ebû Talib ve sevgili eşi Hz. Hatice'nin art arda vefat ettiği yılda gerçekleşmiştir. Hz. Peygamber'i derinden üzen ve sarsan bu iki kaybın ardından gelen bu mucize bir teselli gibidir. Hz. Peygamber bir gece içinde önce Mekke'den Kudüs'e ardından Yüce Allah'ın murat ettiği şekilde feleklerin de ötesine kadar çıkarılmış ve yatağı soğumadan dönmüştü. Bu göksel yolculuğun ilk safhasına İsrâ, ikinci safhasına ise mirâc denir. Efendimiz semaya yükselişi sırasında bir kayanın Resûl-i Ekrem'in ardından havalanması ve "dur" denilince havada asılı kalması (hacer-i muallak) mûcizesi telmihler, teşbihler, hüsn-i ta'lîllerle süslenerek nakledilir. Resûlullah'ın Burak'ın sırtında sema katlarındaki peygamberlerle tanışma bahislerinin ardından Resûlullah'ın "kâbe kavseyn" makamına ulaşması, Allah ile mülâkatı farklı şekillerde ele alınmıştır.

BAYRAM BOYUNCA MESCİD-İ AKSA VE GAZZE'DEN GELEN HABERLER HEPİMİZİ DERİNDEN ETKİLEDİ. ELİMİN KOLUMUN BAĞLI OLDUĞUNU HİSSETTİĞİM BİR ANDA, KUDÜS'TE TANIDIĞIM, ÇATIŞMALARIN ORTASINDA BİLE TEVEKKÜL VE TEBESSÜMÜ UNUTMAYAN MURABITLARI HATIRLAYINCA BİRAZ UMUTLANDIM; HER ŞEYE RAĞMEN RAMAZANDA SÜSLEDİKLERİ BALKON VE SOKAKLARI, HURMA TATLISI VE GÜZEL KIYAFETLERİYLE KUBBETÜ'S-SAHRA'NIN AVLUSUNDA BAYRAMI KARŞILAYAN, "YAŞADIKLARI" YERİ GÖĞÜ İÇSELLEŞTİRDİKÇE GÜZELLEŞEN VE GÜÇLENEN KUDÜS'ÜN KADINLARINI...

Mirâciyye olarak bilinen ilk şiir Ka'b b. Züheyr'in *Kasidetü'l-Bürde*sinde yer alan bölümdür. Fars edebiyatında ilk mirâciye bölümü Senâî'nin *Hâdikâtü'l-Hakîka* isimli tasavvufi mesnevisinde yer alır.

Nizâmî-i Gencevî'nin (ö.1209) *Leyla vü Mecnûn*, *Hüsrev u Şirin* gibi aşk mesnevilerinde mirâciyye bölümüne yer vermesi, ondan sonraki şairlere de ilham olmuş, Farsça ve Türkçe yazılan pek çok eserin girişinde mirâciyye bölümü yer almıştır.

Türk edebiyatında ise ilk Satuk Buğra Han Destanı'nda mirâc hadisesinden bahsedilmiştir. Mirâciyye bölümleri Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şerifleri kaynak almakla birlikte, dönemin şairleri felsefe, astronomi gibi vâkıf oldukları ilimler ve efsanelerden de beslenerek ortaya çok renkli ve katman katman anlamlı eserler çıkmasına vesile olmuştur.

İsrâ suresi 1. ayette geçtiği üzere mirâc gecesi Hz. Muhammed Mescid-i Haram'daydı. Bazı hadis-i şeriflerden mülhem evi Mescid-i Haram bölgesinde olan amcasının kızı Ümmi Hâni'nin evinde idi:

İşte o gecede, feraset gözünün çerâğı
Yaratılışıyla yaratılmış olmanın övüncü

Düşmanlarından korunan devlet gibi
Ümmi Hâni'nin sarayına (evine) geldi

Uzanıverdi yere sanki beşikmiş gibi
Nazenin canına evin zeminini beşik etti
Mollâ Câmî (ö. 1492), *Yusuf u Züleyhâ*

Bu arada gökyüzünde de büyük bir telaş ve heyecan vardır. Fuzûlî (ö. 1556) Leylâ vü Mecnun mesnevisinde Efendimiz'in mirâca çıkmasını müthiş bir hüsn-i tâlil ile meleklerin yana yakıla Hz. Muhammed'i (s.a.v.) görmek için iştiyak duymasına, feleklerin de ayaklarını öpme arzusuyla ettikleri duaların kabul olmasına bağlar:

Didârını görmeğe melekler
Pâ-bûsuna yetmeğe felekler

Çok eyleyüp ıztırâb peyda
Allah'dan eyledüler temenna

Bir yahşı zamân şereflü sâat
Ref' oldu dualara icâbet

Bu esnada uyksunda Efendimiz (a.s)'ın yanına Cebrail (a.s.) gelmiş ve hafifçe gül gibi kanadını sürerek Efendimiz'i (a.s.) uyandırmış, Efendimiz (a.s.) da nergis çiçeğine benzeyen gözlerini açıp başını kaldırmıştır:

Ana sürdi gül gibi rif'atle per
Nergisin ol serv açup kaldurdı ser
Lâmiî (ö.1531), *Vâmuk u Azra*

EROL AKYAVAŞ, MİRAÇNAME

Cebrâil (a.s.) yanında binek olarak Burak'ı getirmişti. Fars edebiyatının en önemli şairlerinden Hakan-ı Şirvânî *Tuhfetu'l-İrâkeyn* isimli mesnevisinde Burak'ı şöyle tasvir eder:

Şimşek gibi keskin ve göz kamaştırıcı bir binekti
Hayır daha da parlak gün ışığı hüzmesi gibi

Haykırışından ve alnındaki nurdan yol boyunca
Sanki (Hz. Peygamber) sura üfledi, yol doldu nurla

... Böylece Ahmed uğurlu Burak ile
Bu Küffar diyarından uçtu ötelere

Burak ile Efendimiz bu dünyadaki son menzilleri olan Mescid-iAksa'ya yönelişi:

Bineği mi'râcın sonsuzluk menziline
Merdiveni de ezelin derinliğinden yükseldi

"Subhanellezi esrâ" ayetini okuyarak
Maksad-ı Aksâ'ya doğru yönünü çevirdi

Mescid-i Haram'dan Mesci-i Aksa'ya o gece
Gitti, gördü, ulaştı makamın en yücesine

Senaî (ö. 1131), *Hadîkatü'l-Hakîka*

*

Bir kuş gibi şehirden havalandı
Aksanın en ötesine ulaştı

Enbiyaya gösterdi kıblesini
Emaneti almak için en öne geçti

Nîzâmî (ö.1209) *Hüsrev u Şirin*

İki cihan, enbiya, ehl-i cinn ve melekler
Görünce onu ardından secdeye gittiler

Nîzâmî, *Mahzenu'l-esrâr*

Hz. Peygamber bir gece içinde önce Mekke'den Kudüs'e ardından Yüce Allah'ın murat ettiği şekilde feleklerin de ötesine kadar çıkarılmış ve yatağı soğumadan dönmüştü. Bu göksel yolculuğun ilk safhasına İsrâ, ikinci safhasına ise Mirâç denir.

Efendimiz (a.s)'ın süslü bir tahta oturur gibi Burak'a binişini, Kudüs Mescid-i Aksa'da tüm peygamberlerin ruhlarına namaz kıldırışını, feleklerin minberine çıkıp bayram hutbesi verişi gibi teşbih eden ve ekleyen Nev'izâde Atâî (ö. 1635) *Sohbetü'l-ebkâr* mesnevisinden:

Taht-ı zeyn üzre cülûs itdi o şâh
Geldi gûyâ ki şeref burcına mâh

Evvelîn menzili oldı Aksâ
Rusül ervâhına hep etti sâlâ

Kıldı anlarla salât oldı imâm
Döndi her canibine virdi selâm

Minber-i çarha revan oldı habîb
Gûyiyâ 'id namâzında hatîb

Şeyh Galîb *Hüsn ü Aşk* mesnevisinde, mirâc gecesinin zamanların ötesinde bir boyutta gerçekleştiğini o yüzden önceden gerçekleşmiş gibi söylememek gerektiğini söyler. (Gâlib Dede'nin bu ifadesi, insan beyninin yüzde elliden yüksek bir kapasite ile kullanımında zamanlar ve mekânlar ötesine yolculuklar yapabileceğini işleyen 2014 yapımı Lucy filmini anımsattı.)

Mi'râcda çün zamân yokdur
Evvel demeğe tüvân yokdur

Son sözümüz Gâlip Dede'nin duasına amin diyerek olsun:

"Ey Peygamber (a.s)! Ebedî mutluluğu ve sonsuz saadeti arzulayan bu garip, günahkâr olsa da şefaatinden ümitlidir. Eğer senin şefaatin yetişmezse pek çok zahidin hâli perişan olur. Günahlara batmış olsam da müjdene nail olacağımdan umudum var."

Zeynep Özel

Farsça Çevirmeni

En son Celâl Âl-i Ahmed'in *Azrail'in Vilayetine Yolculuk* adlı kitabını çevirdi. Türk-İslam edebiyatı alanında doktora yapıyor.

EVİNİ ARAYANLARIN YURDU

Aybala Hilâl Yüksel

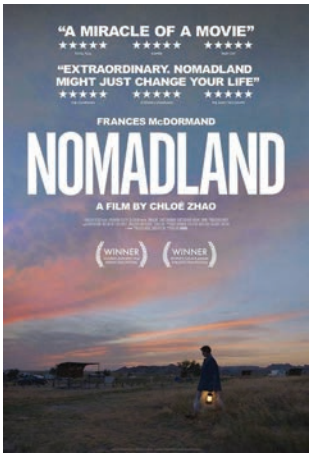
Ev üzerine çokça düşündüğümüz bir sene oldu. Dört duvar arasında uzanmış tavanları seyrederken, sınırlarının ortadan kalktığını zannettiğimiz dünyamıza her gün başka başka çizgiler çekilirken, mekânla ve insanla ilişkinin başlangıcını ifade eden temas kelimesine akla hayale gelmeyecek yeni anlamlar yüklenirken düşünecek bolca zamanımız oldu. Muhtemelen sahip olmayı istediğimizden çok daha fazlası... Sayısı artan ve gün geçtikçe daralan çemberlerin içinde mekânla, insanla, kendimizle ilişkimiz ve ilişki kurma biçimlerimiz daha önce tecrübe etmediğimiz şekilde değişirken sıklıkla sorar olduk: Sahi, evimiz aslında neresiydi, evi ev yapan neydi?

Chloé Zhao'nun *Nomadland*'i (2020) ve seyircinin yol arkadaşına dönüşen başkarakteri Fern, bizi herhâlde daha elverişli bir zamanda ve ruh hâlinde yakalayamazdı. Bir yıldır yaşadıklarımızdan ve yaşayamadıklarımızdan sonra Fern'ün yersiz yurtsuzluğu ve kendi gibi yersiz yurtsuzlardan oluşan büyük ailesiyle özdeşleşmeye her zamankinden daha hazırız. *Nomadland*'in kahramanı 2008'deki ekonomik krizde her şeyini kaybeden ve karavanda yaşamaya başlayan altmışlı yaşlarındaki modern zaman göçebesi Fern ile birlikte yollara düşüp evimizi aramanın cazibesine kapılmamak elde değil. Üstelik tam da şimdi, evlerimizin eşiğinden dışarı çıkmak cüret sayılırken.

Fern'ü filmin ilk dakikalarından itibaren tanır gibiyiz. Evini terk eden, evini arayan kahramanlara ne sinemada

ne de edebiyatta ilk kez rastlıyoruz. Hemen bütün hikâyelerin başında dünyadaki yerini aramaya karar veren, vadedilen anlamın peşine düşen, daha doğrusu şartlar tarafından buna mecbur bırakılan kahramanın ismi bu kez Fern. Yola düşen Fern'ün gittiği yerlere sığamaması, her durakta yolun çatallanması, nihai varış noktası olan o "yeri" bulamaması da boşuna değil. Nurdan Gürbilek'in *İkinci Hayat*'ında ifade ettiği gibi "Bugün 'yer' üzerine kurulabilecek cümleyi yüzyıl önce Kafka kurmuştu. Dünyada sığınılacak tek bir delik yok artık." Fern'ün ve yolda karşılaştığı kendisi gibi kapitalizm tarafından yersiz yurtsuzlaştırılanların yolculuğun kendisine meftun olması biraz da bu yüzden olmalı. Gürbilek'e geri dönersek, tıpkı Kafka'nın eserlerindeki kaçış gibi tüm yola çıkışlar "sadece babaevinden kurtulmak için değil, babaeviyle bütünleşmiş bütün bir temsil sisteminin dışına çıkma", "babanın kendisinin de çıkış bulamadığı bir dünyada bir çıkış yolu bulma" isteğinden kaynaklanıyor. *Nomadland*'in sessiz sedasız kahramanları kapitalizmin aygıtlarınca kuşatılmış temsil sistemini reddederken başka bir evin, başka bir hayatın imkânını araştırıyor. Amerikan rüyasının içinde kendine yer bulamayacağını, dahası bulmayı da istemediğini fark edenler Fern ile yolda buluşuyor.

Nomadland'i bu denli güçlü kılan yalnızca ele aldığı ağır sosyal problemler değil, sade ve şairane anlatısının tesirini de mutlaka zikretmek gerekiyor. Zhao'nun kamerası ile Frances McDormand'ın duru oyunculuğu bütünleşiyor ve bir anlamda yolun kendisine dönüşüyor. Karakterin yanındakilerle birlikte akmasına izin veren mesafeli, seyircinin tecrübesine alan açan yaklaşım filmin bütününe yayılıyor. Fern'ün yolda olmanın kendisinde bulduğu anlam, yolculuğu sırasında karşılaştığı benzerleriyle kurduğu bağ ile pekişiyor ve bir anlamda hikâyesine ortak ediyor, en çok da oturduğu dört duvar arasında evini düşleyenleri... Evini arayanlara yurt olan *Nomadland* yılın filmi olarak anılmayı fazlasıyla hak ediyor. Zira bu yıl öyle bir yıl ki herkes her yerde gurbette olduğunu hissediyor.

Aybala Hilâl Yüksel

Yazar, Eleştirmen

Sinema üzerine yazıyor. Kısa film ve belgesellerde uygulayıcı yapımcı olarak görev alıyor.

Türkiye'den Kitaplar

Büyük Akıl

Son yıllarda organizasyonların ve toplumların geniş ölçekte düşünmesini mümkün kılan dijital teknolojiler dalgasının tetiklediği yeni bir kolektif zekâ alanı ortaya çıktı. İnsan ve makine yeteneklerinin bir araya gelmesiyle oluşacak bu "büyük akıl" çağımızın büyük zorluklarını çözme potansiyeline sahip. Peki, neden akıllı teknolojiler otomatik olarak akıllı sonuçlara yol açmıyor? Bu kitapta, tarih, felsefe, edebiyat ve biyoloji gibi farklı alanlardan ilhamla kolektif aklın, insan beyninden ve dijital teknolojilerden en iyi şekilde yararlanmaları için şirketlere, hükümetlere, üniversitelere ve toplumlara nasıl rehberlik edebileceği ortaya konuyor. Sir Geoff Mulgan, kolektif aklın güçlerinden yararlanmak için nasıl bilinçli bir şekilde organize edilmesi ve yönetilmesi gerektiğini gösteriyor. Google Haritalar, Dove uyduları, Peru'da yasadışı çöp yığınlarını arayan GPS ile donatılmış akbabalar ve bir yatırım algoritması olan VITAL'in bir şirketin yönetim kurulu üyesi olması gibi çığır açan teknolojileri inceleyerek, sorunlarımızı çözmede bu teknolojileri nasıl kullanabileceğimize odaklanıyor.

Geoff Mulgan, çev. Ali Sebetci, Ketebe Yayınları

Rezil İnsanların Yaşamı

Michel Foucault'nun tamamlamaya fırsat bulamayacağı yeni bir araştırma projesini takdim etmek için yazdığı 1977 tarihli bu metin bir yandan Foucault'nun henüz formüle ettiği iktidar kavrayışının sıklıkla gözden kaçan bir yönünü vurgular: İktidar, hükümran iktidar örneğinde dahi, zorunlu olarak tepeden inip bireylere boyun eğdiren bir kuvvet değil, bireylerin farklı şekillerde davet ettiği, önünü açtığı, istediği, yerine göre ittifak kurduğu bir etkileşim olarak işler. Öbür yandan, Foucault'nun bu çalışmasında mercek tutmayı amaçladığı silik yaşamlar, daha sonraki eserlerinde bilgi-iktidar düzeneklerine asimile edilemeyecek ayrı bir boyut olarak üzerinde duracağı özneleşme süreçlerinin nasıl işlediğinin ipuçlarını verir. Bu kısa fakat yoğun metin sırf vaat ettikleriyle bile, Gilles Deleuze'ün her fırsatta vurguladığı üzere, müstakil olarak ele alınması gereken bir başyapıttır.

Michel Foucault, çev. Emre Koyuncu, Norgunk

Ulusal Kimliklerin İnşası

Ulusal kimlikler doğal fenomenler değildir; bilakis inşa, belki de icat edilmeleri gerekir. Bugün ulusal kimliklerin temel unsurları denince bir çırpıda kurucu atalardan, tarihten, kahramanlardan, dilden, anıtlardan ve folklordan bahsedebiliyoruz. Peki tarihin her döneminde ulus denince aynı cevabı alabilir miydik? Anne-Marie Thiesse, *Ulusal Kimliklerin İnşası*'nda son iki yüzyıldaki gelişmeler ışığında bu soruyu cevaplıyor. Endüstriyel kapitalizmin gelişimiyle modern devletlerin oluşumu ve ulus kimliğinin inşası arasındaki ilişkiyi serimleyen Thiesse, ulus fikrinin aslında oldukça uluslararası bir etkileşimin sonucu olduğunu ileri sürüyor. Epik soy anlatılarından etnografya müzelerine, ulusal dillerin gelişiminden paraların üzerindeki amblemlere kadar uzanan bir çalışma sahası içinde ilerleyerek bu kolektif inşanın bir krokisini çıkarıyor.

Anne-Marie Thiesse, çev. Selim Sezer, Babil Kitap

Marka Mimarlığın Kökenleri

Tuğba Cestel'in 1960 sonrası sanatın "marka mimarlık" ve "star architect / yıldız mimar" gibi olguların ortaya çıkışına etkisini irdelediği *Marka Mimarlığın Kökenleri* adlı kitabı YEM Yayın'dan çıktı. Cestel, uzun yıllar içinde bulunduğu mimari proje üretimlerinin düşünsel bir aktivite alanından ziyade serbest piyasa ortamına göre biçimlendiği ve hızlı süreç beklentileriyle yapıların çevrelerinden kopuk birer tekil nesne olarak tasarlandığı düşüncesiyle mimarlık pratiğini sorgulamaya yönelen bir mimar. Bu amaçla başladığı araştırmasını, 20. yüzyıl mimarlığının kökenlerini incelemek ve değişimini gözlemlemek üzerine kuran Cestel, 1960 sonrası mimarlığın, kavramsal sanatla birlikteliğini ve kültürel konumundaki değişimlerini *Marka Mimarlığın Kökenleri*'nde ortaya koyuyor. Cestel bu dönemi, Beuys, Warhol gibi sanatçıların; Deleuze, Foucault ve Baudrillard gibi kuramcıların; Gehry, Koolhaas, Herzog & de Meuron, Zumthor, Rossi, Bofill, Libeskind gibi mimarların çalışmaları, yorumları, yapıları üzerinden inceliyor.

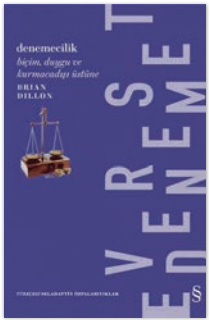
Tuğba Cestel, Yem Yayın

Hat(t) ve Had(d)

Kimilerine göre Emevîler, Roma, Abbasî veya Osmanlı ile kıyaslandığında o kadar "büyük" bir imparatorluk olarak kabul edilmez. Muhtemelen bunun en büyük nedeni diğer imparatorluklara nazaran saltanat devresinin çok kısa olmasıdır. Ancak bu imparatorluk emsallerinin uzun yüzyıllara yayılan olaylarını ve süreçlerini kısa ömrüne sığdırmıştır. Bugün İslam dünyasında tartışılagelen siyasî, fikrî, tarihî, itikadî pek çok meselenin dönüm noktası Emevîlerdir. Bu kitapta yapılmak istenen, "noktanın" metafiziğini takip ederek "siyasetin bir Emevî buluşu" olduğunun ilk bulgularını itaat söylemi üzerinden ortaya koyabilmektir: Yazıyı (hatt), muhaliflerle tartışma ve çatışma hatlarını geçerek kılıcın keskin ucundan (hadd), devletin ve cezanın (hadd) sınırları (had) boyunca ilerleyen ve ilerledikçe kendini inşa eden, inşa ettiği "nokta"da kendini ortadan kaldıran bir dekonstrüksiyon olarak.

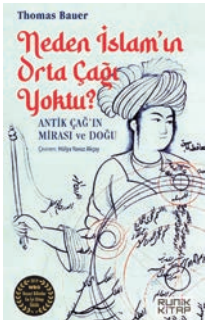
Hulusi Ertuğrul Umudum, Ketebe Yayınları

Denemecilik

Brian Dillon, çağdaş sanatta ve kültür teorisinde harabeler, ünlü hastalık hastaları ve kent hafızası üzerine kitapları olan, kendi hayatından yola çıkarak, kayıplar ve kalanlar üzerine yazdığı *In the Dark Room* kitabıyla da ödüle kavuşmuş bir yazar, *Cabinet* dergisinin editörü ve bir akademisyen. Brian Dillon, *Denemecilik*'te, bir tür olarak denemeciliği; kökenler, listeler, dağılma, üslup, savurganlık, ayrıntı, tutarlılık, merak ve avunma gibi çeşitli başlıklarda irdeliyor, parçalara ayırıyor ve sonra bir araya getiriyor. Deneme teriminin etimolojik kökenlerine, Montaigne'den başlayarak günümüz yazarlarına, W. G. Sebald, Georges Perec ve Elizabeth Hardwick gibi isimlere değinen kitap; denemenin kapsamlarına ve olanaklarına ışık tutuyor. "Vaazlar, diyaloglar, listeler ve anketler, basılı küçük anaforlar ya da tekil denemeler olarak yorumlanan kitaplar"la örülen *Denemecilik*, Dillon'ın kendi kişisel ve edebî geçmişinden de birçok iz taşıyor: "Deneme, konusunun özünü yani püf noktasını ifade etmeyi, dolayısıyla bir tür cila ve bütünlüğü amaçlar, aynı zamanda da sahip olduğu bakış açısının kısmi olduğu, eksik olmanın da kendi içinde bir değer olduğu, çünkü yazan zihnin cesur ve meraklı ama tutuk doğasını daha iyi yansıttığı konusunda ısrar etmek ister."

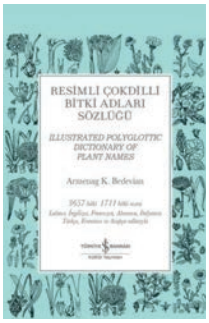
Brian Dillon, çev. Selahattin Özpalabıyıklar, Everest Yayınları

Neden İslam'ın Orta Çağı Yoktu?

Orta çağ kavramı, kullananların düşündüğünden daha fazla hasara neden oluyor. "İslam'ın Orta Çağı" kavramı ise büyük ölçüde tartışılmamıştır. Peki, "İslam'ın Orta Çağı" ifadesi aslında neyi tanımlıyor? Modern Çağ öncesi İslam kültürlerini ele almamızda bu ifadenin ne gibi etkileri var? Kültürlerarası karşılaştırmalarda bu kullanımın sonuçları nelerdir? İslam çoğu zaman Orta Çağ'da takılıp kalmakla suçlanıyor. Peki, ya İslam'ın Orta Çağı yoksa? Thomas Bauer, *Neden İslam'ın Orta Çağı Yoktu? -Antik Çağ'ın Mirası ve Doğu*- kitabında, "Orta Çağ" olarak adlandırılan dönemde Avrupa'da kayıp kültürlerin yalnızca harabelerine rastlanırken, İslam dünyasında bayındır şehirlerin bulunduğunu ve bilimlerin bütün canlılığıyla gelişmeye devam ettiğini gösteriyor. Almanya'nın en çok satan kurgu dışı kitaplarından biri olan bu kısa başyapıt, reforma ihtiyaç duyan "İslami Orta Çağ" görüşümüzü yerle bir ediyor. Thomas Bauer bu kitabıyla, alışagelmiş çağ sınırlarını ikna edici bir şekilde yerinden ediyor ve Doğu ile Batı'ya dair klişeleşmiş görüşleri bir bir çürütüyor.

Thomas Bauer, çev. Hülya Yavuz Akçay, Runik Kitap

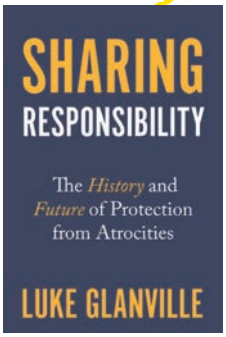

Resimli Çokdilli Bitki Adları Sözlüğü

Resimli Çokdilli Bitki Adları Sözlüğü botanikçi Armenag K. Bedevian'ın ilk baskısı 1936 yılında Kahire'de yapılan sözlüğünün tıpkıbasımıdır. Günümüz botanik tarihi ve sözlük yayıncılığı açısından hâlâ biricikliğini koruyan bu eser bir hazine değerindedir. Sözlükte 3657 adet bitki Latince, İngilizce, Fransızca, Almanca, İtalyanca, Türkçe, Ermenice ve Arapçadaki adlarıyla tanıtılıyor ve bu sözlük için çizilmiş 1711 adet özgün desenle canlandırılıyor. Peki bu sözlük kimin için ve nasıl hazırlandı? Armenag K. Bedevian giriş yazısında şöyle açıklıyor: "Her ne kadar bu sözlük, başlangıçta, ziraat ve tıp talebesinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere yazılmışsa da aynı derecede eczacıların, çiçekçilerin, bahçecilerin, haşerat uzmanlarının ve dilcilerin ihtiyaçlarına da cevap verebileceği gibi evlerde de kullanılabilecektir. Bu kitap, etrafımızda gördüğümüz veya işittiğimiz bütün ağaçların, ağaççıkların [çalıların] veya otların isimlerini içeremezse de yetiştirilen bütün mahsulatı, meyve ağaçlarını ve sebzeleri, sınai, tıbbi ve zehirli bütün bitkileri, umumi bahçelerin en önemli ve en çekici süs bitkilerini, çiçekçiliğin sevimli ve beğenilen çiçeklerini ve çiftliklerin en yaygın kendiliğinden bitme otlarını içerir."

Armenag K. Bedevian, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

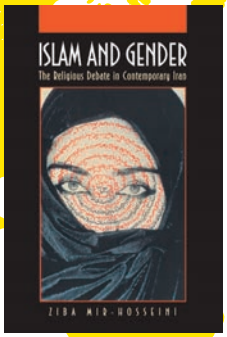
Dünyadan Kitaplar

Sorumluluk Paylaşımı

Siyaset söz konusu olduğunda kabaca iki entiteden bahsetmek mümkün: Devlet ve insan. Devletlerin tarihi bir yandan insanların hayatlarını düzenlemek üzerine bina edilirken bir yandan da onların yaptıkları "zulüm"lerle doludur. Bir yanda devletlerin kendilerini korumayla içsel refleksleri bir yanda artan milliyetçilik ve dünya ölçeğine varan düşmanlık söylemi. Luke Glanville, uzun ve sorunlu geçmişini keşfederek uluslararası alanda devletlerin "zulümlerden korunma"sına dair sorunların izini sürüyor bu çalışmasında. Etik, hukuk ve siyaseti göz önüne alarak, uluslararası arenadaki bu çok boyutlu zorlu süreci, insanları nerede yaşarlarsa yaşasınlar zulümden korumak için ne gibi imkânların bulunduğunu ele alıyor *Sorumluluk Paylaşımı*. Spesifik olarak Batı doğal hukukuna ve Avrupa devletlerinin tutumlarına odaklanan çalışma, ortak koruma sorumluluğunun tarihini, Batı emperyalizmini, kaçış ve suistimallerle dolu rahatsız edici ilişki ağlarının detaylarını görmek için alanın önemli çalışmalarında biri olarak dikkat çekiyor.

Sharing Responsibility: The History and Future of Protection from Atrocities, Luke Glanville, Princeton University Press, 2021, 240 s.

İslam ve Cinsiyet: Çağdaş İran'da Dini Tartışma

1979 İran İslam Devrimi üzerinden geçen yarım asra rağmen hâlâ "güncelliği"ni koruyor. "Devrim"in Batı'daki en popüler ve pejoratif konularının başında ise elbette İslam ve cinsiyet ya da kadın ve cinsellik tartışmaları geliyor. "Batı"da eğitim görmüş bir figür olarak Ziba Mir-Hosseimi, aslında tipik bir metin ortaya koyuyor. "Buna göre Devrim sonrasında cinsiyet ve aileye ilişkin Şeriat'ın yeniden yürürlüğe girmesinin ardından, İran'da kadın hakları büyük bir gerileme yaşar. Ancak kanunun uygulayıcıları kadınların hayatlarının sosyal gerçekleriyle ve özlemleriyle karşı karşıya kaldıkça, olumlu değişiklikler de yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlar." Bu anlamıyla tartışmanın genel kalıbı itibariyle oldukça muhafazakâr bir eda söz konusu. Ziba Mir-Hosseini, kadınlar için adaletin nasıl sağlanacağına ilişkin artan tartışmaların en yakıcı tarafına odaklanmaya çalışır ve Kum'daki "dinî liderler"le bir dizi mülakat yapar. Çalışmanın en otantik yanlarından biri hiç şüphesiz budur. Mir-Hosseini yazılı ve sözlü metinlerdeki "anahtar pasajlar"ı inceleyerek ve yazarlarla yaptığı toplantı ve tartışmaları anlatarak yorumcular arasındaki farkları göstermeye çalışıyor. İslam, cinsiyet ve devrim üçlemesindeki son gelişmeleri merak edenlere...

Islam and Gender: The Religious Debate in Contemporary Iran, Ziba Mir-Hosseini, Princeton University Press, 2021.

Filozof ya da İman Üzerine

Aristoteles'in *Metafizik*'te gösterdiği gibi, şeylerin başka türlü olması mümkün olmadığından, Tanrı zorunlu olarak vardır. Bu dialog Fatih Sultan Mehmet ile Trabzonlu bir Hıristiyan ve Bizans âlimi George Amiroutzes arasında geçer. İkilinin karşılaşmaları Fatih'in Trabzon'daki şehzadelik zamanına denk gelir. John Monfasani tarafından yayıma hazırlanan bu metin Fatih ile Amiroutzes arasındaki konuşmaların edebî bir canlandırmasıdır. Metinde, mantık ve rasyonalitenin rolü, Tanrı'nın doğası ve ölümden sonraki yaşamda bedenin ve ruhun kaderi gibi konular yer alıyor.

Daha önce yalnızca on altıncı yüzyıl Latince tercümesi baz alınarak yayıma hazırlanan bu önemli eser, bu edisyonunda Toledo'da keşfedilen Yunanca el yazmasına dayanıyor. Bu ciltte metni yayıma hazırlayan John Monfasani, Amiroutzes'ın hayatına dair önemli biyografik bilgilere yer vermeyi de ihmal etmemiş.

The Philosopher, or On Faith, George Amiroutzes, edited and translated by John Monfasani, Harvard University Press, 2021, 240 s.

ANTALYA, BODRUM VE DALAMAN'DAN

YURT DIŞI DİREKT UÇUŞLARIMIZ BAŞLADI

ANTALYA LONDRA (STANSTED), TEL AVİV, SOFYA, ÜSKÜP, SARAYBOSNA, KÖLN, BIRMINGHAM, HAMBURG, HANNOVER, BREMEN, BEYRUT, BRÜKSEL, ZÜRİH, STUTTGART, AMSTERDAM, SÜLEYMANİYE BAĞDAT, BERLİN

BODRUM SARAYBOSNA, PRİŞTİNE, LONDRA (STANSTED), BEYRUT, AMSTERDAM, ÜSKÜP, AMMAN

DALAMAN LONDRA (STANSTED), KİEV, BIRMINGHAM, BEYRUT, AMSTERDAM, AMMAN, TEL AVİV

ANADOLUJET

A TRADEMARK OF TURKISH AIRLINES

anadolujet.com

Yüz Tanıma Teknolojisi ile VakıfBanklı olmak çok kolay

Teknolojileriyle hayatı kolaylaştıran VakıfBank'tan bir yenilik daha.
Yüz Tanıma Teknolojisi sayesinde NFC ile kimliğinizi okutun, müşteri temsilcimizle görüntülü görüşmenizi yapın; şubeye gitmeden, evrak imzalamak için kurye beklemeden dilediğiniz yerden kolayca VakıfBanklı olun.*

VakıfBank, daima seninle.

Dijital Kanallarda 2023'e kadar **ücretsiz EFT/Havale****

AVANTAJLI MEVDUAT TANIŞMA FAİZİ**

Yüz Tanıma Teknolojisi
VakıfBank Dijital

*Cihazda NFC desteği olmadığında ya da Nüfus Cüzdanı ile başvuru yapıldığında başvuru süreci kurye ile devam edecektir.
**EFT/Havale masraf muafiyeti 31.12.2022 tarihine kadar sürecektir. Avantajlı Tanışma Hesabı'nı Mobil Bankacılık uygulamamızdan; Hesaplar - Vadeli - Hesap Aç - Avantajlı Vadeli Hesap menüsünden, İnternet Bankacılığı kanalında, Hesaplarım - Vadeli Hesaplarım-Vadeli Hesap Açma - Avantajlı Vadeli Hesap Açma menüsünden açabilirsiniz. Detaylı bilgi www.vakifbank.com.tr'de.

444 0 724 | vakifbank.com.tr

VakıfBank
Burası Sizin Yeriniz

/vakifbank

NİHAYET
Sayı: 78 | Haziran 2021 | Fiyatı 17 TL | KKTC 22 TL | AVRUPA 10 € | www.nihayet.com